Carl Asschenfeldt-Hansen

Gullgruben: Matteusevangeliet

En bibelforklaring (1901–02)

Oversatt til norsk
Gamle stier · gamlestier.no

Carl Asschenfeldt-Hansen: *Gullgruben: Matteusevangeliet* (En bibelforklaring (1901–02)).
Tekstene er frie fordi forfatterne døde for mer enn 70 år siden. Oversettelsene er eget arbeid.
Bibelsitatene er fra Norsk Bibel 88/07.
Boka kan leses, skrives ut og deles fritt. Den nyeste utgaven finnes alltid på gamlestier.no.
Utgave 25. november 2026.

Innhold

Den nye pakts skrifter 1
De fire evangelier 6
Innledning til Matteusevangeliet 9
1. Jesu Kristi ættetavle (1,1–17) 11
2. Herrens engel viser seg for Josef (1,18–25) 15
De vise menn fra Østerland og den underfulle stjernen (2,1–2) 19
3. Kongen i Betlehem (2,3–12) 22
4. Flukten til Egypt og barnemordet i Betlehem (2,13–18) 26
5. «Han skal kalles nasareer» (2,19–23) 29
6. Døperen Johannes (3,1–4) 31
6. Johannesdåpen. Døperens vitnesbyrd om den kommende Frelser (3,5–12) .34
7. Jesu dåp (3,13–17) 38
8. Jesus blir fristet av djevelen (4,1–3) 41
9. Den første fristelsen (4,3–4) 43
10. Den andre fristelsen (4,5–7) 45
11. Den tredje fristelsen (4,8–11) 47
12. Jesus begynner å forkynne i Galilea (4,12–17) 50
13. Jesus kaller sine første apostler, forkynner og helbreder overalt i Galilea (4,18–25) 52
14. Bergprekenen. De fire første saligprisningene (5,1–6) 54
15. De fire første saligprisningene (5,3–6) 56
16. De fire siste saligprisningene (5,7–12) 60
17. Jordens salt og verdens lys (5,13–16) 63
18. Kristus og loven (5,17–20) 65
19. Herren forklarer det femte bud (5,21–26) 68
20. Herren forklarer det sjette bud (5,27–32) 72
21. «Dere skal i det hele ikke sverge» (5,33–37) 74
22. «La deg ikke overvinne av det onde, men overvinn det onde med det gode» (5,38–48) 76
23. Herren advarer mot den fariseiske måten å gi og be på (6,1–8) 79
24. Fader vår. Om å faste (6,9–18) 82
25. Herrens læresveiner og det timelige og jordiske (6,19–34) 84
26. Om å dømme. Om bønn og om lovens hovedsum (7,1–12) 88
27. Den trange port. Bedraget utenfra og innenfra. Å bygge på fjell (7,13–29) . 92
28. Undergjerninger: En spedalsk og høvedsmannens tjener blir helbredet (8,1–13) 95

30. Peters svigermor. De to som ville følge Herren. Stormen på sjøen (8,14–27) 99
31. De besatte i gergesenernes land (8,28–34) 102
32. Jesus helbreder en lam mann til sjel og legeme (9,1–8) 105
33. Matteus blir kalt, og fariseerne tar anstøt (9,9–13) 108
34. Johannes-disiplenes anstøt og Herrens svar (9,14–17) 110
35. Jesus helbreder en kvinne med blødninger og vekker opp Jairus' datter (9,18–26) 113
36. Jesus helbreder to blinde og en stum og får medynk med folket (9,27–38) 116
37. De tolv blir sendt ut (10,1–4) 118
38. Herrens utsendelsestale: arbeidsfeltet, innholdet i virksomheten, de timelige kravene og framgangsmåten (10,5–15) 121
39. Trengslene for Herrens sendebud, men også hjelpen og oppmuntringene (10,16–42) 124
40. Døperen Johannes sender bud til Jesus fra fengselet. Herrens svar til ham (11,1–6) 128
41. Herrens ord til folket om døperen Johannes (11,7–15) 130
42. Herrens ve over den urimelige slekten (11,16–24) 132
43. Evangeliet for de umyndige. Hvilen hos Herren og hans åk (11,25–30) . . . 134
44. Sammenstøt med fariseerne om sabbaten (12,1–8) 136
45. Enda et sammenstøt med fariseerne om sabbaten. Dødsfiendskap fra deres side (12,9–21) 138
46. Herren helbreder en besatt. Han advarer de spottende fariseerne mot den verste synden, spott mot Ånden (12,22–37) 140
47. Jonategnet. De sju urene åndene (12,38–45) 144
48. Det åndelige familiebåndet (12,46–50) 146
49. Herren begynner å tale i lignelser. Såmannen og de fire slags jord (13,1–23) 147
50. Ugresset blant hveten (13,24–43) 151
51. Lignelsen om sennepsfrøet og om surdeigen (13,31–35) 154
52. Skatten i åkeren. Den kostbare perlen. Noten (13,44–52) 156
52. Enda en gang i Nasaret (13,53–58) 159
53. Døperen Johannes' død (14,1–12) 161
54. Bespisningen av de fem tusen i ødemarken (14,13–21) 163
55. Jesus går på sjøen. En troens prøve i Peters liv (14,22–36) 165
56. Hva som gjør mennesket urent (15,1–20) 169
56. Den kana'aneiske kvinnen (15,21–28) 172
57. Det andre bespisningsunderet (15,29–39) 175
58. Fariseernes og saddukeernes surdeig (16,1–12) 177
59. Peters bekjennelse. Nøklene til himlenes rike (16,13–20) 179
60. Herren forutsier sin lidelse og død. Peters fall og Herrens alvorlige ord om å ta korset opp (16,21–28) 183
61. Forklarelsen på fjellet (17,1–13) 186
62. Den månesyke gutten (17,14–23) 190

63. Tempelskatten og mynten i fisken (17,24–27) 193
64. De største i himlenes rike (18,1–9) 195
65. Englevakten rundt de små (18,10–14) 199
66. Kirketukt etter Herrens vilje (18,15–20) 201
67. Om å tilgi. Tjeneren med den store gjelden (18,21–35) 204
68. Virksomheten i Perea begynner. Om skilsmisse (19,1–12) 207
69. Herren velsigner de små barna (19,13–15) 211
70. Den rike unge mannen (19,16–22) 213
71. Herrens samtale med læresveinene etter at den rike unge mannen hadde gått (19,23–30) 217
72. Lignelsen om arbeiderne i vingården (20,1–16) 220
73. Opp til Jerusalem. Lidelsens beger (20,17–28) 225
74. Jesus gjør to blinde seende (20,29–34) 228
75. Jesu inntog i Jerusalem (21,1–11) 230
76. Jesus renser templet, helbreder syke og forsvarer de små som priste ham (21,12–17) 233
77. Fikentreet som visnet. Jesus blir avkrevd regnskap av Rådet (21,18–27) . . 235
78. «Tollere og horkvinner går før dere inn i Guds rike» (21,28–32) 238
79. De onde vingårdsmennene (21,33–46) 239
80. Kongesønnens bryllup (22,1–14) 242
81. Keiseren det som keiserens er – Gud det som Guds er! (22,15–22) 246
82. Saddukeernes spørsmål om oppstandelsen (22,23–33) 249
83. Enda et spørsmål til Herren og et motspørsmål fra Herren (22,34–46) . . . 251
84. Domsordet over de skriftlærde og fariseerne (23,1–12) 254
85. Det åttefoldige verop (23,13–33) 257
86. En profeti (23,34–39) 260
87. Jesu ord om de siste tider (24,1–14) 262
88. Ødeleggelsens styggedom på det hellige sted (24,15–28) 266
89. Herrens gjenkomst (24,29–41) 269
90. «Våk! Vær rede!» (24,42–51) 272
91. Jomfruene (25,1–13) 274
92. De betrodde talentene. De tro tjenerne (25,14–23) 278
93. Den onde og late tjeneren (25,24–30) 280
94. Dommedag. De ved høyre side (25,31–40) 283
95. De ved venstre side (25,41–46) 286
96. Jødenes anslag mot Jesus og Judas' forræderi. Herren blir salvet i Betania (26,1–16) 289
97. Forberedelsen av påskemåltidet og Herrens ord om forræderen (26,17–25) 292
98. Nattverdens innstiftelse (26,26–29) 295
99. Jesus i Getsemane (26,30–46) 298
100. Forræderkysset. Jesus blir grepet (26,47–56) 302
101. Jesus for ypperstepresten Kaifas, dømt og spottet (26,57–68) 305
102. Peters tredobbelte fornektelse (26,69–75) 308
103. Jesus føres til Pilatus. Judas' endelikt (27,1–10) 310

104. Jesus for Pilatus (27,11–31) 313
105. Korsfestelsen. «Andre har han frelst, seg selv kan han ikke frelse!» (27,32–44) 318
106. Tegnene ved Jesu død (27,45–53) 322
107. Inntrykket Jesu død gjorde på menneskene (27,54–56) 325
108. Gravleggelsen (27,57–66) 327
109. Påskemorgen (28,1–15) 329
110. Jesus åpenbarer seg på fjellet i Galilea (28,16–20) 333
Om Carl Asschenfeldt-Hansen 336
Ordforklaringer 337

Den nye pakts skrifter

«Da tidens fylde kom, utsendte Gud sin Sønn, født av en kvinne, født under loven» (Gal 4,4). Da ble det løftet oppfylt som allerede i paradiset var gitt det falne mennesket. Da kom oppfyllelsen av alt det den gamle pakt hadde varslet om med sine ordninger. Hele den gamle pakt er et forbilde og peker framover mot den Frelseren som skulle komme.

Nesten alle Guds førelser med folket i den gamle pakt har en profetisk side. Det gjelder utfrielsen fra Egypt, vandringen gjennom ørkenen og inngangen i Kanaan. Alt dette får sin åndelige oppfyllelse i den nye pakt. Ved Kristus blir sjelen ført ut av syndens Egypt til det himmelske Kanaan.

Også selve loven pekte mot Kristus. Den var jo det store speilet som gir erkjennelse av synd (Rom 3,20), og slik er den blitt «vår tuktemester til Kristus» (Gal 3,24).

Offrene i tempeltjenesten pekte mot Kristus som den som skulle bære fram det fullkomne offeret. Alle profetene pekte mot en slik Frelser og Fyrste, en profet som ingen annen. Alle de troende i Israel ventet på Messias, selv om de måtte si som Bileam i gamle dager: «Jeg ser ham, men ikke nå. Jeg skuer ham, men ikke nær» (4 Mos 24,17).

Med Kristi komme skjer det en ny skapelse. En ny pakt med et nytt liv i Guds Ånd brøt fram på jorden, en nådens pakt med Guds store innbydelse: «Kom, for nå er det ferdig» (Luk 14,17).

Frelseren betrodde sin menighet den oppgaven å bære fram vitnesbyrdet om denne nye pakt «både i Jerusalem og i hele Judea og Samaria og like til jordens ende» (Apg 1,8). Hvordan ble så denne oppgaven røktet? Før en mannsalder var gått etter Jesu himmelfart, ble evangeliet hørt rundt omkring i hedningelandene så vel som blant jødene.

Herrens vitner var først og fremst apostlene, som la grunnvollen. Men mange evangelister og lærere fulgte i deres spor og bygde videre på denne grunnvollen.

Kristi sendebud kunne likevel ikke være alle steder der det var til hjelp at de var til stede, og de skulle heller ikke alltid bli på samme sted. Derfor var det flere av dem som fant det nødvendig å bøte på sitt personlige fravær ved å skrive. Slik ville de gi menigheten en åndelig arv etter sin bortgang. Det sier apostlene selv i brevene sine (se særlig 2 Pet 1,15: «Men jeg vil med iver arbeide for at dere alltid etter min bortgang skal kunne minnes dette»).

Av disse skriftene er så Det nye testamentes hellige skrift blitt til. I den har vi vitnesbyrdet om den ånd og kraft som Herrens første vitner bar fram ordet om ham med. Det er et sannhetsvitnesbyrd, båret av Den Hellige Ånd på en helt særegen måte. Derfor hever Den hellige skrift seg til alle tider over alle senere tiders vitnesbyrd. For «apostlenes lære» hørte til den tiden da den nye åpenbaringen ble grunnlagt, og alle senere vitnesbyrd er avledet av den.

I den gamle pakt finner vi en åpenbaring som går stadig videre. Men det følger av seg selv at det ikke kunne komme noen nye åpenbaringer etter nyskapelsen i Kristus. For med den var «fylden» gitt oss. Kirkens oppgave har derfor vært å tilegne seg det som er gitt oss i Kristus, ikke å bringe noe nytt. Derfor skal hvert senere vitnesbyrd prøves i lyset fra Kristi evangelium.

Det nye testamente (den nye pakts bok) består av 27 skrifter. Det er fire såkalte «evangelier», som forteller om Kristi fødsel, liv, lidelse, død, oppstandelse og himmelfart. Så kommer ett skrift som forteller hvordan Kristi kirke vokste fram ut over jødenes land, Apostlenes gjerninger. Deretter følger 21 apostoliske brev eller læreskrifter: 13 av Paulus, 2 av Peter, 3 av Johannes, 1 av Jakob, 1 av Judas og Hebreerbrevet. Til sist har vi en profetisk bok, Johannes' åpenbaring, som handler om hvordan det skal gå Guds rike i framtiden.

På samme måte som vantroen har angrepet og angriper skriftene i Det gamle testamente, er også Det nye testamente blitt angrepet. I henimot 1800 år har sannhetens motstandere – ofte skarpe tenkere og kloke hoder – lett fram alle mulige innvendinger også mot den nye pakts skrift. De har prøvd å bevise at den var menneskeverk, laget lenge etter Kristi død. Men alt forgjeves. De ytre vitnesbyrdene om at Skriften er troverdig, står like urokket.

Men hovedkraften ligger i de indre vitnesbyrdene, som vår Frelser har pekt på når han sier: «Min lære er ikke min, men hans som har sendt meg. Om noen vil gjøre hans vilje, da skal han kjenne om læren er av Gud, eller om jeg taler av meg selv» (Joh 7,16–17).

«Sannhetens motstandere kunne like gjerne prøve å bevise at det ikke finnes noen sol, eller kjempe mot solen med bajonetter», sier den gamle svenske bibelutleggeren Fjellstedt, «som de kan gjøre seg håp om å velte Bibelen.» Å storme mot Bibelen er det samme som å stampe mot brodden.

Det nye testamentes skrifter ble ikke samlet på én gang, men litt etter litt. Skriftene ble jo heller ikke skrevet på én gang, men i løpet av siste halvdel av det første århundret etter Kristi fødsel. De fleste av dem ble i første omgang skrevet til enkelte menigheter eller kretser av menigheter, eller til enkelte kristne. De tok særlig hensyn til disse lesernes indre og ytre kår, og som regel ble de også først sendt bare til dem.

Men det sier seg selv at jo mer velsignelse leserne fant i skriftene de hadde fått tilsendt, desto snarere ville de dele dem med andre Guds barn. Den gangen var det jo ikke så lett å mangfoldiggjøre bøker som i våre dager, da vi kjenner boktrykkerkunsten. Da måtte alt skrives av. Likevel har apostlenes skrifter på denne måten spredt seg i de første århundrene, slik at det snart ble dannet større eller mindre samlinger av dem.

Allerede i Skriften selv har vi et vitnesbyrd om at skrifter til én menighet ble delt med andre. I Kol 4,16 står det: «Når dette brevet er blitt opplest hos dere, sørg da for at det også blir opplest i menigheten i Laodikea, og at dere får lese det brevet som dere kan få fra Laodikea.» Likeså går det fram av Peters andre brev at Peter kjente en samling av Paulus' brev (2 Pet 3,15–16).

De kristne skriftene som er bevart fra tiden like etter apostlene, er bare noen få brev og forsvarsskrifter mot hedenskapet og jødedommen. I de harde forfølgelsestidene ble det ikke skrevet stort, det kan vi nok forstå. Men av disse få skriftene kan vi likevel se at de fleste skriftene i Det nye testamente henimot år 150 var alminnelig kjent i menighetene og anerkjent som hellige skrifter.

Og omkring år 200 har vi pålitelige vitnesbyrd fra alle deler av kirken – Egypt og Nord-Afrika, Italia og Gallia (Frankrike), Syria og Lilleasia. De viser at en den gangen overalt var helt enig om å anerkjenne disse tjue som hellige skrifter: de fire evangeliene, Apostlenes gjerninger, Paulus' tretten brev, Peters første brev og Johannes' første brev.

Det ble vist en umåtelig varsomhet før et skrift ble anerkjent som apostolisk. Derfor varte det noe lenger før Johannes' åpenbaring, Johannes' andre og tredje brev, Hebreerbrevet, Jakobs brev, Judas' brev og Peters andre brev ble anerkjent som apostoliske skrifter overalt. En ville forvisse seg om det ved vitnesbyrd fra de forskjellige delene av kristenheten før en godkjente dem. Men til slutt fikk en tilstrekkelige vitnesbyrd, og utpå 300-tallet var alle de skriftene vi har i vårt Nye testamente, alminnelig godkjent.

Tenk på hvor omhyggelig en våket over at det virkelig var hellig skrift som stammet fra apostoliske vitner. Og tenk på at de mennene som prøvde skriftene, stod helt nær apostlenes tid. Da må vi si at de ytre vitnesbyrdene sannelig er sterke. Men hovedvitnesbyrdet ligger i at Guds Ånd var med Guds menighet og veiledet den til hele sannheten i dette spørsmålet, som er så viktig for Guds folk til alle tider.

Skriftene vi har i Det nye testamente, er ikke de eneste som ble skrevet i apostlenes tid. Lukas skriver i innledningen til sitt evangelium at «mange» hadde «tatt seg fore å nedtegne» en beretning om disse tingene (Luk 1,1). Med disse mange kan det neppe være tenkt bare på Matteus, Markus og Johannes. Det har altså vært beretninger som er gått tapt for oss.

Videre taler Paulus i 1 Kor 5,9 om et brev til korinterne før de to vi kjenner. Og av og til finnes det lignende antydninger om brev vi ikke kjenner. Men disse tapte skriftene kan ikke ha hatt betydning for menighetens framtid som helhet. Ellers ville menighetens Herre ha bevart dem ved sin makt like så vel som de andre.

Når det gjelder den ytre formen på de opprinnelige skriftene, må vi huske at de aller fleste sikkert har vært skrevet på blader av papyrusplanten (derav kommer navnet «papir»). Det var et nokså skrøpelig materiale som ikke kunne holde så svært lenge. Det er gjennom avskrifter av de opprinnelige førstehåndsskriftene at vi har fått de hellige bøkene. Senere ble det vanlig å skrive på pergament (tilberedt skinn), som jo kunne holde seg helt annerledes gjennom

århundrene. De to eldste håndskriftene som er bevart for oss, stammer nok fra omkring år 400. I 2 Tim 4,13 taler Paulus allerede om bøker på pergament.

Men foruden disse håndskriftene har vi enda eldre vitnesbyrd om den opprinnelige teksten i Det nye testamente. De nytestamentlige skriftene er jo så godt som alle opprinnelig skrevet på gresk. Når evangeliet kom til et folk som ikke talte gresk, meldte behovet seg for å få Det nye testamente oversatt. Disse oversettelsene vitnet om den greske teksten de bygde på. Slik har vi fra det andre århundret en syrisk og en latinsk oversettelse. I skriftene til de eldste kirkefedrene finner vi også ofte skriftsteder sitert. Av dem kan vi se hvordan teksten ble lest på deres tid.

Når en sammenholder disse forskjellige vitnesbyrdene om den opprinnelige teksten i Det nye testamente, ser en straks at det finnes en mengde små forskjeller i lesemåten. Men samtidig ser en at disse forskjellene er helt uvesentlige. Innholdet er det samme. At disse små forskjellene kunne oppstå, kommer dels av at Det nye testamente er blitt skrevet av oftere enn noen annen bok. Dessuten skrev en i eldre tider uten mellomrom mellom ordene og uten skilletegn, og det kunne av og til føre til litt forskjellige lesemåter.

Her kommer vi til den menneskelige siden ved vår hellige skrift. Men det viser oss samtidig hvordan Herrens kraft har båret den menneskelige skrøpeligheten. Selve innholdet blir nemlig slett ikke berørt av disse små forskjellene i den ytre formen. Gud har alltid holdt sin hånd over de hellige skriftene, slik at de fortsatt kunne være lyskilden for Guds folk.

Det må også nevnes at de overskriftene eller titlene som nå brukes på bøkene i Det nye testamente, av og til er senere forklarende tillegg. De er fra den tiden da en hadde fått alle skriftene samlet i én bok. Likevel har flere av skriftene en overskrift fra forfatterens egen hånd, slik som Matteus' og Markus' evangelium. Likeså finner vi jo en slik overskrift i de fleste brevene, sammen med hilsenen. Og Johannes' åpenbaring begynner nettopp med disse ordene: «Jesu Kristi åpenbaring».

Den inndelingen av bøkene i kapitler og vers som brukes nå, er fra en langt senere tid. Kapittelinndelingen er fra 1200-tallet og versinndelingen fra 1500-tallet.

Vår nåværende danske oversettelse av Det nye testamente er som kjent fra 1819. Men til grunn for den ligger en oversettelse fra 1607 av biskop H. P. Resen. Resens oversettelse bygger igjen på Luthers tyske oversettelse. Biskop Resen prøvde å gjengi grunnteksten så ordrett som det lot seg gjøre. Men dermed ble språket ofte noe udansk, ja, av og til halvveis uforståelig. Etter Resens død gav biskop Hans Svane ut en gjennomsett og rettet utgave av oversettelsen hans (i 1647). Den ble revidert på ny under Kristian den sjette, og for tredje gang i 1819. Da fikk Det nye testamente den skikkelsen vi har det i nå.

Nå for tiden arbeides det med å skaffe en ny og noe bedre oversettelse, som enda mer nøyaktig kan gjengi grunnteksten, men samtidig på et mer dansk språk. Det finnes sannelig et bibelsk språk som er forskjellig fra dagligspråket. Den hellige skrift er sprunget ut av et liv som er langt dypere enn hverdagslivet.

Denne forskjellen må nødvendigvis gjøre seg gjeldende også i språket i en oversettelse, like så vel som i grunnspråket.

Biskop Rørdam skriver i forordet til sin oversettelse av Det nye testamente: «Ville en gjengi Skriften på et helt dagligdags språk, ville uunngåelig mye av det dype i innholdet bli visket ut og glattet over. Grunnen er ganske enkelt at hverdagslivet stort sett beveger seg på overflaten. Denne overfladiskheten vil nødvendigvis prege språket, så det kommer til å mangle den rette kraft og dybde … En må kunne merke på en oversettelse like så vel som på grunnspråket at den som skrev, har 'dratt skoene av' fordi han stod på 'hellig grunn'. Det må aldri kreves av en bibeloversettelse at den skal lyde som en fortelling fra vår egen tid.»

De fire evangelier

I selve Det nye testamente blir ordet «evangelium» (det vil si «et godt budskap») som oftest brukt bare om den muntlige forkynnelsen av frelsen i Jesus Kristus. På den måten kunne en kalle alle bøkene i Det nye testamente evangelier, fordi de alle forkynner den store frelsen.

Luther sier om dette: «Det er en vanlig skikk å telle evangeliene og nevne dem etter bøkene og si: Det er fire evangelier. Av det er det kommet at en ikke vet hva Sankt Paulus og Peter sier i brevene sine, og at deres lære blir regnet som et tillegg til evangeliets lære … Men en skal vite at det bare er ett evangelium, men skrevet av mange apostler. Hvert brev av Paulus og Peter, likeså Apostlenes gjerninger av Lukas, er et evangelium, selv om de ikke forteller alle Kristi gjerninger og ord … Evangeliet er eller skal ikke være annet enn en tale eller historie om Kristus.»

I den samme vide betydningen brukes også ordet «evangelist» i Det nye testamente om dem som hadde som kall å reise omkring og forkynne evangeliet. Men i kirkens språkbruk mener vi med evangelium særlig de bøkene som forteller historisk om Jesu Kristi liv på jorden. Og i den betydningen sier vi at det er fire evangelier blant skriftene i Det nye testamente.

Markus gir boken sin denne overskriften: «Jesu Kristi, Guds Sønns evangelium» (Mark 1,1). Det er altså beretningen om Guds Sønn, Jesus Kristus, og hans frelsesgjerning, om hans liv, død og oppstandelse. Når vi i daglig tale sier Matteus' evangelium, Markus' evangelium og så videre, er det mindre nøyaktig. Den gamle overskriften lyder slik: «Etter Matteus», «Etter Markus» og så videre, det vil si evangeliet etter Matteus' beretning, etter Markus' beretning og så videre.

Evangeliene er, som alle skriftene i Det nye testamente, skrevet for kristne. Derfor går de alle forbi flere eller færre hendelser som nødvendigvis måtte ha vært tatt med om en ikke regnet med lesere som allerede kjente Herren og hans gjerning i menigheten hans. Matteus nevner således ikke Jesu unnfangelse og himmelfart, men så er han til gjengjeld den eneste av evangelistene som forteller om innstiftelsen av dåpen. Markus nevner ingenting om Kristi underfulle fødsel, og Johannes utelater likeså en hel del.

Ingen av evangelistene har satt seg som oppgave å gi en fullstendig beretning om alle enkeltheter i Jesu Kristi liv. Alle peker de av og til på hendelser som de ikke omtaler nærmere. Johannes' evangelium slutter med å si at om alt

det Herren gjorde, skulle skrives ned, hver ting for seg, ville ikke hele verden «romme de bøkene som da måtte skrives» (Joh 21,25).

I de fire evangeliene har vi fire historiske bilder av Jesu liv. Hver evangelist har trukket fram det som Guds Ånd særlig lot ham se som det vesentlige. Nettopp dette er en stor nåde fra Herren. For slik er vår Frelsers bilde blitt malt for øynene våre så helt og klart som en enkelt evangelist ikke ville ha maktet.

De tre første evangeliene har det særpreget at beretningen svært ofte er nesten likelydende. Dessuten dveler de særlig ved Jesu virksomhet i Galilea og omtaler ikke virksomheten hans i Judea og Jerusalem før den siste gangen, da Herren drog opp for å lide og dø. Jesu tidligere besøk i Jerusalem finner vi omtalt bare hos apostelen Johannes.

Helt fra gammel tid har en villet forklare de ofte nesten likelydende beretningene med at den ene evangelisten hadde kjent den andres skrift og slik var kommet til å bruke de samme ordene. Av Luk 1,3 ser vi at Lukas også nøye hadde gått gjennom alt og kjente andres beretninger. Men dette forklarer likevel ikke riktig hvorfor de som skrev senere, da ikke tok med alt det de eldre evangelistene hadde fortalt, og la til nye trekk og hendelser fra Jesu liv. Eller de kunne i så fall ha nøyd seg med å fortelle det de tidligere evangelistene hadde gått forbi, slik Johannes i hovedsak gjør i sin beretning.

Nei, denne nesten ordrette overensstemmelsen i visse stykker, som vi av og til finner mellom de tre første evangeliene, kan ikke forklares med at den ene har skrevet av etter den andre. Den viser at alle tre har hatt en felles kilde, og det har vært den muntlige fortellingen og forkynnelsen om Jesu frelserliv.

I begynnelsen ble den hellige historien sikkert ikke skrevet ned. Så lenge øyenvitnene ennå var til stede, de som for det meste hadde opplevd hendelsene fra Johannes' dåp av, var det ingen særlig grunn til å feste den i skrift.

Men vi kan også forstå at det gjennom den muntlige forkynnelsen snart måtte danne seg en fast krets av fortellinger fra Jesu liv. De kom stadig igjen og ble etter hvert gjengitt med omtrent de samme ordene. Her har vi sikkert hovedgrunnen til at beretningene ofte stemmer nesten ordrett overens. Hver evangelist har så gjort sitt utvalg av disse muntlige fortellingene og tatt med så mye av dem som han fant tjenlig for sine lesere.

Etter hvert som øyenvitnene døde eller drog til andre land, forstår vi at det ble nødvendig at apostlene enten selv skrev ned det de hadde opplevd, eller lot læresveinene sine skrive ned det de hadde hørt dem forkynne. I den muntlige overleveringen kan det lett snike seg inn forvanskninger når det har gått en tid. Det dukket jo også opp vranglærere i tidenes løp som kunne ha interesse av å forfalske et eller annet.

Så sørget menighetens Herre for at «apostlenes lære» (Apg 2,42) ble festet i skrift. Det skrevne ord står fast. Derfor lot Herren dem som hadde vært med ham fra begynnelsen, og som derfor kunne være de sannferdige vitnene (Joh 15,27), gripe pennen. Slik kunne sannheten føres videre, båret av den apostoliske myndigheten.

At dette var nødvendig, viser seg også i møte med de apokryfe evangeliene som dukket opp senere. Av dem har vi større eller mindre bruddstykker, men

ikke ett eneste av dem har klart å vinne noen anerkjennelse. Innholdet består nesten bare av smakløse og eventyraktige historier som skjemmer det vakre Jesusbildet som de apostoliske skriftene maler for oss.

I brevene i Det nye testamente blir det nesten alltid sagt i overskriften hvem de er skrevet av og til. Men i selve de historiske bøkene får vi ingen opplysning om forfatterne. Titlene i bibelutgavene våre, «Evangeliet etter Matteus», «etter Markus» og så videre, er selvfølgelig satt til senere. Men kirkens overlevering er fra de aller eldste tider så fullkommen enstemmig i å nevne de samme forfatterne som overskriftene gjør, at det ikke er den minste ytre grunn til å tvile på at de er riktige.

Vantro bibelutleggere har selvfølgelig prøvd å drive sine kunster også med evangeliene. I første del av 1800-tallet forsøkte rasjonalistene å bevise at evangeliene ble skrevet flere hundre år etter Kristus, og at de slett ikke stammet fra apostoliske vitner. Men rasjonalismens stormløp var helt forgjeves. Det viste seg nemlig at de ytre vitnesbyrdene om at de hellige skriftene er ekte, var utmerket fyllestgjørende.

Men det viste seg også at grunnen til alle rasjonalistenes angrep lå i at de ikke ville tro på underet. De ville frelse seg selv ved egen dyd og gode gjerninger. De ville begripe og forstå det hele med sin egen flate forstand. Da passet det jo ikke med disse beretningene om Jesu underfulle fødsel, hans undergjerninger, hans død til soning for våre synder, hans oppstandelse og himmelfart. Det skulle bortforklares. Og så visste de ingen annen utvei enn å prøve å skru evangelieberetningene fram til langt senere tiders eventyrdiktning om den store læreren fra Nasaret.

Det samme ligger til grunn for de angrepene som i vår tid blir rettet mot Det gamle testamente. Det er rasjonalismen som også nå raser mot underet. Den forsøker seg på Det gamle testamente, fordi den ikke klarte å velte Det nye. Rasjonalismen tåler ikke at Herrens profeter har forutsagt nøyaktig, hundrevis av år i forveien, de hendelsene som skulle komme. Så prøver en å skru tiden da skriftene ble skrevet, så langt fram at det underfulle forsvinner.

Men mot all vantroens kritiske fnysing kan vi si med ordet fra Sal 2,4: «Han som troner i himmelen, ler.» Med takk til vår trofaste Gud og Frelser, hvis Ånd har båret både Det gamle og Det nye testamentes hellige skrift, kan vi frimodig synge med den gamle kjempen i Ånden, Martin Luther:

Det ord de skal vel lade stå
og utakk dertil have,
ti Gud han vil selv med oss gå
alt med sin Ånd og gave.

Innledning til Matteusevangeliet

Dette første evangeliet er skrevet av den tidligere tolleren i Kapernaum, som selv forteller om sitt kall til apostelembetet i 9,9. Han het også Levi, som vi hører i Mark 2,14, og var sønn av Alfeus. Navnet Matteus betyr «Herrens gave», og det kan være rimelig at Jesus gav ham dette navnet da han ble hans læresvein. Han ble sannelig også en god gave fra Herren, særlig gjennom dette herlige evangeliet som Herren har gitt sin menighet gjennom ham.

Om hans senere liv vet vi svært lite, bortsett fra det han opplevde sammen med de andre apostlene. Kirkehistorieskriveren Eusebius (på 300-tallet) skriver at Matteus først forkynte i Israels land, men senere forlot fedrelandet sitt og drog ut «til andre folk». Trolig har det vært for å forkynne for jødene «i adspredelsen», de mange jødene som bodde utenfor fedrelandet sitt blant hedningefolkene.

Det sagnet som hadde festet seg mest i kirkens første tider, var at han skulle ha forkynt i Etiopias egne, langt der nede under Afrikas glødende sol. Derfra kom jo den hoffmannen som var satt over skattene, og som det fortelles om i Apg 8, han som diakonen Filip fikk nåde til å føre til Herrens dåp. Der nede skal Matteus ha lidd martyrdøden og slik ha fulgt sin Frelser helt til det siste.

Det er helt utvilsomt at Matteus har skrevet evangeliet sitt særlig for de kristne av Israel. Det ser vi av at han stadig viser hvordan spådommene i Det gamle testamente er blitt oppfylt i Jesus. Han forklarer heller ikke de jødiske skikkene som han nevner av og til, slik de andre evangelistene pleier å gjøre. Han regner med at leserne kjenner dem. Hele evangeliet er lagt an på å vise hvordan Jesu liv på jorden virkeliggjør det som var lovt om Messias i skriftene i den gamle pakt, og hvordan han slik har oppfylt loven og profetene.

Videre viser Matteus gjennom hele evangeliet motsetningen mellom vår Frelser og hele den fariseiske åndsretningen. Tross all ytre iver for pakten og loven var den i virkeligheten et indre frafall fra den ånd som loven ble gitt i.

Hendelsene i vår Frelsers liv, slik Matteus forteller dem, er stort sett ordnet etter tidsfølgen, på samme måte som i det andre apostoliske evangeliet, Johannes' evangelium. Lukas og Markus tar derimot mindre hensyn til tidsfølgen. At Matteus og Johannes i større grad forteller hendelsene i den rette tidsordenen, kommer selvfølgelig av at de var øyenvitner.

Etter den enstemmige overleveringen hos kirkefedrene skrev Matteus først evangeliet sitt på hebraisk. Ifølge vitnesbyrdet fra kirkehistorieskriveren Euse-

bius skrev han det for de jødekristne i Israels land. Med det ville han gi dem en erstatning for sin muntlige forkynnelse da han drog bort for å forkynne for andre folk.

Det er likevel merkelig at en allerede fra begynnelsen av 100-tallet rundt omkring i kristenheten bare kjente det samme greske Matteusevangeliet som vi har ennå. Riktignok fantes det i senere tid et hebraisk evangelium hos den jødiske sekten ebionittene, som ble utgitt for å være av Matteus. Men det var svært forvansket både ved utelatelser og tillegg. Og dette såkalte Matteusevangeliet er sikkert blitt oversatt til hebraisk etter vårt greske evangelium. Det er altså ikke opprinnelig skrevet på hebraisk.

Det er apostlenes læresvein Papias som er det eldste vitnet i denne saken. Han forteller: «Matteus samlet ordene på det hebraiske tungemålet, og så måtte hver og en oversette dem så godt han kunne.» Hvis det forholder seg slik, må den hebraiske teksten likevel svært snart ha blitt avløst av den greske. For det er den alle kirkefedrene bruker. Trolig har Matteus først skrevet en kortere samling av Jesu utsagn på hebraisk, og senere skrevet evangeliet på gresk i den fyldigere skikkelsen som vi har det i. Vårt greske Matteusevangelium gir jo slett ikke inntrykk av å være en oversettelse. Det synes helt igjennom å være et opprinnelig skrift.

Etter kirkefedrenes beretning er Matteusevangeliet det eldste av evangeliene. Ireneus, biskop i Lyon (død 202), forteller at det ble skrevet mens Peter og Paulus forkynte i Roma, det vil si omkring år 63.

1. Jesu Kristi ættetavle (1,1–17)

I innledningen pekte vi på det som er særegent for Matteusevangeliet: Det vil hele veien vise at alle de kjennetegnene Det gamle testamente hadde gitt på Israels Messias, finnes hos Jesus fra Nasaret. Etter løftet til Abraham i 1 Mos 12,3, «i deg skal alle jordens slekter velsignes», skulle Messias altså være Abrahams sønn. Og etter løftet til David i 2 Sam 7,12–16 om kongen av Davids ætt, han som skulle få sin «kongetrone» trygget «til evig tid», måtte han også være Davids sønn. Derfor begynner Matteus med Jesu ættetavle.

For den tiden evangelistene skrev i, var Jesu Kristi ættetavle særlig viktig. Før Jerusalem ble ødelagt og det jødiske folket spredt, kunne en nemlig se at Jesus stammet fra David, ut fra de slektsfortegnelsene som jødene tok omhyggelig vare på. Hvem som helst kunne selv overbevise seg om at det stemte, ved å undersøke disse offentlige ættetavlene. Nå, etter at det jødiske folket er spredt, vil ingen lenger kunne godtgjøre på den måten at han er Davids sønn. Også av dette ser vi hvor fåfengt det er at jødene fortsatt håper på en Messias.

For oss er disse ættetavlene merkverdige fordi de viser oss den slektsrekken som fra verdens begynnelse, gjennom et tidsrom på 4000 år, går i rett linje helt fram til historiens midtpunkt. Alle andre ættetavler kan en bare følge noen slektsledd bakover eller noen slektsledd fram i tiden. Så tar de slutt, og en kommer ikke lenger. Jesu ættetavle er den eneste som er hel fra ende til annen.

Allerede her hører vi en preken ut fra denne teksten, som mange holder for svært kjedelig med alle sine navn. Og prekenen er denne: Mennesker skal ikke kunne gjøre seg store av sin uendelige rekke berømte forfedre. Alt som bare er av mennesker, får i det stille sitt knekk – det brytes av. Men midt blant alle de avbrutte ættetavlene står én eneste hel og uskadd, til et vitnesbyrd for alle folk. Det er «ættetavle for Jesus Messias, Davids sønn, Abrahams sønn» (v. 1).

Men det er noe annet ved denne ættetavlen som ofte har vakt anstøt, fordi en ikke kjente sammenhengen: Frelserens ættetavle her hos Matteus stemmer langt fra hele veien med den vi finner i Luk 3.

En gang hadde en troende familie på landet fått en vantro slektning som bodde inne i byen, til å love at han skulle lese Det nye testamente igjennem. Men neste gang han kom ut på landet og slektningene spurte hvordan det gikk med lesingen, svarte han at det gikk slett ikke. Han hadde nemlig stoppet ved Luk 3. Der hadde han funnet en ættetavle som han ikke kunne få til å stemme med den i Matt 1, og derfor var han blitt lei av det hele.

Selvsagt var det galt av denne mannen at han ikke tenkte på muligheten for at feilen kunne ligge i hans egen mangelfulle forståelse. Men nesten verre var det at hans troende slektninger stod der og heller ikke kunne løse det han hadde kjørt seg fast i. De led et nederlag da de måtte høre at Guds ord «ikke stemmer», uten å kunne vise at det stemmer godt nok, alt sammen. Særlig i vår tid, når den opprørske ånd stormer løs på Guds ord med nedbrytende kritikk, trenger Guds barn også rett innsikt og kunnskap, så de kan avvæpne angrepene – så langt de i det hele tatt fortjener noe svar.

Det er helt riktig at ættetavlene hos Matteus og Lukas ikke er like. Men saken er at Matteus gir oss Josefs slektslinje, mens Lukas gir oss Marias, som vi senere skal se. Som Marias mann (v. 16) var Josef etter Moseloven Jesu far med full rettsgyldighet.

Josef hørte til den grenen av Davids ætt som hadde rett til Davids trone, for han stammet direkte fra Salomo. Maria hørte riktignok også til Davids hus, men hun stammet fra Davids sønn Natan, som ikke hadde arverett til kronen. Ved å bli født av jomfru Maria kom Frelseren til å høre til Davids hus. Og ved at Josef gikk inn i farens sted for ham, ble han menneskelig sett Davids sønn med rett til kongetronen. Slik passer ættetavlene fullt ut.

Begge fortegnelsene faller derfor sammen fra Abraham til David. Lukas fører den så videre fra Abraham til Adam, fordi han særlig skrev sitt evangelium for de kristne av hedningene. Matteus, som særlig skrev for de kristne av jødene, stopper ved Abraham, Israels folks stamfar.

Ættetavlen vår her er delt i tre ganger fjorten ledd. De to store merkesteinene i disse tre gangene fjorten ledd er Davids tid og bortførelsen til Babylon. På Davids tid stod Israel høyt i rikdom og herlighet. I tiden for bortførelsen til Babylon var Israel langt nede, så langt nede som det vel var mulig. Men tråden brast ikke. Stamtreet skulle ikke briste før Jesus skjøt fram som en kvist av Isais stubb (Jes 11,1).

Når vi ser på de fjorten første leddene fra Abraham til David, tiden med det dunkle løftet, er det mye å merke seg. Noen få av stammødrene blir nevnt, nemlig Tamar (v. 3), Rahab og Rut (v. 5). Og tar vi med begynnelsen av de neste fjorten leddene, blir også Urias' hustru Batseba nevnt. To av disse kvinnene, Rahab og Rut, var hedninger. Tamar var en syndig kvinne som, i likhet med Batseba, fødte i utukt.

Når navnene på disse fire kvinnene er tatt med og trukket fram, peker det underfullt mot at Menneskesønnen er kommet for å søke og frelse det som var fortapt (Luk 19,10). Det viser oss at Herrens åndelige hus består av bare nådebarn. Hedninger og falne stakkarer er med i flokken. Ingen er for ringe til at Frelseren vil kalle dem sin slekt. Også Abraham, Juda og David har flekker nok på seg etter det Den hellige skrift forteller om dem. Vi minnes ordet i Hebr 2,11: «Han skammer seg ikke ved å kalle dem brødre.» Ja, det lærer vi også av Jesu ættetavle.

I den andre rekken i v. 5 blir Boas satt opp som etterkommer av Salmon og Rahab. Men Rahab levde på Josvas tid, mens Boas, som var oldefar til kong David, må ha levd omtrent på yppersteprest Elis tid. Og fra Josva til Eli var

det omtrent 300 år. Det er altså utelatt flere slektsledd, så meningen blir: Fra Salmon og Rahab stammet Boas. Her finner vi altså at slektsleddene er trukket sammen for å gjøre det kort.

Men det er annerledes med de tre navnene som er utelatt mellom Joram og Ussia i v. 8. Det er navnene Ahasja, Joas og Amasja. De er satt utenfor, og grunnen er nok at de var etterkommere av den avgudsdyrkende Jesabel gjennom hennes like hedensksinnede datter Atalja, som Joram hadde giftet seg med.

Guds dom rammet Jesabels etterkommere i tredje og fjerde ledd, som det står skrevet i 2 Mos 20,5: «For jeg, Herren din Gud, er en nidkjær Gud, som hjemsøker fedres misgjerninger på barn inntil tredje og fjerde ledd, på dem som hater meg.» Og disse tre kongene viste at de ringeaktet løftet, nettopp ved at de slo seg sammen med Israels ugudelige konger og sviktet Herrens sannhet på forskjellige måter. Derfor er navnet deres blitt strøket av Frelserens ættetavle.

Hvor alvorlig er ikke dette for alle døpte mennesker, for oss som Gud gav barnerett og barnenåde i dåpen! Ringeakter en løftet og slutter seg til dem som er fiender av Guds folk, kan det ende med at ens navn blir strøket av livets bok. Da blir en satt utenfor Frelserens slekt, fordi en ved sin vantro setter seg selv utenfor.

Noe lignende finner vi i v. 11, der det står: «Josjia fikk Jekonja og hans brødre på den tiden da folket ble bortført til Babylon.» Her skulle det egentlig ha stått Jojakim, navnet på Jekonjas far. Men Jojakim er satt utenfor, og forklaringen på det finner vi hos Jeremia, i kap. 36,30. Der forbanner Herren denne kongen, som hadde skåret i stykker den profetiske skriften og kastet den på ilden.

Hans sønn Jojakin (Jekonja) hadde knapt tatt over styret før han ble tatt til fange av kongen i Babel og ført bort i fangenskap. Men i 2 Kong 25 blir det jo fortalt hvordan Gud reiste Jojakin opp igjen i hans trettisyvende fangenskapsår, da den kongen som da regjerte i Babel, slapp ham ut av fengselet og viste ham stor gunst.

På denne måten er Jojakins navn regnet med to ganger i slektslinjen. Først står det i stedet for farens, i stedet for Jojakims utslettede navn. Deretter står det som den som slektslinjen ble ført videre gjennom, ved hans sønnedatter, til Serubabel («Zorobabel», som navnet skrives i vårt Nye testamente etter den greske oversettelsen, Septuaginta).

Når det står «Jekonja og hans brødre», betyr ordet «brødre» her – som ofte i hebraisk – det samme som farbrødre. Josjias andre sønner (Sidkia osv.) var egentlig Jojakims brødre og dermed Jekonjas farbrødre.

Hos profeten Jeremia, i kap. 22,30, lyder en dom fra Herren over Jekonja (Konja): «Skriv denne mannen opp som barnløs!» Ingen av hans ætt skulle nemlig sitte på Davids kongetrone. Dette gikk i oppfyllelse så langt at ingen av Jekonjas etterkommere satt på den gamle kongetronen i Jerusalem. Fra hans tid gikk det nedover til den ydmyke, ringe stillingen der vi finner kongsætlingen Josef. Davids stolte stamtre var blitt til en Isais stubb da det store skjedde, da Messias kom.

I v. 16 står det: «Jakob ble far til Josef, Marias mann.» Men det står ikke at Josef ble far til Jesus. Nei, her åpner Skriften døren for det store underet,

unnfangelsen ved Den Hellige Ånd, når den føyer til: «Av henne ble Jesus født, han som kalles Messias.» Jesus er vår Frelsers eget navn, Kristus (den salvede) er hans embetsnavn.

Med rette har en kalt de første fjorten slektsleddene eller menneskealdrene for tiden med det mer dunkle løftet, de neste fjorten (kongenes) for tiden med de mer bestemte messianske profetiene, og de fjorten siste for forventningens tid (fram til Kristus).

Vi ser altså at denne ættetavlen, som ser så tørr ut, likevel rommer svært mye. Den viser oss den lange rekken av tre ganger fjorten navn på mennesker som kunne si: Vi er hans slekt. Noen av dem stod ham nær i tiende ledd, andre i fjerde, og så videre.

Og i den ættetavlen kommer navnene våre riktignok ikke inn. Men Jesu ættetavle har en fortsettelse, for alle hans troende venner gjennom tidene er hans slekt i en rekke som går videre. Det har nå gått nesten 48 slektsledd siden Kristus kom til verden for å frelse syndere. Men det kommer ikke an på hvor mange slektsledd etter ham vi lever. Det kommer bare an på at vi er i åndelig slekt med ham.

I mange land, for eksempel i India og Kina, har disse 48 slektsleddene gått i graven uten å ha hørt om Jesus. Sukket lyder derfra: Kommer ikke dagen snart?

Men vi som har hatt Guds ord blant oss i mange slektsledd allerede – hvor stor takk skylder vi ikke Gud for det! Og hvor skulle ikke hjertet vårt banke for det store misjonsarbeidet, som har som mål at det førtiniende slektsleddet av hedninger ikke skal dø uten å kjenne løftet om ham som lot seg føde julenatt, og som ble fattig for vår skyld for at vi ved hans fattigdom skulle bli rike (2 Kor 8,9). Ja, måtte det snart lyde rundt om i landene, og lyde med flere tunger også i de landene der løftets sol allerede lenge har skint:

Du være lovet, Jesus Krist,
at menneske du vorden est,
født av en jomfru ren og skjær,
gledelig hilst av himmelens hær.
O, Gud skje lov!

2. Herrens engel viser seg for Josef (1,18–25)

I den første delen av kapitlet (v. 1–17) hadde Matteus gjengitt Jesu Kristi ættetavle og framstilt ham som Josefs sønn. I dette avsnittet avviser han bestemt at Jesus stammet legemlig fra Josef. Samtidig viser han oss at Frelseren etter loven måtte regnes som en ætling av Davids-sønnen Josef, fordi Josef var gift med Maria. Dette gjør han ved å fortelle om en hendelse som må stamme fra Josefs egen beretning.

Vi vet fra Luk 1,39–56 at Maria, Jesu mor, kort etter at engelen hadde brakt henne det underfulle budskapet, drog ned til fjellbygdene i Judea. Hun drog til den gamle presthustruen Elisabet. Om henne hadde engelen sagt at også hun skulle føde en sønn i sin alderdom, i kraft av Herrens underfulle makt, slik som Abrahams hustru Sara i sin tid.

Vi kan forstå at Maria ikke har fortalt Josef noe om engelens budskap. Det var altfor hemmelighetsfullt og av en slik art at vi forstår at hun heller skyndte seg til sin venninne Elisabet. Og hos henne fant hun allerede en slik kunnskap om denne hemmeligheten at hun ikke engang selv trengte å åpenbare det for henne.

Men hvor tungt må det ikke ha vært for henne å vende tilbake til Nasaret etter de tre månedene hos Elisabet! Hva skulle hun si til Josef? Og om hun sa det, hvordan skulle hun få ham til å tro det? Det ble da slik at hun gjorde etter ordet i Sal 39,10: «Jeg tier og åpner ikke min munn, for det er du som har gjort det.» Og Herren, som hun var tjenerinne for, visste også å ta seg av hennes sak.

Også Josef har gått gjennom en lidelsens kamp i sitt indre da det ikke lenger kunne skjules hvordan det var med Maria. Hun var hans forlovede, den kvinnen hvis rene, hellige sinn han hadde lært å kjenne og elske. Den lidelsen som Josef og Maria hver på sin måte måtte bære, må i sannhet kalles en lidelse for Guds rikes skyld. Også for Frelseren begynner den veien som verden forakter, allerede med denne underfulle fødselen. De vantro jødene håner ham for den saks skyld den dag i dag. Ja, vanartede, formastelige døpte navnkristne har også spottet vår Frelser med de grufulleste betegnelser, som et uekte barn og så videre.

Men stod Maria vakkert og i ydmyk stillhet i denne situasjonen, som var så trang for menneskeøyne, stod Josef ikke mindre vakkert. Vi merker at dette var

to mennesker som hadde et særlig inderlig trosforhold til Herren. Det følger jo også av at Gud gav nettopp disse to den nåde å verne om verdens Frelser.

Om Josef står det (v. 19) at han «var rettferdig», og det viste han til begge sider. Han ville ikke ta en kvinne han trodde var krenket, til hustru – til det var det hellige alvoret for stort hos ham. Men han ville heller ikke bruke lovens ytterste strenghet mot henne (se 5 Mos 22,23–24; etter den kunne han ha fått henne steinet).

Han bestemte seg da for å skille seg fra henne «i stillhet», det vil si uten å vekke oppsikt. Han ville altså gi henne et skilsmissebrev, slik loven tillot det på grunn av hjertenes hardhet (5 Mos 24,1 og Matt 19,8). Skammen kunne han jo ikke spare henne for, men nok dødsstraffen, ved at han hevet forholdet, så hun ikke lenger var forlovet med ham.

Når Herrens venner ønsker å stå rett for hans ansikt og overgi sin sak til ham, selv der alt for menneskeøyne ser ut til å være mot dem, skal saken visselig få en herlig utgang. Herren svikter ikke, men griper inn i rette tid.

Før Josef kunne sette beslutningen ut i livet, viste Herrens engel seg for ham i en drøm om natten og sa: «Josef, Davids sønn! Frykt ikke for å ta Maria, din hustru, hjem til deg. For det som er unnfanget i henne, er av Den Hellige Ånd» (v. 20). Det var det første det himmelske sendebudet kunngjorde Josef: Maria, hans forlovede brud («hustru», fordi det var forlovelsen som i de tider fastslo ekteskapspakten), hadde ikke vært ham utro. Den livsfrukten hun bar under sitt hjerte, var ikke av noen mann, men hadde et overnaturlig opphav. Vår Frelser sa senere selv til jødene: «Jeg er ovenfra» (Joh 8,23).

Ved denne overnaturlige unnfangelsen ble arvesynden hindret i å gå over fra Maria til hennes barn, og slik fant den underfulle foreningen av den guddommelige og den menneskelige natur sted i vår Frelsers person. Sannelig, vår Gud er «underfull i råd, stor i visdom» (Jes 28,29).

Når engelen tiltaler Josef som «Davids sønn», er det for straks å legge tanken om Messias nær for ham, siden Messias jo skulle komme av Davids ætt. Og videre lød så kunngjøringen om dette underfulle barnet som Maria skulle føde. Josef skulle «gi ham navnet Jesus», for han skulle «frelse sitt folk fra deres synder» (v. 21).

Navnet Jesus er den greske formen av det hebraiske *Jehosjua* eller *Jesjua*, det samme som Josva, og betyr «Herren frelser». To menn som er kjent fra den hellige historie, hadde båret det samme navnet og kan også på visse måter regnes som forbilder på Frelseren. Den ene var Josva, Nuns sønn, som førte folket inn i det lovede land. Den andre var den Josva som førte folket tilbake fra fangenskapet i Babel. Vår Frelser fører jo også sitt folk fra syndens Babel til frelsens Kanaan.

I de apokryfe bøkene finner vi navnet hos den kjente forfatteren Jesus, Siraks sønn. Og Paulus hadde en medhjelper som het Jesus med tilnavnet Justus (Kol 4,11). Også når det gjaldt navnet, ble Frelseren lik sine brødre. Men etter at navnet hadde fått sin fullendelse i Frelseren, ble det ikke gitt til noen annen. For de kristne var navnet blitt for hellig og høyt, for jødene derimot for avskydd.

Løftet «han skal frelse sitt folk» er nærmest rettet til den gamle pakts folk. Men det har selvsagt også en videre betydning, på samme måte som «Abrahams barn» nå betegner alle Herrens troende.

Når det står at han er kommet for å «frelse», er det straks sagt at slekten er en falt slekt, en fortapt slekt. Han kom ikke til en menneskeslekt som godt kunne ha klart seg uten ham og i nødsfall hjulpet seg selv. Nei, han kom til en slekt som, overlatt til seg selv, i sin naturlige tilstand er uhelbredelig fordervet, ugjenkallelig fortapt, hjelpeløst elendig. Den er så fordervet at den ikke lenger erkjenner sitt forderv som forderv. Den har vent seg til elendigheten og er glad midt i den. Ak, en slekt som nettopp trenger frelse, trenger en Jesus!

Matteus føyer til at «alt dette skjedde» (nemlig at Frelseren ble unnfanget på denne måten) for at profetordet fra Jes 7,14 skulle oppfylles: «Se, jomfruen skal bli med barn og føde en sønn, og de skal gi ham navnet Immanuel – det betyr: Med oss er Gud» (v. 23). Alle trådene i Det gamle testamente samles i Kristi person. Han er oppfyllelsen av den gamle pakt.

At dette ordet om jomfrusønnen ble fullkomment oppfylt, blir sagt oss i det siste verset i kapitlet. Josef hadde kjent igjen Herrens røst gjennom denne drømmen og forstått at det var en guddommelig åpenbaring. Han var Herrens lydige tjener, slik Maria hadde vært det overfor englebudskapet som lød til henne. Og han tok sin hustru til seg, det vil si: Han tok henne hjem i sitt hus, og med det fullbyrdet han ekteskapet etter skikken på den tiden. Men Maria fortsatte å bevare sin jomfrustand, fordi Josef i hellig ærefrykt avholdt seg fra ekteskapelig samliv med henne inntil det guddommelige barnet var født.

Det har ofte vært reist spørsmål om Maria senere, etter Jesu fødsel, fødte Josef barn, eller om de brødrene til Jesus som er nevnt i kap. 13,55 – Jakob, Joses, Simon og Judas – bare var hans brødre i den forstand at de også var Josefs pleiebarn. Uttrykket her i v. 25, «inntil hun hadde født sin sønn, den førstefødte»,[1] lar spørsmålet stå åpent. Uttrykket «den førstefødte» betyr nemlig etter Moseloven (2 Mos 13,2) bare at ingen annen før ham hadde «åpnet mors liv». Det ble brukt selv om moren bare hadde dette ene barnet.

I kirkens første tid regnet en med at Maria senere hadde født Josef barn. Men etter hvert som Maria-skikkelsen ble stilt høyere og høyere, for til slutt å ende som pavekirkens himmeldronning, ble denne meningen forkastet. Også protestantiske teologer, blant dem Luther, holdt det for utenkelig at noen annen fødsel skulle være kommet fra det samme morsskjødet som hadde født Kristus etter kjødet. Det er umulig å avgjøre og har heller ingen betydning. Likevel synes uttrykket «inntil» i v. 25 nærmest å peke mot at Herrens brødre var hans legemlige brødre.

Navnet Jesus hadde engelen jo også kunngjort for jomfru Maria (Luk 1,31). Det er altså navnet Gud Fader har gitt sin enbårne Sønn. Og dette navnet skal leve videre «så lenge solen skinner» (Sal 72,17), og det skal prises salig av frelste sjeler i alle folkeslag.

«Jesus er navnet uten like,
båret av Herren med ære,

[1] NB: «før hun hadde født sin sønn» (uten «den førstefødte»).

i det er all nåden utøst
som i sannhet kan være.»

De vise menn fra Østerland og den underfulle stjernen (2,1–2)

«Da Jesus var født i Betlehem …» – slik begynner dette kapitlet. Det forutsetter altså det Lukas forteller oss i kap. 2: at Josef vendte tilbake til Betlehem og at barnet ble født der, omskåret og båret fram i templet. Fra templet i Jerusalem hadde Josef og Maria vendt tilbake til Betlehem, Josefs egentlige hjemsted. Og der fant nå dette underfulle besøket av de vise mennene fra Østerland sted hos barnet.

I kap. 1 har Matteus trukket fram de kjennetegnene som måtte finnes hos Messias allerede ved hans fødsel, om han med rette skulle kunne kalles den Messias som var lovet i den gamle pakt: Han skulle være Davids sønn og jomfrusønnen. Nå begynner han å vise hvordan de kjennetegnene på Messias som ble lagt fram i den gamle pakt, fulgte Jesusbarnet hele veien også etter fødselen.

Etter Jes 60,3 og 6 og forskjellige andre profetiske steder skulle nemlig også fremmede folkeslag hylle Israels konge. Dette, viser Matteus nå, begynte å bli oppfylt allerede i Frelserens tidligste barndom.

Hvem var disse vise mennene fra Østerland? I Daniels bok hører vi hvordan Daniel ble satt til «øverste leder for alle Babels vismenn» (Dan 2,48). Disse hedenske vismennene drev med stjernekunnskap og legekunst, men ved siden av det også med den såkalte astrologien, stjernetydningen. En mente nemlig at en ut fra stjernenes stilling kunne forutsi hendelser som skulle komme.

Bileam, den profeten som er omtalt i 4 Mos 22–24, og som kom fra traktene ved Eufrat (4 Mos 22,5), har hørt til disse vismennene, eller *magoi*, som de kalles i den greske grunnteksten. Den spådommen som allerede Bileam kom med: «En stjerne stiger opp av Jakob» (4 Mos 24,17), har kanskje gått i arv fra slekt til slekt blant disse vismennene i Østen. Og da Daniel ble satt over dem, er de sikkert blitt enda bedre kjent med messiashåpet.

Ved tiden for Kristi fødsel gikk det en underlig lengsel gjennom hedningefolkene i Østen etter en konge som skulle komme fra jødenes land. Denne forventningen henger selvsagt, som nevnt før, sammen med at jødene var spredt omkring i Østerland og overalt hadde kunngjort sitt håp.

Når sagnet har gjort disse vismennene til tre konger («de hellige tre konger») og til og med gitt dem navn (Kaspar, Melkior og Baltasar), mangler dette ethvert historisk grunnlag. Om dette står det jo ingenting her hos Matteus.

At det var tre, og at de var konger, har en villet slutte av antallet gaver, av hvor kostbare de var, og vel også av ordet i Sal 72,10: «Kongene fra Sjeba og Seba skal bære fram skatt.» I alle fall har det vært rike menn, og menn som bar på en dyp lengsel etter sannheten. Det kan vi forstå av at Herren aktet dem verdige til den store nåde å få juleevangeliet forkynt ved et særskilt tegn.

Slik Herren drog fiskerne ved Gennesaretsjøen til seg ved den underfulle fiskefangsten, talte han til de stjernekyndige vismennene i Østerland gjennom en stjerne, en underfull stjerne. På disse vismennene ble det oppfylt som står i den lille sangen:

«Han tenner sitt lys på den villsomme vei,
hans stjerne for ånden opprinner,
den stråler og vinker og stanser ei
før hjertet sin Frelser finner.»

Der hjertet er av sannheten, trengs det ingen lang preken for å dra det. De vrange hjertene kan høre og høre uten å ense kallet, men det ærlige sinnet kan Herren ofte hjelpe med et lite vink.

At Gud ville kunngjøre en slik verdenshendelse som Frelserens fødsel ved et uvanlig tegn på himmelen, kan like lite undre oss som at det fulgte tegn i naturen ved hans død. Selve naturen måtte fortelle om hans komme og hans bortgang, for han var også naturens Herre.

Om denne stjernen nå var en fiksstjerne, en komet eller et uvanlig møte mellom planeter, får stå åpent. Nyere stjernekyndige har regnet ut at det i år 747 etter Romas grunnleggelse, eller omtrent seks år før det året som i gamle dager ble regnet som Kristi fødselsår, inntraff et merkelig møte mellom planetene Jupiter og Saturn den 20. mai, den 27. oktober og den 12. november. Da smeltet lyset fra disse stjernene, som i seg selv er store og klare, sammen til ett. Det må ha vakt stor oppmerksomhet hos alle som drev med stjernekunnskap.

Etter vår tidsregning er Kristi fødselsår satt til år 754 etter grunnleggelsen av byen Roma. Men denne utregningen har vist seg å være feil, for Kristi fødselsår bør settes flere år tidligere. Derfor har mange ment at det var dette fenomenet de vise mennene hadde sett. Slik forklares det også hvordan stjernen først kunne vise seg, så forsvinne og så vise seg igjen.

Om Gud nå har brukt stjernenes naturlige baner til å la denne underfulle stjernen stå fram ved tiden for Kristi fødsel, eller om Herren har latt et nytt stjernelys tre fram ved sin allmakt, kan jo komme ut på ett for troende mennesker. At de vise mennene på denne måten ble ledet fram til Jesus, det er underet. Det står uforandret, uansett hvordan en ser på den ytre måten det skjedde på.

Den tidsregningen vi bruker, stammer fra abbed Dionysius den lille, som levde i Roma i det sjette århundre. Før hans tid hadde de kristne som regel regnet årene fra keiser Diokletian. Men Dionysius foreslo å regne dem fra Kristi fødsel, for, som han sa, ikke å bruke minnet om den ugudelige forfølgeren av de kristne når de hellige tidene skulle regnes ut.

Dionysius gikk, som nevnt før, ut fra at Kristus var født i år 754 etter Romas grunnleggelse. Dette tallet hadde han funnet på følgende måte: Keiser Tiberius' femtende regjeringsår, da døperen Johannes stod fram (Luk 3,1), var etter hans

utregning år 782 eller 783 etter Romas grunnleggelse. Da Jesus ble døpt av Johannes, var han «omkring tretti år» (Luk 3,23). Altså, sluttet Dionysius, må Jesus være født omkring 754.

Det varte imidlertid ikke lenge før en så at dette ikke kunne være riktig. Herodes den store døde nemlig i april måned år 750. Og siden Jesus ble født mens han regjerte, hadde Dionysius følgelig satt fødselen hans minst fem år for sent. For senere enn slutten av år 749 kan Jesus ikke være født når han opplevde barnemordet i Betlehem under Herodes den store.

Herodes «lot drepe alle guttebarn i Betlehem og alle bygdene i omegnen, de som var to år eller yngre, i samsvar med det han hadde fått vite av vismennene om tiden» (Matt 2,16). Derfor synes tiden for Kristi fødsel heller å måtte ligge enda lenger tilbake. Egentlig skulle vi altså, i stedet for å skrive 1901 som i år, skrive 1906 eller 1907.

Det vil likevel ikke være mulig å angi det riktige året med sikkerhet, for evangeliene har ikke nok opplysninger til at tidspunktet kan regnes ut sikkert. Herren vil vel med det vise oss at det ikke gjelder å fordype seg i slike ytre spørsmål. For hjertet gjelder det å holde seg til selve saken, det uhyre store: at det er født oss en evig Frelser.

3. Kongen i Betlehem (2,3–12)

Vismennene nøyde seg ikke med å undre seg over stjernen, snakke om den og ellers bli der de var. Det finnes jo mennesker som har sett et glimt av Frelserens herlighet, men som likevel ikke gjør alvor av å komme til ham. Veien til korset synes dem for lang og for tung. De lar seg stanse av den minste hindring og blir likevel i det gamle livet med verden. Men vismennene lot seg ikke stanse av strevet på reisen. Heller ikke lot de seg stanse av den kulden de møtte i Jerusalem mot det som brant i sjelen deres.

I Jerusalem regjerte kong Herodes, med tilnavnet den store, en sønn av idumeeren Antipater. Han var en grusom mann som var kommet på tronen ved romernes hjelp og sin egen list. Han ble forferdet da ryktet om at vismennene var kommet, nådde ham. Kort tid før hadde fariseerne spådd en av Herodes' slektninger at kongeverdigheten skulle gis til denne slektningens etterkommere og tas fra Herodes den store. Herodes hadde latt flere av disse fariseerne henrette, men han bar på en redsel. En grusom tyrann må alltid være redd.

I alle fall var Messias' komme ikke noe han lengtet etter. For om Messias var det spådd at han skulle dra fram «for sannhets skyld og for rettferdig mildhet» (Sal 45,5). Men slike veier gikk ikke Herodes. Likevel ser det ut til at Herodes trodde spådommen om en Kristus.

Mens Jerusalem skalv av frykt for hvilke grusomheter Herodes kunne finne på på grunn av dette Messias-ryktet, trakk han imidlertid revepelsen på seg. Han lot som han var ivrig etter å svare på vismennenes spørsmål om hvor denne kongen var å finne. Så samlet han Rådet, som på den tiden var jødenes øverste myndighet i både kirkelige og borgerlige saker. Det bestod av 70 medlemmer med en formann i spissen, og medlemmene falt i tre grupper: yppersteprestene, de eldste og de skriftlærde. Her nevnes bare to av gruppene, men i 26,3 nevnes alle de tre gruppene av Rådets medlemmer.[1]

Det var jo bare én yppersteprest om gangen. Men de som tidligere hadde hatt embetet, ble fortsatt kalt med dette navnet, og det samme gjaldt forstanderne for de 24 presteskiftene. Opprinnelig gikk ypperstepresteverdigheten i arv fra far til sønn, og under vanlige forhold var den på livstid. Men etter landflyktigheten i Babel skjedde det ofte at de ble avsatt og innsatt av de verdslige herskerne, temmelig vilkårlig. Herodes den store hadde til og med gitt denne

[1] NB har i 26,3 bare «yppersteprestene og folkets eldste».

verdigheten til helt vanlige prester. Derfor fantes det den gang flere på én gang som bar tittelen. Fra Aron og fram til Jerusalems ødeleggelse skal det i alt ha vært 83 yppersteprester i embetet.

Med «skriftlærde» mente en vanligvis dem som skrev av loven og leste den opp, senere de lovkyndige generelt, altså jødenes jurister og teologer. Den tredje gruppen, folkets eldste, nevnes ikke her. Det var nemlig særlig de geistlige og teologiske medlemmene som kunne svare på spørsmålet om hvor Messias skulle fødes. Hvor vanlig forventningen om Messias var, ser vi av at ingen reiste den minste tvil om at han skulle bli født.

Stedet ble også raskt nevnt, for profetien hos Mika var tydelig nok. Profetens ord blir ikke gjengitt ordrett, men fritt etter Ånden, slik de hellige forfatterne gjorde det, og likevel slik at meningen blir helt uforandret. I stedet for «Betlehem i Juda land» (v. 6) står det hos Mika: «Betlehem, Efrata». Det siste er byens gamle navn (1 Mos 35,19). Begge tilleggene har likevel nøyaktig samme formål: å skille dette Betlehem fra en by med samme navn i Sebulons stamme (Jos 19,15).

I stedet for «slett ikke den ringeste», som det står her, har Mika «liten». Men sammenhengen hos Mika viser tydelig nok at heller ikke han vil sette Betlehem ned. Han vil langt heller framheve hvor betydningsfullt Betlehem er, liten bare for et ytre blikk. Videre står det her: «fyrstene i Juda», hos Mika: «Judas tusener». Meningen er den samme. Jødefolkets tolv stammer var nemlig delt inn i slekter eller «tusener», og i spissen for dem stod slektsfyrster.

Her står det: «Fra deg skal gå ut en høvding som skal være hyrde for mitt folk Israel», hos Mika: «Fra deg skal det utgå for meg en som skal være hersker over Israel.» Evangelisten føyer her til betegnelsen «hyrde». Han har da for øye de mange ordene i Det gamle testamente der Herren blir lignet med en hyrde, særlig ordet i Esek 34,12 og 23, der det står om den kommende fyrsten av Davids rot: «Han skal røkte dem. Han skal være deres hyrde.» Dermed betegnes et mildt herredømme, en kjærlig og trofast omsorg for folket.

Denne måten å hente fram profetier fra den gamle pakt på vitner om en dyp og inderlig forståelse av løftene.

For en motsetning mellom disse jødiske skriftlærde og de hedenske vismennene! De skriftlærde kjente Skriftens bokstav aller mest nøyaktig, men var likevel blinde for at profetien ble oppfylt. Vismennene stod fast i troen, enda det lyset de hadde over åpenbaringen, bare var svakt.

I v. 7–8 trer Herodes nå fram i hele sitt utspekulerte hykleri. Han spurte vismennene nøye ut om tiden da stjernen hadde vist seg. Han gikk vel ut fra at barnet måtte være født på samme tid som stjernen første gang viste seg. Han prøver å gjøre vismennene troskyldige ved å hykle at han selv også har til hensikt å komme og tilbe barnet. Her ser vi, som så ofte, hvordan vantroen blir slått med blindhet, så all dens kløkt i virkeligheten blir dumhet. Herodes forsømte nemlig å sende tjenerne sine med, og slik ble det han selv som ble narret i beregningen sin.

Betlehem ligger omtrent 15 km sør for Jerusalem, på veien til Hebron, oppe på en fjellhøyde. Vismennene reiste om natten, slik det så ofte er skikk i Østerland. Og hvor ble de ikke styrket i sjelen da de med ett igjen så stjernen som de

hadde sett i Østerland! Det står (v. 10): «Og da de så stjernen, ble de over all måte glade.» Det ligger i dette at stjernen ikke hadde vært synlig for dem i mellomtiden.

Og så fant de det de søkte. De tok ikke anstøt av de fattige og ringe kårene til denne kongen. Nei, de trodde på dette barnet som den store kongen, «falt ned og tilba det» og bar fram kongelige gaver til det. «Gullet» de bar fram, var en gave en pleide å gi konger. «Røkelse og myrra» var heller gaver som peker mot presteembetet. Det er kongepresten, presten på Melkisedeks vis (Sal 110), de tilber.

Hvor beskjemmende er ikke disse hedningenes holdning til dette, sammenlignet med den vantroen som Israels folk i det store og hele tok imot Frelseren med! Israels barn tok stadig anstøt av Frelserens ringe herkomst og fattige kår: «hans egne tok ikke imot ham» (Joh 1,11). Med sin tro minner disse vismennene om troen hos den botferdige røveren. Begge så Frelseren i fornedrelsen og trodde likevel på ham som Herre og konge. Her er en påminnelse også for våre dager.

Vi skal legge merke til at det står her: «De gikk inn i huset, og fikk se barnet med Maria, dets mor». Det står ikke slik paven og tilhengerne hans sikkert ville ha satt det: moren Maria med barnet sitt. I pavekirken ser en alltid Maria tre fram i forgrunnen som himmeldronning, men den hellige Skrift kjenner ikke til noe slikt.

Når det står: «De gikk inn i huset», ser vi at det må ha gått en tid siden Frelseren ble født. Han var ikke lenger i stallen, som den julenatten.

Den kjente presten Ludvig Schneller, som er født i Israels land, der faren hans tilbrakte det meste av livet, mener at krybben Frelseren ble lagt i, kunne peke mot en av de mange klippehulene som brukes som staller, men at den ikke nødvendigvis gjør det. Han forteller at de gammeldagse våningshusene i Betlehem bare består av ett eneste rom. Der holder ikke bare menneskene til (ofte flere familier), men også husets buskap. Derfor ser en ofte krybber av tre i slike våningshus.

Hvordan det nå forholder seg med dette, betyr jo mindre. I alle fall ser vi av ordet her at Jesusbarnet var under tak da vismennene kom.

Ved en særlig ledelse, gjennom en drøm, avverget Herren den skaden som vismennenes troskyldighet overfor Herodes kunne ha voldt, så de dro bort en annen vei. Men om dem gjaldt sikkert det samme som det fortelles om den etiopiske hoffmannen (Apg 8): De dro sin vei med glede.

Hele denne beretningen om hvordan vismennene fant Jesusbarnet tross alle hindringer, er et vakkert bilde på hvordan en lengselsfull synder den dag i dag finner sin Frelser. De gav akt på Herrens vink, de fulgte vinket og lot seg ikke stanse, verken av den tunge veien eller av det lunkne, likegyldige sinnet hos de skriftlærde og det høye presteskapet i Jerusalem. Gleden over å ha funnet Herren kommer til uttrykk i gaver av takk og lovprisning. Og til slutt: De dro hjem en annen vei enn før, ikke tilbake til de lunkne og kalde hjertene.

Vi har Ordets lys, «hans guddoms ord det klare, som han oss lot åpenbare til å lyse for vår fot». Men kjenner du, kjære leser, denne vandringen til Betlehem,

det Betlehem som for oss er å finne i dåpens nådepakt? Også der ser det fattig nok ut, sett utenfra. Men Herrens herlighet er der. Ordets stjerne lyser over dåpens bad og vitner: Der er Guds hus og himmelens port, der er din Frelser.

Fant du ham, trodde du ham, og gav du ham det som er mer verdt for ham enn gull: ditt hjerte? Bærer du fram røkelse for ham, ditt hjertes bønn og lov og takk? Bar du fram myrraen for ham, den bitre myrraen, som kan lignes med smerten, korsets og selvfornektelsens smerte, som nødvendigvis hører med til en levende tro? Og dro du så hjem den andre veien, utenom det kalde og lunkne selskapet, den veien Herren viste deg, en vei like forskjellig fra den gamle som et hellig liv er forskjellig fra et verdslig liv?

Stjernen ledet vise menn
til vår Herre Kristus hen;
vi har òg en ledestjerne,
og når vi den følger gjerne,
kommer vi til Jesus Krist.

4. Flukten til Egypt og barnemordet i Betlehem (2,13–18)

I patriarkenes dager så det ut som om løftene ble gjort til intet da Israel drog ned til Egypt. På samme måte så det underlig ut at det hellige barnet, Israels Messias, allerede i sin tidligste barndom måtte forlate det hellige land og dra bort til Egypt. Men Herrens hånd ledet også dette. Det var ikke bare et vern mot de djevelske angrepene på barnets liv som brøt fram gjennom Herodes. Slik ble det også liksom lagt et dekke over Frelserens person. Han ble skjult i en krok til han kunne tre fram og vise sin guddommelige sendelse ved ord og gjerning.

Gud ville ikke at Kristus skulle bli båret fram i folket ved de tegnene som hadde skjedd i Betlehem i morgenstunden av hans jordeliv. Hadde han blitt i Betlehem, ville disse tegnene antakelig blitt knyttet til hans person på en uåndelig måte. Nei, forberedelsestiden skulle tilbringes i det skjulte, i Nasarets bortgjemte krok. Også derfor ble Jesusbarnet ved flukten til Egypt med ett fjernet fra Davidsbyen, for at ingen skulle hylle ham som Messias av ytre grunner.

I en drøm fikk Josef igjen veiledning fra Herrens engel. Han skulle samme natt (v. 14) flykte med barnet og Maria til Egypt, som lå omtrent fem eller seks dagsreiser fra Betlehem. Langs den såkalte ørkenveien kunne en til og med nå fram på 40 timer. Veien gikk over Hebron og Be'er-Sjeba.

Mange har prøvd å framstille denne flukten til Egypt i bilder, og en enkelt kunstner har latt oss se englevakten som fulgte den ensomme mannen med barnet og moren. Den lille familien bodde i Den Høyestes skjul.

Både i forrige kapittel og igjen og igjen i dette hører vi hvordan Herren veiledet og advarte gjennom drømmer (1,20; 2,12.13.19 og 22). Det kan være på sin plass å se nærmere på dette. Ofte har mennesker latt seg villede av drømmer og lagt overtroisk vekt på dem. Det kan til og med skje at helt vantro mennesker som har drømt om himmelen, slår seg til ro med at det var et tegn på at alt var vel med dem. Drømmer i seg selv er jo bare fostre av vår egen innbilning. Men av dette Guds ord lærer vi at Herren kan ta dem i sin hånd.

Et kjennetegn vil det alltid være om drømmen stemmer med Guds åpenbarte ord. Noen ganger kan Herren gjøre et Guds ord levende for oss i en drøm. Ofte kan han også gi oss et dypere innblikk i den avgrunnen av fordervelse som finnes i hjertene våre, slik Ordet sier oss.

Men det skjer jo heller ikke sjelden at Herren gjennom en drøm griper inn i menneskers liv. Han kan styrke den vekkelsen Ånden ved Ordet er i ferd med å virke i et menneskes sjel, eller veilede et Guds barn og advare det mot farer. Generelt kan vi si at det er den åndelige sammenhengen med vårt forhold til Gud som må være prøvesteinen på hva en drøm betyr for oss. Er den fra Gud i særlig forstand, vil det nok vise seg i en åndelig velsignelse til lys og veiledning.

På denne flukten til Egypt fikk de bruk for de rike gavene vismennene hadde båret fram. Også på den måten sørget Herren for den lille familien gjennom vismennenes besøk.

Matteus ser i denne reisen til Egypt en oppfyllelse av det profetiske ordet i Hos 11,1: «Fra Egypt kalte jeg min sønn.» Slik ble Israels konge lik sitt folk Israel i dets historie, i dets lidelser, ringhet og trengsler, før hans herlighet ble åpenbart. Det er kongeveien: gjennom lidelse til seier. Og på den veien skal hans folk også følge etter ham til alle tider.

Samtidig må vi huske at Israels folk bare var «Guds sønn» fordi Guds evige Sønn var til stede i dette folket og bodde i det, også før han ble menneske. Den «Herrens engel» som så ofte nevnes i Det gamle testamente, og som blir stilt likt med Herren selv, er jo vår Frelser, slik han virket for syndere i sin skikkelse før han ble menneske. Derfor sier også apostelen Paulus i 1 Kor 10 at «klippen» som fulgte folket på ørkenvandringen, var Kristus. Nå fikk dette ordet altså også sin ytre, legemlige oppfyllelse, etter at Guds Sønn var blitt menneske.

I v. 16 blir vi fortalt hvordan Herodes raste mot småbarna i Betlehem. For sikkerhets skyld tok han med alle barna fra to år og nedover. Noen har innvendt mot denne beretningen om barnemordet i Betlehem at de verdslige historieskriverne fra den tiden ikke nevner det. Til det må vi svare: For det første var Betlehem en så liten by at det høyst kunne være omkring femti småbarn der. Dessuten var dette drapet bare som en dråpe i havet sammenlignet med Herodes' andre, langt større grusomheter.

Også her finner Matteus at profetien i Jer 31,15 blir fullbyrdet: «En røst ble hørt i Rama, gråt og stor klage. Rakel gråt over sine barn og ville ikke la seg trøste, for de er ikke mer.» Hos Jeremia gjelder gråten og klagen den smerten bortføringen til Babel vakte. Men nå fikk denne klagen en ny oppfyllelse.

Når det står: «Rakel gråt over sine barn», kommer det av at Rakel jo døde i barnsnød et lite stykke fra Betlehem (1 Mos 35,16–19) og ble begravet der. Hun står derfor som et uttrykk for Betlehems mødre, enda Betlehem ikke lå i stammen til Rakels sønn Benjamin. Men mødrenes klageskrik fra Betlehem ble likevel hørt i Rama, en by i Benjamins stamme. Klageropet i disse traktene på den tiden da folket var bortført til Babel, ble altså et varsel om dette nye klageropet.

Når det ofte står her om en profeti at den ble «oppfylt», menes det ikke bare at en bestemt spådom ble oppfylt rett fram. Det menes også at et tidligere forbilde ble fullbyrdet. Hele Israels historie er, som vi har sagt, typisk, det vil si forbilledlig, helt ned i de minste trekkene. Men alt det forbilledlige får sin fullendelse i hans historie som var Israels folks fylde og krone, den lovede Messias. Toget til Egypt og kallet tilbake derfra, klageropene i traktene rundt Rama da folket var

bortført som fanger til Babel – alt dette hadde slik sin forbilledlige side. Derfor taler evangelisten stadig om at det skulle «oppfylles».

I dette avsnittet finner vi en underlig motsetning mellom det arbeidet Josef hadde påtatt seg, å tjene Herren ved å våke over Jesusbarnets liv, og det arbeidet Herodes hadde påtatt seg, å tjene Satan ved å prøve å slå det samme barnet i hjel. Det er den dype motsetningen mellom tro og vantro som trer fram for oss her.

Alle døpte mennesker har fått et Jesus-liv ved gjenfødelsens bad, og oppgaven er å våke over dette livet så det ikke skal dø. Så lenge et menneske er vantro, går det i Herodes' spor og kveler det livet fra Ånden som skulle bli dets redning. Noen ødelegger det på en grov måte ved å fylle hjertet med grove laster. Andre står dette barnet av Ånden etter livet ved å gi det giften fra selvrettferdigheten og en blandet, hyklersk gudsfrykt. I et vantro hjerte er det Jesus-livet som ble gitt i dåpen, i ferd med å dø hen, og det er fryktelig når det til sist dør helt.

For de fortapte i helvete vil ordet i v. 18 bli oppfylt på en grufull måte. I helvete høres «gråt og stor klage». Det fryktelige har skjedd: «De er ikke mer» (v. 18). Det vil si: Det livet fra gjenfødelsen som Gud en gang gav disse sjelene i dåpen, er ikke mer. Det er helt utslettet, og sjelen er blitt lik djevelen. Den har bare igjen «ormen, pinen og hjerteangsten», som en berømt engelsk dikter sa i sin dødsstund.

Men de som slik i åndelig forstand er blitt selvmordere, går også i Herodes' spor overfor andre. De «leter etter barnet for å drepe det» der de ser dette Jesus-livet våkne i andre menneskers hjerter. Vantro foreldre prøver å drepe livet når det våkner i barnas hjerter. «Heller vil jeg se deg ute i det villeste leven», sa en vantro gårdkone til den troende datteren sin, «enn se deg blant de hellige.» Den vantro husbonden, ja den vantro presten og den vantro skolelæreren – hvor kan de ikke arbeide med list og med makt på å rydde ut det hellige Jesus-livet der de finner det!

Men omvendt består troslivet i at en i Josefs spor kjemper for å ta vare på «den edle skatten som er betrodd deg, ved Den Hellige Ånd som bor i oss» (2 Tim 1,14).

Noen ganger sender Herren den dag i dag vennene sine bort i ensomhetens Egypt. Kanskje tok han deg avsides i sykestuen eller satte deg på en annen måte i en mørk krok. Knurr ikke over det! For Herren gjorde det kanskje nettopp for å frelse deg fra de anslagene som var i gang mot Jesus-livet ditt. Slik leder Herren vennenes vei, så livet fra Ånden i sjelene våre ikke skal dø, men leve, vokse og trives til vi har nådd det rette, himmelske hjemmet.

Lykkes og trives,
styrkes, opplives
skal dine små,
vokse i krefter,
stige deretter,
høyt opp nå
himler der øyet som gråter ei mer,
Herren vår Gud i sin herlighet ser!

5. «Han skal kalles nasareer» (2,19–23)

Ikke lenge etter barnemordet i Betlehem rammet Guds hånd den onde Herodes. Hvor voldsomt Guds motstandere enn raser, kommer likevel stunden da det heter om dem, den ene etter den andre: De er døde, de som ville barnet til livs. Herodes døde en fryktelig død, på lignende måte som Antiokus Epifanes (2 Makk 9,9). Det gikk betennelse i innvollene, og en forferdelig stank kom fra ham fordi legemet hans råtnet mens han ennå levde, så det til og med kom ormer til syne i det råtnende kjøttet. På samme måte forteller Apg 12,23 at Herodes Agrippa den første døde.

Livet til Herodes den store hadde vært fullt av de grusomste misgjerninger. Han lot svogeren sin, svigerfaren sin, sine egne sønner, ja sin egen hustru myrde. En av sønnene hans, Antipater, ville ta livet av ham, men Herodes lot ham henrette fem dager før han selv døde. Han visste at ikke et menneske ville gråte over ham. Derfor hadde han kalt rikets stormenn til dødsleiet sitt og befalt at de alle skulle drepes i hans egen dødsstund, så han i alle fall kunne dø under klage. Men påbudet hans ble ikke fullbyrdet.

I testamentet sitt hadde Herodes ordnet tronfølgen slik at Arkelaus fikk Judea, Idumea og Samaria, Herodes Antipas fikk Galilea og Perea, og Filip noen landskaper i nordøst (det gamle Basan). Den siste viste seg å være den beste av sønnene til Herodes den store. Arkelaus derimot gikk helt i sin onde fars fotspor.

Da Herodes var død, fikk Josef igjen bud fra en engel om nå å dra til Israels land med barnet og moren. Det ordet Herren kalte ham tilbake med, minner helt om det ordet Moses i gammel tid ble kalt tilbake med fra ørkenen til Egypt, da han skulle føre folket ut av Egypt til Kanaan (2 Mos 4,19).

Det ser ut som Josef først hadde tenkt å vende tilbake til Betlehem, farsbyen sin, slik det var rimelig. Men da han hørte om Arkelaus' grusomme styre, var han redd for å dra dit med Messias-barnet. Denne frykten var fra Gud, og det fikk han stadfestet i en drøm. Så dro han til Galilea, til byen Nasaret, der han hadde hatt sitt arbeid tidligere og var blitt forlovet med Maria. Der vokste så Jesusbarnet opp, «for at det skulle bli oppfylt som var talt ved profetene, at han skulle kalles en nasareer» (v. 23).

Noen har spurt hvor det var blitt profetert at han skulle kalles nasareer. Nasaret nevnes jo ikke i Det gamle testamente. Navnet kommer av det hebraiske *neser* (נצר), det vil si en kvist, et skudd, et rotskudd. Det vil enten si at byen selv var som et svakt skudd, en liten fattig by, eller at det har vært busker og kratt i nærheten. Nasaret hørte til Nedre Galilea, til det området som før hadde tilhørt Sebulons stamme. Byen lå på et fjell (se Luk 4,29), knapt 6 km vest for Tabor, i et vakkert landskap.

Nå er Nasaret blitt navnkundig over hele jorden. (For tiden har byen omkring 3000 innbyggere, de fleste av dem døpte.) Men den gang Herren levde her i kjødet, var byen og innbyggerne svært ringeaktet. Natanael spør (Joh 1,46): «Kan det komme noe godt fra Nasaret?» Slik må det da forstås når Matteus sier at det er forutsagt ved profetene at han skulle kalles nasareer. Det betegner at Jesus skulle bli foraktet, og det er tydelig forutsagt flere ganger på forskjellige steder.

Slik står det i Jes 53,2–3: «Han skjøt opp som en kvist for hans åsyn, som fra en rot i tørr jord … Foraktet var han … og vi aktet ham for intet.» I Sal 22 profeteres det også om Messias som den som skulle bli «spottet av mennesker og foraktet av folk» (Sal 22,7), og likeså i Sal 69,10: «hån fra dem som håner deg, er falt på meg.» At dette «han skal kalles nasareer» ikke skal være et ordrett sitat fra et bestemt enkelt profetsted, men en hentydning til flere på en gang, ligger også i ordene: «som var talt ved profetene».

Etter all sannsynlighet sikter det her likevel først og fremst til Jes 11,1. Der blir Messias uttrykkelig kalt *neser*, et skudd: «En kvist skal skyte fram av Isais stubb, og et skudd fra hans røtter skal bære frukt.» Slik gikk ikke bare den åndelige betydningen av dette Messias-navnet *neser* i oppfyllelse, hans dype fornedrelse og verdens forakt. Også den bokstavelige betydningen ble oppfylt da han kom til å bo i Nasaret, den ringe byen, og fikk navnet nasareeren.

Der vokste så Jesusbarnet opp, «i Nasaret i trange kår». Dette lille, fattige Nasaret er et godt bilde på byen på fjellet der Jesus-livet som ble lagt ned i oss i dåpen, kan trives og vokse rett: de helliges samfunn, Guds lille hjord, som i sannhet også er ringeaktet, slik Nasaret var det i gammel tid. «Hellig» – det navnet er like ringeaktet i den vantro verdens daglige tale som «nasareer» var det i gammel tid. Men i dette lille Nasaret er det ly og le for barnelivet i Gud. Der kan det få sin føde, sitt arbeid, sin tukt og dermed sin rette vekst.

Bor du da, kjære leser, i dette Nasaret, med Kristi vanære over deg (Hebr 13,13), men også med all den himmelske velsignelsen over deg som gjemmes i dette Nasaret,

der rundt omkring vi ser Guds spor
og lytter glade til hans ord
som ånd og liv på jorden?

6. Døperen Johannes (3,1–4)

To av profetene i den gamle pakt, Jesaja (Jes 40,1 ff.) og Malaki (Mal 3,1), hadde forutsagt at før Herren, «paktens engel», holdt sitt inntog i sitt land og sitt tempel, skulle et bud, en herold, gå foran og rydde vei for ham i det øde, ubanede landet. Med dette hadde Malaki til og med sluttet sin profeti: Herren ville sende «Elia, profeten, før Herrens dag kommer» (Mal 4,5).

Denne forløperen for Frelseren var Johannes, Sakarjas sønn. Om ham hadde engelen allerede før han ble født, forutsagt at «mange av Israels barn skal han omvende til Herren deres Gud. Han skal gå foran ham i Elias ånd og kraft» (Luk 1,16–17).

Vår Frelser har gitt Johannes det store vitnesbyrdet, ikke bare at han var den engelen Malaki hadde spådd om, som skulle rydde vei for ham, men også at ingen større enn døperen Johannes hadde stått fram blant dem som er født av kvinner (Matt 11,11).

Når det står: «I de dager sto døperen Johannes fram», brukes uttrykket «i de dager» ofte bare for å betegne en overgang i tid. Det betyr altså det samme som «i de tider», mens Jesus ennå levde stille i Nasaret. I virkeligheten var det jo nå gått over 29 år. Men disse årene var gått helt i stillhet, bortsett fra det ene vi blir fortalt i Luk 2 om Jesu besøk i Jerusalem da han var tolv år gammel.

Gud har lukket for denne delen av vår Frelsers jordeliv, og derfor skal vi ikke fortape oss i gjetninger om denne tiden. Av Ordet vet vi bare (Luk 2,51–52) at han «var lydig mot» sine jordiske foreldre og «gikk fram i visdom og alder og i velvilje hos Gud og mennesker».

Han var jo et sant menneske, og det sant menneskelige er det syndfrie mennesket. Så ofte hører en mennesker si: «Det er menneskelig å feile.» Men det er ikke sant når vi ser på den sanne, opprinnelige menneskenaturen, slik den ble skapt i Guds bilde. Fordi vår Frelser var det sanne, syndfrie mennesket, har han levd et vakkert menneskeliv og foldet seg ut som den yndigste rose.

Så mye kan vi si. Men mennesker har hatt det svært travelt med denne delen av Jesu liv og laget fantastiske beretninger om den. Det finnes et apokryft barndomsevangelium om Jesus, men det viser seg helt tydelig å være usanne, oppdiktede historier.

I Luk 3 blir tiden da døperen Johannes stod fram, angitt nærmere: keiser Tiberius' femtende regjeringsår. Noen mener at dette året har vært et av de såkalte sabbatsårene (se bibelforklaringen til 3 Mos 25). Hvert sjuende år skulle være et

sabbatsår, et hvileår for landet, da jorden ikke skulle dyrkes. Men når det var gått sju hvileår, kom det såkalte jubelåret, altså hvert femtiende år. Noen mener nå at Johannes stod fram i et slikt sabbatsår som ble etterfulgt av et jubelår. Da skulle vår Frelsers framtreden også i ytre forstand ha vært et slikt nådens år fra Herren.

Riktignok hadde ordet i Luk 4 om nådens år fra Herren, som kom med Frelseren, en langt videre og dypere betydning. Men det synes å være en vakker tanke at løftet ble oppfylt også i ytre forstand i et jubelår. Jubelåret var jo et forbilde på tiden for frelsen ved Messias: på gjenopprettelsen av alt som i tidens løp var blitt forstyrret ved synden, og på opphevelsen av all trelldom.

Døperen Johannes forkynte i Judeas ørken, sannsynligvis det øde landstrøket som strekker seg mot Dødehavet, omkring 15 km bredt. Det var i denne egnen folket under Josva først gikk over Jordan. Her stod nå Johannes fram som en røst i ørkenen. Og hva var så innholdet i forkynnelsen hans? Det var dette: «Omvend dere, for himlenes rike er kommet nær!» Det er den første prekenen som møter oss i Det nye testamente: omvendelsens preken.

Det greske ordet betyr egentlig det samme som «få et annet sinn». For den sanne omvendelsen består ikke i enkelte forandringer i det ytre, ikke i noen nye skikker og talemåter eller noe mer kunnskap, men i et nytt sinn. Dette nye sinnet er den uomgjengelige betingelsen for at en synder kan bli salig. For saligheten betegner jo ikke bare en ytre herlig tilstand, men først og fremst den indre foreningen mellom sjelen og Gud, og den fred og glede i Den Hellige Ånd som følger med den.

Et uomvendt menneske ville umulig kunne kjenne seg salig, selv om det ble satt inn i himmelen. Det ville ikke kunne holde ut å være der. Nei, hjertet må være omdannet og må ha det slik Ordet sier i Sal 16,2–3, der Davids sjel bekjenner for Herren: «Du er min Herre! Jeg har intet gode utenfor deg. Jeg holder meg til de hellige som er i landet.»

Omvendelsen er altså ikke bare den ytre betingelsen, men en indre nødvendighet for å kunne eie himmelen.

Men vi må merke oss godt at døperen Johannes ikke forkynte: «Omvend dere», for at himlenes rike skal komme nær. Nei, han forkynner: «Omvend dere, for himlenes rike er kommet nær!» Grunnen til all omvendelse ligger i Guds barmhjertighet, den kjærligheten som elsket oss først og gav oss Jesus. Det er ikke en omvendelse ut i den tomme lengselen. Nei, der står et herlig rike ferdig. Gud være takk! Det stemmer så godt med ordet hos den gamle pakts evangelist Jesaja (Jes 44,22): «Vend om til meg, for jeg gjenløser deg!»

Matteus bruker som oftest uttrykket «himlenes rike», slik det står i grunnteksten. Det peker på at himmelen i Kristus har senket seg ned på jorden for å gjøre jorden himmelsk. Det betegner altså Guds rike i den nye pakt, både mens det vokser fram og når det er fullendt.

Hos profeten Daniel (Dan 2,44) var den tiden blitt forutsagt da «himmelens Gud» skulle «opprette et rike som i all evighet ikke skal ødelegges». Det er oppfyllelsen av denne profetien døperen Johannes vitner om.

Når døperens forkynnelse lyder: «Rydd Herrens vei», blir det altså sagt at mennesket kan rydde vei for Herren. Det skjer ved at synderen er villig til å ydmyke seg, til å bekjenne sin synd og streve for å komme ut av den. En kan sperre veien for Herren inn til sitt hjerte ved å nekte eller unnskylde synden, ved å holde fast på syndene sine.

Den gjerningen Johannes hadde fått, var den vekkende. Ved forkynnelsen av loven skulle samvittighetene vekkes, så trangen til Frelseren kunne bli levende. Hele Johannes' person var preget av den gjerningen han hadde fått. Han var en Elia også i det ytre. I 2 Kong 1,8 står det om Elia at han gikk «i en lodden kappe, med et lærbelte bundet om livet». Johannes var kledd på lignende vis.

Kappen hans var av det grove kamelhåret, og maten hans var den fattigfolk brukte: gresshopper (visse slags gresshopper ble brukt som mat av de fattige) og «vill honning». Det var dels honning fra ville bier, dels en saft som rant ut av visse trær og ble samlet når den var stivnet. Drikken hans har ikke vært annet enn vann. For han var jo fra fødselen av utvalgt til nasireer (se bibelforklaringen til 4 Mos 6,3), og som nasireer avstod han fra vin og sterk drikk (Luk 1,15).

Døperens liv var et forsakelsens liv tvers igjennom, og plassen hans var den ydmyke plassen som forløper, som «brudgommens venn» (Joh 3,29). Men storheten hans bestod i at han kjente denne plassen sin og var fornøyd med den.

6. Johannesdåpen. Døperens vitnesbyrd om den kommende Frelser (3,5–12)

Mengder av mennesker strømmet ut til døperen Johannes, både fra by og land, og det var en veldig uro i sinnene. De «ble døpt av ham i elven Jordan, idet de bekjente syndene sine» (v. 6).

Hva slags dåp var det Johannes døpte med? Dåp ser ikke ut til å ha vært kjent før, og derfor fikk vel Johannes det særegne tilnavnet «Døperen». Dåpen knyttet an til de mange slags rensinger med vann som Moseloven foreskrev. Dessuten fantes det jo i den gamle pakt flere profetier som pekte på at det var nødvendig å bli vasket. «Vask dere!» lød det i Jes 1,16. Og hos Esekiel finner vi jo en klar forutsigelse om dåp: «Og jeg vil stenke rent vann på dere, så dere skal bli rene» (Esek 36,25).

Men selve Johannesdåpen står tydelig nok fram bare som en vanndåp, bare som et tegn: Likesom de nå ble senket ned i vannet, slik skulle de vende om fra urenheten i syndene sine. Slik skulle hjertene bli beredt for syndenes forlatelse, som nå var nær i Kristus. Johannesdåpen er altså noe helt annet enn vår dåp, slik Johannes også selv uttrykkelig sier (v. 11).

Johannesdåpen gav ikke noe. Den var bare en handling i bilde. Men den dåpen Kristus døper oss med, bringer Den Hellige Ånds gave. Det går også tydelig fram av det som fortelles i Apg 19,1–7. Der fant Paulus noen disipler som bare var døpt med Johannes' dåp. Paulus gjør det klart for dem at de måtte døpes med Kristi dåp for å få Den Hellige Ånd.

Vi har flere sekter, for eksempel baptistene, som stadig vil gjøre vår kristne dåp til ett med Johannesdåpen, til en ren og skjær vanndåp. Men dermed går de tilbake til Det gamle testamentes standpunkt, for der står vi ennå med Johannesdåpen.

Blant folkeskarene som strømmet ut til den store forkynneren, hører vi nå også for første gang i evangeliet om de to rådende hovedretningene innenfor den forsteinede jødedommen, nemlig fariseerne og saddukeerne. Det er merkelig å se dem her. Men av Johannes' preken til dem kan vi forstå at heller ikke de var kommet fordi hjertet lengtet etter å få del i den åndelige velsignelsen. Da folkeskarene strømmet slik ut til Døperen, har de nok funnet det klokest å følge

med for å bevare innflytelsen sin. Noen av dem kom kanskje også av noe mer alvorlige grunner.

«Fariseer» betyr «avsondret». Dette navnet bar de fordi de opphøyet seg selv og regnet seg for særlig hellige. De holdt nemlig en mengde ytre skikker og vedtekter, som de dels hadde plukket ut av Moseloven på en uåndelig måte, dels hadde lagt til selv. De gav seg ut for å holde loven på det mest nøyaktige og satte sin rettferdighet i å ville gjøre enda mer enn Guds lov krevde.

Loven skulle ha vært en tuktemester til Kristus for dem, et speil til å erkjenne synden. Men de vendte lovens bruk til det stikk motsatte, til noe de opphøyet seg selv med. De lukket hjertet for lovens ånd og nøyde seg med en helt utvortes bokstavtjeneste. Den falt jo ikke kjødet så tungt, når en til gjengjeld fikk ære og ros for den blant mennesker og kunne nyte selvrettferdighetens vellyst. Herren betegner sinnet deres treffende med disse ordene i Matt 23,23: «Dere … gir tiende av mynte og anis og karve, men lar ugjort det som veier tyngre i loven: rettferd, barmhjertighet og troskap.»

Helt annerledes var det med saddukeerne. De var jøder som i livet hadde tatt opp i seg mye hedensk vesen. På mange måter var de en slags frilevere, svært frisinnede når det gjaldt livets nytelser. I tankegang stod de fritenkerne nærmest.

De avviste ikke bare den fariseiske tradisjonen, det vil si de vedtektene fariseerne etter hvert hadde lagt til ordet i Den hellige skrift. De forkastet også de profetiske skriftene og nektet oppstandelsen, at englene er personer, og så videre. De var altså nærmest rent kjødelige, vantro fornektere. De fem Mosebøkene godtok de, men de tolket dem på rasjonalistisk vis. Navnet sitt hadde de etter en jødisk lovlærer som het Sadok.

Det står at de kom til Johannes' dåp. De har kanskje tenkt at en slik ytre handling kunne de jo gjerne underkaste seg. Men Johannes gjennomskuet dem og tok imot dem med et veldig alvorsord (v. 7–12): «Ormeyngel!» Slik tiltaler han dem, og det vil si: slangeyngel, fulle av ondskap og list. Fra dem gikk det ut en vantroens gift i folket, og det var den døperen Johannes ville avsløre.

«Hvem lærte dere å flykte fra den kommende vrede?» spør han, med tanke på ordet hos Malaki i kapittel 3. Der blir Herrens dag også framstilt som en dommens dag over alle falske hjerter. Frelsens dag og dommens dag følges alltid åt. For så snart frelsen blir tilbudt, og mennesker begynner å velge, begynner også vredens dom å senke seg over de sjelene som lukker seg for nåden.

Meningen med dette ordet fra Johannes er åpenbart å advare dem mot det nye selvbedraget de kastet seg inn i ved å komme til dåpen hans, for så å berolige seg med at alt var i den skjønneste orden med dem. Nei, slik flykter dere ikke fra Guds vredes dom. Det som gjelder, er at dere vender om, men i sannhet, så det viser seg i livet deres. Dere skal bære «frukt som er omvendelsen verdig» (v. 8) og holde opp med på kjødelig vis å trøste dere med at dere har Abraham til far.

Han vil si dem at Gud ikke var bundet med sitt løfte til Israel etter kjødet, slik at han uten noe vilkår måtte gi det del i løftet fordi han ellers ikke ville ha noen å gi det til. Nei, slike utvortes israelitter kunne Gud få nok av. Dem kunne han skape av «steinene», slike som lå omkring på Jordans bredd. Den ytre fordelen

å stamme fra Abraham hadde ingen betydning i seg selv, når de ikke åndelig talt var Abrahams barn.

Hvor alvorlig taler ikke dette ordet fra Johannes også til alle selvrettferdige navnekristne som på kjødelig vis pukker på at de er døpt, konfirmert og så videre! Når omvendelsen mangler, blir alle de andre gavene forgjeves.

Likevel ligger det i ordet om at Gud kan reise opp barn for Abraham av steiner, ikke bare en tukt, men også en trøst. Mange ganger har det vist seg, til ære for kraften i Herrens nåde, at steinharde hjerter, både innenfor den såkalte kristenheten og ute i hedningeland, er blitt «Guds igjenfødte, nylevende sjeler». Biskop Brorson synger om det i en salme:

Onde vi var og døde som stene,
hårde i hjertet som marmor og stål;
det var din mektigste styrke alene
som oss fikk reddet og nådde sitt mål.

Og nå gjaldt det, fortsetter Johannes, å ta vare på tiden. For avgjørelsen stod for døren, og øksen lå allerede ved roten av de ufruktbare trærne (v. 10). Han som var «sterkere» enn Johannes, var nær. Han var så opphøyet over ham at Johannes ikke engang følte seg verdig til å bære skoene hans, til å være hans ringeste tjener. Og han skulle bringe livets nådegave, som Johannes med sin dåp bare kom med tegnet på, i bilde.

Hans dåp skulle være «med Den Hellige Ånd og ild». Ordet minner om det som står i Jes 4,4, der det blir lovt «en ånd som tenner en ild».[1] Med det blir Guds Ånds virkning betegnet som den som brenner synden ut av de hjertene Ånden får fylle. Men det betegner også Guds Ånds makt til å rense ut slagget, det vil si alle hyklere, alle som ikke vil omvende seg. Ordet peker på Mal 3,2: «For han er som smelter-ild og som vasker-lut.»

Denne siste siden av Herrens lutrende gjerning ved den Ånd han bringer, blir ført videre i v. 12 under bildet av treskeren som skiller hveten fra agnene med kasteskovlen. I våre dager, når maskinene brukes så mye i jordbruket, er dette bildet kanskje ikke klart for alle. Men for bare få år siden så vi jo stadig kornet bli renset på den måten. Med kasteskovlen ble blandingen av hvete og agner slengt ut. Alt som hadde vekt, fulgte med den drivende kraften, mens det lette og tomme sank matt ned uten å følge med.

Slik går det til den dag i dag der Herren står med sitt åndsfylte ord. Hånden Herren bruker, er en og annen av hans vitner, og kasteskovlen er Ordet, det skrevne eller det muntlige. Når Åndens sannhetstale lyder om syndens dybde, om slektens fortapte, falne tilstand, da følger alle de med som er av sannheten. De ydmyker seg og gir Herrens ord rett. Men agnene, de uærlige hjertene, som det gjelder om: «Veid er du på vektskål og funnet for lett» (Dan 5,27), følger ikke med. De synker hen i tomme unnskyldninger og usann selvrettferdiggjørelse.

Når Åndens sannhetstale lyder om frelse av nåde, korsets og dåpens frelse, den eneste veien til salighet, da følger de hjertene som er av sannheten, med og bekjenner:

[1] NB: «ved doms ånd og renselses ånd».

Du med nåden, jeg med skammen,
å, hvor vi to passer sammen,
du, Guds salvede, Guds Sønn!

Men agnene kommer med alle sine tomme, døde gjerninger og selvlagde veier.

Når Åndens sannhetstale lyder om et liv helt for Herren, om at ingen kan tjene to herrer, da følger de sjelene som er av sannheten, med og erkjenner at her må det være et «enten–eller». Men agnene holder fast ved en blandet gudsfrykt.

Hva er du så, kjære leser, hvete eller agne? «Hveten vil han samle i låven, men agnene skal han brenne opp med ild som ikke kan slokkes.» Atskillelsen skjer allerede nå i det indre. Den kommer også allerede nå synlig til uttrykk, ved at det overalt der det levende ordet lyder, blir to flokker. På Herrens store og siste dag skal den tre åpent fram for alle i sin fulle klarhet.

«Ild som ikke kan slokkes» – det ordet er jo ikke til å ta feil av. Hvor mange det enn er som vil slokke den med selvlagde beviser, skal de ikke kunne det. Herrens ord står fast (se Mark 9,48).

Noen ganger har mennesker villet bevise ut fra ordet i v. 11, «Han skal døpe dere med Den Hellige Ånd og ild», at Kristi dåp bare var en åndsdåp og ikke en vanndåp også. Men ordet gir dem ingen som helst støtte i det. For det står jo: «Han skal døpe dere.» At vannet skal være med, ligger tydelig i dette ordet, slik det ble talt ved Jordans bredder. Slik har Guds menighet til alle tider forstått ordet og handlet etter det, fra apostlene og til nå.

Spør vi hvilken virkning denne prekenen av døperen Johannes, som vi her har hovedtrekkene av, hadde på fariseerne og saddukeerne, har vi et ord til veiledning i Luk 7,30. Der sier Herren, når han taler om Johannes og dåpen hans: «Men fariseerne og de lovlærde gjorde Guds råd til intet for seg og lot seg ikke døpe av ham.» Ordet gjorde altså sin virkning. Det avslørte vantroen i hjertene deres, ved at de tok anstøt av sannheten. Men dermed ble de også holdt borte fra Johannesdåpen. Hensikten deres med å bruke Johannesdåpen til å omgi seg enda mer med skinnet av å være Israels beste folk ble gjort til intet.

7. Jesu dåp (3,13–17)

Så hendte det en dag at det kom et menneske til Johannes for å bli døpt av ham, en mann helt annerledes enn noen av de mange andre Johannes hadde døpt før. Det var Jesus fra Nasaret.

I Joh 1,31–33 forteller døperen Johannes at han ikke kjente Jesus, men at han som sendte ham for å døpe med vann, hadde sagt til ham: «Ham du ser Ånden komme ned og bli over, han er den som døper med Den Hellige Ånd.» Dette ordet, «Jeg kjente ham ikke», ser ut til å gå mot det vi her hører Johannes si i v. 14: «Jeg trenger å bli døpt av deg, og du kommer til meg!» Luther sier om det: «Johannes har kjent det på seg at denne Jesus ikke var et vanlig menneske, men at det måtte være noe høyere bak.»

Selvfølgelig har ikke vår Frelser legitimert seg for døperen Johannes som den han var, ut fra de underne som hadde skjedd ved fødselen hans. Vår Frelser brukte jo aldri slike ytre beviser. Men Johannes, denne Åndens mann, er straks blitt slått av Jesu personlighet og åndelige overlegenhet. Likevel hadde han, som nevnt før, fått løfte fra Herren om et synlig tegn. Det skulle for ham være vitnesbyrdet om hvem som var Guds lam, han som skulle bære verdens synd og døpe med Den Hellige Ånd.

Dette tegnet skulle han altså vente på som en stadfestelse. Derfor kunne han i lydighet mot Gud ikke si annet enn at han ikke kjente ham som Guds lam før tegnet var kommet. Han kunne kjenne ham som den han selv heller trengte å bli døpt av enn omvendt. Men først da stadfestelsen Herren hadde lovt, var der, kunne han vitne om ham som syndebæreren med fullmakt fra Gud.

Da Johannes nå stod der og i følelsen av sin ringhet overfor Jesus nødig ville gå i gang med å døpe ham, svarte Frelseren med å vise ham til at dette hørte med til å «fullføre all rettferdighet». «For slik er det riktig av oss å fullføre all rettferdighet», sier Herren. Det hørte altså med til kallet, ikke bare for Frelseren, men også for døperen Johannes, at denne dåpen ble utført.

Dette henger sammen med betydningen av vår Frelsers dåp. At den ikke er det samme som vår dåp, skulle synes selvsagt. For vi er syndere som trenger gjenfødelse. Jesus var syndfri og var Guds barn fra evighet av. Likevel finnes det sekterere, som baptistene, som vil begrunne påstanden sin om at en skal være voksen når en blir døpt, ved å vise til Frelserens dåp. Sannelig et bevis på stor uvitenhet om hva vår kristne dåp er!

Nei, Jesu dåp er tydelig nok den hellige innvielsen til frelserembetet. Han ble innviet etter Guds vilje til å bære verdens synd, og han bar den til verket var fullbrakt på Golgatas kors. Han ble døpt til vår synd for at vi kunne bli døpt bort fra syndens skyld til syndenes forlatelse. Men døperen Johannes skulle, som Herrens innsatte forløper, være det menneskelige redskapet som førte Frelseren inn i denne gjerningen hans som syndebærer.

Når det stod (v. 6) at de som ble døpt av Johannes, «bekjente syndene sine», kan vi si at vår Frelser ved sin dåp kunne bekjenne hele verdens synder som sine. Det er jo den uhyre nåden at Jesus tok verdens synder på seg som om de var hans egne, og bar dem for oss. Det var da også etter dåpen at Johannes pekte på ham med de ordene: «Se der Guds lam, som bærer bort verdens synd!» (Joh 1,29).

Men som innvielsen til frelsergjerningen ble Jesu dåp noe langt større enn den vanlige Johannesdåpen. «Himmelen åpnet seg for ham», og Guds Ånd senket seg over ham «som en due». Det vil si: i likhet med en due. Likheten sikter vel helst til måten å sveve ned på, ikke så mye til selve skikkelsen. Den blir bare betegnet som virkelig og synlig, men ikke nærmere beskrevet. Hos Lukas står det: «Den Hellige Ånd kom ned over ham i legemlig skikkelse, som en due» (Luk 3,22).

Når det her står: «Han så Guds Ånd stige ned», må en vel helst tenke på Frelseren selv. Men etter Joh 1,32 så døperen Johannes det samme. Duen, et sinnbilde på renhet og saktmodighet, var en treffende form for Ånden fra Gud å vise seg i.

Det fortelles ikke at duen vendte tilbake til himmelen. Det ligger i dette at Ånden ikke bare kom over Jesus, slik den kom over profetene i den gamle pakts dager. Nei, Ånden «ble over ham», slik døperen Johannes vitner om det (Joh 1,32).

Som livsprinsipp var Den Hellige Ånd medfødt hos Jesus. Men nå kom Ånden over ham som salvelsen til den hellige tjenesten.

Så fikk Jesus enda et åpenbart segl ved Faderens røst fra himmelen: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag.» Faderen vitnet for sin enbårne Sønn at han var Frelseren, han som Guds rådslutning om synderes frelse skulle fullføres ved. Han vitnet om sitt guddommelige velbehag i at Jesus ofret seg selv under syndens byrde.

Dette skjedde på den ene siden for døperen Johannes' skyld. På den andre siden, tør vi vel si, skjedde det også for Jesu egen skyld som Menneskesønnen. Vi verken kan eller skal forklare den underfulle sammenhengen mellom den guddommelige og den menneskelige naturen i Jesus Kristus. Men for den menneskelige naturens skyld, den som Frelseren hadde vokst opp i fra sin første jordiske begynnelse, hører vi jo flere ganger i Jesu liv at Faderen besegler ham som sin Sønn (slik i Joh 12,28 og i Getsemane, der engelen ble sendt til ham).

Ved Jesu dåp blir altså hele vår treenige Gud åpenbart, Faderen, Sønnen og Ånden. I dette finner vi det dype likhetspunktet med det som skjer når vi blir døpt i den treenige Guds navn. Også over oss åpnet himmelen seg i dåpens stund. Også vi fikk Den Hellige Ånds gave. Også vi ble kalt med barnenavn av

den himmelske Far. Men hadde ikke Jesus latt seg døpe til å være vår Frelser, kunne vi aldri ha blitt døpt av ham til å bli frelst.

8. Jesus blir fristet av djevelen (4,1–3)

Guds Ånd var kommet over Jesus i dåpen som innvielse til frelserembetet hans. Det første Ånden gjør, er ikke å drive ham rett ut i den verden han skulle forløse. Tvert imot driver Ånden ham først ut av verden, ut i ørkenen. For verdens fordervelse har sin rot i Satans rike, og Kristus kunne ikke overvinne Satan for verden uten først å ha overvunnet ham for seg selv.

At Jesus ble ført ut i ørkenen, har sin grunn i at ørkenen er et speilbilde av djevelens indre vesen og et bilde på den ødeleggelsen han bringer med seg. I Matt 12,43 tales det om at «den urene ånden» flakker om «i tørre trakter». Og etter 3 Mos 16,10 skulle den ene bukken på soningsdagen sendes bort, «for å sendes ut i ørkenen».

Som stedet for denne kampen nevner overleveringen ørkenen Kvarantania nordvest for Jeriko. Navnet på ørkenen betyr «førtidagersørkenen», og navnet er altså gitt etter det som hendte der. Fjellstrekningen ved Kvarantania er nesten den mest gruoppvekkende ørkenen som finnes. Et svært spisst og høyt fjell reiser seg i denne ørkenen med dype avgrunner ved siden. Sannelig en veldig motsetning til det vakre paradiset, der den første Adam hadde sin fristelseskamp.

Frelseren fastet i førti dager og førti netter, mens sjelen hans senket seg ned i å tenke over det store frelserkallet. Det minner om de førti dagene og nettene Moses var hos Herren på Sinai-fjellet, «uten å ete brød og uten å drikke vann» (2 Mos 34,28). Det minner videre om Elia, som spiste av maten Herren gav ham, og «styrket ved denne maten gikk han førti dager og førti netter, til han kom til Guds berg, Horeb» (1 Kong 19,8).

Hos begge disse Guds menn, likesom hos Frelseren, ble det legemlige livet holdt oppe ved en særlig Guds kraft, ved den kraften Guds ord har til å holde oppe. Men da de førti døgnene er omme, trekker denne overnaturlige kraften seg noe tilbake, og den vanlige menneskelige sulten melder seg, selvfølgelig i en umåtelig grad. Hva det vil si, kan vel bare den forestille seg som har kjent sultens kvaler, når sulten truet med å slokke livet. Da lå fristelsen beredt.

I Luk 4,2 står det at han i alle de førti dagene ble fristet av djevelen. Det blir heller ikke nektet her hos Matteus, men her fortelles det bare om de tre siste stormløpene Satan gjorde, der han foldet ut all sin listighet.

Ved Frelserens fristelse er det den forskjellen på ham og oss at vi allerede har en fristende makt i oss, slik det står skrevet i Jak 1,14: «Men enhver som blir fristet, dras og lokkes av sin egen lyst.» Men i vår Frelser selv fantes det ingenting som fristet. I så måte var han stilt likt med den første Adam. I menneskenaturen hans, med den menneskelige frie viljen, lå muligheten til å bli fristet. Men fristelsen måtte komme utenfra, likesom til den første Adam.

Gjennom mennesker ble Frelseren senere i livet ofte fristet, både gjennom venner og fiender. Men her i ørkenen hadde Frelseren utelukkende og direkte å gjøre med ham som alt ondt kommer fra, med djevelen.

Djevelen har sin tid da han får lov å rase. En afrikaner spurte en gang en misjonær: «Hvorfor slår ikke Gud djevelen i hjel?» En kunne like gjerne spørre: «Hvorfor lar Gud et eneste ugudelig menneske rase et eneste øyeblikk?» Gud respekterer den friheten han har gitt skapningene sine, selv om de trosser ham. Men han styrer det slik at også de opprørske åndene mot sin vilje må tjene hans råd. Djevelen er på én måte listig, på en annen måte forblindet, slik ondskap alltid forblinder.

Vi kan spørre: Hvorfor var det nødvendig at Jesus ble fristet slik av djevelen? Og svaret blir: Som den andre Adam måtte Jesus begynne forfra igjen med den opprinnelige menneskenaturen og gjennom sitt valg føre den fram til den seieren som den første Adam mistet ved sitt fall. Derfor er det også en stor likhet mellom djevelens fristelse av de første menneskene i paradiset og fristelsen her av Kristus. Han prøver med kjødets lyst, øynenes lyst og livets hovmod her i ørkenen som i paradiset (1 Mos 3,6).

For den første Adam åpenbarte mørkets fyrste seg i skikkelse av et dyr, altså ikke som et høyere, men som et lavere vesen. Og slik måtte det være, for at Adam ikke skulle bli dåret av en engels autoritet og i god tro bli forført til overtredelse.

Spørsmålet blir her i hvilken skikkelse djevelen er kommet til Jesus. Er han straks trådt fram for Herren som den han er, som djevelen, eller er han ikke heller kommet i skikkelse av «en lysets engel» (2 Kor 11,14)? Fra våre egne fristelser vet vi at djevelen nesten alltid forkler seg. Kom han i sin grufulle helvetesskikkelse, ville fristelsen være betydelig mindre. Nei, han kommer kledd som vårt eget jeg som søker sitt eget beste, som rådene og eksemplet fra den vantro verden omkring oss. Slik merker vi ofte ikke straks hvem vi egentlig har med å gjøre.

Og det var jo som Menneskesønnen vår Frelser ble fristet. Han ble «prøvd i alt i likhet med oss, men uten synd» (Hebr 4,15). Nettopp dette gav fristelsen dens uhyggelige, grufulle betydning for ham: at Frelseren måtte gjennomskue fienden ad åndelig vei. Det ligger derfor nærmest å tenke seg at fristeren er kommet i skikkelse av en lysets engel, tilsynelatende som Jesu venn og kjærlige rådgiver. Men han ble straks gjennomskuet.

9. Den første fristelsen (4,3–4)

Den første fristelsen som er nevnt her (v. 3), gikk ut på å få Frelseren til å bruke den makten til å gjøre under som han eide, til sitt eget beste. I tjenerskikkelsen hans skulle den makten bare brukes til beste for Guds rike, til menneskers frelse og til Faderens ære. Han skulle altså leve seg selv til behag i stedet for å lide i lydighet mot Gud. «Er du Guds Sønn, så si at disse steinene skal bli til brød!»

Hvor mye djevelskap ligger det ikke gjemt i dette ene lille ordet! Nettopp hadde røsten fra himmelen lydt over Jesus: «Du er min Sønn, den elskede.» Nå kommer fristeren og søker å kaste tvilens mørke sæd inn i hjertet. I dette «Er du Guds Sønn?» ligger jo den samme tvilen som slangen møtte Eva med: «Har Gud virkelig sagt …?» (1 Mos 3,1). Djevelen begynner nesten alltid med å ville vekke tvil om at Guds ord er til å stole på. I den moderne bibelkritikken stikker det samme djevelspørsmålet fram igjen.

Videre lå det i dette ordet en ond anklage mot Gud Fader, som om han lot det mangle på farskjærlighet: Hvorfor skal du ha det så vondt når du er Guds Sønn? Det er knurr og mistillit til Gud som møter oss i dette. Kjenner ikke du, Guds barn, den samme røsten i ditt eget hjerte når tidene er trange? Hvorfor skal nettopp du behandles slik? Gud bryr seg ikke om deg! Og så denne glødende pilen: Mon det er noe i det at du er Guds barn, at du har nåde hos ham?

Men vi har en yppersteprest som kan ha medlidenhet med oss i disse fristelsene, for han har selv stått i fristelse og vært utsatt for disse glødende pilene.

Når vi ser på Herrens svar, ser vi at han stadig møter djevelen med dette: «Det står skrevet.» Han tar altså stadig fram ord fra Den hellige skrift og slynger dem mot djevelen, slik David i sin tid slynget steinene sine mot Goliat. Også vi skal i fristelsens stund hente våpnene våre fra rustkammeret i Den hellige skrift. Våre egne betraktninger og tanker feller ikke djevelen, men bare «Åndens sverd, som er Guds ord» (Ef 6,17).

Ordet Herren møter djevelen med ved denne første fristelsen, er hentet fra 5 Mos 8,3, der det står at «mennesket ikke lever av brød alene, men at mennesket lever av hvert ord som går ut av Herrens munn». Meningen er at Gud kan holde menneskets liv oppe, ikke bare ved de vanlige midlene, men ved alt som hans ord, hans guddommelige vilje, legger nærende kraft i, slik det var med mannaen i ørkenen.

Gud kan holde oppe ved sitt ord alene. Derfor gir Gud aldri sine barn lov til å mene at stillingen er umulig fordi de vanlige utveiene har lukket seg. Med

dette vil han si oss at vi aldri trenger å gripe til midler vi selv har tatt oss til. For Herren er mektig nok til å bære oss med sitt kraftige ord, hans hånd er ikke for kort (Jes 59,1).

Slik vår Frelser gjør her, skal også disiplene hans gjøre. Vi skal legge også alle våre timelige saker helt i Guds hånd og aldri mene at vi «er nødt til» å gå ulydighetens veier. Slik vandret vår Frelser i frivillig fattigdom, så han ikke hadde «det han kunne helle sitt hode til» (Matt 8,20). Og disiplene hans, hører vi, plukket aks for å stille sulten. Men Frelseren brukte ikke sin underkraft til å forandre alt dette.

Han gikk sin stille, lydige gang og var i så måte en motsetning til det gamle Israel under den førtiårige vandringen i ørkenen, der folket stadig knurret over timelige vanskeligheter. Han seiret overalt der Israels folk hadde falt, for i alle ting å stå fram som den som oppfylte loven.

10. Den andre fristelsen (4,5–7)

Vi kommer nå til den andre fristelsen. Djevelen, som hadde fått makt til å friste Guds Sønn, tok ham med seg til den hellige by, stilte ham på templets øverste hjørne og oppfordret ham til å kaste seg ned fra denne høyden. Og nå bruker djevelen selv det skrevne Guds ord, nemlig det deilige ordet fra Salme 91 om englevakten Herren har satt omkring vennene sine.

Meningen med denne fristelsen er åpenbart å få Guds Sønn inn på kjødelige, egenrådige veier for å bli kjent og beundret i folket. Templets øverste hjørne betegner her en framstående takspiss på en av bygningene som omgav selve helligdommen.

Tempelbygningen som Herodes hadde reist, lå umåtelig høyt, med forskjellige forgårder, den ene stadig høyere enn den andre. Templet var bygd av hvit marmor og utstyrt med en mengde gullprydelser, så det gjorde et storslått inntrykk. Underbygningen av hvite, hogde steiner var ved Salomos søylegang på østsiden 400 alen høy, så en derfra så ned i et svimlende dyp, ned i Josjafats dal.

Omkring templet samlet det seg alltid en mengde mennesker. Djevelens fristelse gikk altså ut på å få Jesus til å komme svevende ned fra denne umåtelige høyden blant folkeskarene i Jerusalem, som en Frelser falt ned fra himmelen, og slik gjøre seg kjent som Israels konge. Derfor kom ikke djevelen med oppfordringen sin til Herren fra en fjelltopp i ørkenen, men i den hellige by, der folkeskarene var samlet.

Det var jo en helt uåndelig, kjødelig vei å gå. Frelseren kunne nok ha fått mange utvortes tilhengere på den måten, men ingenting var vunnet for Guds rike med det. Det ville altså også ha vært ulydighetssynd mot den himmelske Far om Jesus hadde fulgt en slik vei. Og så skulle denne synden attpåtil pyntes så pent med nådefulle løfter fra Guds ord.

Den dag i dag møter denne fristelsen Herrens disipler helst i denne skikkelsen: å synde på nåden, å våge seg ut på egenviljens veier og så trøste seg med at Gud nok likevel vil bevare en.

Pass på, Guds barn, når den røsten lyder til deg: Våg det bare, det gjør ingenting, det går nok! Ta bare den lille fortjenesten, du kan jo gi så mye mer til Guds rike! Gift deg bare med det mennesket, selv om det er vantro, Gud bevarer nok sjelen din, og du kan jo lede den andre til Herren! Den gamle setningen som pavens jesuitter har funnet på, «Hensikten helliger midlet», henger jo sammen med denne djevelske fristelsen.

Men igjen grep Jesus ordet fra Den hellige skrift (5 Mos 6,16): «Du skal ikke friste Herren din Gud.» Den hellige skrift skal forklares ut fra seg selv. Det ene ordet slår ikke det andre ned, og dermed blir djevelens løgnaktige bruk av bibelordet han hadde anført fra Salme 91, avslørt. Visselig vil Herren bevare vennene sine med englevakt når han fører dem gjennom trengsel. Men dette løftet gjelder uttrykkelig bare den som «sitter i Den Høyestes ly» (Sal 91,1). Det er å friste Herren når en vil prøve krefter med Guds langmodighet – sannelig en farlig sak!

Hvor ofte kommer ikke djevelen den dag i dag og vil ha Guds barn til å ta en snarvei i stedet for å gå den trange veien med dens lidelser, kamp og møye! Tilsynelatende stiller han det ettertraktede målet så fristende nær, slik som her for Frelseren når det gjaldt å vinne folkeskarene for seg. Og likevel er det løgn alt sammen, forfengelighetens usanne veier og ikke Guds ydmyke, langsommere vei.

Det er ett mål alle alvorlige Guds barn lengter inderlig etter å nå, nemlig å bli fullkomne, syndfrie. Men som vi særlig har merket i den senere tid, viser djevelen en snarvei også her. «Bare ett eneste sprang ut i troen på at det gamle mennesket er dødt og borte, og så er det nådd!» hvisker han, forkledd som en lysets engel. «Se alle Guds løfter», sier han, «de skal nok bære deg.»

Men alle de stakkarene som lar seg bedra og våger spranget ut i en slik falsk fullkommenhetslære, er lurt inn på djevelens veier, og sporene hans kjennes med sørgelig tydelighet. En blir blind for sin synd. En tør nå tillate seg svært mye som en før fryktet for, og en tør la være mye som en før hadde så sårt behov for. En trenger ikke lenger å be den femte bønnen, en trenger ikke å gå tårenes vei. Nei, en har våget det med et sprang og tatt en snarvei.

Men Herrens svar på alt dette lyder i dag som før: «Du skal ikke friste Herren din Gud.»

Her i v. 5 møter vi betegnelsen djevelen. Det er opprinnelig et gresk ord (*diabolos*), som betyr «anklageren, baktaleren». I v. 3 hadde vi betegnelsen fristeren. For slik arbeider denne vår onde fiende: Først frister han, og senere, når han har fått oss til å falle, anklager han for å skjære over hvert håp om å reise seg igjen.

11. Den tredje fristelsen (4,8–11)

Enda en gang prøver djevelen sitt spill. Han er frekk og holder på helt til det siste i sin hovmodige forventning om å seire. Han tenker at hvert menneske har en pris det er til salgs for. Denne gangen gikk det igjen ut i fjellstrøkene. Fra toppen av et svært høyt fjell, kanskje det bratte Quarantania-fjellet som mennesker ikke kan komme opp på, viser han Frelseren «alle verdens riker og deres herlighet». Som den falne verdens fyrste har han med sine djevelkunster trollet fram for Frelserens øyne et stort, glitrende verdensrike i stedet for Guds rike, som verden foraktet.

Guds barn vet hvordan djevelen kan vise mennesker bildet av en verden full av lyst og herlighet inne i hjertets mørke kammer, og male fram kjødelige, vellystige bilder. Slik kunne han også male det fram for Menneskesønnen i et blendverk. Men der måtte han bli utenfor hjertet. Han kunne bare vise det utenfra.

Vi kan kalle denne fristelsen den antikristelige fristelsen. I løftet i Sal 2,8 sier Gud til sin Sønn: «Begjær av meg, så vil jeg gi deg hedningene til arv og jordens ender til eie.» Jordens riker var altså lovt Guds Sønn og Menneskesønnen. Men nå vil Satan ha ham til å ta riket av hans hånd i stedet for av Guds hånd. Veien til å få det av Guds hånd gikk gjennom lidelsen, over Golgata. Nå tilbyr Satan sin hjelp til å få det uten noe Golgata. Men da må Menneskesønnen underordne seg Satans ledelse og bøye kne for Satan.

På den måten vil Antikrist en gang virkelig falle ned for Satan og tilbe ham. Og Satan vil gi ham alle verdens riker og deres herlighet, i alle fall for en tid gi ham skinnet av det. Satan ser på seg selv som denne verdens fyrste og gud, og dermed som eier av alle dens riker. Det er han også, så langt synden rår i dem. Men nettopp ved Kristus skal han miste riket, slik det står skrevet i Åp 12,10: «Fra nå av tilhører frelsen og kraften og riket vår Gud, og makten hans Salvede.»

De fristende tankene djevelen førte fram for Herren, var vel noe slikt: Kunne ikke virksomheten din best begynne med at du vant herredømmet over verden ved å rette deg etter dens ånd og vinne den for deg som din lydige tjener? Så kunne du jo gjennom det vinne den for Gud.

Kjenner vi ikke den samme fristende røsten i hjertet den dag i dag, så mange av oss som gjerne vil fremme Guds rike? Vinn verden ved å ta del i dens lyst og glede! Så blir den din venn, og så kan du også vinne den for Herren etterpå. Ja, det er djevelens røst, og den har bedratt mange hjerter. Mange har tatt verdens-

fyrstens hjelp til, og selvsagt nådde de ingenting, bortsett fra at menneskene ble enda mer forherdet mot det sanne livet i Gud. Selv tok de skade på sin sjel.

Gud har lovt sitt folk seier, men aldri noen gang ved Satans hjelp, ved å ta så mye som hans finger til støtte i noen sak. Da gjelder det å si som vår store Mester: «Bort fra meg, Satan! For det står skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og ham alene skal du tjene» (v. 10).

I 5 Mos 6,13 står det: «Herren din Gud skal du frykte, og ham skal du tjene.» Mange andre steder i Skriften står det ord som: «For jeg er Gud, og ingen annen» (Jes 45,22). Derfor hadde allerede den gamle greske oversettelsen av Det gamle testamente (Septuaginta) føyd til ordet «alene», «tjene ham alene», for å få innholdet i ordet riktig fram. Vår Frelser bruker ordet i denne formen. I 1 Sam 7,3 er nettopp dette uttrykket brukt: «Tjen ham alene!»

Ja, det står skrevet. Bare Herren er vår Gud, bare etter hans hånd skal syndere gripe. Gid vi for alvor må ta det lille ordet «alene», «Herren alene», som en lykt for vår fot og et lys på vår sti, så vi ikke blir kastet hit og dit av djevelen og tror at vi kan nå fram på de blandede veiene.

Og gid dette «Bort fra meg, Satan!» må lyde fra et helt hjerte i fristelsens stund. Satan har svært skarpe ører og forstår godt om det er et halvt eller et helt hjerte bak ordene dine. Og bare når det er et helt hjerte, viker han. Navnet Satan er hebraisk og betyr motstander, fiende, et navn som nok skulle kalle til årvåkenhet. «Stå djevelen imot, så skal han fly fra dere», sier Ordet (Jak 4,7). For da blir løftet i 2 Krøn 16,9 oppfylt: Herren støtter med kraft «dem som er helt med ham i sitt hjerte».

Djevelens frekkhet hadde nådd toppen. Nå måtte han flykte, overvunnet, gjennomskuet og avslørt. Han gikk «bort fra ham inntil en laglig tid», står det i Luk 4,13. Også vår Frelser fikk tider til å hvile ut etter de harde kamptidene. «Engler kom og tjente ham.»

Skriften forteller ikke om en eneste stor prøvelse med mennesker uten at englene uttrykkelig blir nevnt som virksomme i den på en eller annen måte, eller som vitende om den. Også etter den første Adams fristelse måtte englene tjene, men da som dem som fullbyrdet Guds straffedom over den falne. Vi møter dem i Jobs historie, og vi møter dem også i Getsemane. Disse ydmyke, kjærlige åndene ser også våre kamper. De fryder seg ved å glede og lindre det Guds barn som «holder ut i fristelse» (Jak 1,12) og vinner seier ved ham som seiret over Satan i ørkenen.

Vår Frelser har selv fortalt disiplene sine om denne kampen i ørkenen. For disiplene hans skulle jo følge etter ham gjennom kamp til seier og lære «samfunnet med hans lidelser» å kjenne (Fil 3,10). Og for en nåde at vår Frelsers kamp og seier er blitt åpenbart for oss! Her er det hjelp å få når vi fristes til tvil og knurr i timelig trengsel, når vi fristes til å synde på nåden i formastelig lettsindighet, og når vi fristes til det store frafallet: å ville komme fram ved verdens gunst i stedet for å bære korset i Frelserens spor og lide ondt med Guds folk.

Det kan komme forferdelige tider med anfektelse og fortvilelse, da Satan hyler inn i hjertet: «Gi opp det hele, kast deg ut i verden og ta det den byr deg!» Og det kan dukke opp slike løgnens blendverk: vakre, lyse framtidsutsikter og

frihet fra mange smerter – bare en vender Herren ryggen og gjør seg døv for Åndens røst.

I de blodige forfølgelsestidene Guds menighet har gjennomlevd, er martyrene ofte blitt tilbudt glitrende utsikter for kjødet, ære og høye stillinger i verden, om de bare ville kaste et røkelseskorn på avgudens alter. Da ville de slippe den grufulle døden under pinsler. Men det er vakkert å høre hvordan Herrens venner forstod at de da stod overfor den samme fristelsen som Mesteren deres på det høye fjellet. De solgte ikke sjelen sin for et knefall for Satan.

Verdens barn ligger jo i alle disse fristelsene. Guds barn kan falle, men de kan ikke bli liggende i dem, så sant de vil «bevare sin sjel». Gid det som står skrevet i Sal 37,24, må bli oppfylt på oss til vår siste stund, gjennom livets mange kamper og dessverre også mange fall: «Når han snubler, faller han ikke til jorden, for Herren støtter hans hånd.»

12. Jesus begynner å forkynne i Galilea (4,12–17)

«Da Jesus fikk høre at Johannes var blitt kastet i fengsel, dro han bort til Galilea.» Slik begynner dette avsnittet. Det viser at her ligger et ganske stort tidsrom som Matteus, i likhet med Markus og Lukas, samler i en kort sum. Det er hele tiden fra Kristi fristelse til han begynte sin lærergjerning i Galilea, et tidsrom på nesten et år. Om denne tiden forteller apostelen Johannes oss en hel del (Joh 1,19–5,47).

Grunnen til at ingen av de tre første evangelistene forteller mer om dette, er vel at de tar sitt utgangspunkt i at Jesus stod fram med fast, offentlig forkynnelse. Herrens virksomhet i Judea i nærheten av døperen Johannes, som vi hører om i Johannesevangeliet, hadde ennå mer preg av å skje av og til.

Først da døperen Johannes, forløperen Gud hadde utsett, var tatt bort fra virksomheten, begynte Frelseren den faste gjerningen med å forkynne. Det står her i v. 17: «Fra den tiden begynte Jesus å forkynne og si: Omvend dere, for himlenes rike er kommet nær!» Han fortsatte altså helt i den forkynnelsen som døperen Johannes hadde begynt (se Matt 3,2).

Av Johannesevangeliet hører vi at Jesus mest holdt seg i Judea like etter fristelsen, men at han likevel av og til besøkte Galilea. Han var til stede ved bryllupet i Kana (Joh 2,11), besøkte Kapernaum (Joh 2,12) og var igjen i Kana (Joh 4,46). Men etter at døperen Johannes var kastet i fengsel, slo Jesus seg ned i Galilea. Det var ikke av frykt for å lide samme skjebne som Johannes, for Galilea stod jo under den samme Herodes Antipas. Det var fordi Galilea lå mer avsides og derfor egnet seg bedre for at Guds rike først skulle vokse fram i stillhet.

Slik er det jo alltid med Guds rike. Det begynner stille og uanselig, men vokser seg sterkt. Verden derimot begynner gjerne med mye reklame, med brask og bram. Djevelen ville ha hatt Herren til å begynne med et mirakelnummer midt i Jerusalem. Herren begynner derimot i stillhet blant fiskerne og bøndene i Galilea.

I v. 13 står det: «Han forlot Nasaret.» Grunnen til det hører vi hos Lukas i kap. 4: Nasaret forkastet ham. Så slo han seg ned i Kapernaum, som fra da av ble kalt «hans egen by» (Matt 9,1). Navnet Kapernaum betyr trøstens eller hvilens by (trolig kalt slik fordi den lå så vakkert til). Den lå ved den nordlige delen av Gennesaret-sjøen, i en yndig egn.

Gennesaret-sjøen kalles også Tiberias-sjøen (etter en by ved den sørlige delen av sjøen) eller Galilea-sjøen. Det er en innsjø på omtrent tre danske mil i lengden og halvannen i bredden, nesten eggformet. Den ligger dypt under Middelhavets vannflate, og Jordanelven renner gjennom den fra nord til sør. Sjøen har kjølig, sunt og klart vann og er usedvanlig rik på fisk. Men på det innestengte vannet blåser det ofte opp til kastevind, særlig fra sørøst.

Befolkningen var nokså blandet. Opprinnelig var det Sebulons og Naftalis stammer som hadde landet i eie. Men særlig fra den tiden da folket ble ført i landflyktighet til Assyria, bodde det mange hedninger i disse traktene. Derfor hører vi også navnet «hedningenes Galilea» (v. 15).

Navnet Galilea kommer av det hebraiske ordet *gelil* (גלִיל, «krets»), altså egentlig «hedningenes krets»: den delen av landet der hedningene var særlig tallrike. Av den grunn var galileerne nokså foraktet av de andre jødene. De snakket dessuten en dårlig dialekt (se Matt 26,73: «Målet ditt røper deg»). Også her gjaldt det at Gud utvalgte «det som er lavt i verden, og det som er foraktet» (1 Kor 1,28).

Fordi folket rundt Gennesaret bodde langt fra Jerusalem og var blandet med hedninger, satt de i dypt åndelig mørke, slik det står her i v. 16: «i dødens land og skygge». Men nettopp her skulle det himmelske lyset gå opp i sin klarhet. Nettopp disse traktene ble fylt med Frelserens ord mer enn andre trakter i jødenes land. Det hadde allerede profeten Jesaja uttrykkelig spådd (Jes 9,1–2). Matteus peker på denne profetien for også ut fra den å vise at Kristi gjerning er en oppfyllelse av forutsigelsene i den gamle pakt (v. 14–16).

Hvor ofte har en ikke sett det siden, ja, også i vårt eget fedreland, at lyset fra Guds rike har strålt fram, ikke først i de store byene, men i de stille, avsides traktene!

Det er ikke bare hedningene som sitter i mørke og i dødens skygge, men hvert menneske som er vantro. Salig er den som lyset har gått opp for!

Lyset er til verden kommet,
vet du også at du tror?
Har du noen gang fornummet
at din Jesus i deg bor?
Har hans nådestrålers kraft
i din sjel sin virkning hatt?
Kan du i ditt hjerte finne
at det er et lys der inne?

13. Jesus kaller sine første apostler, forkynner og helbreder overalt i Galilea (4,18–25)

På templets tind hadde djevelen tilbudt Frelseren en mengde tilhengere på én gang. Men av sin himmelske Fars hånd fikk Frelseren nå disiplene sine litt etter litt. Det kan se smått nok ut for verden, den lille flokken som Herren samler om seg, og som oftest vokser langsomt. Men slik går Guds rike sin gang på jorden. Det er ikke de mange tilhengerne Herren vil ha, men de sanne etterfølgerne. «Alle de som Faderen gir meg, kommer til meg», sier Herren (Joh 6,37).

Blant de første var de to brødreparene Simon Peter og Andreas, Jakob og Johannes. Av Joh 1,41–43 hører vi at Herren hadde hatt med disse mennene å gjøre før, og at han allerede tidligere hadde gitt Simon navnet Kefas, det vil si Peter, klippemann. (*Kefa* betyr klippe på hebraisk, *petra* på gresk.) Men den gangen hadde Frelseren ennå ikke begynt sin faste forkynnelse, så disse mennene hadde gått tilbake til sitt jordiske arbeid som fiskere.

Nå kaller Herren dem til å følge ham, og nådelønnen han stiller dem i sikte, er å bli menneskefiskere. Så mye mer som et menneske er verd enn en fisk, så mye større var det nye kallet enn det gamle.

Det er vakkert å se både i v. 20 og v. 22 hvordan de «straks forlot garna» og båten, ja, i v. 22 er det føyd til: «og sin far», og fulgte Jesus. Herren har ved en senere anledning sagt: «Ingen som legger hånden sin på plogen og ser seg tilbake, er skikket for Guds rike» (Luk 9,62). Lykkelig den som tar det avgjørende skrittet bestemt og uten å nøle.

I v. 23–25 skildres Jesu underfulle gjerning, som dryppet av velsignelse, i korte trekk. Over hele Galilea lærte han i synagogene deres og forkynte evangeliet om riket, samtidig som han «helbredet alle slags sykdommer og plager blant folket».

Navnet synagoge betyr forsamlingssted. Fra Esras tid ble det brukt om de husene der jødene kom sammen for å høre visse avsnitt av loven og profetene bli lest opp og forklart, særlig på sabbatene og høytidsdagene. Prester og skriftlærde gjorde denne tjenesten. Med synagogeforstanderens tillatelse kunne også enhver «rabbi» (jødisk lærer i Den hellige skrift) tale i disse husene. Bare i Jerusalem skal det ha vært 480 slike synagoger.

«Evangeliet om riket» er det gode budskapet om at riket som var lovt ved profetene, nå var kommet til jorden.

En stor mengde fulgte Frelseren, ikke bare fra Galilea og Dekapolis, men også fra Jerusalem og Judea. Dekapolis betyr «de ti byene» og var en landstrekning med ti byer i det nordøstlige Galilea. At folk kom fra Jerusalem og Judea, peker tilbake på den tidligere virksomheten Herren hadde hatt der, som Johannesevangeliet forteller om.

Særlig var det en mengde syke som ble ført til ham fra alle kanter. Tre slags blir nevnt særskilt: «besatte, månesyke og lamme». Med besatte menes de som ble drevet og behersket av onde ånder (demoner). Påvirkningen fra dem framkalte flere slags galskap hos disse ulykkelige. Det viser tydelig hvordan djevelen i Herrens kjøds dager anstrengte seg med all makt for å rykke fram med sine mørke tropper og ta opp kampen mot ham som kom for å «gjøre ende på djevelens gjerninger» (1 Joh 3,8).

Visst finnes det også besatte i våre dager, og mange slags sinnssykdom kommer sikkert derfra. Men aldri har tallet på besatte vært så stort som i Herrens kjøds dager. Det kan vi forstå. Månesyke betegner en slags fallesyke som ble satt i forbindelse med at månen tok av og til.

«Og han helbredet dem.» Han gikk omkring blant alle disse stakkarene som en nådesol, full av velsignelse og legedom, som «rettferdighetens sol … med legedom under sine vinger» (Mal 4,2). Ingen syk som kom til ham, fikk grunn til å si: Han kunne ikke hjelpe meg. Men fordi forkynnelsen av Ordet fulgte med undergjerningen, fikk Herrens undergjerninger alltid betydning som tegn. Gjerningen ble selv som et synlig ord.

Underet er en virkning av «den kommende verdens krefter» (Hebr 6,5). Det er ikke et brudd på naturlovene Gud har gitt, men en åpenbaring av loven i en høyere verdensorden, der naturen igjen helt og fullt skal lyde det helliggjorte mennesket. Slik skal Herrens undergjerninger forstås, som tegn som drar mennesker til ham. Derfor refser Herren dem som bare ble stående ved det rent ytre underet og ikke ville forstå det åndelige innholdet i det (Joh 4,48).

Ryktet om denne underfulle Jesus med de mektige ordene og de mektige gjerningene fløy nå vidt omkring. Hele landet ble fylt av det, ja, også Syria, grenselandet i nord, den gang en romersk provins, ble fylt av ryktet om ham. Frelsernavnet hans åpenbarte seg i sin fulle sannhet når han stod omgitt av disse skarene, syke på sjel og legeme. Men han er den samme i går og i dag, ja, til evig tid.

14. Bergprekenen. De fire første saligprisningene (5,1–6)

Vi kommer nå til det større avsnittet (kap. 5–7) der Matteus gjengir Frelserens bergpreken. Sammenligner vi ordet her med beretningen i Luk 6,12 ff., ser det ut til at Frelseren først gikk opp i fjellet for å be, «og han ble der hele natten i bønn til Gud» (Luk 6,12). Deretter utvalgte han seg tolv apostler fra den snevre kretsen som hadde sluttet seg nærmere til ham. Bergprekenen ser ut til å være holdt for den snevre disippelkretsen i det omfanget vi har den her hos Matteus. Kanskje ble den senere holdt for de større folkeskarene i den kortere formen vi finner hos Lukas.

Fjellet der denne talen ble holdt, den lengste av vår Frelsers taler som er bevart for oss, bærer nå navnet «Saligprisningenes fjell». Det ligger et par danske mil nord for Tabor i en vakker egn, med en stor slette nedenfor. Det kalles også «Hornene ved Hattin» (Kurun Hattin), fordi fjelltoppen på avstand ser ut som horn. Navnet har de etter landsbyen Hattin like i nærheten. Fjellet har en større flate på toppen og er formet helt som en prekestol.

Frelserens preken under åpen himmel er et forbilde på de mange møtene på bakker og i daler, i skoger og ved havet, som også blir holdt rundt omkring i vårt fedreland.

Ellers minner denne høytidsfulle prekenen om Sinai-fjellet, der det også ble holdt en bergpreken. Blant annet stiller den også Moses' gamle lov i evangeliets klare lys. Der var det Moses som stod som mellommann. Her har vi den enbårne Sønn selv, den sanne, fullgyldige mellommannen mellom den hellige Gud og syndere.

I ånden kan vi tenke oss den dagen da Frelseren stod og forkynte på fjellet. Utsikten fra dette fjellet er vidunderlig vakker. Mot nord ser en det store Hermon-fjellet med sine snødekte tinder, mot sør sletten med sine mangefargede åkrer, mot øst sjøen og mot vest, langt borte, Karmels skogrike topp.

Så åpnet Herren sin munn, og fra denne livsalige kilden strømmet nå de levende vannstrømmene fram til forfriskning, ikke bare i den stunden, men for slekt etter slekt i dagene som skulle komme.

Om dette: «Han åpnet sin munn»,[1] sier Morten Luther: «Evangelisten gir en vakker innledning om hvordan Kristus gikk til den prekenen han ville holde,

[1] NB: «Han tok til orde» (v. 2).

så en kunne se at han mente det alvorlig. Dette er de tre stykkene som hører til en god predikant: For det første at han trer fram som en som er kalt til det, og ikke kommer av seg selv. For det andre at han frimodig åpner munnen, det vil si at han ikke tier med eller mumler den sannheten som han har fått i oppdrag å forkynne, men bekjenner den uten frykt. Og for det tredje at han kan holde opp igjen. Gå frimodig til verks, lukk munnen opp, hold snart opp igjen.»

Frelseren begynner talen sin med saligprisninger for å vise at Guds rike er et salighetens rike. Luther sier om det: «Det er jo en vakker, søt og vennlig begynnelse han åpner sin lære og preken med. For han farer ikke fram som en lovlærer med trusler, bud og skrekk, men på det aller vennligste, med bare yndig lokking og kjærlige løfter.» Men denne prekenen kunngjorde samtidig på det tydeligste at riket Jesus brakte, ikke var et rike av denne verden. Det skulle først begynne som Åndens indre rike før det også kunne ta form i ytre herlighet.

15. De fire første saligprisningene (5,3–6)

Vi tar de fire første saligprisningene for seg, for de gjelder først og fremst dem som søker. De fire siste peker særlig på å bevare trofast det en har funnet. De fire første er som inngangen gjennom den trange porten, de fire siste den smale veien som den trange porten fører inn til. Men vitnesbyrdet lyder klart: Både først og sist er det nåde å få ha med Guds rike å gjøre. Salig å begynne, salig å fortsette på Herrens vei.

«Salige er de fattige i ånden, for himlenes rike er deres.»

Hvilken fattigdom menes her? Både den romersk-katolske kirke og Luther tenkte på den legemlige, timelige fattigdommen. I Luk 6,20, som er det tilsvarende stedet, står det bare: «Salige er dere fattige.» Da skulle en tenke på at de som lyttet til Herrens ord, for det meste var småfolk. Dette ordet ville da høre sammen med ordet i Matt 19,23: «Det er vanskelig for en rik å komme inn i himlenes rike», og med 1 Kor 1,26: «Brødre, legg merke til det kall dere fikk: Ikke mange vise etter kjødet ble kalt, ikke mange mektige, ikke mange av høy ætt.»

Men tillegget «fattige i ånden» peker innover, mot hjertelaget, mot det sinnet som ikke henger ved godset, som Luther sier. For også blant småfolk kan det jo finnes begjær nok i ånden. Den katolske kirke tydet dette «i ånden» om den fattigdommen en frivillig tar på seg. Det var ut fra den forståelsen tiggermunkordenene ble dannet.

Likevel må «fattig i ånden» sikkert forstås i en dypere betydning, ikke bare om dem som innvortes er løst fra eiendommen sin, enten de så har mye eller lite timelig gods. Meningen er selvsagt ikke å være fattig på ånd, å ha lite forstand – selv om stor forstand av og til, i selvklokskap, kan bli et voldsomt hinder for å komme inn i Guds rike. Nei, å være fattig i ånden vil si å ha et «sønderknust og engstelig hjerte», som Luther også skriver videre. Det vil si å erkjenne sin hjelpeløshet og erkjenne at en trenger noe annet enn det en selv kan utrette eller verden kan gi.

I virkeligheten er alle mennesker av naturen forferdelig fattige, utplyndret av synd og djevel. Men mengder av disse synderne er jo likevel oppblåste i ånden og innbiller seg at de er rike.

Den sanne åndelige fattigdommen vil si å være kommet til denne erkjennelsen: «Jeg fattig er og full av plage», «verden eier ingen lyst som kan fylle dette

bryst». Augustin sier om det: «Det finnes de som heller deler ut alt sitt gods til de fattige enn selv blir fattige for Gud.»

Å bli fattig i ånden på denne måten er en trang port for det naturlige hjertet, det hjertet som blir rammet av Herrens ord i Åp 3,17: «Du sier: Jeg er rik, jeg har overflod og har ingen nød – og du vet ikke at du er ussel og ynkelig og fattig og blind og naken.»

Når det står om disse fattige i ånden: «Himlenes rike er deres», betegner «himlenes rike» her hele fylden av åndelige, himmelske goder som ligger i ordene: syndenes forlatelse, samfunn med Gud og den herligheten som dermed også brer seg over det jordiske livet, selv i dets trangeste tider, som et løfte om den kommende evige herligheten.

Herren taler stadig om saligheten som noe nærværende, ikke bare som noe som skal komme. Det er ikke slik verden mener, at en først blir salig der borte – og det vil verden jo gjerne hevde at alle blir når de dør. Verden blir vred når en benekter at dens døde skulle være salige bare fordi de er døde. Men den blir også vred på dem som bekjenner at de er salige allerede her på jorden. Likevel er Frelserens ord jo slik: «Salige er de fattige i ånden.»

På samme måte fortsetter Herren nå: «Salige er de som sørger, for de skal trøstes.» Her tenkes det selvsagt ikke bare på de rent ytre, jordiske sorgene. Visst kan slik sorg berede hjertet for Herren og hans trøst, men det finnes jo også en «verdens bedrøvelse» som «virker død». Nei, det er «bedrøvelsen etter Guds sinn» det tales om her (2 Kor 7,10). Det er den bedrøvelsen som følger med å kjenne seg selv fattig og elendig: sorgen over synden og den sorgen som hører med til den, over verdens vantro og all synden også utenfor en selv.

Vi minnes her ordet i Esek 9,4, der Herren befaler at det skal settes et frelsens tegn i pannen på dem «som sukker og jamrer over alle de motbydelige ting som skjer der» i Jerusalem. Det er denne sorgen som virker «omvendelse til frelse, som ingen angrer». De tårene som blir grått for Jesus, slik Maria Magdalena gråt dem den morgenen ved graven, for dem finnes det råd og lindring.

Og selv om et slikt sørgende, sønderknust hjerte ennå ikke føler seg salig, er det likevel allerede salig i Guds øyne. Derfor sier Herren om den bedrøvede tolleren: «Denne gikk rettferdiggjort hjem» (Luk 18,14). Derfor sier han om de fattige i ånden: «Himlenes rike er deres.» Med rette er det sagt: «Ikke for hver sorg skal trøst vokse fram, men Guds trøst skal være selv den bitreste sorg voksen.»

Til dette knytter så ordet i v. 5 seg: «Salige er de saktmodige, for de skal arve jorden.»[1] Ordet minner om Sal 37,11, der det står: «Men de nedbøyde skal arve landet og glede seg over rik fred.»

Med de saktmodige må vi forstå det stille sinnet som finnes på de ydmyke stedene, som bøyer seg under Ordet og Åndens tukt, og som stille kan ta imot lidelse. Derfor er det med rette sagt: Saktmodighetens edle blomst vokser bare på ett sted – på hovmodets grav. Saktmodighet er det sinnet som ikke vil ta seg selv til rette ved ytre vold og makt, men kan vente på Herren!

[1] NB: «Salige er de nedbøyde».

Djevelen har som alltid laget forfalskninger, uekte etterligninger, som han vil smugle inn under navnet saktmodighet. Pass på at du ikke forveksler saktmodighet med lunkenhet. Elis saktmodighet overfor sønnene var i virkeligheten lunkenhet (1 Sam 3,13). Nei, saktmodighet og nidkjærhet er ikke motsetninger. Det ser vi på vår Frelser da han renset helligdommen med svepen i hånden.

Saktmodighet må heller ikke forveksles med det feige sinnet som tier av frykt. Den må heller ikke forveksles med den ytre kaldblodigheten som kan ligge i et flegmatisk temperament, eller med den kalde, bitre roen som ikke kommer fra et ydmykt hjerte. Den sanne saktmodigheten er en av Åndens frukter (Gal 5,22), og den har et stort løfte: «De skal arve jorden.»

Verdens makter kjemper med kjødets våpen for å rive til seg så mye av jorden som mulig. Men det skal likevel være Herrens saktmodige som en gang skal arve den. De begynner allerede å eie denne arven åndelig ved at alt tilhører de troende, som Paulus vitner: «Alt hører dere til» (1 Kor 3,22). Alle ting skal tjene Herrens små til gode.

Men også i bokstavelig forstand skal Herrens menighet arve jorden. For den overlever alle verdensrikene, slik det står skrevet i Dan 7,18: «Men Den Høyestes hellige skal få riket og ha det i eie til evig tid, ja, i evigheters evighet.» Den nye jorden blir deres som ventet på Herren, og som i Frelserens spor «ikke skjelte igjen når de ble utskjelt», men overlot saken sin «til ham som dømmer rettferdig» (1 Pet 2,23).

Men de hjertene som kjenner seg fattige i seg selv, sørger over synden og ser stille opp til Herren, bærer også en mektig lengsel i seg. Det rette «akk» over synden bærer alltid et inderlig «gid» i seg, en brennende lengsel etter å komme ut av syndens vesen. Det står i motsetning til den falske klagen over synden, der en likevel ikke merker noen trang etter å bli kvitt den.

Det er dette lengselens «gid» Frelseren betegner med ordet i v. 6: «Salige er de som hungrer og tørster etter rettferdigheten, for de skal mettes.» Og mettheten består da først i troens rettferdighet, den rettferdigheten som av nåde blir tilregnet for Jesu blods skyld. Men denne troens rettferdighet virker en ny lydighet som til slutt modnes i en fullkommen helliggjørelse også i livet. Det blir mettheten hjemme hos vår Gud, den mettheten som skal bli Guds folk til del når Kristus blir åpenbart. «Vi vet at når han åpenbares, da skal vi bli ham like» (1 Joh 3,2). Troens og livets rettferdighet er som knyttet sammen i dette ordet.

For en motsetning mellom disse første ordene Herren talte i bergprekenen, og hele den selvgode og selvtilfredse fariseiske tankegangen! Men for en motsetning også til den falske fullkommenhetslæren. Der blir all sorg over synden og all hunger og tørst etter rettferdighet sett på som et standpunkt en for lengst har lagt bak seg. Der har en ikke lenger bruk for den femte bønnen i Fadervår, og der ser en medlidende på apostelen Paulus som en ren sinke, fordi han bekjenner: «Ikke så at jeg alt har nådd dette eller allerede er fullkommen. Men jeg jager etter det» (Fil 3,12).

Sannelig, det bildet Frelseren maler for oss her av salighetens vei, står i skarp motsetning til det språket de fører som er fullkomne i egne tanker. I Kristus er mettheten. Han «er blitt visdom fra Gud, rettferdighet og helliggjørelse og forløsning» for oss (1 Kor 1,30). I troen eier Guds barn alt dette allerede nå. I livet eier det det i samme grad som Jesus vokser i oss og vi blir mindre. Når han er blitt alt og vi ingenting, da er sæden moden for himmelen, og da blir vi høstet hjem. «Når grøden er moden, sender han straks sigden ut» (Mark 4,29).

For en underlig tale for verden å prise de fattige, de sørgende og de sultne salige! Det kjødelige sinnet tenker tvert imot: Salige er de rike, de glade, de som klarer seg selv og får viljen sin igjennom. Men verden har ingen salighet. Bare de som gikk den veien Herren viser her, fant saligheten og kunne stadfeste «at Gud er sanndru» (Joh 3,33).

Ja, i Jesus Kristus-navnet
alt er skjenket den som tror;
der skal hjertet bot for savnet
finne med Guds Ånd og ord.

16. De fire siste saligprisningene (5,7–12)

Som nevnt tidligere sikter de siste saligprisningene nærmest til troens vandring på veien i Guds rike, mens de første mer sikter til inngangen i Guds rike. Likevel er det ikke slik at de første bare skal regnes som et trinn en går gjennom. En river jo ikke bort grunnmuren når bygningen er ferdig. De fire første saligprisningene er nettopp grunnvollen for de fire siste.

«Salige er de barmhjertige, for de skal finne barmhjertighet.» Det er ikke de som gjør enkelte ytre barmhjertighetsgjerninger, som her blir prist salige. Nei, det er hjertelaget det ses på. Og virkelig barmhjertighet kan bare de ha som har kjent seg selv fattige i ånden, og som har kjent sin dype trang til Guds barmhjertighet i Kristus Jesus. Det og det alene er den sanne barmhjertighetens dype kilde. Det er sagt med rette at sjelen i all barmhjertighet er barmhjertighet mot sjelen.

På den ene siden må en altså først selv ha erfart Guds barmhjertighet for å få barmhjertighetens sinn. På den andre siden lover Ordet her ny barmhjertighet til de barmhjertige. Det er ikke en betaling for barmhjertigheten deres, men en nådelønn fra Gud etter den åndelige loven som rår i Guds rike: «Gi, så skal det bli gitt dere!» For den som selv i troen arbeider med å så ut barmhjertighet, lar Gud en høst av barmhjertighet vokse fram, enten den nå kommer direkte fra Gud eller gjennom mennesker.

«Salige er de rene av hjertet, for de skal se Gud.» Dette ordet har lagt angst over mang et alvorlig hjerte. For hvem er ren av hjertet? Hvem kjenner ikke urenheten i sitt indre, naturlige menneske? Men Gud være takk, evangeliet forkynner oss en renhet av nåde i Jesu blod, det blodet som kan vaske den tilsølte synderkjortelen hvit (Åp 7,14).

Likevel tenkes det her sikkert ikke bare på nådens og troens tilregnede renhet, men særlig på den renheten som blir tilegnet i helliggjørelsens liv: det hjertet som hater og skyr alt urent, og som kjemper for renhet. Det finnes en plante, mimosen, som trekker bladene sammen når den blir berørt. Der har vi et vakkert bilde på et slikt rent hjerte, som lukker seg for enhver uren tilnærmelse fra kjødet, verden og Satan selv.

Men det er enda en forståelse av «ren av hjertet» som må nevnes, nemlig det ærlige, oppriktige og uskrømtede sinnet. I den betydningen snakker vi jo om å

ha rent mel i posen, og mener da et åpent og oppriktig forhold. På samme måte bruker Herrens apostel ordet «ren» i 1 Tim 1,5: «Men budets endemål er kjærlighet av et rent hjerte og en god samvittighet og en oppriktig tro.» Den samme forståelsen møter vi i kirkebønnen som gudstjenesten hos oss slutter med om søndagen: «at jeg må bevare ditt ord i et rent hjerte». Det vil si et hjerte som er oppriktig og enfoldig overfor Gud.

Det er et stort løfte som er føyd til her i v. 8: «De skal se Gud.» Et hjerte som kjemper for renhet, vil ofte være duggvått av sorgens tårer. Men nettopp denne hellige sorgen over den urenheten som fortsatt vil gjøre seg gjeldende, gjør øyet klarsynt overfor Herren.

Hva menes med å «se Gud»? Et ærlig hjerte opplever jo allerede her i jordelivet salige stunder da det liksom skuer Guds åsyn (Sal 17,15). Men i sin fylde blir løftet oppfylt når han «åpenbares», som apostelen Johannes vitner (1 Joh 3,2). Da skal Guds barn være blitt sin Frelser lik og skal «se ham som han er». Her minnes vi også om ordet i Hebr 12,14: «For uten helliggjørelse skal ingen se Herren.» Og vi blir drevet til å be med David: «Gud, skap i meg et rent hjerte» (Sal 51,12).

Slik v. 7 knytter seg til v. 3 og v. 8 til v. 4, slik knytter v. 9 seg nær til v. 5. «Salige er de som stifter fred, for de skal kalles Guds barn.» Slik lyder den sjuende saligprisningen. Men det å stifte fred bygger på saktmodighet. Det greske ordet betegner dem som gjerne vil fremme freden og virke for den.

De skal kalles Guds barn, for Gud selv ble jo den store fredsstifteren da han «i Kristus forlikte verden med seg selv» (2 Kor 5,19). Og om vår Frelser står det i Ef 2,14: «For han er vår fred, han som … brøt ned det gjerdet som skilte dem» (jøder og hedninger).

Et troende menneske har jo selv fått fred med Gud og er blitt en «fredens mann» (Sal 37,37). Et troende menneske vil gjerne holde fred, slik apostelen formaner i Rom 12,18: «Om det er mulig, da hold fred med alle mennesker, så langt det står til dere!» Og slik lyder ordet i Hebr 12,14: «Jag etter fred med alle.» Et troende menneske vil også så gjerne hjelpe andre til den sanne freden i Gud.

Men likevel blir Guds barn kalt fredsforstyrrere av denne verdens barn. Slik lød anklagen mot Paulus og vennene hans (Apg 17,6): «Disse som oppvigler hele verden.» Og hvor ofte klages det ikke den dag i dag over at den deilige freden og roen blir forstyrret når det blir noen troende mennesker i et sogn, eller når det kommer en troende prest!

Ja, et troende menneske bør alltid være rede til å se bort fra sitt eget for å bevare freden med andre, ikke holde fast på sin såkalte juridiske rett til det ytterste, men heller lide tap enn vekke kiv og trette. Men like sikkert bør og kan et Guds barn aldri slå av på Herrens sannhet.

Og med det fører Herren oss fra den sjuende saligprisningen rett over i den åttende (v. 10–12), der han priser dem salige «som blir forfulgt for rettferdighets skyld». I v. 11 bruker Herren dette særlig om sin lille flokk av læresveiner. Han visste at de i sannhet skulle bli «som utskudd i verden, som avskum for alle» (1 Kor 4,13). Apostelen Paulus vitner videre (1 Kor 4,9): «For meg ser det ut som om Gud har stilt oss apostler aller nederst. Vi er som dødsdømte.»

I denne siste saligprisningen har Herren tegnet de kårene læresveinene hans må være forberedt på her på jorden: forfølgelse, spott og baktalelse. Men bare det er for rettferdighets skyld vi lider, og bare ordet «lyver» kan brukes om den baktalelsen verden legger på oss, så sier Herren oss samtidig at det ikke er noen grunn til å klynke eller jamre over det.

Nei, tvert imot! Han viser oss at lider vi for hans skyld, for Guds rikes skyld, da er vi i godt selskap, i selskap med profetene. Og mister vi enn mye av det verden kaller herlighet, så lover Herren oss himmelen i stedet. «Himlenes rike er deres», «stor er den lønn (nådelønnen) dere har i himmelen». Han lover oss «hundrefoll igjen» (Matt 19,29).

Og denne nådelønnen får Herrens venner ikke bare der hjemme, der alle de tornene som verdens hat fører over Guds barn, visselig skal være forvandlet til perler. Allerede her nede får et lidende Guds barn den salige nådelønnen, som består i å smake Guds kjærlighet. «Jeg er ditt skjold. Din lønn skal være meget stor», sa Herren allerede til Abram (1 Mos 15,1).

En kvinne som hadde arbeidet noen år som misjonær i Kina, forteller hvordan huset deres en gang ble omringet av rasende kinesere. De måtte flykte ut i gården, men også der ble de truffet av steinregnet som kineserne sendte over dem. Blodet rant nedover ansiktene deres, og det så ut til at døden for Jesu skyld var dem viss. Men, forteller hun, aldri hadde hun eller mannen hennes smakt en så ubeskrivelig salig glede som i det øyeblikket da de satt der.

Denne saligprisningen (v. 10–12) knytter seg nær til v. 6. For de som «hungrer og tørster etter rettferdigheten», vil ikke kunne unngå å komme på tvers av denne urettferdige verden, som ligger i det onde.

Ettersom v. 10 og 11 hører sammen, kan vi si at det altså er åtte saligprisninger. De sju første (v. 3–9) gjelder Guds barns indre hjertestilling. Claus Harms sier med rette at de seks første saligprisningene er som «den åndelige skapelsens seksdagsverk». Den sjuende, som peker på freden, svarer da til sabbatsdagen. Han føyer til: «Særlig i dette ligner også den kristne skapelsen himmelens og jordens skapelse, at den skjer av intet.» Derfor begynner det med de fattige i ånden, som ikke har noe i seg selv.

Den siste saligprisningen betegner da den ytre stillingen i verden, som blir den uunngåelige følgen av den indre hjertestillingen som er nevnt i v. 3–9. Men nettopp ved det blir Guds barn det for verden som Herren nå peker på i det følgende: jordens salt og verdens lys. Ja, «Salig er det folket som kjenner til jubel! Herre, i ditt åsyns lys skal de vandre» (Sal 89,16).

Hele verden ei oppveier
hva vi tror, og hva vi vet:
himmerik på jord vi eier
i vår Frelsers kjærlighet.

17. Jordens salt og verdens lys (5,13–16)

I de siste saligprisningene hadde Herren pekt på for læresveinene sine at verden var ond. Den samme tanken går gjennom dette avsnittet. Den falne verden er liksom i ferd med å gå i forråtnelse. Den er fylt av krefter som bryter ned, og mørket ruger over den. Men Herrens læresveiner skal være et salt og et lys ved at sinnelaget og livet deres står i motsetning til verden. Slik skal de være en velsignelse for den falne jorden.

Saltet etser og liksom biter, men nettopp i det ligger dets bevarende kraft. Jesu venner blir med vitnesbyrdet fra liv og munn et bitende salt for samvittigheten til de åndelig døde menneskene. Men nettopp i det ligger kraften til å motvirke syndens nedbrytende makt.

Men forferdelig er det når «saltet mister sin kraft», når et Guds barn blir sløvt i Den Hellige Ånds kraft, når lunkenheten får makt, og Guds barn begynner å bli behagelig for verden! Et slikt sløvt Guds barn fremmer heller de nedbrytende kreftene, for ingenting beroliger verden mer enn å se et Guds barn gli tilbake. Men verst er det for det mennesket selv. Når Herren sier om saltet som har mistet sin kraft: «Hva skal det da saltes med?» – da ligger det samme forferdelige alvoret i det som møter oss i Herrens ord i Matt 12,45 og Hebr 6,4–5.

Slikt salt duger bare til å «tråkkes ned av menneskene». Og i sannhet: Et menneske som har mistet det åndelige livet det en gang hadde, mistet det helt, blir bare til forakt også for verden. Den verden som later så vennlig for å lokke sjeler bort fra Herren, kaster snart masken når målet er nådd, og setter foten på offerets hode. Det ser vi på hvordan yppersteprestene behandlet Judas Iskariot.

Ved tempeltjenesten ble det brukt en mengde salt (til offerkjøttet), og det hendte at saltet mistet sin kraft. Den jødiske historieskriveren Josefus forteller at Herodes en gang lot templets forgårder strø med salt som var kassert fra lageret, for at folk skulle tråkke det ned. Bildet Frelseren brukte, ble altså godt forstått.

Når Herren (v. 14) sier om vennene sine: «Dere er verdens lys!», så er et troende menneske jo det bare ved å eie ham som selv er verdens lys, vår store Frelser (Joh 8,12). I oss selv er vi bare mørke.

Men ved å bruke dette bildet slår Herren ned all den talen en så ofte hører: at ingen kan vite hvordan vi har det med Herren, og at en kan gå stille med troen

sin, så ingen merker den. Nei, sier Herren, det verken kan eller vil et ærlig Guds barn.

Og Herren føyer enda et bilde til, nemlig byen på fjellet, som ikke kan skjules. Fra det høytliggende stedet der Bergprekenen ble holdt, har en sikkert kunnet se flere byer på fjellene.

Troslivet må vise seg, like sikkert som et lys som er tent, må skinne. Det går ikke an å sette det under et kar, slik skikken var i Østen når en ville gjøre det mørkt uten å slukke lyset med en gang. Et lys kan nok brenne en liten stund under karet, men det brenner matt og døsig og slukner etter hvert av mangel på luft.

Slik vil troen til et menneske dø hen når det vil skjule troen sin under menneskefryktens kar eller av hensyn til timelig fordel. Nei, det var ikke meningen da Guds Ånd tente troens lys i hjertene våre. Et lys er til for å skinne fra lysestaken for dem som er i huset. Det ville jo være galskap i det daglige liv å tenne et lys for å skjule det.

Slik skal et Guds barn la sitt lys «skinne for menneskene», så de kan se den gode gjerningen Herren har virket ved sin Ånd i hjertene våre. Men de skal se den slik at vår himmelske Far får æren ved Jesus Kristus. Fariseernes elendighet bestod i at de selv ville æres for sine såkalte gode gjerninger, som likevel bare var selvlagde lys og ikke Åndens verk.

Vær på vakt, kjære Guds barn, så du ikke med tale og ferd vender det slik at noe av æren kunne gå til deg selv. En kan fortelle om det Gud har gjort med en, om det han lot en erfare og hva han brukte oss til, på en slik måte at en stjeler ære fra Gud. Hjertet er så svikefullt. Men det rette vitnesbyrdet for menneskene ligger i at lyset skinner til Guds ære. Det gjør inntrykk på verden.

Og husk så at du og jeg først og fremst skal være verdens lys ved å skinne for dem som er i huset med oss, våre husfeller. Det finnes Guds barn som nok gjerne vil la lyset skinne utenfor huset, men hjemme innenfor de fire veggene tar en det ikke så nøye. Der mangler årvåkenheten, og der skjuler surt gnål så ofte lyset som et kar. Så går det til slutt galt også utad.

Nei, først lyset for dem som er i huset! Det er jo meningen når vi tenner lys. Men når et slikt lite lys blir tent i huset, kan det skinne langt ut i nattens mørke. Saltet har noe bitende og angripende ved seg, men også noe tiltrekkende og velsmakende. Lyset har noe gjennomtrengende og avslørende ved seg, men også noe forfriskende og oppkvikkende. Hos Jesu læresveiner skal begge deler alltid være forent.

Gud gi oss slik å skinne så
som himmellys, skjønt av de små,
da rant for oss en gyllen dag.

18. Kristus og loven (5,17–20)

Da Kristus trådte fram, ble han sett på med forskjellige øyne. Om en liten flokk kunne Herren si: «Salige er de øynene som ser det dere ser!» (Luk 10,23).

Men i folkemengdene var det en del som satte det falske håpet til ham at han førte en friere lære. De trodde han ikke ville ha loven tatt så alvorlig, men ville gi kjødet mer frihet. Slik misforstod de ham. Andre beskyldte ham for å ville sprenge Moseloven, en beskyldning som fariseerne stadig kom med. De ble vrede på ham som en som ville ta fra Israel det dyreste det eide.

Her viser nå Herren hvordan han står til loven. Dermed viser han like bestemt at de førstes håp var falskt, som at de sistes frykt var ugrunnet.

«Dere må ikke tro at jeg er kommet for å oppheve loven eller profetene!» Det er Frelserens ord. Med det rammet han dem som i ham ventet frihet for kjødet, frihet fra lovens bestemmelser. Visselig er Kristus kommet for å kjøpe oss «fri fra lovens forbannelse» (Gal 3,13), men «sannelig» (v. 18) ikke fra lovens innhold og den viljen Gud har åpenbart i den.

Hvor alvorlig lyder ikke ordet: «Før himmel og jord forgår, skal ikke den minste bokstav eller en eneste tøddel i loven forgå, før det er skjedd alt sammen.» Meningen er at Herrens ord aldri noensinne skal forgå. Det gjelder like mye ordet i Det gamle testamente som i Det nye.

Den minste bokstaven på hebraisk er bokstaven jod (jota). I grunnteksten står det også: «skal ikke en jota eller en "liten krok" forgå av loven». Mange bokstaver på hebraisk er så like hverandre at ofte bare en liten bøy eller strek skiller den ene fra den andre.

Hvor mye som kan avhenge av en slik liten tøddel eller krok, har allerede rabbinerne minnet om ut fra ordet i 5 Mos 6,4: «Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én.»[1] Men mister den siste bokstaven den lille kroken, den lille bøyen oppover, kommer det til å stå et ord som betyr «fremmed, annen». Det ville gi en gudsbespottelig mening, som om Herren var en «annen», det vil si en avgud. Derfor er også d-en i den hebraiske teksten på dette stedet trykt større enn de andre bokstavene, for å unngå ethvert skinn av feil.

Og for virkelig å innskjerpe at Ordet er ukrenkelig, føyer Herren til: «Den som da bryter et eneste av disse minste budene, og lærer menneskene dette, han skal

[1] **«Hør, Israel! Herren er vår Gud, Herren er én.»** «Én» heter på hebraisk echad, אחד.

kalles den minste i himlenes rike. Men den som holder dem og lærer andre dem, han skal kalles stor i himlenes rike.»

Når profetene la fram sin profeti, pleide de å si: «Så sier Herren.» Apostlene sa: «Det står skrevet.» Men vår Frelser, som er sannheten selv, sier: «Jeg sier dere.»

Jødenes skriftlærde delte budene i større og mindre. De minste budene ble på den måten tillagt mindre betydning, og vi vet at det til og med var bud som de hadde «gjort ugyldig på grunn av deres egne forskrifter» (Matt 15,6). Men Herren sier dem at slik vi omgås Guds ord, slik vil Gud omgås oss.

Den dag i dag finnes det dem som stort sett vil kalles tro mot Den hellige skrift, men som har den falske meningen at det ikke kommer så mye an på det ene eller andre mindre i Skriften. Vi trenger bare å tenke på hvordan hele den moderne bibelkritikken i våre dager ser på Det gamle testamente.

Herrens ord på dette stedet rammer med et knusende slag hele denne bibelkritikken, som behandler Skriften så overlegent. Herren krever av sine læresveiner den dypeste og mest ubrytelige ærefrykt for det skrevne Guds ord. Større eller mindre troskap mot Ordet avgjør hvor mye ikke bare det enkelte mennesket, men også en kirkeavdeling eller en teologisk retning er verdt i Guds øyne.

Vi skal legge merke til at Herren sier om budene: «Den som holder dem og lærer andre dem», altså «holder» først. For en kan aldri på rett måte lære andre det en ikke selv lever i. Først når en selv lever i Ordet, blir det et vitnesbyrd. Det finnes jo mennesker som til en viss grad kan føre en rett lære, mens livet deres ligger helt utenfor det de lærer andre. Men da blir Ordet uten klang og blir ikke noe vitnesbyrd.

Men på den andre siden fastholder Herren at han er kommet for å oppfylle loven. Etter Johannesevangeliet 5,1 hadde Frelseren allerede hatt et sammenstøt med fariseerne og tilhengerne deres i Jerusalem på grunn av helbredelsen ved Betesda-dammen. Herren hadde sagt til mannen som hadde ligget syk i 38 år: «Stå opp, ta båren din og gå!» Og jødene hadde forfulgt Jesus og prøvd å slå ham i hjel fordi han hadde gjort dette under på en sabbat (Joh 5,16). Denne uåndelige, døde og ytre forståelsen av loven gikk Herren også imot.

Ved sitt liv ble han lovens oppfyllelse. Han alene har holdt loven. Han har ikke bare betalt det den krevde av oss, men også oppfylt kravet dens helt ut. Og bare i ham og ved ham blir «lovens krav» oppfylt i læresveinene hans (Rom 8,4). Han gjorde selv budene og levde dem.

Men da han levde loven for oss, slik han vil leve den i oss, oppfylte han den også slik en blomst blir fullendt når den folder seg ut av knoppen. Alle de mange forskjellige bestemmelsene og forskriftene i den gamle pakt er i Kristus blitt fullendt etter sitt dype åndelige innhold, som under den gamle pakt ennå liksom lå i svøp.

Når apostelen Paulus kaller lovens mange ytre, rent seremonielle bestemmelser «den svake og fattige barnelærdom» (Gal 4,9), vil han slett ikke si at disse budene er gjort til intet eller opphevet. Nei, han vil nettopp si at alle disse budene, hvert eneste ett av dem, har fått sin sanne oppfyllelse i Kristus. Selv om

formen er blitt en annen, er den indre meningen deres nå kommet fram i Kristus i sin fullkomne skikkelse, og den blir fullbyrdet i den nye paktens åndelige gudsdyrkelse. Hvem prøver vel å gjøre den utfoldede blomsten til knopp igjen? Hvem holder seg til skyggen når legemet er kommet (Kol 2,17)?

Paulus sier dette så klart i Rom 3,31: «Opphever vi så loven ved troen? Langt derifra! Vi stadfester loven.»

Det er av og til blitt sagt at loven ikke gjelder lenger for oss kristne. Men Herrens ord her sier noe annet. Det finnes ikke et bud som ikke fortsatt gjelder, i sin åndelige oppfyllelse etter sin indre kjerne. Alt vi leser i den gamle pakt, både i loven og profetene, har sin betydning for Guds folk. Ingenting av det skal forgå «før det er skjedd alt sammen», sier Herren.

Loven var ikke bare ved omvendelsen en «tuktemester til Kristus» (Gal 3,24). For vårt urettferdige gamle menneske fortsetter loven å være en tuktemester (1 Tim 1,9). Og ved Kristus er den samtidig en støttestav for det nye mennesket i sin oppfylte skikkelse, som «frihetens fullkomne lov» (Jak 1,25). I Guds menighet skal hele den gamle loven finne sin herlige åndelige oppfyllelse. Selv de dunkleste bestemmelsene i den gamle pakt skal folde seg ut til deilige himmelblomster i Den Hellige Ånds sollys.

Men ved å stille loven fram i dette lyset, etter det dype åndelige innholdet den har, rammet Herren den helt ytre, døde og selvrettferdige lovoppfyllelsen som de skriftlærde og fariseerne trøstet seg selv og andre med (v. 20). Med det stiller Frelseren den sanne rettferdigheten for Gud i skarp motsetning til den selvlagde rettferdigheten. Den bestod bare i kunnskap om Skriften eller i ytre gjerninger, uten at hjertet var blitt omvendt.

Han nevner de skriftlærde og fariseerne ved navn og går dermed klart til kamp mot det vantro vesenet deres. Luther sier om dette: «Han tør straks nevne dem ved navn og klandrer ikke enkelte personer blant dem, men hele standen. Han refser heller ikke enkelte onde stykker og synder, men deres "rettferdige" og "hellige" liv så helt igjennom at han stenger himlenes rike for dem og dømmer dem rett ned i helvetes ild.»

Den dag i dag finnes det mye såkalt fromhet og gudsfrykt som blir rammet av dette ordet fra Herren. Det viser seg at der Kristi evangelium blir forkynt i sannhet, er det ikke bare åpenbare syndere, men også mange som mente seg selv fromme, som kjenner seg dømt av Ordet og blir bitre fiender av det sanne evangeliet.

«Kommer dere aldri inn i himlenes rike» – for et alvorsord! Manges rettferdighet er jo langt ringere enn de skriftlærdes og fariseernes, som levde et så pent liv i det ytre. Men Herren krever en rettferdighet som «overgår de skriftlærdes og fariseernes». For å vise hvordan denne rettferdigheten virkelig er, legger han nå ut flere av lovens bud etter deres dype innhold.

19. Herren forklarer det femte bud (5,21–26)

For å vise forskjellen på den sanne rettferdigheten og fariseernes billige rettferdighet tar Herren nå fram flere av budene og forklarer dem etter deres dype åndelige innhold. Loven har en dobbel betydning for Herrens læresveiner. For det første skal den tjene som et speil som synderen skal lære seg selv og sin fortapthet å kjenne i. For det andre skal den lede det troende hjertet til å kjenne Guds hellige vilje og sette målet i dets fulle storhet.

Fariseerne brukte også loven som et speil. Men med de tilleggene og forklaringene de knyttet til den, fikk de akkurat det motsatte ut av Guds lov. I stedet for å se seg selv som skyldige fikk de ut av den at de godt kunne bestå prøven. De forstod nemlig lovens bud bare om den ytre gjerningen. De ville ikke forstå at loven like fullt sikter til hjertelaget og hvordan det kommer til syne i ord.

Slik forstod de det femte bud bare om selve drapet. Det gikk fram av tillegget de hadde gjort: «Den som slår i hjel, skal være skyldig for domstolen.» Med «domstolen» menes den lavere domstolen i byen der vedkommende hørte hjemme. Denne domstolen skulle også dømme i drapssaker. Alle som altså ikke kom for domstolen for blodskyld, hadde etter fariseisk syn ikke overtrådt det femte bud. Og slik tenker de aller fleste vantro navnkristne den dag i dag.

Når Herren sier: «Dere har hørt det er sagt til de gamle», vil han si at dette var den vanlige utleggingen av budet, slik den var gått i arv. Senere ble alle de fariseiske utleggingene av loven samlet i den boken jødene kaller Talmud. For de ortodokse jødene gjelder den nå langt mer enn selve Den hellige skrift. Og allerede i de dagene Herren levde i kjødet, holdt en seg i det daglige liv mindre til selve Guds ord og mest til den fariseiske forklaringen av det.

Mot denne uåndelige forståelsen av Guds bud trer nå Herren fram («Men jeg sier dere») og forfølger synden helt fra dens første begynnelse i hjertet. «Den som uten grunn harmes på sin bror, skal være skyldig for domstolen.» Den indre, bitre vreden er altså allerede mord. I noen av de eldste håndskriftene mangler ordene «uten grunn». Meningen blir den samme, nemlig å betegne den kjødelige, onde vreden der det ene mennesket nærer et aldri så fint hat til den andres person.

Det finnes en hellig vrede som har sin sanne grunn, en vrede som vender seg mot synden, mens hjertet likevel vil synderens vel. Vi hører jo om Frelseren at

han av og til ble vred over fariseernes hykleri og motstand mot sannheten. Han ble også harm over at en ville holde de små barna borte fra ham (Mark 10,14).

Og Herren forfølger det indre drapet, den onde vreden, videre, også når det får skikkelse i ord. Ordet «raka» betegner et hånsord der den bitre vreden lyder, omtrent som vårt «usling». Den som taler slik til sin bror (sin neste, som han etter 3 Mos 19,18 skulle elske som seg selv), han «skal være skyldig for Rådet».

Med Rådet menes det store rådet i Jerusalem, som er nevnt tidligere, med ypperstepresten som formann. Å være skyldig for Rådet betydde å være skyldig i de aller største forbrytelser og å ha forfalt til de hardeste straffer, for eksempel steining. Til slike forbrytelser regner altså Herren vreden når den til og med får makt over tungen.

Men Herren peker på enda et trinn: når vreden får slik makt at det aller hardeste skjellsordet kommer over leppene. Som et slikt ord nevner Herren: «Du dåre!» Mens «raka» nærmest må kalles et skjellsord som vanæret en i det borgerlige liv, var «dåre» etter datidens språkbruk et skjellsord som vanæret en i det åndelige. Det var det samme som å erklære vedkommende utestengt fra alt fellesskap med Gud og foraktelig i Guds øyne. («Dåren sier i sitt hjerte: Det er ingen Gud», Sal 53,2. Den rike bonden ble av Gud kalt en dåre.)

Som vi ser av disse ordene, er meningen ikke at ordet ikke skulle kunne brukes om dem som det tilkommer. Men Herren sikter jo her til den bitre, kjødelige vreden som til slutt slynger ut den hardeste dommen som kunne felles over en annen. Ordets mening kunne kanskje best gjengis på vårt språk med «helvetesbrann». Dette viser oss også den dommen Herren tilkjenner et slikt sinn, fylt av ond vrede, nemlig «skyldig til helvetes ild». Det er altså en enda hardere straff enn noen jødisk domstol kunne idømme.

«Helvetes ild» heter i grunnspråket «ildens Gehenna». Gehenna var det greske navnet på Hinnoms dal sør for Jerusalem. Der hadde israelittene i gammel tid brent barn til ære for avguden Molok (2 Kong 16,3). Senere ble døde legemer som ikke fikk begraves, ført dit og brent sammen med all slags urenhet fra Jerusalem, til et avskrekkende minne om dette (2 Kong 23,10). Stedet ble derfor sett på som et bilde på selve helvete.

Det er åpenbart Herrens mening her å sette dommen over en slik ond vrede i klasse med den verste forbryterdøden, da liket ble brent etter at dødsstraffen var fullbyrdet. Herren vil vise oss at selv om den jordiske domstolen ikke straffer syndens vesen i dens indre former, er den likevel for Gud like straffverdig som de ytre syndene. Og den synderen som dør i en slik synd uten å ville ut av den, går fortapt.

Hvem kan da bestå? Har du aldri såret din bror (og her tenkes det jo på det alminnelige menneskelige brorskapet) med bitende, spisse ord som det satt en giftbrodd i? Er ikke du da også en morder?

Jo visselig, Luther har rett når han i forklaringen til den andre trosartikkelen kaller oss «fortapte og fordømte syndere». Det er det Guds lov dømmer oss til å være. Det ser vi klart i dette speilet Herren holder fram for oss.

Det var ikke noe nytt i seg selv det Herren la fram her. For Moseloven hadde allerede pekt klart på den åndelige siden av dette budet, for eksempel i ordet i

3 Mos 19,16–17: «Du skal ikke stå din neste etter livet … Du skal ikke hate din bror i ditt hjerte.»

Men hvor klart ligger ikke også målet for oss ut fra dette ordet om det femte bud! Det er bare frelse av nåde ved troen. Det er tydelig etter dette ordet fra Herren. For ingen kan bestå for Gud i seg selv, ingen kan «svare ham ett til tusen» (Job 9,3).

Men et troende menneske jager jo etter fullkommenhet, og da ser vi at til den sanne fullkommenheten hører et sinn som er helt fritt for selv det minste gran av kjødelig vrede. Den falske fullkommenhetslæren lukker øynene for syndevrimmelen der inne i hjertet, men det er jo selvbedrag. Den ærlige streben bekjenner: «Ikke så at jeg alt har nådd dette», men jager etter å gripe dette store.

Herren utvikler nå dette videre med eksempler fra det daglige liv: først (v. 23–24) når din bror er vred på deg, og deretter (v. 25–26) når dere begge er vrede. «Om du da bærer fram ditt offer til alteret», sier han, og slik står det også i grunnspråket. Den israelitten som ofret, la nemlig ikke selv offeret sitt på alteret. Presten tok imot det og utførte offerhandlingen.

Det var en høytidelig stund for israelitten. Her søkte han forsoning og fred med Gud. Hvordan skulle han kunne vinne det om hjertet hans bar på et skjult nag og ble drevet av en uforsonlig ånd? Når han allerede stod med offergaven sin ved prestenes forgård, var det siste mulige tidspunkt for en forsoning før ofringen. Det skal vi forstå: Han som ved sin tjener Samuel har sagt: «Lydighet er bedre enn offer» (1 Sam 15,22), ser det som et bedre offer at du først rekker hånden ut til din bror og gjør alt fra din side, så det som står personlig mellom dere, kan bli tatt bort.

Hvor mye ussel krenkethet, som har kommet av de elendigste ting, kan ikke ligge som en surdeig i hjertet! Er du et Guds barn, så tenk deg om, særlig når du selv går fram til Herrens alter og vil ta imot den hellige nattverd.

La deg ikke narre av den røsten som sier: Det er den andre som har urett, det er den andre som skal komme først. Nei, Herren sier at du skal gå. Og svært ofte lykkes det når vi kommer med et ydmykt hjerte og en ydmyk utrakt hånd.

Mye kraft går visselig tapt i Guds barns liv fordi en ikke gjør etter dette ordet fra Herren i hele dets dybde, men går lett over det. Og svært mye kraft kan vinnes når du i dyp forstand også vil være en gjører av dette ordet.

I v. 25–26 forutsettes det at den andre virkelig har grunn til å klage over deg, og da blir saken enda mer alvorlig. På den tiden hadde anklageren rett til, om det trengtes, å slepe den anklagede med seg til dommeren med makt. Og her er igjen det ytterste tidspunktet valgt: «mens du ennå er med ham på veien», nemlig til dommeren. «Skynd deg å være føyelig overfor din motstander», sier Herren. Hver og en av oss er på veien til dommeren, og hvem vet hvor mye av veien som er igjen!

Herren har ofte sagt oss i sitt ord at Gud er en ubønnhørlig dommer overfor den uforsonlige. Han tar syndenes forlatelse fra deg, slik vi hører i likningen om tjeneren med den store gjelden (Matt 18,34–35). Og da skal du selv betale din skyld «til siste øre» (det greske ordet betegner den minste kobbermynten i

Israels land på den tiden). Det vil si: Du kommer aldri ut av gjeldsfengselet. Det blir et evig fengsel.

Hvor gjelder det ikke her å kjøpe den beleilige tiden! Tungt er det å stå ved kisten til en far, en mor, en ektefelle, en bror eller en søster og måtte si til seg selv: Jeg fikk ikke bedt om tilgivelse for det jeg hadde krenket den sjelen med. Forferdelig er det å møte en sjel for Guds trone som med sukk og tårer har ropt mot oss til himmelen!

Men sier du: Jeg gjerne vil,
men finner ingen kraft dertil,
da løp til Jesu vunder hen,
så tennes kjærlighet igjen.

20. Herren forklarer det sjette bud (5,27–32)

«Dere har hørt det er sagt: Du skal ikke bryte ekteskapet!» (v. 27). Ja, slik lød budet fra Sinai. Også når det gjaldt dette budet, ble de fariseiske skriftlærde stående ved bokstaven. De regnet bare selve det grove ekteskapsbruddet som en overtredelse av budet. Likevel kunne det tiende budet, som forbyr å begjære nestens hustru, ha ledet dem til den dypere meningen.

Herren viser nå at budet allerede er overtrådt ved den ukyske begjæringen. «Hver den som ser på en kvinne for å begjære henne, har allerede brutt ekteskapet med henne i sitt hjerte» (v. 28). Sannelig et ord som nok kan ydmyke enhver som kjenner seg selv litt. Det er et ord som kaster sitt gjennomtrengende lys inn i fordervelsens avgrunn i vår sjel.

At den dypere forståelsen av det sjette bud slett ikke var fremmed for den gamle pakt, ser vi videre av Job 31,1: «En pakt hadde jeg gjort med mine øyne, at jeg ikke skulle se på en jomfru.» På lignende måte taler Sirak i sin bok (Sir 9,5).

Ellers var det knapt noe bud som det hadde vært tyngre for den gamle pakts barn å se dypt inn i enn nettopp det sjette. Hedenskapet med sitt flerkoneri satte sine merker også på Israels folk. «Fordi dere har så hardt et hjerte», som vår Frelser sier (Matt 19,8), var det tillatt gjennom Moses at en mann kunne skille seg fra sin hustru når «han har funnet noe ved henne som byr ham imot» (5 Mos 24,1).

Egentlig stod det bare at mannen skulle skrive et skilsmissebrev til henne hvis han ville skille seg fra henne. Selve skilsmissen ble ikke dermed stemplet som rett. Allerede hos profeten Malaki lyder det: «For jeg hater skilsmisse, sier Herren, Israels Gud» (Mal 2,16). Herren nevner her i Matt 5 bare én eneste virkelig skilsmissegrunn, nemlig «hor» (v. 32).

Når Herren knytter dette ordet om skilsmisse til sin utleggelse av det sjette bud, er grunnen, som Luther sier, at den største årsaken til ekteskapsbrudd er denne: En akter ikke sin ektefelle etter Guds ord som den Gud har gitt og velsignet, men gjør store øyne så ofte en ser en annen.

Likevel føyer Luther til: «Det er ikke mulig å verge seg slik at djevelen ikke skulle kunne skyte onde tanker og lyster inn i hjertet. Men se til at du ikke lar slike piler bli sittende og vokse fast. Kast dem bort, og gjør som en av de gamle

sier: ‹Jeg kan ikke hindre at en fugl flyr over hodet mitt, men jeg kan godt hindre at den bygger rede i håret mitt eller biter nesen av meg.›»

Herrens ord om det høyre øyet og den høyre hånden (v. 29–30) skal selvsagt forstås åndelig. Meningen er denne: Når legemet ikke kan berges på annen måte, er det bedre å la et sykt øye bli tatt ut og en hånd bli satt av enn å beholde disse lemmene og få hele legemet ødelagt. Slik er det også i det åndelige. Selv det kjæreste og det som synes mest uunnværlig, ja, selv det du i det ytre med full rett eier, må bort om det er en hindring for din frelse.

Dette skal vi se nærmere på under Matt 18,9. Det gjelder jo ikke bare fristelsen til utukt, men mange andre forhold som «frister oss til fall», det vil si legger anstøt i veien for en, så en faller i synd. Å «friste til fall» betyr det samme som å forlede til synd.

At befalingen ikke kan tas bokstavelig, ser vi jo av at det venstre øyet og den venstre hånden likevel kunne tjene begjæret som redskap. Men alt som hos den enkelte kan vekke begjæret, må en ta bestemt avstand fra, selv om andre nok kan ha med det å gjøre uten at det er en fristelse for dem. Det er bedre å gå gjennom livet og savne en og annen jordisk behagelighet enn å ta skade på sin sjel ved den og gå fortapt i helvete.

Når det i v. 31–32 hele tiden tales om mannens stilling når kvinnen er ham utro, kommer det av at kvinnens stilling i Østerlandet verken var eller er slik den dag i dag at det kunne være tale om skilsmisse fra kvinnens side. Men slik kvinnens stilling nå er, der Kristi Ånd lyser over forholdet mellom mann og kvinne, må mannens ekteskapsbrudd selvsagt like mye være skilsmissegrunn for henne som omvendt.

Foreligger det hor, er ekteskapet jo i virkeligheten brutt. Men skilsmisse av andre grunner, for eksempel bare fordi sinnene ikke stemmer overens, er for Gud i virkeligheten slett ingen oppløsning av ekteskapet. Og når en som er skilt på den måten, gifter seg igjen, blir det hor.

Ja, Herren går ikke overfladisk forbi synden, men lodder menneskehjertet i dypet. For hvert Guds barn gjelder det å huske det som står skrevet i 1 Kor 3,16: «Vet dere ikke at dere er Guds tempel, og at Guds Ånd bor i dere?» Å gå og syssle med urene forestillinger og gi dem husrom er en grov vanhelligelse av Herrens helligdom. Det eneste middel som hjelper til å få hjertet renset, er å legge hjertet i Herrens hånd, så urent som det er, med bønnen:

Her har du da mitt hjerte,
det være evig ditt!
Å, rens det vel fra synden
til det som sne er hvitt!

21. «Dere skal i det hele ikke sverge» (5,33–37)

I dette ordet går Herren nærmest inn på det andre bud, i tilknytning til forskjellige ord i Moseloven. I 3 Mos 19,12 lød Herrens ord: «Dere skal ikke sverge på løgn ved mitt navn, så du vanhelliger din Guds navn.» Dette hadde de skriftlærde riktignok utlagt slik: «Du skal ikke sverge falsk ed, men holde for Herren dine eder» (v. 33). Men de hadde føyd til at det ikke gikk så strengt til med et vanlig ord eller et vanlig løfte uten ed.

Samtidig hadde de åpnet døren for en del eder som ikke ble regnet som bindende, for eksempel å sverge ved himmelen, jorden, solen og så videre. Følgen ble at de også var svært likegyldige overfor den lettferdige og skamløse banningen i dagliglivet. Den var det like mye av i Østerlandet som hos oss den dag i dag. Bare det ikke var noen ed ved Herren, ble det ikke regnet for synd.

Vår Frelser setter derimot det bestemte forbudet: «Dere skal i det hele ikke sverge» (v. 34). Han viser at alle disse smutthullene der lysten til å sverge søkte dekning, ikke gjaldt. For når de sverget ved noe av det Gud hadde skapt, kunne de ikke dermed sette en skillevegg mellom seg og Gud og liksom leke gjemsel med ham. Nei, alt det skapte viste hen til Skaperen.

Sverget de ved himmelen, så var den jo «Guds trone». Sverget de «ved jorden», så var den jo «hans fotskammel», slik det stod i Jes 66,1. Og sverget de «ved Jerusalem», så var det jo «den store konges by» (se Sal 48,3), fordi hans helligdom var der. I virkeligheten ble altså også det en ed ved Herren. Og ville de sverge «ved hodet» (v. 36), så rådde de jo ikke engang over et eneste hår. Også med hodet stod de under Guds makt. Det var unyttige forsøk på å liste seg bort fra ansvaret overfor Herren.

Det Herren vil vise oss, er at hvert av våre ord skal være som en ed i ordets dypere forstand. En Herrens disippel skal tale alt han taler, som for den hellige Guds åsyn og med bevissthet om det kommende regnskapet. Herren krever ubetinget sannferdighet av vennene sine, så vårt ja og nei har nettopp samme vekt som om det var bekreftet med en ed.

«Det som er mer enn dette, er av det onde» (v. 37). Alle de mange forsikringsordene og edene som mennesker så lettsindig føyer til i dagliglivet, springer ut av mistilliten, usannferdigheten og løsheten i tale som rår blant mennesker. De som sverger mest i dagliglivet, er åpenbart de minst troverdige menneskene.

Vi må likevel holde klart for oss at Herren her slett ikke taler om det borgerlige samfunnslivet, men bare om de kristnes private forhold seg imellom. Han forbyr altså ikke eden for øvrigheten. I Matt 26,63 hører vi at ypperstepresten tar Frelseren i ed ved den levende Gud om han var Messias, Guds Sønn. Herren tidde ikke da, men svarte. I Hebr 6,16 står det at for mennesker er «eden en stadfestelse som gjør slutt på all motsigelse». Og i det neste verset står det at Gud selv, da han «ville vise løftets arvinger desto mer klart sin uforanderlige vilje, bekreftet han det med en ed».

Heller ikke vil Herren forby enhver påkallelse av Guds navn når det skjer i et alvorlig og våkent sinn for å stadfeste ordets dyrebare sannhet. I 2 Kor 1,23 kaller Paulus Gud til vitne for å overvinne korintiernes mistillit. Og vår Frelser selv føyde jo ofte «sannelig, sannelig» til det han sa.

Luther sier med rette om dette: «All sverging og ed er her forbudt såfremt mennesket gjør det av seg selv. Men krever kjærligheten, en befaling, nød, nestens gagn eller Guds ære det, da er det vel gjort. – Men du sier: Ja, men Kristus sier: Du skal ikke sverge! – Da er svaret: Du, du skal ikke gjøre det som for deg selv.» Om edsavleggelse for retten føyer han til: «Her sverger ikke du, men dommeren som byr deg det, og du er nå dommerens munn.»

Og videre sier Luther: «Dernest: Når jeg ser noen i åndelig nød og fare, svak i troen og med engstelig samvittighet, da skal jeg ikke bare trøste, men også sverge for å styrke samvittigheten hans og si: Så sant Gud lever og Kristus er død, så sant er dette sannhet! Da er eden så nødvendig at en ikke kan unnvære den. På den måten har Kristus og St. Paulus sverget og kalt Guds navn til vitne. Likeså også der en skal unnskylde nesten og redde hans ære mot onde og giftige tunger.» Ja, der har vi den åndelige forståelsen av vår Frelsers ord.

Men hvor treffer ikke Herrens ord den forferdelige, lettsindige banningen som raser som en smittsom sykdom også blant de døpte! Hvor suser det oss ikke om ørene i dagliglivet med motbydelige vanhelligelser av Guds navn! Det er av det onde, for ingen har jo noen fordel av det. Bare djevelen har glede av å få trukket Guds hellige navn ned i skitten.

Også i våre dager møter vi de samme forsøkene som den gang i jødenes land på å leke gjemsel med Guds navn ved å sverge ved noe annet. Til det hører også ordet «pokker», egentlig det tyske ordet *Pocken*, det vil si kopper, den slemme smittsomme sykdommen. Og mange andre dumme ting setter mennesker i stedet og mener at de dermed slipper ansvaret for banningen sin.

Men også Guds barn trenger sårt til å være på vakt i dette stykket. «Det vet jeg skam ikke» – igjen en ed («skam får jeg» eller noe slikt ligger i dette lille ordet). Også ordet «såmenn» er egentlig en gammel katolsk ed: «Ved alle hellige menn.» Ja, det er et stort mål å få talen sin renset og helliget for Herren. Vi trenger sannelig å be: «Ta min tunge, tøyl dens tale!» Men også dette Herrens ord viser oss at vi er skyldige. Det driver oss til Kristus med bekjennelsen: «Jeg trenger deg, o Jesus, for jeg har bare synd i meg.»

22. «La deg ikke overvinne av det onde, men overvinn det onde med det gode» (5,38–48)

«Øye for øye, tann for tann» – slik lød lovens ord (2 Mos 21,24). Det er gjengjeldelsesretten, «likt for likt». Den er og må den dag i dag være grunnlaget for all borgerlig straffelov og for øvrighetens framferd. Øvrigheten er jo innsatt for å være «Guds tjener, en hevner til straff over den som gjør det onde» (Rom 13,4).

Men denne gjengjeldelsesretten, som bare hører øvrigheten til, er ikke overlatt til den enkelte å bruke etter eget forgodtbefinnende. For den enkelte gjelder det å huske ordet: «Hevn dere ikke selv, mine kjære, men gi rom for vreden. For det står skrevet: Hevnen hører meg til, jeg vil gjengjelde, sier Herren» (Rom 12,19).

For Herrens disipler gjelder det å følge i Mesterens fotspor, han «som ikke skjelte igjen når han ble utskjelt og ikke truet når han led, men overlot det til ham som dømmer rettferdig» (1 Pet 2,23). Det er dette Herren innskjerper i dette avsnittet, ikke i motsetning til loven, men som den sanne forståelsen av denne bestemmelsen i loven.

Det er sinnelaget Herren sikter til: at hans disipler kan være villige til å lide og tåle uten å ta seg selv til rette overfor den urett som blir gjort oss for Kristi skyld. I den forstand gjelder det: «Sett dere ikke imot den som gjør det onde mot dere» (v. 39). Vi skal ikke sette ondt mot ondt, men overvinne det onde med det gode (Rom 12,21) og «samle glødende kull» på vår fiendes «hode» (Rom 12,20).

Dette belyser Herren med tre eksempler: for det første når en blir slått, for det andre når noen vil ta fra oss jordisk gods (kappen betegner det innerste plagget, ytterplagget det ytterste), og for det tredje når noen legger beslag på våre krefter og vår tid på urimelig vis (v. 41). I dette siste eksemplet sikter han til skikken med å tvinge folk med makt til å utføre visse tjenester, som å gå med bud for øvrigheten, bringe brev fram, bære byrder og så videre. «Én mil» betegner en strekning på omtrent en femtedel av en dansk mil, det vil si om lag halvannen kilometer.

Ingen prosess og ingen rettstrette, men et saktmodig sinn som er villig til å lide urett, om det så skal være, for Herrens sak – det er meningen med disse

billedlige eksemplene. Det samme er tanken i v. 42: «Gi til den som ber deg, og vend deg ikke bort fra den som vil låne av deg.»

Men også her må vi innskjerpe grunnregelen for all rett forståelse og etterfølgelse av Herrens ord: Åndelige ting skal tas på åndelig vis. Biskop Augustin sier om dette: «I sjelens dyp skal en holde fast ved tålmodighet og rimelighet. I det ytre skal det skje som gagner dem vi vil vel.»

Meningen er ikke at vi frivillig skal gjøre oss til skive for all slags hån fra pøbelaktig kåthet. Vi skal heller ikke la hver røver og kjeltring rå over oss, eller gi til hver tigger, selv om vi kanskje vet at han drikker det opp eller godt kunne arbeide. Herrens Ånd vil lede Herrens disipler til den rette etterfølgelsen av disse Guds ord.

Vår Mesters eget eksempel viser også veien. I Nasaret (Luk 4,30) og i Jerusalem (Joh 8,59) unndro Jesus seg fiendenes angrep. Til yppersteprestens tjener som slo ham på munnen, hadde han spørsmålet: «Hvorfor slår du meg da?» (Joh 18,23). Likeså ser vi apostelen Paulus gjøre sine borgerlige menneskerettigheter gjeldende da den romerske offiseren ville piske ham (Apg 22,25).

På grunn av disse Herrens ord regner kvekerne og mennonittene ethvert nødverge som utillatelig. Visst er det så: Kommer angrepet for Kristi skyld og evangeliets skyld alene, da gjelder det bare å sette martyrens mot og ikke den ytre makt til vern. Men ellers, overfor vanlige røvere og slike, må vi selvsagt bruke våre borgerlige rettigheter. Som sagt: Den rette visdommen i hvert enkelt tilfelle vil Herren gi når vi ber ham om det. Men det står fast at det saktmodige, ydmyke og barmhjertige sinnelaget gjelder det å ha alltid. Også her må hvert Guds barn bekjenne: «Dessverre er jeg ennå langt borte.»

Enda mer alvorlig går Herrens ord inn på oss i det som følger. Der taler han om kjærligheten også til våre fiender, altså om ikke bare å la være å gjengjelde likt med likt, men å gjengjelde ondt med godt. Igjen møter vi her de skriftlærdes tolkning: «Du skal elske din neste og hate din fiende!» (v. 43). Igjen en skammelig forvrengning av lovens ånd. Ved «neste» forstod de skriftlærde bare israelitter. «Du skal elske din neste» ble altså for dem: «Du skal elske dine landsmenn.»

Da Israels barn gikk inn i Kanaan, hadde Herren riktignok pålagt Israels folk å «slå dem med bann», ikke «gjøre pakt med dem og ikke vise dem nåde» (5 Mos 7,2), og ikke «søke deres velferd og lykke» (5 Mos 23,6). Men det gjaldt bare kanaaneerne, som hadde fylt sine synders mål og derfor var dømt av Gud til undergang. Vennskap med dem ville bli det samme som frafall fra Herren. Overfor det Gud har dømt, og overfor det som har gjort seg til ett med djevelen, kan det ikke være tale om kjærlighet, like lite som vi skal elske djevelen selv.

Men det var en skjendig forvrengning av ordet når de skriftlærde vred dette om til å gjelde alle fiender. I 5 Mos 23,7 unntar Herren både edomitter og egyptere fra kanaaneernes dom: «Du skal ikke avsky egypteren, for du har levd som fremmed i hans land.» Og mange steder ble kjærligheten og omsorgen for de fremmede innskjerpet. Ja, loven sier: «Når du treffer din fiendes okse eller hans esel som har gått seg vill, da skal du føre dem tilbake til ham» (2 Mos 23,4).

Det er denne lovens ånd Herren her utvikler for sine disipler, og han fører kjærlighetens krav opp til dets fulle høyde. Vi skal merke oss at det ikke bare er den ytre godgjørenheten mot fiendene Herren innskjerper. Den kan nemlig ennå forbindes med et skjult hat, fordi en på den måten vinner en slags triumf over fienden. Men å elske fiendene og be for dem utelukker alt nag. Det kan en slett ikke så lenge hjertet ikke er gjennomglødet av hans kjærlighet, han som ba for sine fiender. Martyren Stefanus er et deilig eksempel på en sjel som ble lik sin Mester i dette.

Det er det sinnet som kan ha og vise kjærlighet uten hensyn til hvilken gjengjeld en får, og uten å stille krav, som Herren her innskjerper som målet for sine venner her i verden blant de mange harde hjertene. Han peker oppover: Vår Far i himmelen lar solen gå opp hver dag over så mange onde, utakknemlige og urettferdige mennesker og lar sitt regn falle på åkeren deres. Det er solen han har skapt, og som tilhører ham alene. Ikke én av alle som lever, har noen rett til den.

Han peker nedover på hvor lite verdt det er å elske når en kan vente behagelig gjengjeld (v. 46–47). Det kan verden også. Som eksempler på verdens mennesker trekker han fram tollerne, de jødene som krevde inn tollen i tjeneste hos de romerske tollforpakterne. De ble regnet som avskum blant folket, ikke bare fordi de var uredelige, men også fordi de gjorde seg til håndlangere for det forhatte romerske herredømmet.

Hvor mye er det ikke her som går så hardt mot vårt stygge, naturlige, falne hjerte! En prest gikk en gang med sin lille sønn bortover gaten i byen. De møtte en mann som av fiendskap mot Guds rike aldri hilste på presten. Også nå vendte han hodet til den andre siden allerede på avstand. Presten så det og – hilste ikke. «Hilser du ikke på alle mennesker, far?» spurte den lille gutten. Og presten hørte sin Frelser holde bergprekenen for seg gjennom barnets røst. Han kjente det dype «Akk» over seg selv, men også lengselens «Gid» etter likevel å vokse opp til å ligne sin Frelser bedre.

«Vær da fullkomne, likesom deres himmelske Far er fullkommen» (v. 48). I dette ordet samler Herren liksom alle de lysstrålene han her har latt skinne for oss, så vi kan kjenne oss selv og bli ydmyket. Men han samler dem også for liksom i en himmelsk tegning å vise oss den herlige bygningen, den strålende helligdommen som Guds Ånd arbeider på å fullføre i våre hjerter. Måtte vi da møte hans livsalige ord med samme sinn som Maria da hun svarte det himmelske sendebudet: «Det skje meg etter ditt ord!» (Luk 1,38).

23. Herren advarer mot den fariseiske måten å gi og be på (6,1–8)

Luther sier om denne delen av Herrens bergpreken: «Hittil har Herren Kristus refset den falske læren og utleggelsen av Skriften, som bare hadde ført folk så langt at de ikke syndet med hånden, mens hjertet ble helt urent. Og han har på sin side påvist og fremhevet den rette meningen med Skriften og loven. Etter læren tar han nå også fatt på livet og refser deres ‹gode› gjerninger, idet han forklarer hva sanne gode gjerninger er. Slik levner han dem verken lære eller gode gjerninger.»

Herren går gjennom de tre slags gode gjerninger som den fariseiske fromheten – likesom siden den katolske kirke – særlig roste seg av: almissene (v. 1–4), bønnen (v. 5–15) og fasten (v. 16–18).

Herrens stadige advarsel om disse tre gjerningene er rettet mot det sinnet som gjør disse tingene for å bli æret av mennesker. Fariseerne, «hyklerne», som Herren kaller dem, fikk den lønnen de søkte, nemlig ros fra mennesker. Men Guds velbehag mistet de, fordi gudsfryktøvelsene deres ikke sprang ut av trangen i et takknemlig og ydmykt hjerte. I seg selv var jo både det å gi almisse, bønn og faste noe godt. Men vi ser altså at det som er godt i seg selv, kan utøves slik at det slutter å være godt.

Etter v. 2 å dømme ser det ut til at de fariseiske hyklerne gjorde alt for at det skulle bli så kjent som mulig når de delte ut gavene sine. Om de også bokstavelig har kalt de fattige sammen ved å blåse i basun, vet en ikke nærmere, men det kan godt være. I hvert fall gav de bare der mange mennesker var samlet, som i synagogen og på gatene.

Almisse kommer av det greske ordet *eleemosyne*, som betyr barmhjertighet. Men for hyklerne ble det et verk av egenkjærlighet.

Herren innskjerper å gi i det skjulte. Han bruker bildet: «La ikke din venstre hånd vite hva den høyre gjør» (v. 3). Dermed mener han at ikke engang vår nærmeste og mest fortrolige venn blant menneskene, men bare Faderen i himmelen skal være vitne til det. Men også vårt indre menneske har både en høyre og en venstre hånd. Den venstre betegner da kjødets forfengelighet og egoisme, som straks kommer med sine beregninger og sin gjerrighet, eller som fletter en krans av selvros.

Når du gir, du Herrens disippel, så lukk liksom døren for ditt gamle menneske, og fest blikket på ham som gav alt for at du skulle bli frelst. Husk at det er nåde å få gi, og dvel ikke med velbehag ved tanken på gaven din. Gjør heller som Paulus sier: «Jeg glemmer det som ligger bak» (Fil 3,13), så ikke tyven, den gamle Adam, skal stjele ære fra Gud.

En skal nok få merke at denne måten å gi på er den smale veien. Når det slett ikke er noen ytre lønn å vente, og når det bare skal gis for Herrens skyld, da er det mange som ikke vil være med.

Luther sier om det: «Slike hellige blir snart sinte og trekker seg tilbake når de møter utakk eller forakt. Derfor kan ingen gjøre en god gjerning uten at han er en kristen. For gjør han den som menneske, da gjør han den ikke for Guds skyld, men for sin egen æres og nytelses skyld. Eller om det også sies at det er til Guds ære, er det likevel en råtten løgn.»

Men å betro gaven sin helt i Guds hånd og bare gi den for hans åsyn bringer salig velsignelse. «Din Far, som ser i det skjulte, skal lønne deg i det åpenbare», sier Herren (v. 4). Velsignelsen i det åpenbare kan komme på mange slags måter, men Herren gir alltid store renter.

Dette ordet om å gi i det skjulte står ikke i motsetning til ordet i 5,16 om å la lyset skinne for menneskene. Når målet bare er at Guds navn skal få æren, da skal Herrens Ånd nok lede til den rette visdommen. Da kan Gud få æren for det han virker i oss, og vi selv kommer på rett måte i skyggen.

Vi er her ved et umåtelig viktig punkt i et menneskes hjerteforhold. Vil vi selv ha ære av mennesker, da kan en ikke tro (Joh 5,44). Da blir hele kraften lammet, og velsignelsen visner. Vi minnes ordet i Jer 13,16: «Gi Herren deres Gud ære før han lar det bli mørkt», og likeså ordet i Sal 115,1: «Ikke oss, Herre, ikke oss, men ditt navn gi du ære.»

Fra v. 5 taler Herren på lignende vis om bønnen. Det var skikk blant jødene å ha visse faste tider for bønn. Nå kunne hyklerne alltid ordne det slik at bønnetimen deres slo nettopp mens de var ute blant mange mennesker, «i synagogene og på gatehjørnene». Slik ble også det helligste for dem en selvforgudelse, en jakt på ros fra mennesker. Den fikk de også: I menneskers øyne var de svært fromme. Men i Guds øyne ble skylden desto større, fordi bønnen er enda helligere enn å gi almisse.

Hykleri vil det alltid være på jorden så lenge det finnes sant trosliv. Ja, det er nettopp et tegn på at det finnes virkelig trosliv, og at det har fått en viss makt. Ellers ville ingen gjøre seg den umaken å hykle. Det edle metallet blir ofte etterlignet med billige varer.

Herren viser oss med bønnen vår inn bak den lukkede døren (v. 6). I den øverste delen av de østerlandske husene fantes det et rom som lå helt avsondret fra de andre. Dit trakk en seg tilbake når en ville være uforstyrret. Herren forbyr ikke felles bønn i forsamlinger. Han ba jo selv høyt i mengden ved Lasarus' grav. Det han vil ramme, er den bønnen der hjertets øye er vendt mot andre menneskers dom.

Her gjelder det sannelig, også når vi ber sammen, at hver enkelt likevel liksom lukker seg inne i sitt hjertekammer og stiller seg for Guds åsyn. Men

Herren har jo selv lyst velsignelse over felles bønn (Matt 18,19–20). Likevel er lønnkammeret det viktigste og kan slett ikke unnværes i et Guds barns liv. Der skjer den største veksten, og der begynner også frafallet.

I dette Herrens ord ligger det samtidig en påminnelse til Guds barn om ikke å stille de fineste og helligste hemmelighetene og erfaringene i livet med Gud altfor mye til skue ved å snakke for mye om dem. Slik blomstens fine blader mister sin ynde og duft når de blir befølt for mye, slik er det også med troslivets fine blomster.

I v. 7–8 advarer Herren mot å «ramse opp mange ord likesom hedningene». Han tenker på den stadige oppramsingen av de samme ordene, som er vanlig blant hedningene. I 1 Kong 18,26 hører vi om Ba'als prester at de ropte fra morgen til middag: «Svar oss, Ba'al!» Et slikt selvbedrag ser vi dessverre også i den romersk-katolske kirke, i pavekirken. Der blir den tankeløse bønnen etter rosenkransen nettopp rammet av dette Herrens ord.

Rosenkransen er en krans av en hel mengde små kuler, større og mindre, som en teller bønnene sine etter. For å gå gjennom denne rosenkransen kreves det 150 ensformige påkallelser av jomfru Maria og 15 Fader vår. Sannelig, de mener at de blir bønnhørt fordi de bruker mange ord. Derfor fantes det til og med klostre som førte regnskap over bønnene som ble bedt. Jo flere, desto større fortjeneste. Det er jo hedenskap.

Men også for Guds barn er det her en alvorlig påminnelse. Meningen er jo ikke at en ikke skal be vedvarende. Tvert imot har Herren sagt at vi alltid skal be og ikke bli trette (Luk 18,1). Men Herren rammer her den stadige gjentakelsen der det i virkeligheten ikke kommer fram noen hjertebønn. Luther sier om dette på sin djerve måte: «Kort skal en be, men sterkt.»

Som regel når en best inn til Herren med de få ordene der det er virkelig begjær til Gud. Og det kan ikke advares nok mot de alenlange, trettende prekenene og foredragene som holdes for Gud under navn av bønn, men som i virkeligheten er usømmelige overfor den hellige, levende Gud. «Deres Far vet hva dere trenger til før dere ber ham», sier Herren (v. 8). Og apostelen taler i Romerbrevets åttende kapittel om sukkene som ikke kan uttales, som Ånden virker i de helliges hjerter. Det som gjelder, er at hjertet blir utøst for Gud, ikke at munnen får løpe.

Selv om denne advarselen står like foran Fader vår, blir nettopp denne Herrens bønn krenket uhyre mye ved at den blir ramset opp, og det noen ganger ikke bare av vantro mennesker, men også av troende.

24. Fader vår. Om å faste (6,9–18)

I Fader vår (v. 9–13) har Herren sagt oss hvordan hans disipler skal be. Det betyr ikke at bønnen vår ikke skulle kunne øses ut i andre ord. Men her har vi et forbilde på en kortfattet og likevel usigelig dyp og rik bønn som rommer alt vi trenger å be om. Derfor er denne bønnen også den helligste i vår kirkes gudstjeneste.

Vi skal ikke her gå nærmere inn på rikdommen som ligger i hver enkelt bønn. Vi vil bare nevne at avslutningen, «For ditt er riket og makten og æren i evighet. Amen», ikke finnes i de eldste håndskriftene, bare i de yngre.

Farsnavnet brukes sjeldnere om Gud i Det gamle testamente, selv om det finnes flere steder også der. Men i Det nye testamente lyser det stadig mot oss. Det er inngangen til Herrens bønn, og der møter spørsmålet oss: Er du Guds barn? Ingen kommer til Faderen uten ved Sønnen (Joh 14,6). Derfor kan denne bønnen bare bes i Jesu navn og i troen på ham.

Herren lærer oss først å be om det som hører Guds rikes sak til (de tre første bønnene). For det er grunnvollen for vår frelse at Guds navn blir helliget, at hans rike kommer og at hans vilje skjer. Når dette er fullbyrdet, er jorden selv blitt lik himmelen.

Våre rent jordiske behov er ikke glemt, men de kommer som nummer fire, nettopp for å innskjerpe for oss at de aldri må bli det første for hjertet. Og straks fører Herren oss bort igjen fra de rent jordiske tingene til det som er viktigere: frelsen fra syndens skyld, fra fristelsens kraft og fra alt det onde. For hva skulle det gagne oss å ha fullt opp av daglig brød om vi tok skade på sjelen?

«Led oss ikke inn i fristelse» – hva mener Herren med at vi skal be om det? Gud frister jo ingen (Jak 1,13). Vil han da lede oss inn i fristelse? Ja, det kan bli nødvendig når vi glemmer å våke, så vi blir selvsikre. Da blir Gud nødt til å føre oss inn i fristelsen, for at vi skal lære vår egen avmakt å kjenne.

Men vi har altså fått lov til å be om å slippe å komme inn i fristelsen. Og selve denne bønnen tjener jo til å minne hjertet om at «vår egen makt er intet verd, vi var snart nedhugne». Når vi ber slik på Jesu ord i alvor og oppriktighet, vil vi heller ikke bli ført inn i andre fristelser enn dem som skal tjene oss til gode. Og da kan vi møte den fristelsen som kommer, med frimodighet.

Den gamle troens mann Matthias Claudius, fra begynnelsen av forrige århundre, sier ved denne bønnen: «Her tenker jeg på alle mulige eksempler på at folk i den ene eller andre stillingen har kommet bort fra det gode og har falt.»

Ja, det er godt å dvele ved denne bønnen når vi ønsker oss en ny stilling, kanskje en mer fremtredende stilling, eller når vi blir tilbudt en slik. Ved «det onde» i den sjuende bønnen tenkes det som i en sum ikke bare på de åndelige fristelsene, men på all nød og elendighet i livet på jorden.

I v. 14 og 15 går Herren nærmere inn på tillegget til den femte bønnen om å tilgi andre. Når han gjør det, må det komme av at det her ligger en stor fare for sjelen. Det minner oss om Herrens forklaring av det femte bud (5,21–26). Nestens synd mot oss vil Gud selv være hevner over. Men det tilkommer ikke oss å straffe synden, vi som selv trenger nåde ved hvert skritt og i hvert sekund.

Herren slutter med å tale om å faste. Fariseerne hadde innført to ukentlige fastedager, selv om disse ikke var påbudt i loven (se forklaringen til profeten Sakarja, Sak 7,1–7). Da viste de fram et høytidelig, mørkt ansikt. De vasket ikke ansiktet og salvet det heller ikke med olje, slik skikken var i Østerlandet. De gjorde det slik for at menneskene skulle se at de fastet.

Den legemlige fasten kaller Luther «en fin ytre tukt». Men den rette kristelige fasten, sier han, består i at du «tukter legemet ditt og holder det i tømme». Det er altså den rette avholdenheten, som det ikke kan skrives lover for, men som Herrens Ånd nok skal tale til det troende mennesket om, bare en i sannhet vil det som tjener til ens fred. Men hyklerne forvandlet selvfornektelsen til selvforgudelse ved å skryte av den.

Herren derimot gir selvfornektelsen den ydmyke, skjulte plassen. Først da får den sin verdi i Guds øyne, når selvfornektelsens kamp blir utkjempet i det skjulte, mens en likevel «salver» hodet og «vasker» ansiktet. Det vil si at en ikke i det ytre lar menneskene merke at en bringer et offer. Oljen var jo gledens tegn, og ved gledesfester pleide en å salve seg.

Herren kan sende sine venner særlige fastetider ved å sende oss trengsler eller ved å ta noe kjært og dyrebart fra oss. Da gjelder det å vokte seg for knurr, for det skjulte nag mot Gud og verden og for den stille misunnelsen mot dem som har det lettere enn vi. Da gjelder det ikke alltid å vise fram et klynkende ytre. Det gjelder heller det som en Guds mann har sagt: «Bær ditt kors med tålmodighet, kjemp din kamp i stillhet, men vis verden Guds barns fred i ansiktet ditt og troens seier, som overvinner verden, i øyet ditt.»

25. Herrens læresveiner og det timelige og jordiske (6,19–34)

Hykleriet som ble avslørt i forrige avsnitt, hadde sin dypeste grunn i at hjertet klamret seg kjødelig til skapningen, til menneskene, i stedet for til Skaperen. Det er dette Herren nå peker videre på. Blikket skulle ikke vendes nedover, men oppover.

Men de timelige tingene har en voldsom makt til å dra og binde det falne mennesket. Derfor gjelder det først å få hjertet løst fra det som forgår og forderves (v. 19–21), så en kan få Åndens rette og sanne syn (v. 22–23), og til sist ikke mene at en kan ha hjertet sitt to steder på én gang (v. 24). Bekymringer for de jordiske tingene er tegn på et jordbundet sinn og må aldri få noe fristed i hjertene til Guds barn (v. 25–34).

I den danske bibelen står det gamle ordet «Liggendefæ» for skatter av det slaget en kan gjemme på. Det gamle ordet «fæ» kommer jo av «å få» og betyr egentlig eiendom. «Liggende fe» står da i motsetning til «gående fe», buskapen, og en tenker på slikt som klær, sølv, gull og lignende.[1] Herren advarer mot å samle seg skatter av det slaget, så forgjengelige at møll og rust kan tære på dem og tyver ta dem. Vi skal i stedet samle oss skatter i himmelen. Bare når det gjelder de himmelske skattene, kan menneskehjertet være trygt.

Og Herren legger til: «For hvor din skatt er, der vil også hjertet ditt være» (v. 21). Med dette ordet trekker Herren skillelinjen mellom de to slags mennesker med de to slags hjerter. Å være et Guds barn vil si å ha skatten sin der oppe, så hjertet stadig blir dratt oppover i tanke og strev. Å være et verdens barn vil si å ha skatten sin i noe av alt dette som hører jorden til.

Hvor har du din skatt, min leser? Hvor har du det du helst tenker på, helst taler om, det som mest fanger hjertet ditt? Som du er, slik har du det, og som du er, slik får du det. Den som har søkt skatten sin her nede, får et tomt og fattig liv og en usalig død. Da er alt tapt når døden kommer. Men for et Guds barn er døden en vinning. For et troende hjerte er det jo å gå til sin skatt.

Meningen med dette ordet er jo ikke at det er forbudt å eie rikdom eller å ta imot den når den tilfaller oss etter Guds styrelse. Men det hjertelaget som jager etter jordisk eiendom som det høyeste målet, er en dårskap. For rikdommen er «usikker» (1 Tim 6,17), og hjertet blir sløvet av begjæret og blir uimottakelig for

[1] NB: «skatter».

det Guds Ånd virker. Men se til å øke din åndelige og himmelske formue! Bli rik i Gud, rik på «tro, kjærlighet, tålmodighet og mildhet» (1 Tim 6,11), så du kan få noe i den himmelske banken. For den som ikke har noe stående der, er i sannhet fattig.

Å se slik på saken kaster lys over livet, og derfor legger Herren til et ord om å ha et friskt øye. Alt lys for legemet tar mennesket imot utenfra, fra Guds sol, men solstrålene må gå gjennom øyet vårt. Hvis øyet er sykt, kan det ikke ta imot lysstrålene, og legemet blir mørkt. Slik er det også når hjertets øye er sykt, så lyset fra Guds ords sol ikke kan trenge inn. Da blir sjelen mørk og sinnet urolig og omflakkende, som en som famler i mørket.

Det finnes en sykdom i øyet som gjør at en ser dobbelt. Begjæret etter det jordiske gjør øyet sykt og uklart. Det viser seg ofte ved at sjelen vil ha både Gud og mammon for øye på én gang. Slik var det med fariseerne. De mente at de kunne samle seg skatter både hos Gud og hos verden på én gang, og slik prøver jo mange mennesker det den dag i dag. Men Herren kaller dette en umulighet: «Ingen kan tjene to herrer» (v. 24).

På den tiden var herrene jo eiere av tjenerne. Likesom to herrer ikke kunne eie samme trell eller tjener, kunne heller ikke tjenerne tjene begge herrene. Og de to herrene vår Frelser taler om her, står jo mot hverandre, ellers ville de ikke vært to. I Guds rike gjelder det: enten – eller. Hjertet kan bare være hos den ene herren. All kjøpslåing i det åndelige stammer fra Satan.

«Mammon» betyr på syrisk «rikdom», og den er i sannhet en avgud for mange hjerter. Og det første trinnet i mammons tjeneste er nettopp de mange bekymringene for de timelige tingene. Å bekymre seg er ikke det samme som å ha omsorg for de timelige tingene. Trofast omtanke for de jordiske forholdene er nettopp til behag for Gud. Men bekymringen er det urolige, motløse sinnet som lar seg binde av tanken på det jordiske.

At hedningene bekymrer seg (v. 32), er jo ikke underlig. Som regel kjenner de ikke noe høyere å sikte mot enn det som hører jordelivet til, og de mener at de selv må skaffe seg alt de trenger. Men at et Guds barn bekymrer seg, er dårskap og synd. Herren viser dette på forskjellige måter. Skulle ikke han som har gitt liv og legeme, altså det større, også gi det mindre, maten og klærne? (v. 25).

Som Luther sier, lar Herren «en stakkars spurv stå som lærer og predikant for de aller viseste mennesker». Spurvene har ingenting på hånden, og likevel får de føden sin, så lenge Gud vil at de skal leve.

Noen har innvendt at det jo hender at fugler og andre dyr dør av kulde, sult og så videre. Ja, det hender også at mennesker, selv Guds barn, går til grunne av nød. Slik døde, som kjent, den velsignede misjonæren Allen Gardiner av sult på Ildlandet. Men det skjer ikke før Gud har bestemt det. Ikke én spurv faller til jorden uten Gud Faders vilje, langt mindre da et menneske, og aller minst et troende menneske, som står aller nærmest i Guds omsorg.

Allen Gardiners død ble jo til en usigelig velsignelse og drev misjonen på Ildlandet fram med veldig kraft. Men så lenge livet skal vare for et menneske eller en annen levende skapning, skal Herren nok holde det oppe. Bekymring hjelper slett ikke i noe tilfelle, som Paul Gerhardt synger i sin vakre salme:

Av sorg og selvgjort plage
der kommer intet ut,
for intet kan du tage,
alt kan du få av Gud.

Selvsagt har mennesket, som nevnt før, et ansvar som dyret ikke har: selv å arbeide og bruke nødvendig omtanke. Men den tunge byrden av bekymringer er selvlaget og kommer av lite tro (v. 30).

Når det står: «Hvem av dere kan vel med all sin bekymring legge en eneste alen til sin livslengde?» (v. 27), kan det greske ordet for livslengde like godt bety vekst. Meningen blir den samme: Ved å bekymre seg kan en verken gjøre legemet høyere eller livet lengre. I den siste betydningen sammenligner David livet sitt med et bestemt lengdemål når han sier til Herren: «Se, som en håndsbredd har du satt mine dager» (Sal 39,6).

Når det gjelder klærne (v. 28–29), lar Herren liljene preke for oss mennesker. Med liljer menes sikkert den purpurrøde eller flammegule kongeliljen med en tre fot høy, mørkerød stengel og blomster formet som en krone. Det er disse liljene som så ofte nevnes i Salomos høysang, «dalenes lilje» (Høys 2,1).

Luther sier om dette: «Om en ville henge all verdens gull og fløyel på en rose eller fiol, ville den likevel si: Jeg vil heller at Mesteren der oppe i himmelen, som også pynter småfuglene, skal pynte meg, enn alle skreddere og silkebroderere på jorden.» Og han legger til: «Men hva er blomstene eller gresset på marken mot oss? – Og likevel tar vår Herre Gud seg slik av så forgjengelige og små ting at hver av dem har sin egen kjole på, og med den stråler den mer enn all verdens pynt.»

Når Herren (v. 30) taler om «gresset på marken, det som står i dag og i morgen kastes i ovnen», må vi huske at i Israels land kan både gress og blomster visne bort i løpet av et par dager for den brennende østavinden som kommer fra ørkenen. I skogløse egner ble da det tørre gresset brukt til brensel.

«Vær ikke bekymret» er først og fremst et evangelium. Derfor stempler Herren all bekymring hos Guds barn som hedensk vesen. Men fordi bekymringssyken så lett smitter også Guds barn, gir han oss enda tre ord, som hvert for seg kan være legedom mot denne plagen.

For det første: «Deres himmelske Far vet at dere trenger alt dette» (v. 32). Og han har ikke bare en fars barmhjertighet mot dem som frykter ham (Sal 103,13), men også evne til å hjelpe dem. «Herrens hånd er ikke for kort» (Jes 59,1), «han mangler ikke midler».

For det andre gir Herren oss liksom et dokument underskrevet med hans eget navn, i løftet i v. 33: «Søk da først Guds rike og hans rettferdighet, så skal dere få alt dette i tillegg!» Det sikreste levebrødet er altså å kjempe i alle ting med dette løsenet: Først Guds rike! Så får vi alt annet i tillegg – uten bekymring.

I dette ordet blir det sagt hva troen betyr for den som vil fram i verden. Søker en Guds rike først, blir en også flittig, sparsommelig, sannferdig og måteholden, og alt dette bringer velsignelse også i det jordiske. Men først og fremst er Frelseren da vår kausjonist, og hans navn – det gjelder i himmelen.

Den stakkars vantro verden snur dette ordet til Herren og leser: «Søk først alt dette, så kommer Guds rike nok til sist av seg selv.» Etter det lever den, og den blir narret på to måter. Den får ikke det ut av alt dette som den hadde tenkt seg, men den får nok av bekymringer og skuffelser. Men det verste er at den blir bedratt for Guds rike. For søkes det som nummer to, blir det aldri vunnet.

Til sist, for det tredje, innprenter Herren vennene sine å ta én dag av gangen (v. 34). Gud tildeler hver tid av livet sitt bestemte mål av trykk og lidelse for å holde oss i ydmykhet. Han gir oss også til enhver tid den bærekraften vi trenger. «Som våre dager er, skal vår styrke være» (5 Mos 33,25). Men vi bærer oss tåpelig at når vi lesser plagen fra kommende dager over på dagen i dag. Da blir byrden for tung. Men en slik byrde er ikke fra Gud, og han gir oss heller ikke krefter til å bære den. Og kanskje opplever vi slett ikke dagen i morgen.

Sorgen for det som ennå ikke er, ødelegger ofte for oss mye godt og gledelig som finnes nå, og den kveler takken for det vi har. Derfor trenger vi dette ordet fra Herren om at «hver dag har nok med sin egen plage».

Bare én dag, et øyeblikk av gangen –
hvilken trøst for den forsagte ånd!
Hvorfor skal meg uro holde fangen?
Alting hviler i min Faders hånd.
Han som har for meg en Faders hjerte,
hver en dag jo også sende vil
meg den lille del av fryd og smerte
som jeg nettopp trenger til.

26. Om å dømme. Om bønn og om lovens hovedsum (7,1–12)

I dette avsnittet retter Herren igjen advarselen sin mot det fariseiske sinnet, det sinnet som uten kjærlighet og selverkjennelse slår løs på andre. «Døm ikke» er jo et av de ordene verden gjerne tar fram mot Guds barn. Men det er alltid mistenkelig når verdens barn, som selv ikke bøyer seg for Guds ord, viser en særlig kjærlighet til et og annet skriftord for å bruke det mot andre. En kan være viss på at Herrens ord da blir tatt i en falsk mening.

Verden misforstår dette ordet slik at den mener å kunne avvise ethvert alvorlig vitnesbyrd om tro og vantro, enhver avsløring av synden og enhver formaning til omvendelse. Ut fra dette ordet vil den forby å skille mellom sannhet og løgn, mellom den brede og den smale veien. Men et Guds barn har nettopp plikt til å «prøve åndene om de er av Gud» (1 Joh 4,1), og til å skjelne mellom hva som er tro, og hva som er vantro, så langt det er mulig.

Det blir først en dom når en setter opp andre eller flere kjennetegn på tro og vantro enn dem Guds ord har satt, kort sagt når en taler annerledes enn Guds ord taler.

Når vi vitner for verden: «Uten at dere omvender dere og blir som barn, kommer dere slett ikke inn i himlenes rike» (Matt 18,3), er ikke dette noen dom fra oss. Like lite kan en si om rettsbetjenten som kunngjør dommerens kjennelse, at det er hans dom. Men hvis vi ville vitne for et menneske: «Det er ingen redning, du går til helvete», da ble dommen vår, og Herrens ord: «Døm ikke» rammet oss. Et Guds barn skal altså se til å komme fram til en bedømmelse, men den endelige dommen hører ikke oss til.

Det er tydelig nok det ukjærlige sinnelaget som opphøyer seg selv og glemmer sin egen syndighet, Herren sikter mot her. Jo mer våken en er for ondskapen i sitt eget hjerte og for sin egen skrøpelighet, desto mer varsom blir en i bedømmelsen. En blir desto mer omhyggelig for at det må bli en sannferdig bedømmelse, ikke en falsk og forhastet, og at den ikke må være skadefro, men skje i den kjærligheten som føler med nesten.

Vi skal tenke på Herrens ord: «Med den dommen som dere dømmer, skal dere selv dømmes» (v. 2). Etter dommen og målet i Guds ord kunne vi selv være tjent med å bli behandlet. Men har vi selv lagt brodder til av egen myndighet, faller vi inn under dommen over den tjeneren som sto i gjeld. Han var selv blitt dømt

med sannhetens, men også med nådens dom. Men selv dømte han annerledes mot nesten sin og ble på den måten sin egen dommer.

I anledning av Herrens ord (v. 3) om «flisen» og «bjelken» er det med rette blitt sagt at mennesker ofte nettopp ivrer sterkest mot de feilene hos andre som de selv mest trengte å bebreide seg for. Det er som et ekko inne fra hjertet, når mennesket selv kaster tilbake advarslene fra Guds Ånd.

Og selv om det ikke akkurat er den samme synden en i det skjulte selv heller til, er det som Luther sier: «Å dømme hører Gud til. Derfor tar du, som dømmer uten Guds befaling, fra Gud hans ære, og det er bjelken.»

De raske, kjærlighetsløse og ukalte dommene springer ikke ut av et ydmykt sinn. Egenkjærligheten er som et forstørrelsesglass: Ser en gjennom det fra den ene siden, forstørrer det alt, nemlig feilene hos andre. Fra den andre siden gjør det alt mindre, nemlig hos oss selv.

Grunnregelen må være denne: Først se innover! Når en har dømt seg selv, er det tid også å se utover, om en kan hjelpe broren sin av med noe, med flisen. Ellers blir en lett en «hykler» (v. 5).

Det ligger en voldsomt alvorlig advarsel til Guds barn i dette ordet, det er visst. Men den verden som er så glad i å væpne seg med dette ordet mot de hellige, blir rammet ti ganger så hardt av det. For den kritiserer de hellige med skarpe blikk, men ser ikke bjelken i sitt eget øye, sitt eget helt uomvendte og vantro sinn. En kan nemlig også falle inn under dette ordet ved å kalle de hellige «dømmesyke».

I v. 6 peker Herren på at det også kan dømmes til den andre siden, ikke bare ved å legge til Guds ord, men også ved å ta fra det. Hvor blir det ikke dømt når de løftene Gud uttrykkelig gir sine troende, uten videre blir brukt på alle vantro mennesker, så de blir beroliget og holdt i åndelig søvn! Det finnes en såkalt «mildhet» som verden priser i høye toner. Den består i at synd og vantro aldri med rette blir stemplet som det de er, og en slik mildhet er i virkeligheten løgn.

Den måten å dømme på rammes av Herrens ord: «Gi ikke hundene det hellige.» Med «det hellige» tenkes det vel nærmest på offerkjøttet i templet. Hundene står som bilde på de urene hjertene, der livet vitner mot hellighet, og som likevel vil ha nådens trøst.

Når Herren legger til: «og kast ikke deres perler for svin. De vil bare tråkke dem ned med føttene sine, og snu seg mot dere og rive dere i stykker», er det også en advarsel mot å fortelle om sine dype og saligste erfaringer i samlivet med Gud, troslivets perler, for slike som bare forakter det alt sammen, regner det for intet og bare tar det som en anledning til å håne og forfølge desto mer.

Men den rette visdommen til å være tro mot sannheten i kjærlighet får en bare gjennom bønnen (v. 7–11). I dette neste avsnittet har vi herlige løfter, og Herren legger oss inderlig på hjertet at de er trofaste.

Herren viser oss tre trinn på den veien vi skal gå. Bønnen er det første og mest nødvendige, men ikke det eneste vi blir pålagt for å kunne nå de himmelske godene. Den som ber, skal også lete, og lete på rett sted. Den som ber om frelse for sjelen sin, må også søke dit hvor frelsens midler er, til de helliges samfunn om Ordet og sakramentene. Ellers blir ikke bønnen sann.

Det finnes mennesker som forsikrer oss om at de ber og ber, men de leter ikke, og derfor finner de heller ikke. Og omvendt finnes det andre som sier at de leter, som holder seg nær til Ordet, men de ber ikke. De strider ikke Jakobs-striden i bønn, og derfor får de ikke.

Det tredje trinnet, å banke på, er det samme som å holde ut, selv om bønnesvaret ikke ser ut til å komme.

Herren lover oss (v. 8) at ingen ærlig leting, bønn eller banking skal være forgjeves. Men det er som biskop Augustin sier: «Å, en god Herre, som ofte ikke gir oss det vi vil, for å gi oss det vi enda heller ønsker!» Hans mor, Monika, hadde med tårer bedt om at Herren ikke måtte la Augustin reise til Roma, til hovedstaden. Hun mente at det ville bli det største hinderet for omvendelsen hans. Herren lot det likevel skje, men nettopp gjennom det ga han henne kjernen i bønnen hennes, sønnens frelse.

I v. 9–11 tar Herren utgangspunkt i den daglige erfaringen, i farsforholdet mellom mennesker. Det er en virkelig, om enn formørket, avglans av Guds farskjærlighet. Like lite som en jordisk far ville håne barnet sitt med et skuffende bønnesvar som i virkeligheten ikke var noe, like lite – ja, mye mindre – vil den himmelske Far skuffe barna sine når de ber. For han er god, mens vi er «onde».

«Dere, som er onde» – dette ordet er et klart vitnesbyrd fra Herrens egen munn om at alle mennesker er syndige fra fødselen av. Dette sier Herren også om sine læresveiner for å vise at vår natur er ond, og at vi hører til en falt slekt. Når Herren i Matt 5,45 taler om «onde og gode», må en altså med de «gode» forstå dem som riktignok i seg selv, etter sin natur, er onde, men som har dømt seg selv og med viljen har valgt Den Gode og det gode som sitt mål.

Men dette ordet: «Dere, som er onde» skal nok minne oss om å tale varsomt om «gode mennesker». Det samme innprenter Herren i Matt 19 overfor den rike unge mannen, når han sier til ham: «Det er bare én som er god!» (Matt 19,17). Vi må si med salmen:

Hvis det er noe godt i meg,
det jo alene er av deg.

Men har vi mennesker, som det etter kjødet ikke bor noe godt i, likevel det sinnet at vi ikke vil skuffe barna våre, hvor mye mer vil da ikke Faderen i himmelen gi gode gaver til dem som ber ham! Din vei til Gud skal være tiggerveien, og slit den veien med flid! Da blir Guds vei til deg nådeveien.

Herren avslutter med å samle alt han har sagt om vårt forhold til nesten, i dette ordet, som er summen av alt loven og profetene vitner om dette: «Alt dere vil at menneskene skal gjøre mot dere, gjør det også mot dem!» (v. 12). Det gjelder å sette seg i andre menneskers sted. Du vil jo ikke at andre skal dømme usant om deg. Du vil jo gjerne at andre skal gi deg når du ber om hjelp i nøden din. Så gjør da også slik mot dem!

Og Luther legger så riktig til om dette stedet: «Noen sier: Jeg ville nok også gjerne gjøre det jeg skulle, hvis andre folk gjorde det mot meg først. Men budet her lyder slik: Du skal begynne og være den første, hvis du vil at andre skal gjøre det samme mot deg. Men vil de ikke, skal du gjøre det likevel.»

Ja, slik er det. En møter av og til mennesker som klager over at det er så lite kjærlighet i fellesskapet mellom Guds barn. Til disse klagende menneskene er det eneste rette svaret: Elsk selv mer, så er det jo straks mer kjærlighet i fellesskapet!

Det er også med rette blitt sagt: Den som alltid klager over å bli mistenkeliggjort, blir også virkelig mistenkt. Men den som kommer uten krav, med et tjenersinn, skal nok finne en god plass blant de hellige. Det er så lett å kreve av andre, men Guds visdomsord begynner med å vende kravet innover mot oss selv. Det er den smale veien for kjødet, men Åndens rette og sunne vei.

27. Den trange port. Bedraget utenfra og innenfra. Å bygge på fjell (7,13–29)

Mot slutten av forrige avsnitt ble vi allerede ført fram til den trange porten. Ja, alt det Herren har talt i Bergprekenen om livet for Herrens åsyn, er en trang port for kjødet. Men denne trange porten er den eneste inngangen til livets vei. Ved sin tranghet blir den kjent av alle oppriktige hjerter, til forskjell fra den vide porten som fører inn til fortapelsens brede vei.

Djevelen vinker menneskene inn gjennom denne vide porten. Der kan en gå inn med hevet panne, med all sin selvtillit og selvrettferdighet, og ta med seg hele sin gamle, kjødelige og verdslige livsførsel og riktig breie seg med sine egne tanker og sin egen vilje. Men han som er Sannheten, har sagt oss at denne vide porten med den brede veien fører til fortapelsen, og at vi ikke må la oss forvirre av at mengden søker denne porten og denne veien (v. 13).

Livets port (v. 14) er trang. «På kne må vi ned i ydmykhet» for å komme inn gjennom den, og vi kan ikke ta det gamle livet vårt med. Om det så bare er én eneste synd som hjertet med vitende og vilje holder fast ved, er porten for trang. «Å tro, det er å slippe sin egen herlighet.» Den porten Gud har satt, gir ikke etter. Det er vi som må gi etter, om vi vil inn gjennom den.

Og veien som denne porten fører inn til, er smal. «I verden har dere trengsel», har Herren sagt (Joh 16,33). «Vi må gå inn i Guds rike gjennom mange trengsler» (Apg 14,22). Men det er en salig vei, for det er hjemveien, det er livets vei.

Lytt til rådet fra din beste venn! Gå inn gjennom den trange porten, og la deg ikke holde tilbake fordi «få er de som finner den».

Til trengslene hører da også at løgnens far sender mange «falske profeter» mot Jesu læresveiner (v. 15). Falske profeter er de som gir seg ut for å vise oss en vei til paradis, men som likevel er sendt av Satan.

Når Herren sier at de kommer i fåreham, tenkes det kanskje på at profetene pleide å gå i en enkel skinnkappe (Sak 13,4). Men den åndelige meningen er at disse falske profetene utad begynner med å opptre saktmodig og mildt. De gir seg ut for å være de edleste menneskevenner og de mest velmenende sjelesørgere. Men det de i virkeligheten vil, er å rive i stykker de helliges tro og de helliges samfunn.

Slike falske profeter kan melde seg ikke bare i sektenes klær, men også i prestekjoler. Alle vil de forandre litt på den trange porten og den smale veien. Litt bredere skal det være, litt mer plass for verden, mer spillerom for tankene til en opprørsk forstand – et mer romslig syn er det de forkynner.

Men Herren har sagt at de kan kjennes: «På fruktene skal dere kjenne dem» (v. 16–19). Det indre vesenet til disse falske profetene vil gi seg til kjenne både i livet deres og i virkningene av forkynnelsen deres. For hjerter som ikke står fast, kan læren av og til synes riktig nok, selv om den i grunnen likevel ikke er det. Men følgene i livet vil ikke utebli. «Sanker en vel druer av tornebusker, eller fiken av tistler?» «Et dårlig (råttent) tre kan ikke bære god frukt.»

Av og til kan også livet til falske profeter se helt forlokkende ut for en tid. Vi trenger bare å tenke på de såkalte fullkommenhetspredikantene, som ikke viser oss den smale tåreveien til fullkommenhet, men en mye lettere vei. Men det ser vi straks: Fruktene blir splittelse blant de hellige, og dessuten usannhet i de store ordene som blir brukt. Det er nesten det mest avgjørende kjennetegnet: Det som er av Gud, binder alltid de hellige sammen til ett (se Herrens ypperste-prestelige bønn, Joh 17). Det som er fra ulven (Joh 10), splitter de hellige.

Denne trengselen med falske profeter vil bli særlig stor i de siste tider (Matt 24,11). Men bedraget kommer ikke bare utenfra. Det kommer også innenfra, fra vårt eget svikefulle hjerte. Om det taler Herren med alvorlige ord i det som følger. Han taler om dem som bare med leppene er Guds barn (v. 21). Å påkalle Herrens navn hører med til veien til frelse (Rom 10,13). Men det finnes en påkallelse der hjertets lydighet under Faderens vilje mangler.

Ja, Herren peker med rystende alvor på at mange på den dagen, på dommens dag, vil vise til at de har profetert i Herrens navn, «drevet ut onde ånder» og «gjort mange kraftige gjerninger» i dette samme navnet. Men Herren har likevel aldri kjent seg ved den holdningen hjertet deres hadde. Et voldsomt alvorlig ord, særlig også til alle prester.

Et menneske kan altså ha fått underfulle gaver, og bruken av dem kan være med på å herliggjøre Kristi navn, uten at det begavede mennesket selv har gått inn gjennom den trange porten. Kanskje tok det æren selv. Kanskje hadde det i det skjulte sine avguder på høyalterets plass, mens Kristi alter bare sto i en krok. Eller det hele var bare et innbilt forhold til Herren.

Dette ordet fra Herren mot det indre selvbedraget roper til hvert hjerte: Be om et oppriktig sinn, som i ydmyk lydighet gir Gud æren og ikke nøyer seg med å synes å være et Guds barn!

Herren avslutter med en lignelse (v. 24–27) om de to mennene som begge bygde hus, men på forskjellig grunn. Bare huset som var bygd på fjell, sto seg da Østens stormer og regnskyll brøt løs med oversvømmelser. Det er bildet på de to måtene å høre Herrens ord på, den ene til frelse og den andre til fortapelse.

Ved en bibelsamtale i Männedorf, ledet av den kjente Samuel Zeller, var denne lignelsen fra Herren oppe. Han uttrykte meget treffende meningen med å «gjøre etter ordene» som det å «leve Ordet». Ja, det er saken, at Ordet blir liv, blir sannhet i menneskets liv, at Ordet blir levd. Der dette mangler, hjelper det ikke om Ordet blir lagt fram i et glimrende språk, i skarpsindige tankerekker

eller i følelsesfulle stemninger. Alt dette blir likevel bare å bygge på sand, og det holder ikke på avgjørelsens dag.

Regnet, flommen og vindene betegner de forskjellige prøvelsene: i forfølgelsen, i anfektelsen og til sist i dødens og dommens stund. Men den som enfoldig og ærlig ønsket å leve Ordet, skal bli båret av Kristi kraft, han som er klippen.

Folket undret seg (v. 28–29) over den myndigheten som var i Jesu ord. Det var ikke som når de skriftlærde talte med sin kunstig uttenkte visdom. Her var Guds kraft.

Den gamle atenske hærføreren og statsmannen Fokion sa en gang til en taler som med stor selvsikkerhet og forfengelighet la fram mye, men med ubetydelig innhold: «Unge mann! Talene dine ligner sypresser: De er store og lange, men uten frukt.» Slik er det den dag i dag med mang en preken og mang en teologisk avhandling. Det som gjelder, er kraften fra det høye, Guds Ånds myndighet. Og den myndigheten vinner en bare når en lever Herrens ord.

Når Jesu kjærlighet
kun rett betraktes,
og verdens herlighet
for intet aktes,
når himlen er oss kjær
og søt og yndig,
da lyner Ordets sverd,
da blir Herrens hær
i striden myndig.

28. Undergjerninger: En spedalsk og høvedsmannens tjener blir helbredet (8,1–13)

I Bergprekenen har Matteus malt for oss et bilde av Herren som den store forkynneren med «disippeltunge» (Jes 50,4). Nå forteller han om Herrens mektige gjerninger. «Mektig i gjerning og ord» (Luk 24,19) – slik åpenbarte Frelseren seg overalt.

Da Herren kommer ned fra fjellet, fulgt av «mye folk», kommer en spedalsk fram til ham. For denne sykdommens grufulle forløp viser vi til bibelforklaringen til 3 Mos 13–14. Her skal bare dette sies: Det var den forferdeligste sykdom som kunne tenkes. Den var nesten alltid uhelbredelig. Derfor sier Israels konge da Na'aman ble sendt til ham: «Er jeg Gud … siden han sender bud til meg og vil at jeg skal fri en mann fra hans spedalskhet?» (2 Kong 5,7). Ingen annen sykdom er i den grad et bilde på synden.

Etter loven var det forbudt for den spedalske å nærme seg andre mennesker. Derfor var det en troshandling av ham at han denne gangen ikke holdt seg til lovens bokstav, men trengte seg fram til Herren. Det er rett å ikke la noe holde oss borte fra Frelseren, heller ikke vår egen urenhet. Djevelen vil ofte holde mennesker borte ved å si: Du er for uren. Da gjelder det å gjøre som den spedalske her: å se på den store legen og tro at Jesus kan rense meg. Og det er herlig når hjertet tror at han også vil. Det siste er ofte vanskeligere å tro enn det første.

Den spedalskes bønn: «Herre! om du vil, så kan du gjøre meg ren», trenger slett ikke å bli sett på som mistillit til Frelserens vilje. Det ligger en ydmyk overgivelse under Herrens vilje i den.

Luther sier om dette: «I de ting som gjelder Guds ære og vår salighet, skal hjertet aldri tvile når en ber Gud om dem. Den som i disse tingene ville legge til: ‹Herre, om du vil!›, ba feil. Men noe annet er det med det timelige. En kan være fattig, syk, elendig og foraktet og likevel bli salig. Men fordi saligheten ikke er avhengig av slik timelig mangel, og den ofte kan føre noe godt med seg, skal en nok tro at Gud kan hjelpe, men likevel rette sin vilje etter Guds vilje.»

Likevel er det salig når vi også i slike timelige ting får den faste vissheten: Han vil også. Ja, Jesus kan, og Jesus vil også hjelpe. Han vil alltid hjelpe den som ber, selv om det ikke alltid skjer på den måten vi tenkte, og ikke alltid når vi ville.

«Jesus rakte ut hånden, rørte ved» den spedalske. Han kunne jo ha nøyd seg med et ord. Men berøringen her var et tegn på hans store og kjærlige medlidenhet. Den var også et seierrikt vitnesbyrd om at det urene ikke kunne smitte den rene, men måtte vike for hans renhet. Slik er denne berøringen også et bilde på Frelserens innerlige berøring med den besmittede menneskeslekten. Selv ble han uten synd, og tvert imot helliget han den urene slekten av syndere.

Hvor mektig lyder ikke Frelserens «Jeg vil!» Legg merke til dette, du Guds barn: Din Frelser vil at du skal være ren. «Dette er Guds vilje, deres helliggjørelse» (1 Tess 4,3).

Herren befaler den lykkelige mannen som var blitt renset for sin spedalskhet, at han ikke skal fortelle det til noen. Det er ikke sjelden at Herren pålegger dem han har hjulpet, dette. En av grunnene er sikkert at den det gjaldt, så lett kunne snakke velsignelsen bort. Sinnet hans kunne lett bli dratt bort fra den indre virkningen som undret skulle ha på ham. Det var altså for den helbrededes egen skyld. Men det var også for andres skyld. Folket var så tilbøyelig til å stimle sammen om Frelseren bare som en mirakelmaker, i stedet for som sjelens lege.

Den helbredede skulle likevel følge lovens påbud om å vise seg for presten og bære fram sitt offer i templet i Jerusalem, «til et vitnesbyrd for dem», sier Herren. Det skulle være et vitnesbyrd for prestene om at han var ren, og denne gangen også et vitnesbyrd om Jesu kraft. Også på den måten skulle prestene få et vitnesbyrd for Jesus og mot sin egen vantro, om de fortsatt fornektet ham.

Av Mark 1,45 hører vi at den helbredede mannen i sin overstrømmende glede likevel spredte ryktet om dette og fortalte mye om det. Han viste – slik det så ofte går med mennesker som Herren har hjulpet – at han manglet den hellige stillheten i gleden. Den stille gleden med de få ordene blir den dypeste, og den blir til mest velsignelse både for oss selv og for andre.

I v. 5–13 har vi den vakre fortellingen om den romerske offiseren. Han var trolig øverstkommanderende for den romerske garnisonen i Kapernaum. Han hadde en gutt, en tjener, som han holdt mye av, og som hadde store smerter, trolig av en slags stivkrampe. Til å være hedning viste denne mannen et svært vakkert sinnelag. Den fyldigere beretningen i Luk 7 forteller både om hans kjærlige sinnelag mot tjenestegutten og om hans kjærlighet til det jødiske folket. Som en sjel som søkte sannheten, var han blitt grepet av den åpenbaringen han møtte i jødedommen.

Lukas forteller at han følte seg uverdig og ikke selv gikk fram for Herren, men sendte noen av jødenes eldste til ham. Og de, som ellers var fiendtlig innstilt mot romerne, la et godt ord inn for offiserens bønn hos Herren og sa: «Han er vel verd at du gjør dette for ham. For han elsker vårt folk, og det er han som har bygd synagogen for oss» (Luk 7,4–5). Han oppførte seg altså helt annerledes enn undertrykkerne så ofte gjør i de undertvungne landene. Vi trenger bare å tenke på embetsmennene i Sønderjylland og de russiske embetsmennene i våre dager.

Men det er ikke bare hans vakre forhold til tjenerne sine, som gjør mange såkalte kristne husbonder til skamme, og hans kjærlighet til det ellers så forhatte jødefolket. Det er fremfor alt hans dype ydmykhet og hans tro på ordets makt som stiller denne krigsmannen fram for oss i et så vakkert lys.

Da han hører Herrens svar: «Jeg skal komme og helbrede ham» (v. 7), blir han ydmyket av at Jesus er så villig. Jødene så det ellers som en skam å gå inn i en hednings hus. Det hører vi av Peters ord til høvedsmannen Kornelius i Apg 10,28: «Dere vet hvor utillatelig det er for en jøde å ha samkvem med noen av et annet folk, eller å gå inn til ham.» Han synes han er uverdig til at Herren skal gå inn under hans tak. Han ber bare om et ord fra Herren, og da er han viss på at tjeneren hans er helbredet.

Han henter sin kjennskap til ordets makt fra sitt eget virkefelt. Med en underlig barnlig tillit overfører han den på Frelserens ord, som det ordet som måtte ha makt over liv og død, helse og sykdom. Luther sier det på sin kraftfulle måte: «Hedningen og krigsmannen blir en teolog og begynner å drøfte så vakkert og kristelig at det kunne vært nok for en som hadde vært doktor i fire år.»

Herren undrer seg over denne mannens tro, over hvor stor den er. Ellers må han så ofte undre seg over hvor liten tro hans egne læresveiner har. Og Herren trekker en profetisk betydning ut av denne hendelsen (v. 11–12): hedningenes frelse og Israels forkastelse.

Han maler for oss bildet av bordet i himlenes rike, der de gamle patriarkene, troens fedre, sitter sammen med en mengde hedninger som er kommet «fra øst og vest». Men «rikets barn», israelittene, som ved selve fødselen var kalt til å være arvinger til det himmelske riket, skal for sin vantros skyld kastes ut «i mørket utenfor». Her tenkes det på motsetningen mellom den opplyste, vakre festsalen og det uhyggelige mørket utenfor. Der skal det være gråt, fortvilelsens gråt, og tenners skjæren i avmektig raseri.

To ganger leser vi uttrykkelig at Herren undret seg: her over høvedsmannens tro, og i Mark 6,6 over vantroen hos folket i Nasaret. Vi leser ikke at Herren noen gang har undret seg over menneskers kjærlighet, selvfornektelse og slikt, heller ikke over menneskers umenneskelighet og ukjærlighet. Men hans undring over troen og vantroen er uttrykkelig skrevet ned. Det er ikke høvedsmannens menneskekjærlighet, men hans tro, som Herren stiller fram som forbilde.

Verden regner troen for lite, som noe nokså verdiløst. Den regner også vantroen for noe en ikke trenger å legge vekt på, bare et menneske ellers har godt ord på seg blant folk. Kristi Ånd og verdens ånd står mot hverandre.

I v. 13 hører vi om velsignelsen som høvedsmannens tro fikk: «Det skal skje deg som du har trodd!» Dette ordet åpner vide utsikter for troen. Men for de aller fleste Guds barn har det også en ydmykende klang. Vi tror Jesus så dårlig, og derfor skjer det vel så lite til velsignelse for oss selv og for andre mennesker ved vår tro. Men Gud skje lov, også den lille troen kommer med, bare den er ekte.

Hvorfor gikk det så lett for høvedsmannen, mens den kanaaneiske kvinnen, som også var hedning, måtte kjempe en bønnekamp med Herren? Den kanaaneiske kvinnen skjønte ikke fra begynnelsen av at Herren bare var sendt til

«de fortapte får av Israels hus». Hun løp etter ham og ville liksom tvinge fram hjelpen hans som om den var hennes rett. Derfor måtte hun gå gjennom ydmykelsens skole.

Hos høvedsmannen er det derimot fra første stund en ydmykhet i bønnen som ikke stiller krav. Til slutt nådde også den kanaaneiske kvinnen fram til den samme ydmykheten. Det er denne ydmykheten som ikke krever noe, men likevel er full av tillit, som når lengst hos Herren.

Fire ganger hører vi om romerske høvedsmenn som hadde et ydmykt hjerte for Herrens sak: først her, deretter høvedsmannen under Herrens kors, så Kornelius, og til sist den høvedsmannen som var sammen med Paulus på seilasen til Roma (Apg 27,3.43). Sannelig til skam for «rikets barn».

30. Peters svigermor. De to som ville følge Herren. Stormen på sjøen (8,14–27)

Undret i v. 14–15, helbredelsen av Peters svigermor, blir fortalt hos Lukas og Markus i en annen sammenheng. Matteus har her villet samle en del av Herrens undergjerninger. Peters svigermor lå i høy feber, men ble helbredet ved at Jesus rørte ved hånden hennes. «Hun sto opp og tjente ham» – et vitnesbyrd både om at hun var helt frisk, og om hennes hjertelige takknemlighet.

Av Mark 1,21 og 29 hører vi at Simon og Andreas hadde flyttet til Kapernaum. I deres hus har Frelseren hatt sitt hjem. Derfor heter det også om Kapernaum at Jesus kom «til sin egen by» (9,1).

Det er en merkelig førelse fra Guds side at den apostelen som pavene i Roma sier at de er etterfølgere av, med sikkerhet var gift. Han hadde også hustruen med seg på sine senere reiser i Herrens gjerning (1 Kor 9,5). Som kjent har paven erklært at ekteskapet ikke sømmer seg for prestene, og tvunget dem inn i det såkalte sølibatet, den ugifte stand. Det fører igjen med seg mye skjult usedelighet blant de katolske prestene.

I v. 16 får vi et vakkert bilde av Herrens kveldsgjerning blant de elendige og syke i Kapernaum. Den sterke heten om dagen var tung for de friske og enda tyngre for de syke. Det var vel derfor de brakte dem til Herren om kvelden. Kanskje også fordi det var sabbat, som vi hører hos Markus, og de først ventet til den var over klokken seks. Vi kan i ånden se Frelseren vandre omkring blant disse syke den stille kvelden og bringe lykke, legedom og velsignelse overalt.

Matteus ser i dette en oppfyllelse av ordet hos profeten Jesaja: «Han tok på seg våre plager og bar våre sykdommer.» Hos profeten gjelder ordet vel først og fremst at Herren tok syndebyrden på seg. Men synden er jo kilden til all sykdom og skrøpelighet. Også ved dette arbeidet blant de syke bar han altså verdens synder. Samtidig har Herren i sin sjel lidd med de lidende og følt deres nød sammen med dem. Vi hører jo også at han gråt ved Lasarus' grav.

V. 18–34 hører sammen i tid. Herren ønsket en stille stund og ville derfor fare over til den andre siden av sjøen. Før han hadde gått om bord i båten med læresveinene sine, kom en skriftlærd og sa at han ville følge ham hvor han så gikk. Mannen var blitt grepet av Herrens ord. Men Herren så at det ikke hadde dype

røtter. Derfor holdt han ham tilbake ved å vise ham de kårene han, Mesteren selv, levde under: fattige kår, uten de bekvemmelighetene som kjødet liker så godt.

Dette ordet fra Herren er verdt å legge merke til. Det viser oss at en oppblussende begeistring ikke er det samme som omvendelse. Det skal mer til for å følge Jesus i sannhet. Vi vet ikke om denne skriftlærde, som den rike unge mannen, gikk sin vei på grunn av de utsiktene for det jordiske livet som Herren stilte fram for ham. Men det er vel sannsynlig. Herren vil ikke at noen skal følge ham i overilelse, men at de skal regne etter hva det vil koste (Luk 14,28).

Mens Herren holdt denne mannen tilbake, hører vi i v. 21–22 hvordan han drar en annen fram. Denne andre læresveinen ville først hjem til farens begravelse, og deretter ville han følge Herren. Men Herren sier til ham: «Følg du meg, og la de døde begrave sine døde.»

Vi ser jo at Herren selv viste all kjærlig omsorg for sine kjære. Selv i sin dødsstund på korset tenkte han kjærlig på sin jordiske mor. Men det som ved første øyekast virker hardt, at denne læresveinen ikke engang fikk være med i farens begravelse, er i virkeligheten ikke annet enn et uttrykk for Jesu kjærlighet. Herren så at det for denne læresveinen gjaldt å ta et raskt valg. Han så nok at begravelsen, med alt det som fulgte med den, kunne bli en snare for den unge troen. Slik behandler Herren hver sjel på sin måte.

Men dette ordet gir også en pekepinn om hvordan vi skal stille oss til den åndelig døde verden. Det kan være tider da et Guds barns trosliv ikke tåler den prøven det er å være til stede i verdens lag og likevel være der som en fremmed, som en borger av himmelen.

I v. 20 finner vi for første gang navnet «Menneskesønnen». Kristus bruker det ofte om seg selv, men ellers blir han aldri kalt det av andre, unntatt av Stefanus, da han i sin dødsstund så himmelen åpnet (Apg 7,56). Dette navnet peker på Herren som den andre Adam, som en ny menneskeslekt går ut fra i åndelig forstand.

Men det peker sikkert også på profetien hos Daniel (7,13–14): «Se – en som lignet en menneskesønn kom med himmelens skyer … Og det ble gitt ham herredømme, ære og rike.» Navnet betegner på den ene siden Herren i hans jordiske ringhet og fornedrelse. Men etter Daniels profeti peker det samtidig fram mot opphøyelsen.

I v. 23–27 har vi så beretningen om seilasen over sjøen. Fra gammel tid er båten blitt sett på som et bilde på kirken. Den rommer ikke bare Herrens læresveiner, men ham selv også, selv om han ofte synes å sove.

Mange av dem som ikke vil være med i kirkeskipet, kan ikke få fortalt nok om hvor skrøpelig og gammelt det skipet er, og de spår at det skal gå under når som helst. Andre ser skarpere. De ser at skipet er underfullt bygd, og Kristi kirke synes dem å være en makt. Likevel har de ikke tatt skrittet og gått om bord. Kjære leser, er du med blant dem som det gjelder om: «disiplene fulgte ham»?

På Gennesaretsjøen blåste det ofte opp kraftige virvelstormer, som kastet seg ned over sjøen fra fjellene omkring. Slik var det også den natten. Herren hvilte på sitt harde leie, trett etter dagens uavbrutte arbeid, da stormen kom. Hvem

misunner Guds Hellige hans hvile? Var det, som de gamle sa, Satan som satte i gang en slik ufred, kanskje fordi han ante at et nederlag ventet ham og hans demoner på den andre siden (se v. 29–31)? I alle fall kan vi si at de voldsomme forstyrrelsene i naturkreftene er som et speilbilde av den forstyrrelsen synden har voldt i sjelene.

Læresveinene, som ellers var sjøfolk, ble slått av redsel og søkte til Herren. At de søkte til ham, viste at det var tro i dem. Men angsten og frykten viste at de var lite troende. Luther sier om dette: «Hadde disiplenes tro vært sterk og fast, kunne de ha sagt til havet og bølgene: Bare slå inn, så sterke skal dere ikke bli at dere velter båten, for vi har Herren Kristus hos oss.»

Men hvor ofte har ikke dette gjentatt seg! Stormene bryter alltid løs der Kristus og læresveinene hans kommer fram. Verden er svært tolerant mot all slags forkynnelse, unntatt Kristi forkynnelse. Hvordan har ikke stormene rast mot Kristi menighet – tenk på martyrtidene! Hvert eneste sant Guds barn får merke det. Men måtte vi lære av dette ordet at det er småting for Herren om djevelen og verden stormer mot ham og hans kirke.

Se nå! Frelseren reiser seg i båten, men det er ikke den minste uro å merke i hans sjel. Det er ikke vindene og sjøen han først vender seg mot. Det er stormen i læresveinenes hjerter han aller først demper. Av dette lærer vi at stillheten skal komme innenfra. Frykten skal først drives ut av sjelen, og så vil Herren også stille de ytre stormene for oss.

For et veldig øyeblikk det må ha vært da han truet vindene og sjøen, «og det ble blikkstille» – ikke litt etter litt, men med én gang. At det står: «Han truet vindene», stemmer med det vi sa før: Forstyrrelsene i naturen henger sammen med den forstyrrelsen mørkets makter har voldt i alle forhold her på jorden.

Hvor ofte har ikke kirkens historie fått erfare at det ble blikkstille etter de veldige stormene! Tenk på Konstantin den stores tid, da trosfriheten kom og fengslene ble åpnet for skarene av martyrer. Og hvert Guds barn kjenner det fra sitt eget hjerte.

I denne stunden gikk det liksom opp et nytt syn på Herren for læresveinene. For uttrykket «Mennene undret seg» (v. 27) gjelder sikkert også læresveinene. Til nå hadde de sett undergjerningene skje blant mennesker. Her skjedde det noe mellom Herren og naturkreftene, og det lyder i deres sjeler: «Hva er dette for en?» Frelseren blir enda større for dem. De aner mer av Herrens guddommelige makt, og de ser sin egen avstand fra ham i motsetningen mellom deres og hans holdning mens uværet raste.

Husk det, Guds barn, når stormene og bølgene bruser omkring deg: Du har en stor Frelser.

Så stor er ingen nød å finne
som ikke for hans kraft må svinne.

31. De besatte i gergesenernes land (8,28–34)

Markus og Lukas nevner bare én besatt, men her hos Matteus er det to. Det betyr jo bare at den ene utvilsomt har trådt fram i forgrunnen. Markus går mer i detalj. Han viser oss et menneske som på mange måter oppfører seg som de helt sinnssyke i våre dager.

Noen har også prøvd å hevde at Skriftens tale om besettelse ikke er annet enn en gammeldags, feilaktig forståelse av vanvidd, vanlig sinnssykdom. Og de som likevel har villet holde fast ved Jesus som Guds Sønn, har da ment at han tilpasset seg tidens forestillinger. Til det kan vi svare at en slik forståelse umulig lar seg forene med Skriftens ord. Det ville være å gjøre Ordet til komedie om vi ville nekte for at Skriften helt tydelig lærer oss om en besettelse av onde ånder, forskjellig fra de vanlige sykdommene.

Som den som har «dødens velde» (Hebr 2,14), er mørkets fyrste visselig i virksomhet i alle sykdommer, alle disse forstyrrelsene i menneskelivet, så langt som døden og forgjengeligheten er en følge av synden. Men et menneskes personlige skyld kan selvsagt ikke måles etter hvor stor del han har fått av slektens lidelser og trengsler. Det hører til Guds uutgrunnelige rådslutning, og vi vet at den Herren elsker, den tukter han. Det skal nettopp være trøsten for et Guds barn at Herren ikke lar djevelen komme et skritt lenger i sitt ødeleggende verk enn det skal tjene oss til gode. Dette kan sies om sykdom og forgjengelighet generelt.

Men så den særlige besettelsen av onde ånder. I det åndelige finnes det fristelser som kommer til oss gjennom verden og kjødet, selv om djevelen alltid står bak. Men det finnes også fristelser som liksom kommer direkte fra Satan, som brennende piler. Slik er det også i det legemlige. Også legemlig kan det finnes lidelser som kommer av en helt direkte påvirkning fra mørkets ånder.

Vi hører om den besatte her (se også skildringen hos Markus og Lukas) at han med unaturlig styrke slet i stykker de båndene de ville legge på ham. Han raste vilt både mot seg selv og mot andre, «så ingen kunne komme forbi på den veien». Men at han holdt seg ved gravene og på øde steder, viser at galskapen hans var demonisk. Herren sier om den urene ånden at den «flakker om i tørre trakter» (Matt 12,43). Gravene som er nevnt her, var hugget inn i kalksteinsfjellene.

Vi ser at de onde åndene helt har trengt bort den besatte mannens egen makt. De bruker hans legemlige organer og taler gjennom ham. At det er de onde åndene som taler, ser vi av den klarsynte innsikten i Jesu person og gjerning, en innsikt som går langt ut over det menneskene den gang forstod. Det kjennes også på den demoniske redselen for at den Hellige er nær, og på frykten for å få avkortet den tiden demonene ennå har sitt spillerom, tiden fram til dommedag (v. 29).

Vi blir her minnet om ordet i Jak 2,19: «Du tror at Gud er én. Du gjør vel! Også de onde åndene tror det – og skjelver.»

Ved besettelsen ser det ut til at de onde åndene ved hjelp av menneskets nervesystem har trengt seg inn mellom menneskets legeme og sjel. De har bundet sjelen og ånden med vold og gjort legemets organer til redskaper for sine egne ytringer, som var en pine for mennesket.

At disse demoniske tilstandene så ofte viste seg i Kristi kjøds dager, må ikke undre oss. Mørkets rike satte selvsagt inn alle sine krefter for å stå imot denne motstanderen, som historien til da ikke hadde kjent maken til. Intet troende menneske kan bestride at besettelser kan finne sted den dag i dag, og at en del tilfeller av vanvidd og lignende kan komme av det. Likevel er vi jo henvist til å bruke de naturlige midlene ved siden av forbønnen for alle slike ulykkelige som er rammet av vanvidd. Vi kan ikke utgrunne dette i det enkelte, men må legge det i Herrens hånd.

At de besatte på noen måte skulle være større syndere enn andre vanlige syke, gir Skriften ikke den minste antydning om. De onde åndene ba om lov til å fare inn i en svineflokk som gikk i nærheten av sjøen. De så at de måtte vike for den sterke Frelseren. Men de ville heller ha en dyrekropp enn ingenting, heller gjøre litt skade enn ingen. På den måten mente de å kunne smette bort fra Herren, så de ikke skulle komme til pinestedet før dommedag. Lysten demonene hadde til å ødelegge, viste seg straks ved at svineflokken ble gal og styrtet seg i sjøen.

Svinet var et urent dyr for jødene, og det var et åpenbart vitnesbyrd om frafall fra loven at jøder livnærte seg ved å holde svin. Kanskje solgte de flesket til hedningene, som det bodde mange av i traktene omkring. Da Jesus lot denne refselsen ramme dem, kjente folket der selv at de ikke våget å bebreide Jesus det han hadde gjort. Men da de ba ham om å dra bort fra bygdene deres, viste de at de hadde svinene sine kjærere enn sin Frelser.

Underlig vemodig står det her at «de bønnfalt ham om å dra bort fra bygdene deres». Men mange mennesker har det på samme måte. De erkjenner i sin samvittighet at livet deres ikke er rett for Herren. Likevel vil de ikke gi slipp på dette livet, og derfor prøver de å legge så stor avstand som mulig mellom seg og Frelseren. Slike sjeler er redde for Herren og redde for å ha med de hellige å gjøre. De flykter fra sin beste venn av frykt for å miste noe i det timelige. Det er en åndelig besettelse av djevelen, og i virkeligheten verre enn den legemlige.

Hos Markus og Lukas står det ikke gergesenernes land, som her, men gadarenernes land.[1] Byen Gadara var en av de viktigste i Perea, omtrent elleve kilometer sørøst for sjøen. Gergesa var en liten by nær østkysten av sjøen.

[1] NB har «Gadarener-landet» i Matt 8,28 og «Gerasener-landet» i Mark 5,1 og Luk 8,26.

Landet på den andre siden av sjøen kunne altså bli kalt opp etter begge disse byene. I nærheten av Gergesa er det eneste stedet langs hele sjøen der en bratt skrent går helt ned til strandkanten.

Markus forteller hvordan det gikk med mannen som hadde vært besatt, etter at Herren hadde drevet ut de mange åndene. Folk fant ham sittende ved Jesu føtter, påkledd og ved sans og samling. Og da Jesus gikk om bord i båten igjen, ba han om å få være hos ham, sin befrier og redningsmann. Men Jesus sa til ham at han skulle gå hjem til sine egne og fortelle hvor store ting Herren hadde gjort for ham. I motsetning til den spedalske vi hørte om i begynnelsen av kapitlet, kunne denne mannen altså tale til andre om det Herren hadde gjort med ham, uten skade for sin sjel.

Herren dro bort fra gergesenernes land. Han tvinger seg ikke inn på noen. Han banker på, men går bare inn der en møter ham med et «Kom inn, Herre!» og åpner døren for ham (Åp 3,20).

32. Jesus helbreder en lam mann til sjel og legeme (9,1–8)

Gergesenerne hadde avvist Herren. Likevel etterlot han et nidkjært vitne blant dem. Som vi har hørt, hadde han pålagt mannen han hadde helbredet, å gjøre Jesu store gjerninger kjent i hjembygden hans. Det var en stor velsignelse han etterlot det jordbundne folket øst for sjøen. Da han kom til Kapernaum, viste det seg at om noen hadde vist ham bort, så var det også andre som ventet ham med lengselsfulle hjerter.

Da ryktet gikk om at Jesus var kommet, samlet det seg igjen en mengde folk, så huset (trolig Peters hus) ble helt fylt. Av v. 3 her hos Matteus, og enda mer av Luk 5,17, hører vi at det blant Jesu tilhørere også var en del lurende, fiendtlige hjerter. Det var dels fariseere og lovlærere fra de forskjellige byene i Galilea, dels også skriftlærde fra selve Jerusalem. Vi merker her hvordan fiendskapet fra lederne allerede begynte å vise seg sterkere.

Da døperen Johannes sto fram, hører vi at det høye Rådet i Jerusalem hadde sine utsendinger hos ham (Joh 1,19 ff.). Nå hadde Jesus allerede to ganger støtt sammen med disse blinde veilederne for folket (se Joh 2,13 og 5,1). De ble mer og mer oppmerksomme på ham, men på en ond måte, for hjertene deres stilte seg fiendtlig. Som spioner satt de nå der den dagen.

Midt i talen sin ble Jesus avbrutt av en uvanlig hendelse. På taket, som var flatt, slik det alltid er i Østerlandet, hørte en travle fottrinn, så banking og hamring. Til slutt viste det seg en åpning i taket, og en seng ble firt ned. På sengen lå en lam mann, lammet av gikt.

Et underlig besøk – ovenfra taket. Hva skal det bety? Og nettopp i dag skal dette skje, da det høye Rådets utsendinger er kommet fra Jerusalem for å lure på denne Jesus fra Nasaret, for å se om han ikke var en farlig forfører som landets åndelige overhet måtte gripe inn mot! Dette er åpenbart Guds styrelse, slik at viktige ting måtte komme ut av det. Og slik ble det. Det viktigste av alle spørsmål, spørsmålet om syndenes forlatelse, ble brennende den dagen.

«Da Jesus så deres tro» – står det. Ja, sannelig, den måten den syke her kom til Jesus på, var et gjennombrudd av tro i egentligste forstand. Den lamme har sikkert selv vært den ivrigste til å våge dette skrittet, og vennene hans har vært fylt av den samme tilliten til Herren som han selv.

I den lammes tro ser vi det sinnelaget som kjemper seg gjennom alle hindringer og ikke lar seg stanse. Det er dette sinnelaget som skal til om en vil nå fram til Herrens frelse. Gjennom døren kunne de ikke komme inn – det var for mange mennesker – men det skremte dem ikke. Dessverre er det mange som nok begynner å nærme seg, men som lar seg stanse når hindringene melder seg. Og at det kommer hindringer, skal djevelen, verden og kjødet nok sørge for. Linderot, den svenske sangeren, synger med rette:

Ingen finner fram til den evige ro
som ikke med kraft trenger fram.

Men her var også den rette drivkraften, et hjerte som var plaget av synden. Det går tydelig fram av Herrens første ord til denne syke mannen. Vi vet ikke om sykdommen hans har hatt sammenheng med bestemte synder hos ham. Ikke sjelden finnes det en slik sammenheng, som kanskje har sine røtter i synder som for lengst er glemt. Men det vet vi: Gjennom sykdom arbeider Herren i hvert fall på å vekke den allmenne erkjennelsen av synd i et menneskehjerte.

«Vær frimodig, sønn! Dine synder er deg forlatt!» Det er et kjærlig ord som drypper av nådens fylde. Og – Gud være takk – det er et ord som hver bedrøvet synder som trenger seg fram til Herrens føtter, får fra vår Frelser. Det var ikke et løfte for framtiden, men et ord som ville gi full visshet om syndsforlatelsen med en gang.

Hvordan har ikke det styrket og lindret den sykes sjel! Men det stakk i hjertene til de skriftlærde. De tenkte («sa ved seg selv»), og blikket deres røpet det vel også: «Denne spotter Gud!» Dels syntes de vel at det var et inngrep i Guds rettigheter. Dels harmet de seg vel over at en slik visshet om nåden ble uttalt allerede her på jorden.

Den dag i dag blir jo mange verdslige mennesker vrede når Guds barn gir uttrykk for gleden over vissheten om nåde hos Gud for Jesu skyld. For verdens lunkne sinn passer det best å mene at ingen kan bli viss på det, og at syndenes forlatelse får en først når en dør.

Men den første tanken deres, at Frelseren med dette ordet trådte fram med guddommelig myndighet, var jo helt riktig. Men i stedet for å tenke for alvor gjennom om ikke Jesus da var Gud, noe hans mange underfulle gjerninger jo allerede hadde gitt et sterkt vitnesbyrd om, hadde disse skriftlærde dommen ferdig: Det er han ikke, altså er det gudsbespottelse.

Herren så inn i tankene deres og stilte dem i stillhet til regnskap fordi de tenkte så ondt. Han så den lammes og vennenes tro. Han så også de skriftlærdes vantro. De ville ikke tro mer enn de så, og ville innvende at det var lett nok å si: Dine synder er deg forlatt. Ingen kunne jo kontrollere om dette ordet virkelig hadde guddommelig fullmakt.

Nå ville Herren gjøre deres vantro til skamme. Han ville vise dem for øynene deres at hans ord hadde guddommelig kraft, og at det for ham var like lett å forlate synder som å helbrede. Begge deler krever allmakt. Den som har den, gjør begge deler. Den som ikke har den, gjør ingen av delene.

«Men for at dere skal vite at Menneskesønnen har makt på jorden til å forlate synder» – da sier han til den lamme: «Stå opp, ta sengen din og gå hjem til ditt hus.»

Hos alle de tre første evangelistene blir talen avbrutt av selve handlingen. Det vitner om at de må ha hatt en felles kilde for beretningen, trolig en skriftlig.

Om Herrens ord: «Menneskesønnen har makt på jorden til å forlate synder», sier Luther: «At Herren sier ‹på jorden›, skal en merke seg særlig godt, så en ikke skal gape mot himmelen eller håpe på syndenes forlatelse når en er død, i skjærsilden, ved andre folks gjerninger og fortjeneste. For her står det at syndenes forlatelse er en makt som er gitt menneskene på jorden, når en døper, rekker fram sakramentet, gir avløsning og preker fra prekestolen.»

Det må ha vært et stort øyeblikk da den lamme reiste seg, tok sengen sin og gikk derfra mens han lovpriste Gud høyt (se Luk 5,25), som et vandrende tegn på Herrens makt og nåde. Slik skal hver synder som er benådet med syndsforlatelse, stå opp og vandre den nye veien på Herrens ord. Men du troende menneske, bærer du nå også andre fram til Jesus, slik vennene til denne mannen gjorde?

Vi leser ikke at de skriftlærde, som jo nå hadde sett Jesu overmenneskelige makt, også kom til tro på ham. Den som ikke vil tro, kan ikke tvinges av ytre tegn. Men folket som helhet jublet over å se en slik Guds kraft utøvd ved et menneske og til beste for menneskene.

Og Jesus er den samme i går og i dag, med den samme makten til å forlate synder og til å helbrede.

Samme Jesus, som med blodet
for sin Faders åsyn står,
er i evighet den samme,
ja, i dag så vel som i går.

33. Matteus blir kalt, og fariseerne tar anstøt (9,9–13)

Herren hadde ofte forkynt nede ved sjøen, og i nærheten der har tollboden ligget. Kapernaum var et viktig tollsted, for hovedlandeveien fra Damaskus til Middelhavet gikk gjennom byen. Mange tollere hadde hørt Herren, og blant dem var også tolleren Levi, Alfeus' sønn (Mark 2,14).

Denne beretningen har vi fra ham selv, og det er vakkert å se hvordan han lar sin egen person tre helt tilbake. Han nevner seg riktignok ikke med sitt gamle navn, men med sitt nye navn, Matteus, som betyr «Guds gave». Det navnet har han sikkert fått av Herren. Matteus' ydmykhet kommer også fram i apostelfortegnelsen han gir i 10,2–4. Der føyer han til ved sitt eget navn: «tolleren». Av dette er det noe å lære: Når vi omtaler oss selv, skal vi ikke gi etter for fristelsen til å stille oss selv i et smigrende lys, men i ydmykhet kunne la vår egen person tre tilbake.

Det har selvfølgelig gått en del forut før Herren kalte ham. Matteus' samvittighet har vært våken, og han har vært lei av verdenslivet. Men det trengtes en særlig oppfordring fra Herren. Matteus har nok heller tenkt at slike folk som han, som hørte til den beryktede tollerklassen, vel ikke kunne komme i et så inderlig fellesskap med den store Mesteren. Dette ordet fra Herren, «Følg meg!», har vært et søtt evangelium for ham, sannelig ingen byrde. Står det da også for deg, kjære leser, som det saligste av alt å få følge Jesus?

Matteus holdt et gjestebud for Frelseren. Det var samtidig et avskjedsmåltid med mange av hans tidligere kolleger. Sikkert har han også gjort det for å føre disse gamle vennene sine sammen med Frelseren og hans læresveiner, om det kunne gå med dem slik det hadde gått med ham selv. Selv forteller han ikke engang i hvems hus det var – igjen ydmykheten. Markus og Lukas forteller det derimot.

«Tollere og syndere» – den sammenstillingen møter vi ofte. For ingen anstendig jøde ville omgås tollerne, som var beryktet for bedrageri. Men for en velsignet apostel Herren fikk ut fra denne foraktede tollerstanden! Matteus la fra seg pennen på tollkontoret. Men sannelig brukte han den siden til et arbeid som har brakt slekt etter slekt mektig og evig velsignelse.

Mens Jesus nå satt der sammen med mennesker som i hvert fall visste at de var lite aktet i verden, gikk fariseerne omkring Matteus' hus og kikket inn

gjennom de åpne dørene med forargede blikk. De vendte seg ikke til Jesus selv, men til læresveinene hans. Med spørsmålet «Hvorfor eter deres mester sammen med tollere og syndere?» søker de åpenbart å så mistillit til ham hos Herrens læresveiner.

I fariseernes øyne var det en hel skandale at Jesus satt i et slikt selskap. At Herren talte til hjertet hos dem han satt blant, og kalte dem til omvendelse – at han altså satt der i sin guddommelige barmhjertighet og miskunn for å reise opp det som var falt – det tok de ingen hensyn til.

Fariseerne hadde ennå ikke mot til å gå til Herren selv med knurringen sin. Men i Herrens kjøds dager satt læresveinene hans som kyllinger under hønens vinger. Han tok alltid støtet for dem. Han svarer fariseerne selv, først med en billedtale som de ikke kunne motsi: «Det er ikke de friske som trenger lege, men de som har ondt» (v. 12). Det ligger en allmenn sannhet i dette, og samtidig et inntrengende spørsmål til fariseerne selv om den åndelige friskheten de mente de hadde.

I tilføyelsen i v. 13 sier han tydelig nok til dem at de på ingen måte var utlærte. Herren nevner for dem ordet fra Hos 6,6: «Barmhjertighet er det jeg vil ha, ikke offer!» Fariseernes gudsdyrkelse bar nok fram de ytre offrene, men bak dem stod et selvgodt og kaldt hjerte. Det manglet barmhjertighet. «Jeg er ikke kommet for å kalle rettferdige, men for å kalle syndere.» Dette «ikke» er som en jernbom som stenger all egenrettferdighet ute fra nåderiket.

Frelseren kaller alle syndere til seg. Røveren på korset gir han paradiset. Av en usling av en toller kan han gjøre en apostel. Svake barn tar han i armene sine. Det mest lettsindige hjerte kan han ryste, og det mest sønderbrutte kan han trøste. Bare én ting kan han ikke: gjøre et fariseerhjerte salig så lenge det blir stående i sin egenrettferdige trass. Der er hans kjærlighets embete til ende.

34. Johannes-disiplenes anstøt og Herrens svar (9,14–17)

Etter denne fariseiske forargelsen (v. 11–13) møter det straks en annen forargelse, og den kommer fra noen av døperen Johannes' disipler. Mesteren deres satt den gang i fengsel. Disiplene var nedtrykte og derfor lett åpne for bitterhet, nå da det gikk etter døperens egne ord: «Han skal vokse, jeg skal avta» (Joh 3,30). Han hadde vist til Jesus. Men flere av disiplene hans synes etter ordet her å ha glidd inn i lovvesen og ytre former. Slik gled de nærmere fariseerne, som ellers også hadde vært fiender av deres mester.

De kommer likevel til Jesus selv og går altså ærligere til verks enn fariseerne. De uttrykker sin store undring over at Jesu disipler ikke fastet. De retter ikke klagen direkte mot Herren, men disiplenes ferd måtte jo likevel falle tilbake på Mesteren.

«Hvorfor faster vi og fariseerne så mye, men disiplene dine faster ikke?» – en vemodig sammenstilling: «vi og fariseerne». Spørsmålet om fasten, som blir reist og besvart her (v. 14–17), viser oss den nye paktens frihet og glede i motsetning til lovvesenet. Men det må forstås rett. Jesu venners frihet og glede avhenger helt og fullt av fellesskapet med Jesus. Det er det første Herren sier i sitt svar (v. 15).

Jesu fiender håpet vel at han ville fordømme fasten. Det gjør ikke Herren. Men han bruker et bilde som Johannes' disipler lett måtte kunne fatte, siden deres mester hadde brukt det samme bildet: brudgommen (Joh 3,29) og bryllupsfolket.

Herren forkaster altså ikke fasten i seg selv. Men han ville ikke at den skulle oppfattes som en ytre, lovbunden tvang eller som noe særlig fortjenstfullt. Han lar den bare gjelde som et naturlig uttrykk for hjertets indre sorg. Han peker på at en slik tid også skulle komme for disiplene hans, når brudgommen skulle bli tatt fra dem. Med det sikter han allerede nå til sin død, slik han allerede én gang før hadde gjort (Joh 2,19–22).

Luther sier om dette: «Det finnes to slags lidelse. Den ene tar en på seg ved eget valg, som munkenes regler, på samme måte som Baals prester stakk seg selv. Slik lidelse holder hele verden for stor, og det gjorde fariseerne og også Johannes' disipler. Men Gud forakter den. Den andre lidelsen sender Gud over

oss uten at vi har valgt den. Denne villige lidelsen er rett og til velbehag for Gud.»

Guds barn kan av og til oppleve slike tider da det er som om brudgommen var borte, som om han hadde skjult sitt ansikt for oss. Da er det sorgens tider. En gammel, troende enke som i mange år hadde vært gift med en dranker, sa en gang at de tyngste tidene i livet hennes likevel hadde vært når hennes kjære Jesus liksom var blitt borte for henne. Men slik sorg blir igjen vendt til glede. Allerede her på jorden er et Guds barns liv så ofte et festliv i Herrens kjærlighet og under hans miskunn. «Kristne har kronede dager.»

Romerkirken har av ordet her utledet at Herren skulle ha innstiftet fasten som en varig skikk i kirken etter at han var tatt bort. Det er svært uforstandig, for Herren sa selv til disiplene sine: «Om en liten stund ser dere meg ikke lenger. Og om en liten stund igjen skal dere se meg» (Joh 16,16). Med påske- og pinsegleden kom jo brudgommen igjen til sin sørgende brud og forvandlet fastetiden til gledestid.

I to bilder (v. 16–17) viser Herren hvordan riket han kom med, ikke lot seg blande sammen med den gamle paktens former. Det nye livet måtte skape seg nye former. «En lapp av ukrympet tøy» er en lapp av ustampet, uvasket stoff. Når den blir utsatt for fuktighet, krymper den og river med seg en del av det gamle, møre stoffet, så hullet blir verre.

Meningen både med dette bildet og med det neste, om skinnsekkene (som regel av geiteskinn), som de brukte i Østen til å oppbevare vin i, er denne: Begge deler blir ødelagt ved å bli blandet sammen. Den gamle pakt hadde sin tid og sine former. Den nye paktens frelsesordning kunne og skulle ikke presses inn i dem, men måtte forme seg på sin nye, åndelige måte.

I Luk 5,39 føyer Herren dessuten til om den nye vinen: «Og ingen som har drukket gammel vin, har lyst på ny. Han sier: Den gamle er god.» Dette ordet er uten tvil sagt med tanke på døperens disipler. Det viser oss Herrens tålmodighet og kjærlige forståelse for hvor vanskelig det var for dem å komme inn i Åndens nye spor.

Noe lignende viser seg jo ofte den dag i dag. Guds barn fra eldre tider, som har vent seg til sin måte å holde møter på, har ofte vondt for å bøye seg inn under de nye formene Ånden skaper, alt etter som livet vider seg ut og blir dypere. Danmark har et advarende eksempel på dette i de såkalte «sterke jyder» i traktene rundt Vejle og Horsens. Men dette ordet fra Herren er ikke sagt for å være en sovepute for den som nøler med å forlate den gamle vantroen.

Disse lignelsene fra Herren har likevel også en mer indre betydning. De vitner om at litt kristendom bare gjør det gamle verdenslivet enda ulykkeligere, fordi den legger selvbedragets elendighet til. Og omvendt kan bare litt av det gamle vesenet ødelegge hele det nye livet. Kristendom er noe helt. «Derfor, om noen er i Kristus, da er han en ny skapning, det gamle er forbi, se, alt er blitt nytt» (2 Kor 5,17).

Når det gjelder kirkelivet, viser dette ordet enhver kirkeledelse at den skal gi troslivet størst mulig frihet til å forme seg. Den skal ikke ville presse livets arbeid og bevegelse inn i døde, stive former. Da kommer lett bruddet mellom

livet og statskirken, et brudd som lett blir til skade for begge parter. Det blir sløst med krefter, og mye går tapt når det mangler hellig frisinn og forståelse for livet («vinen spilles, og sekkene blir ødelagt»).

Endelig ligger det i dette ordet fra Herren den skarpeste advarsel mot den falske og bakvendte bestrebelsen etter å tilpasse evangeliet og kristentroen til tidsånden. Det er virkelig en av djevelens tolkninger av dette ordet at det gamle evangeliet må moderniseres. I virkeligheten er meningen da at troslivet skal presses inn i den gamle, døde vantroen og den moderne bibelkritikken. Herrens ord sier oss nettopp at dette uunngåelig vil føre til at det sprenges. Åndens veier lar seg ikke tvinge inn i dødens former.

35. Jesus helbreder en kvinne med blødninger og vekker opp Jairus' datter (9,18–26)

Den «forstanderen» som blir omtalt her, var en synagogeforstander fra Kapernaum som het Jairus. Det hører vi i Mark 5,22. Han hørte altså til den sortens folk som for det meste stod Herren imot. Men Gud hadde tatt ham i nødens skole. Ved dødsleiet til hans eneste barn (Luk 8,42) brast menneskefrykten, den fariseiske teologien og alt det andre.

Sannelig var det en underlig vending Gud brukte for å gjøre slutt på fariseernes knurrende snakk. Hvor måtte ikke fariseerne bli forferdet da de i den dypt bøyde mannen som kom til Herren, kjente igjen en kollega, en mann av stand i Israel – og denne mannen kom ydmykt og bad om Jesu hjelp!

Hos Markus og Lukas blir det fortalt at Jairus' datter ennå ikke var død da faren kom til Jesus, men at han på veien fikk bud om at døden var inntrådt. Matteus har i sin beretning trukket disse to tingene sammen.

Det er tro i mannens hjerte. For døden hadde satt sitt stempel på barnet hans – det hadde han sett da han gikk hjemmefra. Likevel venter han det store av Herren: at han skulle kunne gi henne livet, enda et slikt under aldri før var blitt sett fra Herrens hånd. Hos Markus og Lukas hører vi hvordan Herren styrker Jairus' tro med de vakre ordene: «Frykt ikke, bare tro!» (Mark 5,36).

På veien dit skjer så den vakre gjerningen med kvinnen som led av blødninger. Etter Moseloven (3 Mos 15,25) gjorde denne sykdommen et menneske urent, det vil si at den som hadde den, var utestengt fra helligdommen. Men som hos den spedalske (Matt 8,2) seiret troen også i denne kvinnens hjerte over lovens bokstav. Derfor kommer hun nær og rører ved minnedusken på kappen hans. Det var ikke slik at hun satte sin lit til kappen i seg selv, slik vi ser det i den katolske kirke med dens helgenklær. Det var tydelig nok Frelserens person troen hennes klynget seg til.

At hun bare rørte ved fliken av kappen hans, og at hun kom i hemmelighet, bakfra, og ikke straks våget seg fram, forklares med blygselen hun følte over sykdommens art. Men det forklares vel særlig med det ydmyke sinnet som følte seg uverdig til å komme den hellige Frelseren nær.

Legg merke til motsetningen mellom de mange som trengte seg om Herren, som det står i Mark 5,31, og som like fullt kom til å røre ved klærne hans – og så denne kvinnens berøring. Det var en troens berøring, og den merket Herren straks. Kvinnen hadde fått hjelp, men Herren stadfestet henne i den frelsen hun hadde fått. Han vendte seg om, festet sitt kjærlige blikk på den redde kvinnen og sa til henne: «Vær frimodig, datter! Din tro har frelst deg» (v. 22).

Ennå vandrer Herren omkring blant oss, men kappen hans er nå Ordet og sakramentene. Utvendig sett trenger mange navnkristne seg om denne kappen hans uten at det skjer noe med dem til frelse. Men hver gang en nådehungrig sjel rører ved denne kappen hans med skjelvende tro, da skjer det noe. Da stanses syndedødens blodflod, og det evige livs krefter blir virksomme i denne sjelen.

For en motsetning mellom gjestebudshuset hos Matteus og denne forstanderens hus, sorgens hus, der en på østerlandsk vis med fløytespill og gråtekoner (v. 23) prøvde å overdøve sorgen! Men nettopp dette er beviset på at gjestebudet hos Matteus hadde vært et hellig festmåltid: For Herrens del er overgangen fra det ene huset til det andre den samme harmoni.

Slik skal også Herrens læresveiner alltid ha det i sine jordiske gleder: Hjertet er stille og kan i fred bryte opp til sorgens steder, om det skal være. Verdens gleder viser nettopp sin uekte karakter ved den skurrende mislyden mellom dem og de stedene der døden har holdt sitt inntog. Verden blir forstemt så snart den blir minnet om døden midt i fornøyelsene sine.

Herren drev alle de larmende menneskene ut, så det ble stille. Ja, det må bli stille også i det hjertet der Herren skal kunne gjøre sitt under, så død blir vendt til liv.

Der stod Herren sammen med tre av apostlene sine og den lille pikens foreldre i det stille dødsværelset. Men for Herren er den legemlige døden bare som en søvn. Det sier han her («Piken er ikke død, hun sover», v. 24), og det samme sier han da Lasarus dør (Joh 11,11). Herren lærer oss ikke en sjelesøvn, men en legemlig søvn, bare av et annet og mer gjennomgripende slag enn den vanlige nattesøvnen.

Som en mor vekker barna sine av nattens slummer, slik – ja, enda lettere – vekker Herren sine døde opp av dødssøvnen.

Og ryktet om dette spredte seg over hele landet. At syke ble helbredet, var ikke lenger noe så påfallende – det hadde jo skjedd så ofte. Men nå lød det rundt omkring: Han har til og med vekket opp en død! Det ligger i denne oppvekkelsen fra døden et salig pant på livets oppstandelse på den store dagen. Da skal de som ble knyttet sammen i Herren, se hverandre igjen, og se også de kjente, kjære, legemlige trekkene igjen.

Ja, om nå vi griper fliken
av hans kappe her på jord,
vevd av hans dåp og nattverd
og av hvert hans frelserord,
da skal vi
møtes hist bak dødens vann,

der hvor jordens nød og stormer
er for evig tid forbi.

36. Jesus helbreder to blinde og en stum og får medynk med folket (9,27–38)

Blindhet er en svært vanlig plage i hele Østen. Og siden det i de tider ikke fantes noen pleiehjem for blinde, var kårene deres sørgelige. Her møter vi for første gang tiltalen «du Davids sønn». Med den uttrykker de blinde sin tro på Jesus som Messias. Selv om de ikke har kunnet se ansiktet hans, hadde ordene hans tent lys i sjelene deres.

Herren ventet med å hjelpe dem til han var kommet «i hus», antakelig Peters hus i Kapernaum, der Herren sikkert hadde sitt hjem. Hvorfor ventet Herren? Svaret finner vi delvis i v. 30. Herren ville ikke ha tilhengere på en ytre måte, på grunn av undergjerninger. Han ville bli kjent som Messias på åndelig vis, ved Ordets overbevisende makt i hjertet. Derfor unngikk han stadig alt som bare var ytre og oppsiktsvekkende. Sannelig en motsetning til vår reklametid! Kanskje ville han også prøve de blindes tro, om de ville holde ut. Og inne i huset, i stillhet, kunne helbredelsen vel bedre sette sine spor i sjelene.

«Tror dere at jeg kan gjøre dette?» – det er det prøvende spørsmålet. Og så lyder ordet: «Det skje dere etter deres tro!» Nå skal det vise seg om det er tro. Og øynene deres ble åpnet. Det var tro, og deres ja hadde vært et sannhetens ja.

Det er blitt sagt: «Det vi tror at Jesus kan, det kan han også.» Så mye er sikkert at troens underfulle makt blir åpenbart dypt for oss også i denne hendelsen. Frukten for oss skulle være mer bønn om mer tro.

Men Herrens alvorlige befaling om ikke å tale om det han hadde gjort for dem, holdt de ikke, like lite som den spedalske i kap. 8. Gleden deres var for stor. De har vel villet bære fram et takkoffer til Herren på den måten. Men lydighet er bedre enn offer (1 Sam 15,22).

Etter denne hendelsen med de to blinde (v. 27–31) hører vi (v. 32–34) hvordan Herren hjalp en stum mann. Men stumheten var ikke følgen av en organisk feil. Den kom av at han var besatt. Også i Matt 12 hører vi jo om en slik stum som også var blind. Vi viser her til det som er sagt om de besatte i gadarenernes land i slutten av kap. 8. Her er det altså slett ikke tale om menneskets hjertestilling. De fleste demoniske sykdommene som Skriften nevner, er av rent legemlig art.

Men det særegne her er at vi for første gang hører fariseerne komme med den djevelske beskyldningen mot Herren: «Det er ved de onde ånders fyrste han driver de onde ånder ut» (v. 34). Den mer skjulte spotten og motstanden som vi har hørt om i begynnelsen av kap. 9, begynner nå å gå over i forherdelse.

Herrens undergjerninger kunne ikke nektes. Men i stedet for å se Guds rikes komme i dem, skulle det hele nå være djevelskap. Det var et slagord fariseerne slynget ut for å hindre folk i å tro på Herren. For folkets forundrede utrop, «Aldri har slikt vært sett i Israel» (v. 33), var jo et tegn på liv som våknet, og det tålte ikke fariseerne å se.

I v. 11 hører vi at de vender seg til Herrens læresveiner for å så mistanke mot ham. Her (v. 34) hører vi dem slynge sine frekke beskyldninger ut blant folket. Men i kap. 12 ser vi dem ansikt til ansikt med Herren selv. Alt etter som livet vokste, vokste også hatet og motstanden. Slik kjenner vi det også i våre dager når det gjelder alt misjonsarbeid. «Indre Misjon er det verste djevelskap som finnes», sa en bondekone en gang. Hun var åpenbart i slekt med de gamle fariseerne.

V. 35 lyder nesten ordrett som 4,23. Det gir oss et underfullt vakkert bilde av den barmhjertige, allmektige Frelseren. Bildet blir enda vakrere ved trekket som er føyd til i v. 36: hans inderlige medynk med det arme folket, som lignet en flokk får uten hyrde. Folket var «forkomne», vanskjøttet. Guds levende ord var holdt tilbake fra det, og det var tynget av alle de forskriftene og menneskebudene som de lovkyndige hadde lagt til Guds lov. De som skulle være hyrder, var blitt til ulver. Ordet i Sak 11,16 om den dårlige hyrden hadde begynt å gå i oppfyllelse.

I v. 37–38 har vi Herrens store misjonsord om den store høsten. Han sier ikke «det store arbeidsfeltet», men bruker det håpefulle ordet «høst». Det var mange lengtende sjeler å høste inn. Men arbeiderne var få i forhold til det. Ordet «Be derfor høstens herre at han vil drive arbeidere ut til sin høst!» viser oss hvordan Gud har satt en dyp sammenheng mellom hvordan arbeidet går, og vår bønn. Gud vil bare fremme sitt arbeid her på jorden gjennom sin menighet. Av det følger et stort ansvar, men også en veldig velsignelse for Guds folk.

37. De tolv blir sendt ut (10,1–4)

Da Jesus reiste rundt i Judea og især i Galilea, hadde forkynnelsen hans og hans mektige virke allerede begynt å føre til et skille innenfor Israel. På den ene siden stod den store mengden, som i høyden undret seg eller rett og slett forherdet seg sammen med fariseerne. På den andre siden stod den lille flokken som tok imot frelsens budskap og kjente sin besøkelsestid.

Hos profeten Jesaja (Jes 6,13) tales det om at det skulle bli en hellig sæd igjen i folket, en stubb som Israels folk kunne skyte friske skudd fra. Det er denne kjernen av den nye paktens menighet Herren viser oss i skikkelse av de tolv læresveinene, som han sendte ut som arbeidere til sin høst. Guds gjerning gikk framover. Stille vokste den som sennepskornet, slik Herrens rike alltid utvikler seg, mer eller mindre åpent og synlig i de forskjellige tider. Det er et nytt og betydningsfullt skritt vi hører om her, når Herren begynner å sende ut medarbeidere.

«Disipler» kalles de, det vil si elever, fordi de i Jesu jordiske vandringstid først og fremst skulle lære av ham selv og gå i Åndens skole. Herren brukte svært mye tid og omsorg på disse læresveinene. For ved dem ville han jo føre sin sak videre ut over jorden. Det er ikke den minste delen av arbeidet å få redskapene godt dannet.

Først etter at Den Hellige Ånd var utøst, blir disse læresveinene kalt apostler og de andre kristne kalt disipler. Senere synes navnet «disippel» å ha gått ut av bruk. Allerede i apostelbrevene forekommer det ikke lenger. I stedet brukes navnene «de hellige», «brødrene», «de troende» og noen ganske få steder også «vennene» og «kristne».

Når Herren kalte tolv, sikter tallet tolv vel til Israels tolv stammer. Det skulle vise at sendelsen gjaldt hele Israels folk, og at hans menighet var det sanne Israel etter Ånden.

Hvor stor er ikke vår Frelsers makt, når han ikke bare eier den selv, men også kan gi den videre til andre! «Men alle dem som tok imot ham, dem ga han rett til å bli Guds barn», vitner apostelen Johannes (Joh 1,12). Det er den største makt en kan få. Men Herren kan også gi av sin makt til særlige gjerninger, slik vi hører det her (v. 1).

Herren hadde allerede tidligere utvalgt de tolv apostlene, slik vi hører det i Luk 6,14–16. Vi har i alt apostelfortegnelsen fire ganger: her, hos Markus og Lukas og i Apg 1. Fortegnelsene følger alltid en viss orden. De deles gjerne i tre

grupper med fire i hver. Peter nevnes alltid først i den første gruppen. Her blir det uttrykkelig sagt om ham: «Først». Han hadde jo en ledende plass blant de andre. I den andre gruppen nevnes alltid Filip først, og Jakob, Alfeus' sønn, nevnes først i den tredje. Rekkefølgen på de øvrige navnene skifter noe. Men Judas Iskariot nevnes alltid sist, så lenge han er med.

De står også parvis, vel fordi Herren lot dem gå to og to (Mark 6,7), slik han siden gjorde med sytti andre disipler (se Luk 10,1).

Bartolomeus (v. 3) er sannsynligvis den samme som Natanael (Joh 1,46 ff.). Bartolomeus betyr bare «sønn av Tolmai», eller Ptolemeus. Natanael er derimot fornavnet og betyr «Gud gav». Ved Matteus ser vi, som nevnt før, tilnavnet «tolleren». Det er av ydmykhet han gir seg selv denne betegnelsen.

Jakob, Alfeus' sønn, også kalt Jakob den yngre, den mindre (se Mark 15,40), er av noen blitt antatt å være den samme som Jakob, Herrens bror, som siden, etter Herrens himmelfart, ble forstander for menigheten i Jerusalem. En har da ment at Alfeus' barn ble pleiebarn hos Jesu jordiske far, Josef, fordi faren deres døde tidlig. Alfeus' hustru, Maria, blir nemlig omtalt i Joh 19,25, der Klopas vel er den samme som Alfeus, slik at hun kanskje kan antas å være søster til Jesu mor. De to søstrene skulle da ha bodd sammen, og på den måten skulle Jakob, Alfeus' sønn, ha blitt Jesu pleiebror.

Dette er likevel usannsynlig. For det første ville vi da få to søstre med samme navn. Og selv om det kunne gå, står det i Joh 7 at Jesu brødre ikke trodde på ham. Først etter himmelfarten hans ser vi dem sammen med menigheten (Apg 1,14). Jakob, Alfeus' sønn, er sikkert ikke den samme som Jakob, Herrens bror.

Lebbeus med tilnavnet Taddeus het egentlig Judas, slik vi hører hos Lukas. Begge disse navnene betyr «den djerve», «den modige». Lebbeus kan likevel også være et tilnavn etter den lille byen Lebba ved Karmel-forbjerget. At han ikke blir nevnt med navnet Judas, kommer sikkert av at Judas-navnet fikk en så uhyggelig klang ved Judas Iskariot. Lukas føyer også til navnet hans «Jakobs», og det kan bety enten Jakobs sønn eller Jakobs bror. I den danske bibeloversettelsen er det gjengitt med «Jakobs bror», men det rimeligste er likevel å forstå det som «Jakobs sønn».

Simon Kananeus kalles hos Lukas «seloten». Begge deler betyr «den nidkjære», det første på hebraisk og det andre på gresk. Han har sikkert hørt til de såkalte selotene, et fariseisk parti som i blind nidkjærhet ville hevne krenkelser av loven med vold. Selotene spilte en stor rolle i den siste jødiske krigen. Simon Kananeus lærte nå i Herrens skole hva den sanne, ydmyke nidkjærhet vil si.

Sist kommer så Judas Iskariot. Navnet betyr «mannen fra Kariot», en liten by i Juda stamme som er nevnt i Jos 15,25 (Kerijot). Han har fått tilføyelsen «han som forrådte ham». Underlig at Herren skulle ha ham med i sin lille apostelflokk! Judas har åpenbart hatt store gaver og en tid bøyd seg inn under Herren. Men han er blitt det uhyggelige eksemplet på en sjel som faller fra. Det hørte med til målet for vår Frelsers lidelser at han skulle kjenne smerten av å ha en hykler nær seg. Sannelig, han «er prøvd i alt» (Hebr 4,15).

Når vi leser disse navnene på mennesker uten noen ytre makt og anseelse, og kommer i hu at det er gjennom slike redskaper, svake i verdens øyne, at Herrens

rike har gått fram med seier over alle verdens riker, da ser vi at den sterkeste stormakt på jorden er den enfoldige tro. For i den blir Herrens kraft fullendt.

Du som av den lille flokk,
svak og sky og redd nok,
gjorde kjemper sterke,
skap du også av oss en hær
som tør svinge Åndens sverd
under korsets merke.

38. Herrens utsendelsestale: arbeidsfeltet, innholdet i virksomheten, de timelige kravene og framgangsmåten (10,5–15)

Når unge teologer blir ordinert til prester, holder biskopen en ordinasjonstale. Her har vi Herrens ordinasjonstale. Først viser han dem arbeidsfeltet deres (v. 5–6). Skal arbeidet bli til noe, må det avgrenses, men det er Herren som skal avgrense det for oss. Det foreløpige arbeidsfeltet var «de tapte får av Israels hus». Med det er det vel særlig tenkt på dem som satt og sukket over synden og lengtet etter frelse, slik som den lamme mannen vi hørte om i begynnelsen av kap. 9. Evangeliet blir ikke tatt imot av alle, men Herrens nådebud skal nok nå fram til hver sjel som lengter etter fred med Gud.

Foreløpig skulle de altså ikke forkynne for hedninger og heller ikke for samaritaner. Samaritanene var jo et blandingsfolk som for størstedelen nedstammet fra fønikere og assyrere. De var kommet til landet da assyrerkongen hadde ført Israels barn bort (2 Kong 17,24). Jødene holdt seg fiendtlige mot dem. På Herrens tid i kjødet hadde samaritanene også et messiashåp og tilbad den ene Gud, men av Det gamle testamente godtok de bare de fem Mosebøkene.

Det kunne synes underlig at Herren, som selv hadde talt med den samaritanske kvinnen og sagt at markene der var «hvite til høst» (Joh 4,35), ikke nå lot læresveinene sine gå til samaritanene. Men Herren har sin tid for hvert misjonsarbeid. Og tiden var jo heller ikke langt borte da frelsen skulle bli både samaritaner og hedninger til del (se Apg 8 og 10).

I v. 7 hører vi hva forkynnelsen deres skulle gå ut på. Det var det samme som døperen Johannes og Herren selv hadde forkynt: «Himlenes rike er kommet nær!» Nå gjaldt det altså å omvende seg og ta imot. Herren gav dem makt (v. 8) til å gjøre store gjerninger. Som det siste, og derfor vel også det største, nevner Herren: «Driv ut onde ånder!» I 2 Kor 12,12 taler Paulus om «en apostels tegn», og at de også bestod i under og kraftige gjerninger.

Fra slutten av v. 8 til v. 10 innskjerper Herren dem at de ikke måtte gjøre sin hellige gjerning til en inntektskilde. Som de hadde fått det for intet, skulle de også gi det for intet. Men de skulle ikke ta med seg forråd av det ene eller det andre. Underholdet sitt skulle de få på selve reisen, slik Paulus forklarer det for

oss i 1 Kor 9,14: «Slik har også Herren fastsatt for dem som forkynner evangeliet, at de skal leve av evangeliet.» «Arbeideren er sin føde verd», sier Herren (v. 10).

Når det står at de ikke skal ha stav med, strider ikke det mot Mark 6,8, der det står: «Han påla dem at de ikke skulle ta med seg noe annet enn en stav på veien.» Meningen er tydelig nok at de ikke skulle ta med forråd, altså ikke to staver, slik det jo også står: «ikke to kapper». De skulle altså ikke kreve penger for gjerningen sin, men likevel ha sitt opphold og utkomme av den. Deres Far i himmelen ville sørge for dem. Og de kom heller ikke til å mangle noe, slik de selv vitner den siste natten før Herrens korsdød (Luk 22,35).

Slik ville Herren ha det den gang, mens han selv vandret blant dem. Da gikk apostlene som små barn i ledeband. Siden, da Herren ikke lenger var synlig hos dem, ble mer overlatt til deres egen omtanke (se 2 Tim 4,13).

Men som prinsipp står dette fast: På den ene siden skal Herrens arbeidere så lite som mulig la noen form for pengehensyn gjelde i gjerningen sin. De skal ikke legge opp store forråd eller hope sammen gods eller penger. På den andre siden skal de leve av gjerningen sin. Med det følger plikten for dem de arbeider blant, til å sørge for deres timelige underhold (se Gal 6,6: «Den som blir undervist i Ordet, skal dele alt godt med den som lærer ham»).

I v. 11–15 viser Herren dem nærmere hvordan de skal gå fram. Først dette (v. 11): I hver by de kom til, skulle de alltid oppsøke dem som var det verd. Igjen altså dette at de skulle gå til dem som hadde lengsel i hjertet. «Spør etter», sier Herren. I det ligger et ord fra Herren om at en som regel kan få vite hvor det bor noen av de hellige. Selv om verdens barn forteller oss at ingen kan vite hvem som er troende, er anvisningen deres vanligvis ikke så helt gal når en spør dem ut.

Videre innskjerper Herren læresveinene sine at de skulle bli på samme sted, hos den vennen de tok inn hos. Det henger selvfølgelig sammen med at de ikke skulle bli særlig lenge på hvert sted. Men det ligger en advarsel i det mot å søke oppholdssted ut fra hensynet til bekvemmelighet eller av lyst til å gå fra hus til hus (Luk 10,7).

V. 12–13 skal vi legge nøye merke til. De lærer oss ikke å være for engstelige med å ønske Guds fred over hjerter og hjem. For møter denne hilsenen et uverdig sted, skal den vende tilbake til det hjertet den gikk ut fra. Den går ikke tapt. I det ligger en rik trøst for Herrens sanne tjenere når de i gjerningen sin møter kulde og avvisning. Det minner om det Herren sier, at hans ord ikke skal vende tomt tilbake (Jes 55,11).

Videre innskjerper Herren dem (v. 14) at der menneskene verken vil ta imot dem eller høre på dem, skal de ikke fortsette å tvinge seg inn på slike sjeler, men gå sin vei fra dem. «Rist støvet av føttene» er et østerlandsk bilde. Det betyr at alt fellesskap mellom to parter er brutt.

Men der Herrens evangelium blir avvist slik, går det en tung dom over menneskene (v. 15), og den er desto tyngre jo mer nåde slike sjeler har fått. Selv de mest syndige hedninger (folket i Sodoma og Gomorra) hadde ikke så stor skyld på seg når de i sin uvitenhet avviste Ordet, som de mennesker har som avviser det etter at Herrens Ånd har beredt dem og arbeidet med dem på mangfoldige

måter. Sannelig, dette er til alvor for alle som lenge har hørt et levende vitnesbyrd.

39. Trengslene for Herrens sendebud, men også hjelpen og oppmuntringene (10,16–42)

Hovedtanken i dette avsnittet er hvordan Herrens sendebud skulle bli tatt imot i verden. Herrens ord sikter jo langt ut over den første utsendelsen. Kirkens historie har til fulle vist at det bildet Herren tegner her, er sant. De skulle ikke bare bli avvist, men også forfulgt. For verdens fyrste er ulven, og hans ulvesinn går igjen i alle verdens barn.

«Som får blant ulver» – det betegner en stilling som utvortes sett er vergeløs. Men Herren, vår hyrde, er fårenes verge. Guds barn skal altså ikke bruke ytre våpen. Likevel skal de ikke være dumme som får, men «kloke som slanger». Det vil si at de med klokskap skal gi akt på tidens forhold og nytte dem og unngå faren der det lar seg gjøre – uten at duens enfold, det oppriktige og redelige sinnet, blir krenket (v. 16).

I v. 17 finner vi en vemodig advarsel: «Ta dere i vare for menneskene!» Sannelig et ord som kaster lys over hvor dypt menneskeslekten er falt. Allerede i Apostlenes gjerninger hører vi hvordan ordet i v. 17–18 ble oppfylt. Apostlene ble jo hudstrøket, og Paulus ble stilt fram for landshøvdinger, for konge og keiser. Men også dette ble oppfylt: Det ble «til vitnesbyrd» for dem. Hvordan vitnet ikke Paulus for Agrippa og for Feliks og Festus!

I v. 19–20 har vi et lyst løfte om hjelp i slike trengsler: Den Hellige Ånds hjelp til å tale og vitne rett. Men vi må merke oss at dette løftet, slik det lyder her, bare gjelder de vanskelige forholdene som er nevnt foran. Under vanlige og rolige forhold er det selvsagt Herrens vitners plikt å arbeide på forhånd og forberede seg på det de skal si. Guds Ånd vil ikke sette premie på latskap.

Kjent er Claus Harms' ord om en søndag da det ikke ville gå for ham med prekenen. Han våget ikke riktig å stole på Den Hellige Ånds hjelp, for han hørte Ånden si til ham: «Du har vært lat, Claus!» Guds Ånd velsigner arbeidet. Men der det ikke blir gitt tid til forberedelse, der gir Ånden det i samme stund.

V. 21–23 peker videre på det hatet som Herrens venner vil møte for Jesu navns skyld. Dette hatet vil nødvendigvis følge med bekjennelsen av Herren (v. 32–33), og det vil bringe splid og ufred med seg på jorden, også innenfor familiene og

hjemmene (v. 34–36). Men Herren sier oss at kampen må tas opp. Feighet fører til fornektelse. De feige står øverst på listen over dem som går fortapt (Åp 21,8).

Og alle familiebånd, ja, vårt eget jordiske liv, må her på annenplass. Jesus må stå på førsteplass for oss, ellers er vi ham ikke verd. Dette er alvorlige, men ofte prøvde ord, og de minner oss om profetien i Mi 7,5–6.

Ordet i v. 39 har en særegen form, men nettopp derfor preger det seg desto fastere inn. Meningen er: Den som vil berge livet sitt for denne tiden, mister det i virkeligheten for evigheten. Og omvendt: Den som setter sitt jordiske liv til for Herrens skyld, vinner gjennom det livet for evig.

Sannheten er forhatt i denne løgnens verden, og de som vil sannheten, må kjempe for den. Verden kommer med kjødets sverd; Guds folk skal komme med Åndens sverd. Det er som Brorson synger:

En kristen bærer sverdet
og ut i striden går,
mot Satan uforferdet
i Herrens rustning står.
Det gjelder liv og død,
han stride må og vinne,
så sant han og vil finne
sin fred i Jesu skjød.

Men ved siden av trengselen som Herren på mange måter varsler sine venner om, gir han dem en rikdom av salige oppmuntringer. Først og størst er saligheten, den evige nådelønnen, for hver «den som holder ut til enden» (v. 22): Den som bekjenner Herren for menneskene, vil han kjennes ved for sin himmelske Far (v. 32).

Dernest gir han et løfte om at det alltid skulle være rom for dem til å forkynne evangeliet (v. 23). Selv om de skulle bli jaget fra den ene byen til den andre, skulle de likevel «ikke bli ferdig med byene i Israel» før Menneskesønnen kom og grep inn med sin velde. Herren peker her på dommen over Israel ved Jerusalems ødeleggelse. Men ved denne dommen ble arbeidsmarken jo for lange tider flyttet over til hedningeverdenen, med dens uendelig store arbeidsfelt. Det skal Herrens arbeidere først bli ferdige med når Herren kommer igjen.

I dette v. 23 sies det altså at det kan bli en plikt for Herrens sendebud å flykte. Det behøver ikke alltid å være av feighet. Dessuten ligger det en trøst i verset for hver av Herrens tjenere: Virkekretsen skal aldri lukke seg for Herrens arbeidere, selv om den kan bli lukket på det enkelte stedet. Ingen menneskelig makt greier å gjøre en ærlig tjener for Herren uvirksom. Ja, selv om de ville sette en Herrens tjener i fengsel, kunne de likevel ikke hindre ham i å virke gjennom forbønn.

Det tredje trøsteordet er hentet fra Mesterens eget eksempel (v. 24–25). Disippelen må ikke klage over at hans kår blir som Mesterens. Husfolket må ta til takke med husbondens kår. Det er tydelig at bedre kår kunne de ikke vente seg. Men husbonden i Guds hus ble kalt Be'elsebul av vantroens barn. Dette navnet er egentlig en forvrengning av Ba'al-Sebub, navnet på en filisteisk avgud. Det navnet betyr «fluenes herre», fordi en tenkte seg at han holdt skadelige insekter

borte. Ved å endre én bokstav kalte jødene ham Be'elsebul, og det betyr «skarnets herre». Senere ble navnet brukt om mørkets fyrste, han som hersker i avgudsdyrkelsen: djevelen.

Renhetens og hellighetens Herre ble altså i denne verden kalt skarnets og urenhetens herre. Husk det, Guds barn, når det blir kastet skitt på ditt ringe navn for sannhetens skyld.

Videre peker Herren på noe som skal oppmuntre sendebudet til ikke å frykte: Hans evangelium skal fram, det skal seire. En gang skal det lyse ut over hele jorden som seiersordet. Kristendommen skjuler seg ikke i mørket som alle de lyssky foreningene verden lager (frimurerordenen og lignende). Derfor fram med sannheten! (v. 26–27). Herrens ord i v. 27, «Det jeg sier dere i mørket», peker på den lille, fortrolige disippelkretsen, som ennå lå som en mørk krok for verden. Å forkynne «fra hustakene» viser til skikken i Østerlandet med flate tak med rekkverk rundt, der en kunne tale til mange.

I v. 28 kommer enda en oppmuntring: Fiendene kan ikke drepe sjelen, selv om de får lov til å drepe det forgjengelige legemet. Hvem er det Herren mener når han sier: «Frykt heller for ham som kan ødelegge både sjel og legeme i helvete»? Noen har tatt dette om Satan, men da kommer en ubibelsk tanke fram. Guds ord oppfordrer oss aldri til å frykte Satan, men til å stå ham imot.

Visselig skal vi frykte for å bli fanget av Satans vesen. Men på dette stedet ser vi tydelig de sataniske kreftene som dem som raser mot de helliges legemer. Lenger kan de ikke komme når sjelen har fred med Gud og frykter Herren.

Ham skal vi frykte, vår store Gud – det oppfordrer Guds ord oss stadig til. Vi skal frykte for å vike fra ham, ikke med trellefrykt, men med den barnlige ærefrykten. Når martyrene stod i det store valget, da fryktet de visselig for å krenke sin Gud ved å fornekte ham, og derfor valgte de de legemlige trengslene.

Noen har innvendt at ordet «ødelegge», som brukes her, ikke passer om Gud. Men i Jak 4,12 sies det nettopp om Gud: «Én er lovgiveren og dommeren, han som har makt både til å frelse og til å ødelegge.» Visselig er «vår Gud en fortærende ild», og «det er forferdelig å falle i den levende Guds hender» (Hebr 12,29; 10,31). Dommermakten er hans, og ikke Satans. Ordet her minner om Neh 4,14, der denne trofaste tjeneren for Herren oppmuntrer folket til kamp mot fiendene og sier til dem: «Vær ikke redd dem, tenk på Herren, den store og forferdelige!»

I v. 29–31 trøster Herren sine venner ved å vise til den himmelske Fars omsorg for det minste, også for en liten spurv, ja, for hårene vi har på hodet. Men «dere er mer verd enn mange spurver». En dyrekjøpt, troende sjel betyr mye i den barmhjertige Guds øyne.

«Frykt derfor ikke!» – det kommer igjen og igjen. Måtte dette ordet nå sitt fulle mål i oss som tror! Verdens mennesker frykter alt det som Herrens venner ikke skal frykte. Verden frykter voldsomt for mennesker, for deres dom og omtale, for legemlig død og for vanskelige kår. Men de frykter ikke det som Guds barn frykter. De frykter ikke ham som har dommermakten, vår veldige, hellige Gud.

Det siste lyse løftet, det Herren slutter med, finner vi i v. 40–42. Det trøster sendebudene hans med at det likevel alltid vil finnes noen som tar imot dem for Herrens skyld. Og han lyser en stor velsignelse over dem som tar seg av hans små for hans skyld – fordi disse «små» er hans disipler, fordi de forkynner ordet som Herrens profeter, og fordi de bekjenner seg som rettferdige ved troen på Jesus.

Ofte kan også verdens mennesker vise vennlighet mot Guds barn, selv om de ellers ikke har noe til overs for dem som hellige. Slik alminnelig vennlighet har ordet ikke for øye her. Det er den kjærligheten til de hellige som bare kan finnes som frukt av tro, som her får den store omtalen: Herren regner den som vist mot seg selv, og derfor også mot ham som sendte sin enbårne Sønn (v. 40). «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg,» sier Herren (Matt 25,40).

40. Døperen Johannes sender bud til Jesus fra fengselet. Herrens svar til ham (11,1–6)

Mesteren hadde avsluttet utsendelsestalen til den lille apostelflokken. Flokken drog ut på Herrens ord, og Mesteren selv gikk til sin gjerning (v. 1). I v. 2–3 ser vi to av døperen Johannes' disipler komme til Jesus med bud fra mesteren sin. Johannes hadde allerede lenge sittet i fengsel i fjellborgen Makærus i Perea (se Matt 4,12). Likevel har disiplene hans hatt adgang til ham, slik også apostelen Paulus senere fikk lov til å ha samkvem med vennene sine mens han satt fanget.

Det var et underlig spørsmål de skulle bringe Herren fra den mannen som så klart hadde vitnet om Jesus. Spørsmålet lød: «Er du den som skal komme, eller skal vi vente en annen?»

Noen har ment at Johannes lot spørre for disiplenes skyld. Det hadde plaget dem å se at alle kom til Jesus, mens døperen Johannes trådte i skyggen (se Joh 3,26). I Matt 9,14 ser vi dem også stå overfor Jesus i en noe bitter undring. Døperen Johannes' ord: «Han skal vokse, jeg skal avta» (Joh 3,30), hadde ikke rett trengt inn i dem. Likevel kan det ikke bare være for disiplenes skyld, for Herrens svar er rettet til Johannes (se v. 4).

Johannes var kommet i anfektelse. Den gang han stod der ute i ørkenen som den veldige forkynneren, fikk tvilen ingen makt over ham. Men i det trange fengselet, avskåret fra all virksomhet, måtte han erfare at det er vanskeligere å tjene Herren på lidelsens stille post enn i travel virksomhet. Likevel var det sikkert ikke hans personlige tilstand som var hovedgrunnen til anfektelsen. Det var heller at de gjerningene han hørte at Herren gjorde, var for små for ham.

Han hadde riktignok vitnet om Jesus som Guds Lam, som bar verdens synder. Men forskjellen mellom Kristi komme i ringhet og hans senere komme i herlighet har neppe stått helt klart for ham, like lite som for Herrens apostelflokk i begynnelsen. Den alminnelige forventningen blant de troende israelittene gikk ut på at når Messias kom, skulle det også i det ytre straks bli opprettet et rike der agnene var skilt fra hveten (se Matt 3,12).

Og nå gikk likevel alt så stille, syntes Johannes. Messias brukte ikke rett sin makt. Var det virkelig Messias-gjerninger han gjorde? Eller – kunne det være slik at han tross alt ikke var den rette Messias? Å, da hadde Johannes jo tatt feil,

og da var livsgjerningen hans forgjeves. Med alle slike tanker har mørkets fyrste plaget døperen Johannes' sjel.

Men hvem av Herrens hellige kjenner ikke til anfektelse? De sterkeste gudsmenn kjenner svake og redde stunder. Men det gode var at Johannes gikk til Herren med tvilen sin, for slik ble han selv herre over tvilen. Herren sier til de to disiplene at de skal fortelle Johannes det de hørte og så. Herren holdt nettopp på å forkynne og helbrede. Det var noe Johannes egentlig visste godt om. Han skulle bare høre det én gang til fra øren- og øyenvitner og ta det til hjertet.

Hvilken gjerning var størst: kongers makt og velde, eller dette å gi blinde synet, gi lamme kraft til å gå, rense spedalske, gi døve hørselen, ja, gi døde nytt liv? Sannelig, dette var gjerninger som tusenfold og langt mer overgikk all ytre herlighet. Og så evangeliet, livets ord, som strømmet inn i alle fattige hjerter som hungret etter nåde! Gjennom det ble jo Guds rike opprettet.

Og alt dette var nettopp de gjerningene som profetene hadde varslet at Messias skulle stå fram med. Hadde ikke Jesaja profetert om «et godt budskap for de fattige» (Jes 61,1), som Messias skulle kunngjøre? Og i kapittel 42 hadde Jesaja nettopp talt om at Messias ville komme med den stille, men mektige kjærligheten til alle syndere. Videre hadde han i kapittel 35 lovt at det skulle høre med til Messias' gjerning at «de blindes øyne åpnes, og de døves ører lukkes opp», at «den lamme springe som en hjort, og den stummes tunge juble» (Jes 35,5–6). Og alt dette skjedde jo nå.

Der var lyset som kunne spre tåken for Johannes. Men disiplene fikk enda et ord med til Johannes: «Salig er den som ikke tar anstøt av meg.» Det var en kjærlig påminnelse fra ham som talte med myndighet. Også dette var jo sagt om Messias: at han skulle bli «en snublestein og en anstøtsklippe» (Jes 8,14). Men Herrens venner skulle nødig være å finne på deres side som tar anstøt.

Verden tar stadig anstøt av Jesus. Den tar anstøt av hans underfulle fødsel, av hans mirakler, hans oppstandelse og himmelfart, og av hans ord om himmel og helvete, om tro og vantro. Men verdens barn går også en usalig vei.

Også Guds barn kan ta anstøt. Når Herren lenge lot deg sitte i trange kår, og du bad, men det var som om han ikke hørte deg og ikke hjalp deg – kjenner du ikke da anstøtets glødende pil, som vil bore seg fast der inne i hjertet, en ond misnøye med Kristi gjerninger? Eller du så hvor smått det gikk fram i ditt eget hjerte eller utad. Verdens motstand var som fengselsmurer; du kom ingen vei!

Godt er det for den som ikke synker ned i mørket sitt i slike tider, men sender bønnens bud til Jesus og ikke lar seg holde tilbake av den røsten som sier: «Vent nå med å be til du får det bedre!»

Og salig er den som blir stille for Herrens verk og ser hvor stort det er det han likevel har fått fram i oss syndere, og som ser hvor stort det er også utad når en eneste synder blir omvendt! Salig er den som ender med takkens toner: Herren har gjort store ting mot oss. Anstøtet dør der takken seirer.

41. Herrens ord til folket om døperen Johannes (11,7–15)

Folket som var til stede, hadde hørt om døperens anfektelse. Men Herren ville ikke at de skulle få et feil bilde av Johannes. Derfor vitner han nå på sin side om døperen, slik døperen en gang hadde vitnet om ham. Herren taler kjærlig om sin venn Johannes, men med stor visdom. Døperen Johannes' disipler lot han ikke høre det (se v. 7: «Da disse var gått bort»).

Det hadde verken vært gagnlig for dem eller for døperen å få mer enn det Herren hadde gitt dem: et kjærlig ord til veiledning og hjelp, men også forbundet med litt tukt. Nei, for hvert av sine ord og gjerninger velger Herren den rette tiden. Når han roser, er det med visdom, og sjelden slik at den som blir rost, får vite det her. En gammel gudsmann har sagt: Verden roser deg i ansiktet og laster deg bak ryggen; den guddommelige sannhet gjør det omvendt.

Men salige er de som i likhet med Johannes blir vurdert høyere av Herren enn de selv vet om (se Matt 25,37–39).

Nei, Johannes hadde ikke vært et siv som bøyde seg dit vinden blåste. Folket måtte ikke tro at Johannes var et vaklende, svaiende menneske fordi han hadde hatt denne anfektelsens stund. Og det gjelder den dag i dag at de av Guds barn som kjenner de dypeste anfektelsene, visselig ikke er de dårligste Guds barn. Tvert imot er de ofte de mest alvorlige. De som ligner sivet, blir sjelden plaget av virkelig dype anfektelser.

Heller ikke var det en hoffpredikant i myke, fine klær de i tidligere dager hadde gått ut i ørkenen til. Alle visste at han ikke var i kongens hus, men i kongens fengsel. Alle visste også hvorfor: Det var for sannhetens skyld. De visste også at Johannes lett kunne ha vunnet seg en stor plass ved hoffet, om det hadde vært målet hans. For kong Herodes «hørte ham gjerne», som det står (Mark 6,20). Men alle visste også at Johannes var for stor i sannferdighet til å trives i kongens hus.

Vi vet at omgangen med de store, de myke klærne og kongelig gunst har svekket mer enn én som tidligere stod fast i stormen, og har polert mer enn én klippemann. Johannes ble ingen hoffpredikant. Men hva ble han? En profet i fengsel (v. 2), ja, endog langt mer enn en profet. For Johannes' profetembete gikk over i en engels embete. Han var den engelen som profeten Malaki hadde

spådd om (Mal 3,1).[1] Etter sin tjeneste var han en engel, selv om han ikke var det av natur. Slik englene står for Herrens åsyn, slik stod Johannes ansikt til ansikt med Herren og vandret i hans nærhet.

Men likevel var han mindre enn den minste i himlenes rike (v. 11). Her er det ikke personene som blir veid mot hverandre. Det er himlenes rike som stråler fram i sin guddommelige verdi, og som derved gjør selv den minste innenfor dette riket større enn den største utenfor. Det største av det som er stort blant mennesker, er likevel bare dvergaktig mot den nådens storhet som blir gitt i riket som er opprettet i Kristus. Her er skillet trukket mellom den gamle og den nye pakt.

Dermed er det sagt hvor veldig en nåde himlenes rike, som nå var kommet nær i ham, brakte menneskene. Derfor var den tiden da Kristus trådte fram, en mektig besøkelsestid. I menneskeslekten som helhet, men særlig i Israel, var det en glød av lengsel, en higen etter noe nytt som kunne fylle hjertet, en hunger etter brød for sjelen. Den kunne ikke nøye seg med steinene fariseerne gav, eller med hedenskapets tomme visdom.

Det er meningen med Herrens ord (v. 12): «Fra døperen Johannes' dager til nå trenger de seg inn i himlenes rike med makt.» Vismennene fra Østen, høvedsmannen i Kapernaum (kap. 8) og den kanaaneiske kvinnen viser oss en slik inntrengning blant hedninger. Og folkemengden som trengte seg om Herren, viser oss det samme i Israel, selv om så stor en del av vekkelsen ble kvalt ved ondskapen hos dem som ledet folket.

Men en slik pågåenhet må til også for å vinne himlenes rike. «De som trenger seg inn, river det til seg» – det er et ord som hver den som vil bli salig, må få oppleve. Det må noe av Jakobskampen til, noe av den kanaaneiske kvinnens utholdenhet.

En troende kvinne hvis foreldre bodde i India da hun var barn, forteller om et uforglemmelig besøk av den kjente misjonæren Samuel Hebich. Ved det ble dette ordet, Matt 11,12, for alltid innprentet i henne.

Hun var blitt søvnig mens Hebich om kvelden leste høyt fra Matt 11. Hebich var nettopp kommet til ordet: «De som trenger seg inn, river det til seg.» Han stanset, ropte på henne og sa: «Elisabeth, vil du ha denne blyanten?» Med det samme trakk han fram en lang blyant. Barnet grep etter den, men han holdt den litt fast. «Du må ta bedre tak, Elisabeth,» sa han. Da rykket hun til for alvor og fikk blyanten.

«Men glem nå aldri, mitt barn,» sa han, «at slik går det også til med himlenes rike. Gud vil gi oss det, men ikke når det er en halvt likegyldig sak for oss, bare når vi trenger på.»

Ja, den gamle gudsmannen så rett på dette ordet fra Herren. Det gjelder å kjøpe den beleilige tiden. Og at tiden var der, innskjerper Herren (v. 13–14) ved åpent å forkynne for folket at døperen Johannes var den Elia som det var profetert skulle komme før Herren kom med den nye pakt, der loven og profetene skulle bli oppfylt. «Om dere vil ta imot det,» sier Herren. Ja, det må vilje til for å kunne tro. En må ha et hjertets øre å høre med (v. 15).

[1] NB: «budbærer».

42. Herrens ve over den urimelige slekten (11,16–24)

Riktignok var det mange sjeler som trengte seg inn i himlenes rike som med makt. Men slekten som helhet, slik den var innenfor jødefolket, gir Herren oss et bilde av. Han sammenligner dens framferd med små urimelige barn som verken vil det ene eller det andre, og som ingen lek passer for. Allerede dette er en anklage mot slekten: at den i en så alvorlig sak oppførte seg som barn som leker. Den dag i dag merkes den samme ånden hos denne verdens barn. Alt skal tas lett og lystig. En leker med synden, og en leker med det helligste av alt: med sin sjel, med Guds rike.

Ellers viser lignelsen jødenes stilling til døperen Johannes og til Frelseren selv. Døperens forkynnelse av omvendelse kunne sammenlignes med klagesanger. Frelserens saligprisninger og lokkende evangelium ble de milde fløytetonene. Men vantroen tar anstøt av det ene like mye som av det andre. Johannes beskyldte de for å være besatt, fordi han levde et liv i faste og ytre forsakelse. Menneskesønnen beskyldte de for å være en storeter og vindrikker, fordi han satte seg til bords med tollere og syndere.

Den dag i dag rir verden én av disse to kjepphestene: Enten er en «for streng og umenneskelig», eller så er den hellige presten altfor verdslig – «han har lett for det, med det fete levebrødet sitt» osv.

Vi vil bli stående ved Herrens svar på alt dette: «Visdommen er rettferdiggjort av sine barn» (v. 19).

Den evige visdom rettferdiggjør seg egentlig aldri overfor verden, for verden lar seg ikke si; den holder fast på sitt. Men de sjelene som ikke er av verden, men av sannheten, skal nok gi visdommen rett. Visdommen står egentlig her som betegnelse på vår Frelser selv (se Ordsp 8).

Men over den urimelige, vrangvillige slekten lyder Herrens verop. Korasin og Betsaida («fiskehus»), to små byer på vestsiden av Gennesaretsjøen, og Kapernaum blir her sammenlignet med de hedenske byene Tyrus og Sidon og med Sodomas land – og det til fordel for de siste. For «foraktet nåde strengelig seg hevner». Og hvem hadde fått større nåde enn de byene der de fleste av Herrens kraftige gjerninger var gjort? Likevel hadde de ikke omvendt seg.

Det er ikke fortalt i noe evangelium om undergjerninger i Korasin og Betsaida. Men av dette kan vi skjønne hvor mange under Herren har gjort ut over dem

vi hører om. Og tenk, Kapernaum, hans egen by – tenk Kapernaum, opphøyet like til himmelen ved å være Herrens bolig! «Like til dødsriket skal du bli nedstøtt,» sier Herren. Det er ikke bare en klage, men også en anklage, begynnelsen til forherdelsens og forkastelsens dom over Israel.

Av Kapernaum er det den dag i dag ikke spor igjen.

Når det står «tåleligere på dommens dag», vil det vel si at forholdsvis flere skulle bli frelst fra disse byene enn fra de jødiske byene.

Noen mener at det ikke er den evige dommen på den ytterste dag det tales om her, men den timelige dommen som skulle ramme jødefolket og byene deres ved romerne. Denne dommen skulle da bli hardere enn den timelige dommen som rammet Sodoma, Tyrus og Sidon – de to siste ble erobret og ødelagt av Aleksander den store. Men både v. 22 og 24 taler jo om den kommende dommens dag også for Tyrus, Sidon og Sodomas land. Derfor kan det neppe forstås annerledes enn om den siste store dommen.

Måtte vi som har fått så mye nåde, ikke ha fått denne nåden forgjeves! Det er forferdelig når Herrens ve må lyde over et døpt menneske og fortsette å lyde til det er for sent. Gråt når Herrens ord taler til deg om synden din, og fryd deg over hans nådeord. Vær ikke vrangvillig, men husk ordet hos profeten Jesaja: «Dersom dere er villige og hører, skal dere ete landets gode ting. Men er dere uvillige og gjenstridige, skal dere bli fortært av sverdet. For Herrens munn har talt» (Jes 1,19–20).

43. Evangeliet for de umyndige. Hvilen hos Herren og hans åk (11,25–30)

Det var det dype «Akk» vi hørte fra Frelserens hjerte over den store vantroen han møtte. Men «på den tiden» bryter Frelseren ut i takk og pris til sin himmelske Far (v. 25–27), fordi det likevel var noen sjeler som Guds rike var blitt åpenbart for. Og han slutter med å uttale et lengselens «Gid»: Gid alle ville komme til meg, bære mitt åk og smake min hvile!

Det er disse tre tonene fra vår store Frelsers hjerte som alltid finnes også hos hans sanne disipler: Akk! og Takk! og Gid! «Akk» må ikke stå alene. Vi skal skynde oss å få bokstaven T knyttet til, så det kan bli en «Takk». Da har vi det rette sinnet til å innby andre, slik at de kan merke at det i hjertet vårt bor lengselens sukk: «Gid du ville!» (Jes 48,18) – «Akk, om bare all verden visste det!»

Av Luk 10,17–20 ser vi at det mellom Herrens verop over de vantro byene og hans lovprisning til den himmelske Far skjedde dette: De sytti som han hadde sendt ut, kom tilbake med stor glede over det de hadde erfart av kraften i Jesu navn. Matteus nevner slett ikke utsendelsen av de sytti disiplene. Men han har samlet en del av det Herren sa til dem, i sitt 10. kapittel, i Herrens utsendelsestale til de tolv.

Ja, kan vantroen vi møter, få hjertet til å sukke, så kan hjertet hoppe i brystet på et Guds barn av glede når det merker den levende troen hos sjeler. Og når denne gleden vender seg oppover og blir til lovprisning, da har den vært av rett slag.

Det Herren kjærlig priser sin Far for, er at evangeliet hans har dette ved seg: Det krever ikke stor forstand og verdslig visdom, men er nettopp tilgjengelig for «umyndige». Det er de barnlig enfoldige, som kjenner sin trang til en verge, og som har erfart: «Jeg trenger deg, å Jesus.»

En rik og verdensklok grosserer hadde en bror ute på landet som var noe begrenset når det gjaldt evner. Denne broren ble et troende, lykkelig Guds barn, til stor forargelse for sin kloke bror, som sa spottende: «Det trodde jeg da du var for dum til.» – «Men dette skulle ikke inn i hodet, men i hjertet, kjære bror,» var svaret han fikk. Og dermed traff han nettopp det Herren sier her. Verdensmennesker snakker så ofte om å være godt lært eller dårlig lært, men «med hjertet tror en til rettferdighet» (Rom 10,10).

Erklær deg selv umyndig, sett deg i ydmykhet ved Herrens føtter, så går evangeliets lys opp for deg – det lyset som forblir skjult for alle selvkloke og verdenskloke.

«Ja, Far, for slik skjedde det som var deg til behag» – slik lød det fra Frelseren da han i Ånden samtalte med sin Far. Men den dype grunnen til at evangeliet bare blir åpenbart for de ydmyke og barnlig troende, er at evangeliet er ett med Frelserens person. Evangeliet er ikke tankerekker. Det er et liv i Kristus Jesus. Ham har Faderen overgitt «alt» til, og uten ham kan ingen lære den himmelske Far å kjenne (v. 27).

Det dype forholdet i vesen mellom den evige Far og hans enbårne Sønn møter oss her i v. 27. Bare Faderen kan åpenbare sin Sønn for en menneskesjel (se Matt 16,17: «Det er ikke kjøtt og blod som har åpenbart dette for deg, men min Far i himmelen»), og bare Sønnen kan åpenbare Faderen for oss (Joh 14,6: «Ingen kommer til Faderen uten ved meg»).

Men fordi livet og lyset er gitt oss i Guds evige Sønn som den eneste veien til Faderen, slutter han nå med å kalle alle til seg: «Kom til meg, alle som strever og har tungt å bære, og jeg vil gi dere hvile!» For en kjærlig og vennlig innbydelse! Du som trykkes av syndeskyldens byrde – du som kjemper mot fristelsene dine, men ikke kommer noen vei – hør Herrens kall! Han har hvilen til deg. For han har makt på jorden til å forlate synder (Matt 9,6), og han har seierskrefter også til din skrøpelighet, så du kan få puste fritt.

Hvordan har ikke dette ordet smakt for de sjelene som sukket under lovens anklage og attpå til under alle fariseernes selvlagde forskrifter! Legg merke til dette «alle». Luthers venn Melanchthon sier om det: «I dette "alle" skal du også innbefatte deg selv og ikke tenke at du ikke hører med blant dem. Du skal ikke lete etter en annen navneliste fra Guds side.»

«Hvile» er et søtt ord for den som er trett. Men skal hvilen bli bevart og styrket i et troende hjerte, da må vi merke oss det Herren føyer til (v. 29–30). Når han tar bort det gamle, tunge åket som gjorde sjelen motløs fordi den ikke kunne bære det, fører han oss inn under et nytt åk, som han kaller «mitt åk» og «min byrde». Men dette åket er «gagnlig», og denne byrden er «lett».

I gamle dager lot seierherren de overvunne gå under et åk som var satt opp slik at de alle måtte bøye seg. Det er også vår Frelsers krav. På kne må vi ned i ydmykhet, så vi lærer av ham som har det saktmodige og ydmyke hjertet.[1] Saktmodighet og ydmykhet er begynnerfagene i Herrens skole, men også de faste hovedfagene.

Å gå i denne skolen er visselig et åk og en byrde for det gamle mennesket. Men for det nye mennesket er det en velsignelse, en salig hvile, å ha funnet de ydmyke stedene og mer og mer vokse fast til dem, som det står i salmen:

I ydmykhet er hvile
og meget godt å bo.

[1] NB: «nedbøyd og ydmyk av hjertet».

44. Sammenstøt med fariseerne om sabbaten (12,1–8)

Det første sammenstøtet med fariseerne om sabbaten blir fortalt i v. 1–8. Det må ha skjedd omkring påske. Kornet stod nemlig ennå på åkeren, men var samtidig modent nok til å stille sulten. Hos Lukas står det «den nestførste sabbaten» (Luk 6,1).

Etter bestemmelsen i 3 Mos 23,14 måtte de ikke ete brød av kornet før et nek var blitt ofret til Herren. Dette skulle skje den andre dagen etter påskesabbaten, så før den dagen har disiplene neppe rørt kornet. Vi må derfor anta at sabbaten det her er tale om, var ukesabbaten før sjuende påskedag, omkring 23. april, mens den 24. var påskehøytidens avslutningsdag. Siden det altså var to helligdager etter hverandre, kunne den første av dem med rette kalles den nestførste. I grunnteksten står det også: «på sabbatene».

Å plukke aks og stille sulten med kornet var tillatt etter Moseloven: «Når du kommer inn i din nestes kornåker, kan du plukke aks med hånden. Men sigd må du ikke bruke på din nestes kornåker» (5 Mos 23,25).

Fariseerne må ha fulgt Jesus på en viss avstand, kanskje for å se om han ville gå lenger enn en sabbatsvei (2000 skritt, også en av fariseernes vedtekter). Sabbaten var Guds hellige ordning og et av de store tegnene som skilte Israels folk fra hedningene. Men i sin selvrettferdige viktighet hadde fariseerne lagt til en mengde vedtekter som gjorde dagen til en pinefull dag snarere enn en dag til hvile og styrke.

Dermed mistet de den dype kjernen i sabbatsbudet. For helligdagens kjerne er «barmhjertighet» (v. 7). Dagen er en kjærlighetsgave fra Gud og skal brukes i lyset av kjærlighetsbudet. Å plukke aks kalte fariseerne å «høste», og å gni aksene mellom hendene kalte de å «treske».

Vi ser hvordan fiendskapet fra fariseernes side har vokst. De søker en anledning til å gå løs på Herren, og nå mente de å ha funnet en. Dette var jo etter deres mening tydelig nok sabbatsbrudd.

Herrens svar er fullt av himmelsk visdom. Først nevner han et eksempel fra den hellige historien (v. 3–4): David hadde på flukten brutt lovens ytre bestemmelser da han i sin nød åt skuebrødene fra Herrens tabernakel (1 Sam 21,6). Dem gav «presten» Ahimelek ham. Han så at det var noe som gikk over lovens bokstav, nemlig kjærlighetens krav. Men når David kunne gjøre dette, som jo

var mot lovens bokstav, hvordan kunne de da klandre hans disipler? De hadde bare støtt an mot fariseernes vedtekter, slett ikke mot Guds lov.

Dernest viser Herren til selve loven (v. 5) som et vitnesbyrd mot fariseernes uåndelige forståelse. For å hellige sabbaten måtte prestene jo arbeide i templet, slik prestene den dag i dag må gjøre tjeneste på Herrens dag. Det fantes altså arbeid som kjærligheten krevde til beste for andre, og det etter lovens eget krav.

Men kunne tjenesten i templet gi rett til dette, hvor mye mer da Jesu Kristi tjeneste. For han var «større enn templet». Det gamle templet med tjenesten der var jo bare en forberedelse til Kristus selv, han som Guds sanne helligdom ble bygd i på jorden. Han var det gamle templets Herre, slik Malaki allerede hadde sagt (Mal 3,1). Men da var han også herre over sabbaten (v. 8) og visste nok hvordan den best skulle tjene menneskenes barn.

Ordet «Menneskesønnen er herre over sabbaten» peker på at han også kom for å fullkomme sabbaten. Det gjorde han ved å virkeliggjøre løftet om den evige sabbatshvilen hos Gud og bane veien dit. Hans makt over sabbaten har jo vist seg i menigheten hans også ved at helligdagen og hviledagen gikk over fra ukens siste dag til ukens første. Gravsabbaten ble til oppstandelsessøndagen.

For det tredje legger Herren til at selve Skriftens og lovens ånd krevde en slik forståelse av helligdagen. Det er ikke det ytre offeret som gir Guds velbehag, men hjertets barmhjertighet, det barmhjertige sinnet. Her trekker Herren igjen fram for fariseerne, som i 9,13, ordet fra Hos 6,6: «Jeg har behag i barmhjertighet, ikke i offer.» Hadde fariseerne hatt lovens ånd i seg, sier Herren, da «hadde de ikke fordømt de uskyldige», Herrens fattige disippelflokk som stilte sulten på denne beskjedne måten.

Det fariseiske synet på helligdagen, med sin pinefulle smålighet og sitt bokstavslaveri, skal være til advarsel for alle Guds barn. Men på den andre siden må det slås fast, mot verdens skammelige misbruk av Herrens dag, at Frelseren aldri har gitt lov til å bruke denne dagen til grådig søndagsslit eller larmende fornøyelser. Nei, dagen er sprunget ut av den hellige kjærligheten, og i den skal den også leves. Den skal brukes til hvile og styrke for sjel og legeme, på hellig vis for Herrens åsyn.

45. Enda et sammenstøt med fariseerne om sabbaten. Dødsfiendskap fra deres side (12,9–21)

Ved det forrige sammenstøtet var det fariseerne som fulgte etter Jesus for å lure på ham. Denne gangen er det Herren selv som går inn i synagogen deres og tar opp kampen med dem (v. 9) om det samme spørsmålet, sabbatsspørsmålet. Dermed rammet han fariseernes døde, ytre vesen.

«Og se, der var en mann som hadde en vissen hånd.» At mannen var til stede, var neppe tilfeldig. Trolig var det satt i scene av fariseerne, som hadde ventet at Jesus skulle komme. Det var nemlig sabbat (Mark 3,2). Men Guds hånd var også med i dette: Fariseerne skulle bli gjort til skamme.

Etter fariseernes tolkning måtte en bare hjelpe de syke på sabbaten når det var virkelig livsfare, så dagen ble bitter for lidende mennesker. Nå ville de se om de kunne fange Herren i det de mente var sabbatsbrudd, «for å få noe å anklage ham for». Så stiller de Herren spørsmålet: «Er det tillatt å helbrede på sabbaten?»

Snaren var lagt i listig ondskap, men de stod overfor ham som var mester i visdom. Som så ofte svarer han dem med et motspørsmål: Ville ikke den som hadde en sau som falt ned i en grøft på en sabbat, dra den opp (v. 11)? Det var vanlig skikk også blant fariseerne å gjøre det. Nå kunne de jo ikke nekte for at et menneske var mer enn en sau. Altså måtte det være tillatt å dra et menneske opp av lidelsens og elendighetens grøft.

Etter Mark 3 og Luk 6 stilte Jesus dem enda et spørsmål, nemlig om det var tillatt på sabbaten å gjøre godt eller å gjøre ondt, å berge liv eller å ødelegge det. «Å ødelegge det» betyr her å la den syke bli enda lenger i sin elendighet.[1]

Fariseerne ble stumme overfor dette svaret. Sannheten var åpenbar, men de ville ikke gi den rett, og så tidde de. Hos Markus står det at Herren «så omkring på dem med harme, full av sorg over deres forherdede hjerter» (Mark 3,5). Ja, det er forferdelig å se sannheten og likevel stå den imot. Det er å gi seg i Satans vold.

Så helbredet han den syke mannen med et ord. «Rekk hånden ut!» sa han – den hånden som ellers hang slapt ned – og mannen kunne det. Hånden ble frisk

[1] NB: «å berge liv eller å slå i hjel» (Mark 3,4).

igjen som den andre. Herren hadde gjort det med et ord alene, så fariseerne kunne ikke engang si at han hadde rørt seg for å gjøre det. Men nå kom et djevelsk raseri opp i dem (Luk 6,11). Og for første gang hører vi her hos Matteus (v. 14) at de la planer om å drepe ham. Nå var fiendskapet blitt dødelig. Løgnen hadde tapt slaget mot sannheten og hadde ikke annet å støtte seg til enn ytre vold.

Senere har de jødiske skriftlærde – sikkert for å svekke Kristi ord på dette stedet – forbudt å dra buskapen opp av grøften på sabbaten. De gav bare lov til å komme dyret til hjelp ved å legge noe under det så det selv kunne gå opp, eller ved å gi det mat så det kunne holde ut til neste dag. Men vi skal merke oss Herrens ord (v. 12): «Så er det da tillatt å gjøre godt på sabbaten.»

I jødenes lovutleggelse (Talmud) står det: «Enhver gjerning som kunne vært gjort dagen før sabbaten, er ikke tillatt på sabbaten.» Dette ordet sier jo i seg selv en stor sannhet. Men Herren viser oss altså at alle gjerninger er tillatt som ikke blir gjort for å berike eller gagne seg selv, men for å gjøre vel mot lidende og dem som er i nød.

Den verdslige jakten og slitet er tydelig nok dømt som sabbatsbrudd. Men den hellige kjærlighetens arbeid til beste for syke menneskesjeler og menneskelegemer som trenger hjelp, er sannelig til behag for Herren. Også vår helligdag skal nettopp være en helbredelsens dag, da den store sjelelegen virker i sin barmhjertighet gjennom nådemidlene sine.

I v. 15–16 blir det fortalt at da Frelseren merket fariseernes djevelske planer mot ham, «dro han bort derfra». Han har aldri lyst til tom og fruktløs strid når sannhetens vitnesbyrd først er klart avlagt. Også der har disiplene hans noe å lære av ham.

Hos Markus står det at Herren dro ned «til sjøen» (Mark 3,7). Derfor mener en at stedet der den visne hånden ble helbredet, var Korasin, det stedet som først ble rammet av Herrens ve (Matt 11,21). Igjen hører vi at Herren pålegger dem han hjelper, ikke å basunere ut undergjerningene hans og derfor rope ham ut som Davids sønn. Herren vil ikke seire ved ytre midler, men ved Åndens og Ordets stille makt over hjertene.

For å stadfeste dette anfører Matteus ordet i Jes 42,1–4. Der var bildet malt av den stille Frelseren med den inderlige kjærligheten til det elendige, «et knekket siv» og «en rykende veke», men også av den seirende Frelseren som skulle føre sannheten fram over hele jorden, også blant hedningene. Midtpunktet i denne profetien er Guds rikes stille makt. Den ble altså oppfylt i Herrens stille ferd, som var fri for alt kjødelig utfordrende.

Ordet fra Jesaja er anført fritt, men nøyaktig etter meningen, slik evangelistene pleier å gjøre.

Herren fylle våre hjerter med den samme stille, dype makten som kjærligheten og sannheten har. Der er Guds Ånd, og i den er det seier. I sin tid skal seieren sannelig bli åpenbart. «I stillhet og i tillit» skal vår styrke være.

46. Herren helbreder en besatt. Han advarer de spottende fariseerne mot den verste synden, spott mot Ånden (12,22–37)

Igjen hører vi om en undergjerning av Herren som gjorde sterkt inntrykk på folket. Det var et menneske som var både blind og stum, men blindheten og stumheten kom av at han var besatt. I Luk 11,14 står det: «Han drev ut en ond ånd, og den var stum.» Det viser hvordan den urene ånden og det besatte mennesket på en forferdelig måte går over i hverandre.

I Matt 9,32 hører vi om et menneske som var blitt stumt ved å være besatt. Men her var blindhet forent med stumhet. Det gikk en skjelving gjennom den store folkemengden som var samlet, da de så Jesu veldige makt. Det som de to blinde (Matt 9,27) alt tidligere hadde ropt: «Du Davids sønn», lød nå gjennom folkeskarene: «Han skulle vel ikke være Davids-sønnen?»

Men som folkets onde ånder for fariseerne straks til og gjentok sin sataniske beskyldning om at Jesus var i den ondes tjeneste. De fryktet vekkelsens ild som de merket i folket, og søkte å slokke den med alle løgnens midler.

Men Herren gjennomskuet ferden deres (v. 25), og i v. 25–29 legger han fram sitt forsvar. Sannelig, det skulle saktmodighet til for å gjendrive løgnens beskyldninger med en slik stille klarhet. Hvor lett blir ikke vi heftige når vi møter den gjennomtenkte ondskapen som stadig kommer igjen med de samme beskyldningene! Men det er en hellig ro over Frelserens ord og en klar tankegang som avslører løgnens vev.

Først viser han ut fra djevelrikets eget vesen at beskyldningen er umulig. Mørkets rike blir bare holdt sammen av det felles hatet til sannheten. Slik holdt fariseerne og saddukeerne sammen, og Herodes og Pilatus. Ellers består vantroens rike av egoisme. Det ville falle sammen om det kom i strid med seg selv, hvis ikke den felles interessen i å skade Guds sak holdt det sammen.

Noe virkelig godt kan ikke ondskapens ånder virke. Det ville være en selvmotsigelse. Djevelen har makt til å gjøre ting som er underlige i menneskers øyne, slik det særlig vil vise seg i Antikrists tider. Men djevelens undergjerninger sikter aldri mot noe godt. Det er svartekunster, men ikke velgjerninger.

Dernest var det jo også andre som drev ut onde ånder (v. 27). Ved hvem drev de dem da ut? Hvem skal vi forstå med «deres egne sønner»? Noen tenker på Jesu disipler, som han hadde gitt makt til å drive ut onde ånder. Andre tenker på de jødiske åndemanerne, som også fantes blant fariseernes disipler. I Apg 19,13 hører vi om slike, og i Mark 9,40 blir det også fortalt om en som brukte Jesu navn når han drev ut ånder. Om disse sine egne sønner ville fariseerne vel ikke påstå at de gjorde gjerningen sin ved Be'elsebul. Også slik ble beskyldningen deres dømt.

I den gamle paktens tid hører vi svært sjelden om besettelse. Det ser ut til at det særlig var i Jesu kjøds dager at mørkets krefter på denne måten foldet ut sitt vesen til kamp mot Herren. Ut fra det forstår vi også at det stod fram jødiske åndemanere som med mer eller mindre åndelig alvor prøvde å møte disse underlige sykdomstilfellene.

Herren slutter med å vise dem at så sant det var «ved Guds Ånd» han drev ut onde ånder, da var jo Guds rike kommet til dem med seier over den sterke djevelen (v. 28–29). Hvorfor ville de da ikke se dette med takk og glede? Hvorfor ville de forvrenge det med ondskapens våpen og dermed skyve det fra seg?

Nå var avgjørelsens tid kommet. En måtte ta parti med Herren, helt med Herren, eller også mot ham (v. 30). Mot dette ordet av Herren har en ofte stilt et annet ord av ham, som om det var en motsigelse, nemlig Mark 9,40: «Den som ikke er imot oss, er for oss.»

Forklaringen er denne: Det er tale om to forskjellige utviklingstrinn. Mark 9,40 gjelder den tiden i et menneskeliv da hjertet første gang kommer i alvorlig berøring med Jesu navn. Likevel skal vi legge merke til at det hos Markus ikke står «mot meg» og «med meg», men «imot oss» og «for oss». På dette foreløpige trinnet er mennesket ennå ikke kommet til å stå ansikt til ansikt med Kristus selv. Det er kristendommen generelt og de kristne som hjertet da tar stilling til og kanskje parti for.

Men på dette stadiet kan et menneske ikke bli stående. Etter hvert som saken blir klar for hjertet, og en møter den personlige Frelseren med hans krav på hele hjertet, blir spørsmålet: «Vil du være med Jesus?» Da viser det seg at det er forskjell på en omvendelse bare til de kristne og en omvendelse til Herren selv. Da trekker ikke så få seg bort av dem som til å begynne med har stilt seg vennlig. Og da rykker dette ordet fram (v. 30): «Den som ikke er med meg, er mot meg, og den som ikke samler med meg, han sprer.»

Altså finnes det ikke noe nøytralt stadium, ikke noe «både – og», men «enten – eller». Den som ikke arbeider med for Guds sak, arbeider i virkeligheten mot den. Hver og en prøve seg selv!

Men den som arbeider mot, den som i likhet med fariseerne prøver å spre glørne for at den hellige ilden ikke skal brenne, må se til at han eller hun ikke ender i det verste: «spott mot Ånden» (v. 31–32). Legg merke til at det ikke står «synd mot Ånden», men «spott». For en kan gjøre Guds Ånd sorg (Ef 4,30), og det gjør også Herrens hellige ofte. En kan stå Den Hellige Ånd imot (Apg 7,51). Men det det her er tale om, er toppunktet, spissen og fullendelsen av synden mot Den Hellige Ånd.

Det ligger en usigelig nåde i at all annen synd og spott skal kunne bli tilgitt menneskene. Det kan bli talt mye «mot Menneskesønnen» uten at det er spott mot Ånden. Vantro mennesker sier ofte mange fryktelige ting mot Herren, men de vet ikke hva de gjør. Kristus står likevel på en måte utenfor dem, og det kan bli rom for anger og omvendelse.

Men Ånden virker og vitner inne i mennesket selv. Spott mot Ånden betegner da den bevisste forherdelsen: med full viten og vilje om hva en gjør, å vende sannheten ryggen. Om denne synden, som aldri kan bli tilgitt, tales det også i 1 Joh 5,16 som en «synd som er til døden», som apostelen ikke sier at en skal be for, og i Hebr 6,4–6.

På disse to stedene, og likeså i Luk 12,10, tenkes det på frafall hos mennesker som en gang har vært troende. Her, der advarselen lyder til fariseerne, tenkes det på uomvendte mennesker som Herrens Ånd kaller på og overbeviser, men som verger seg mot den og forherder seg.

Til sist må all vantro ende i denne synden, jo sterkere Herrens nåde trenger på. Men når det er kommet så langt, er skjult for oss. De som med sorg og lengsel etter fred frykter for at de har begått denne synden, har uten tvil ikke begått den. For sann anger er utelukket der Ånden for alltid har forlatt et menneske.

Men i denne synden faller en aldri på én gang. En glir inn i den litt etter litt når en oppgir kampen mot sin synd, lukker øret for sannhetens røst og begynner å leve i synd. Så blir Ånden lammet og gjort blind, mens en glir ned de tre fryktelige trappetrinnene: vil ikke, kan ikke, vet ikke.

Sannelig, ingen kommer inn i denne tilstanden uten at Herren har advart dem en mengde ganger. Derfor advarte Herren også fariseerne, som stod like på randen av denne synden. Han prøvde å føre dem til selverkjennelse. Han ville vise dem at de formastelige ordene de talte, kom av hjertets ondskap, «det onde forrådet» der inne. Derfra vellet de onde ordene fram som råtne frukter fra det råtne treet (v. 33–35).

Nettopp derfor har ordene våre betydning for dommens dag, fordi de åpenbarer det indre (v. 36–37). «Hvert unyttig ord» – for et regnskap! På dommens dag vil et menneskes ord stå fram som vitner mot ham. Tenk på edene, tenk på løgnens ord, sladder, tåpelig prat, bitre ord, lettsindige ord! Forferdelig å skulle stå alene med hele dette regnskapet på dommens dag!

Gud være takk for at dette regnskapet kan bli gjort opp, så det går i balanse på dommens dag. «Én dråpe av Jesu blod kan slette det ut alt sammen.» Vil du flykte fra Guds vrede, så flykt inn i Guds armer. Men «her nede er evige armer» (5 Mos 33,27). De møter oss i Jesus Kristus. Bare ved ham kan det onde hjertet dødes og et nytt og godt sinn vokse fram.

«Et godt menneske bærer fram gode ting fra sitt gode forråd.» Så prøv hva som kommer fram fra ditt indre! «Den som tror på meg, som Skriften har sagt, fra hans indre skal det flyte strømmer av levende vann», har Frelseren sagt (Joh 7,38).

Il da, synder, til ham hen,
Jesus Kristus er vår venn.

Det er blitt talt en del om hvordan ordet i v. 32, «verken i denne tidsalder eller i den som kommer», skal forstås. Noen har ment at det gir et håp om at det for andre synder, de som ikke var spott mot Den Hellige Ånd, ville være tilgivelse i den kommende verden, altså omvendelse etter døden.

Men skillet mellom «denne tidsalder» (det greske ordet *aion* betegner en tidsperiode) og «den som kommer», blir i Skriften alltid satt ved Herrens gjenkomst for å dømme levende og døde. Da begynner «den kommende verden», som den kalles i Luk 20,35. Dermed faller beviset for omvendelse etter døden bort når det gjelder dette ordet. (Her tenkes det selvfølgelig bare på slike som er blitt stilt overfor Menneskesønnen her nede.) For etter dommedag kjenner Skriften absolutt ingen mulighet for omvendelse.

Meningen med ordet «verken i denne tidsalder eller i den som kommer» kan da bare være denne: aldri noen sinne, aldri i evighet. Det er det grufulle ved spott mot Ånden som Herren vil innskjerpe med dette uttrykket.

Herren hjelpe hver av oss til å lytte og lyde når Ånden taler, og til å be med David: «Ta ikke din Hellige Ånd fra meg!» (Sal 51,13).

47. Jonategnet. De sju urene åndene (12,38–45)

Herrens ord hadde rammet. Men noen av de skriftlærde og fariseerne søkte dekning ved å kreve flere tegn av Herren, som om de da ville tro. Men kravet deres var bare et påskudd. Hadde de villet tro, var det sannelig mer enn nok av tegn. Herren avviser dem med alvorlige ord som en «ond og utro slekt». Bare ett tegn varsler han om for dem, et Jonategn (v. 39–40). I Jonategnet lå igjen en hentydning til Jesu død og begravelse, men også til hans oppstandelse.

Når noen såkalte kritikere har erklært Jonas historie for en fabel, bryter de samtidig staven over vår Frelser. Han så sannelig ikke på Jonategnet som en fabel, siden han viser til det i denne alvorlige ordvekslingen med fariseerne. For kristne må dette vitnesbyrdet fra Herren om Jonas profeti være nok.

Når det står «tre dager og tre netter» om den tiden Menneskesønnen skulle være i jordens hjerte, er det regnet på jødisk vis. Jødene regnet nemlig med hele døgnet, selv om det bare var tale om en liten del av det. Slik regner de den siste delen av langfredag som det første døgnet og den første delen av påskesøndagen som det tredje døgnet. På lignende måte sier vi jo «åtte dager» når vi bare mener sju.

Om storfisken viser vi til forklaringen av Jonas bok. I grunnspråket står det bare «sjødyr», og det må antas å være den såkalte Jona-haien, som finnes i Middelhavet.

Herren taler her på en dunkel måte om sin oppstandelse, slik som i Joh 2,19. Fariseernes spørsmål fortjente ikke et tydeligere svar. For spørsmålet vitnet om det forherdede sinnet som ville falle inn under dommen fra det andre Jonategnet (v. 41), nemlig at mennene fra Ninive omvendte seg ved Jonas forkynnelse.

På lignende måte stiller Herren «dronningen fra Syden», dronningen av Saba, fram som vitne i dommen mot den forherdede slekten av jøder. For her var mer enn både Jona og Salomo. Her var han som disse bare hadde vært svake forbilder på, og ham forkastet de. Den større nåden bringer større ansvar og tyngre dom om den blir forkastet. «De fjerneste strøk av jorden» betegner landene som ligger lengst borte.

Ordet i v. 43–45 er svært alvorlig. Det hadde gått en vekkelse gjennom folket, men nå så det ut som om de onde åndene skulle ta makten igjen ved fariseernes

ondskap. Folket forherdet seg i stedet for å omvende seg. Men formaningen til hele slekten legger Herren fram ut fra eksemplet med det enkelte mennesket.

Det er åpenbart faren ved det halve stadiet Herren her peker på: å ville være litt med Herren, men ikke ville omvende seg helt fra hjertets dyp. En legger av en hel del av de gamle syndene, og hjertehuset blir «feid og pyntet». Men når det samtidig blir stående ledig, når den nye beboeren, Herren med Den Hellige Ånd, ikke får være husets herre i sannhet, da blir lett «det siste verre enn det første».

Det er et underlig innblikk vi får i åndeverdenen ved disse ordene. Herren peker på det hvileløse hos de falne, opprørske åndene. Det samme viser seg hos alle ugudelige mennesker: «Det er ingen fred … for de ugudelige» (Jes 48,22).

De «tørre traktene» betegner den golde, uhyggelige ørkenen. Der flakker de urene åndene om. Men den eneste slags hvile, om en kan si det slik, som finnes for disse grufulle åndene, er å gjøre ondt. Derfor lengter de tilbake til sin gamle bolig. «Begynt er ikke endt» – det er den prekenen som lyder til oss fra dette ordet.

De onde åndene er frekke. De prøver igjen med ny kraft, og så «flytter de inn og bor der». Ja, hvis de lykkes, bor de i det hjertet. Det vil si at det hjertet igjen blir deres faste borg.

Sjutallet betegner det fulle tallet. Derfor tales det i Johannes' åpenbaring om «de sju ånder som er for hans trone» (Åp 1,4; se også Sak 4,10). Med dem betegnes Den Hellige Ånds fylde. Her betegner de sju onde åndene ondskapens fylde, djevelskapets fulle kraft.

Helt for Jesus – ta skrittet fullt ut og vær på vakt! Det er den alvorlige røsten til hver den som har begynt å komme til Herren.

48. Det åndelige familiebåndet (12,46–50)

I dette lille avslutningsstykket ser vi Jesu slekt etter kjødet i deres forhold til ham. Hva kom de for? Å, de mente at han «gikk altfor langt». Av Mark 3,20 ser vi at det ikke engang hadde vært tid til å spise. Derfor mente hans nærmeste at han ville bli helt utmattet. De mente seg forpliktet til å stanse ham i det som etter deres mening var en altfor ytterliggående iver.

Det lå vel en slags omsorg i dette, men den var kjødelig. Det var et kjødelig sinn som fikk tak i Marta den dagen i Betania da hun gikk og strevde med serveringen mens Jesus talte. Slik også her. Det hører vi av Herrens svar. Det går ut på at det åndelige slektskapet er et dypere bånd enn det bare legemlige (v. 48–50).

Herren så ikke bort fra familieføIelsen. Det ser vi i Matt 15,4, der han innskjerper budet: «Hedre din far og din mor!» Det ser vi langfredag, da han midt i dødens smerter tenkte på sin mors kår her i livet. Men der en må velge mellom slekten etter kjødet og slekten vår i troen, de hellige, der gjelder det å minnes Herrens ord på dette stedet (se også Matt 10,37 og Luk 14,26).

Vi blir minnet om ordet i Hebr 2,11: «Derfor skammer han seg ikke ved å kalle dem brødre.» For en nåde å komme inn i den hellige familien, å få høre til Jesu slekt! Veien har han vist oss: «Den som gjør min himmelske Fars vilje» (v. 50). Men dette er Guds bud og vilje, «at vi skal tro på hans Sønns, Jesu Kristi navn og elske hverandre, slik han bød oss» (1 Joh 3,23). Men hans brødre etter kjødet trodde jo ennå ikke på ham (Joh 7,5).

Herrens ord inneholder også et alvorlig kall til denne slekten hans. Lykkelig er den som får erfare den helt særegne, salige gleden ved å komme i slektskap med sine kjære på dobbelt vis.

Jesu mor var jo troende, men lot seg her lede med av de vantro barna. Herren hjelpe hvert Guds barn til å se klart i denne saken, og framfor alt til å bevare denne salige plassen i troen: å få høre til Jesu slekt, den høyeste adel som kan nevnes.

49. Herren begynner å tale i lignelser. Såmannen og de fire slags jord (13,1–23)

Dette trettende kapitlet hos Matteus inneholder sju lignelser av Herren. Som vanlig samler Matteus det som hører sammen. Slik har han i Bergprekenen (kap. 5–7) samlet en del av Jesu taler, i kap. 8 og 9 en hel rekke undergjerninger, og nå her hans lignelser.

Herren hadde nok ofte brukt bilder tidligere – det hører med til Østens måte å tale på – men først nå møter vi denne læreformen i lignelser. Også disiplene undret seg over at han begynte å tale i lignelser på denne måten (v. 10).

Men denne overgangen peker på en forandring i folkets stilling. De fleste av tilhørerne hans ble i sitt kjødelige sinn og tenkte seg stadig Guds rike bare som et ytre rike med jordisk makt og herlighet. Og fra fariseerne gikk det ut en fryktelig påvirkning, slik at mange ble forherdet. Derfor holdt Herren nå opp med å tale til folket på den mer likefremme måten. Dette utdyper han nærmere i svaret til disiplene (v. 11–15).

En lignelse er altså en framstilling av noe fra Åndens verden, kledd i en hendelse fra det virkelige, ytre livet. Derfor finnes det aldri noe trekk i Jesu lignelser som inneholder noe umulig.

På den ene siden skulle lignelsen liksom tilsløre sannheten noe for de vrangvillige, så den store mengden ikke så lett skulle komme til å spotte og misbruke den. Herren sier: «Derfor taler jeg til dem i lignelser. For de ser, og likevel ser de ikke. De hører, og likevel hører de ikke, og forstår ikke» (v. 13). At Herren nå brukte lignelsens form, var altså på den ene siden en dom, en oppfyllelse av profeten Jesajas spådom i hans sjette kapittel, der han taler om folkets forherdelse.

Det er en dyp og alvorlig lov i Guds rike at Gud gjør den hard som gjør seg selv hard. Som i frelsen er det også i forherdelsen et samarbeid mellom menneskene og Gud. Ordet virker alltid det ene av to. Denne åndelige loven gir Herren et særegent uttrykk i v. 12, i det kjente, alvorlige ordet: «For den som har, til ham skal det bli gitt, og han skal ha overflod. Men den som ikke har, skal bli fratatt endog det han har.»

Tanken i dette ordet er jo denne: Den som har villigheten, lengselen etter sannheten, skal få nåde og lys fra Gud, og det i rikt mål. Men den som har et vrangvillig sinn overfor Guds ord og «ikke har» villigheten, skal miste selv «det han har», det lille han kan ha hatt av ærbødighet for Ordet og av hellige minner.

Der viljen er, går det framover. Der den mangler, går det tilbake – slik er loven i Åndens verden. Stillstand finnes ikke. De aller fleste av dem som sier at de bryter med kristendommen, hadde slett ingen kristendom fra før. Men spirene som ble plantet i dem i dåpen, visner bort, og muligheten for omvendelse blir mindre.

Men på den andre siden tjener lignelsens form også til å gjøre sannheten anskuelig, til å feste den og prente den inn ved hjelp av levende bilder. Slik var det også en velgjerning i lignelsens måte å tale på.

Guds rike er jo en hemmelighet (v. 11) for det naturlige mennesket. Det trengs lys fra Gud for å få kjenne «himlenes rikes mysterier», men dette lyset blir gitt til alle villige hjerter. Og lignelsen kan bli en mektig hjelp til å lukke opp sannhetens lys litt etter litt der hjertet lengter etter sannheten. Av og til kan den ved Guds barmhjertighet vel også hake seg fast i vrangvillige hjerter, så det med tiden kom velsignelse ut av det.

Herren priser disiplene sine salige for det de fikk se og høre: at nådens fulle lys fikk skinne for dem, det lyset som så mange av den gamle pakts troende med lengsel hadde skuet fram mot (v. 16–17). Ja, for en barmhjertighet for hver sjel som har fått hjertets øye og øre lukket opp! Er det din lykke, kjære leser? Eller hører du ennå til dem som famler omkring i vantroens mørke og stadig støter seg på sannheten?

Av lignelsene skal vi også lære at det selv i de mest hverdagslige ting kan ligge dype prekener til oss, bare det åndelige øyet og øret er åpnet for å se og høre det. Det er vakkert når Herrens venner også på den måten kan være den store Mesterens disipler: at en går i sine daglige gjøremål med et våkent øye for Åndens lov i naturens verden.

Den første lignelsen vi møter, er lignelsen om såmannen. Det er med rette sagt om alle Herrens lignelser at de ligner sky- og ildstøtten fra Israels folks vandring gjennom ørkenen. Skyen vendte den mørke siden mot egypterne, men den lyse mot paktsfolket. Måtte da hjertene våre nå være åpne for lyset, så den store Såmannen også gjennom dette ordet kunne så i hjertene våre! Det er det Herrens ord i v. 9 oppfordrer til: «Den som har ører, han høre!»

«Samme dag», står det (v. 1), det vil si den samme dagen som det som er fortalt i Matt 12,22. Jesu prekestol var en fiskebåt, mens folket stod inne på stranden. Snart på fjellet, snart ved sjøen og til andre tider i templet og synagogene lot Frelseren Ordet lyde. Det er rom for det overalt. Der stod nå de mange menneskene, og Herrens lignelse gav dem noe å tenke på nettopp når det gjaldt Ordets virkning. Den var ikke så stor som folkemengden kunne synes å varsle om, men forgjeves lød Ordet heller ikke.

For et treffende bilde det er å sammenligne Ordet fra Gud med et såkorn! Slik det ligger et helt nytt liv i det lille såkornet, bare det får de rette vilkårene for å vokse, slik er det også i det levende Guds ord. Der det blir tatt imot, utvikler det

et nytt, evig liv. Det som bare er menneskeord, er som døde steiner, som ikke kan bli til liv. Nei, «sæden er Guds ord».

Det lignelsen (v. 3–8) og forklaringen av den (v. 18–23) legger oss på hjertet, er dette: Med én og samme sæd, strødd ut av én og samme såmann, blir virkningen likevel så forskjellig etter hva slags jord den faller i. Herren talte jo lignelsene med blikket rettet mot en blomstrende, veldyrket egn og en mye brukt landevei. Bildet lå altså like for hånden, og det får liv når Mesteren rører ved det med «disippeltunge» (Jes 50,4).

Herren nevner fire forskjellige tilfeller. I det første faller kornet på den fasttråkkede veien («ved veien», det vil si den hardtråkkede stien langs åkeren). Det betegner fullstendig mangel på vekst. Hjertet er adspredt og nedtråkket av så mange verdslige tanker og beregninger at det slett ikke blir noen åndelig forståelse, og «den onde» (v. 19) river straks Ordet bort. Overfor dette har de tre følgende det til felles at sæden likevel trenger ned i jorden og derfor også vokser på en eller annen måte.

Det andre tilfellet er en svært lovende begynnelse, men det viser seg å være bare skuffelse. Det er de overflatiske menneskene, ofte noe følelsesfulle, men hjertet i seg selv er ennå ubrutt. Når det blir «trengsel eller forfølgelse for ordets skyld», tåler ikke slike hjerter det. Kanskje er bare en foraktelig mine eller et spottende ord nok, så «faller» det mennesket «straks fra», like fort som det før lot seg bevege av Ordet. Solsteken, trengselen, viser seg nødvendig i Guds skole for å prøve hjertene.

Det tredje tilfellet viser også en dypere vekst, men den blir hindret av andre vekster, som også får lov å vokse. Her mangler det ikke dybde i jordsmonnet, men jorden er for uren.

På den kraftigste jord kan sæden bli ødelagt når ugresset får lov å vokse sammen med den. Det er begjæret etter de jordiske ting, eller som det så betegnende heter hos Markus: «lyst til andre ting» (Mark 4,19). Enten det nå viser seg som «tidens bekymring» eller som «rikdommens bedrag», så kveler det Ordets sæd, så det ikke kan bli noen kjerne.

Dette tredje tilfellet oppfordrer til enda mer alvorlig selvprøvelse. For her kan det være mye alvor og mye som ligner den sanne tro, men – de timelige ting har likevel overtaket.

Til slutt den gode jord: det hjertet som «hører ordet og forstår det» (v. 23), som «tar imot» det (Mark 4,20) og «bærer frukt i utholdenhet» (Luk 8,15).

I seg selv er jo hvert menneskehjerte ondt (Matt 7,11). Men i Herrens øyne er det «et vakkert og godt hjerte» (Luk 8,15) som i barnlig tro og ydmykhet, ved Den Hellige Ånds kraft, gir Ordet inngang og holder fast på Ordet (Åp 3,8) – til tross for den ondes angrep, til tross for trengsel og forfølgelse, til tross for fristelsen fra bekymringer og begjær. I Østerland gir den fruktbare jorden ofte svært mange foll. Ordet her (v. 23) gir mot til å sette målet høyt og vente store ting av Herren.

Men i hvert enkelt Guds barn finnes det også noe av de tre dårlige slagene jord. For Guds barn gjelder det derfor å be om at hjertets naturlige hardhet må bli mer brutt i hjertegrunnen, så den gode sæden kan få dypere rot. Det gjelder

å be om at våkenheten overfor det adspredte sinnet, som gir den onde fienden anledning, må bli større. Og til slutt gjelder det å be om at hjertet må bli grundig renset, og tistlene og tornene stukket opp. Et rent, kraftig stykke såland gleder menneskets øye. Et renset, ydmyket, våkent hjerte, der Guds ord kan folde ut sitt herlige vesen, gleder Guds øye.

Det er merkelig at det står: «Den som ble sådd ved veien», på steingrunn, blant torner og i den gode jord, når det jo ikke er mennesket selv, men sæden, som blir sådd. Men at Herren uttrykker seg slik, har en dyp tanke. Guds ords sæd blir jo ikke værende for seg selv, men vokser sammen med det mennesket den blir sådd i. Slik blir sædens historie samtidig menneskets historie.

I virkeligheten har vi her igjen de to slags mennesker: de uten frukt og de med frukt. Hvordan står det til med din hjerteåker, kjære leser?

50. Ugresset blant hveten (13,24–43)

Kirkehistorisk har en sett den første lignelsen, om såmannen som gikk ut for å så, som et særlig bilde på kirkens første tid, såtiden. Lignelsen om ugresset blant hveten, som vi nå skal se på, har en derimot sett som et bilde på tiden like etter at apostlene gikk hjem.

Så lenge apostlene levde, ble ugresset holdt tilbake med stor kraft ved den apostoliske myndigheten og den alvorlige kirketukten som ble øvd (se Apg 5, Ananias og Saffira). Men etter apostlenes død stod det fram mange vranglærere, som førte mange vill. Da ble det fra flere kanter gjort forsøk på å skille ut en ren menighet. Men det lyktes ikke. Det ytre skillet mellom hvete og ugress har Herren forbeholdt seg selv.

Herren forklarer selv lignelsen (v. 37–43). Når det står: «Himlenes rike kan lignes med en mann som hadde sådd godt korn i åkeren sin» (v. 24), menes det med denne uttrykksmåten: «Det er med himlenes rike som når en mann» osv. På en måte er denne lignelsen en fortsettelse av den forrige. Her ser en ikke så mye på selve begynnelsen av veksten som på de fiendene den gode sæden (kornet) alltid vil ha på jorden. Her finner vi også de to slags mennesker stilt fram for øynene våre. Ugresset fyller den plassen der Ordets sæd ikke ble tatt imot.

Såmannen som sådde den gode sæden, er vår Frelser. Det er Jesus som sår, selv om han gjør det ved sine tjeneres hånd. Åkeren betegner her hele menneskeverdenen generelt (v. 38). Den gode sæden er frukten av Herrens virksomhet, «rikets barn». Dette uttrykket betegner her ikke den gamle pakts barn, slik som i Matt 8,12, men de troende, Herrens hellige folk, frukten av den blodige utsæden fra Golgata, lønnen for Jesu lidelse (Jes 53,10: «Han skal se sæd, når hans sjel har fullbrakt et skyldoffer»).[1]

Ugresset – egentlig ikke klinte slik vi kjenner den, men et slags ugress som ligner en del på hveten – betegner Satans virksomhet, «den ånd som nå er virksom i vantroens barn» (Ef 2,2).

Når det står at fienden gjorde sin gjerning «mens folkene sov», tenker en ofte på slike tider og forhold der de som skulle være Sions vektere – prester, lærere og også foreldre – sov vantroens søvn. Slik gjorde de det så lett for fienden å så den onde sæden i de hjertene som var betrodd dem. Ja, en slik vantroens søvn fører visselig dom over dem som hadde ansvaret.

[1] NB: «Når du gjør hans sjel til et skyldoffer, skulle han se etterkommere.»

Men i selve lignelsen er det neppe meningen å rette noen bebreidelse mot folkene. Bildet er jo hentet fra dagliglivet, og det kunne ikke kreves at den tilsådde marken skulle voktes om natten. Nei, at folkene sov, peker her på at den onde gjør sin gjerning listig og lumsk i det skjulte.

At djevelen gjør sin onde gjerning, kan ikke unngås her på denne syndens jord. Derfor blir også den døpte menneskeverdenen et broket bilde av vantro og troende mennesker blandet om hverandre. Det betyr ikke at de som blir vantro, kan skyve ansvaret for det fra seg. Nei, når Paulus taler om «vrange og onde mennesker», føyer han med rette til: «For det er ikke alle som har troen» (2 Tess 3,2).

Når husbonden forbyr tjenerne sine å luke ugresset bort, er dette ordet ofte blitt brukt som bevis for at det ikke måtte gjøres forskjell på troende og vantro mennesker. Til det må det sies at tjenerne godt kunne se forskjell på ugress og hvete. De ser ugresset helt tydelig. Herren lærer oss altså her at troende og vantro mennesker som regel er svært lette å kjenne fra hverandre når kornet først har vokst seg noe til. I barneårene kan en ennå ikke si hva det blir til. Men etter hvert som et menneske vokser til, blir det åpenbart hvilket sinnelag det har.

Men ved Guds barmhjertighet kan det i Åndens rike skje det som ikke kan skje i den ytre naturen: Det som en tid stod som ugress, kan bli omvendt til hvete. En Saulus kan bli til en Paulus. Herrens langmodighet er den dype grunnen til at begge deler skal vokse sammen til høsten.

I tjenernes spørsmål om ugresset: «Vil du at vi skal gå og sanke det sammen?», kommer det dels fram de troendes lengsel etter å bli skilt fra den vantro verdens pinlige nærhet, dels en nidkjærhet som selv vil gjøre utskillelsen. Det har brent kjetterbål, og det er blitt dannet mange sekter, fordi mennesker selv ville luke bort ugresset. Men ugresset var der likevel, både i de såkalte rene samfunnene og i de store kirkene. Ville bare tjenerne alltid spørre, og spørre den rette – spørre Herren hva han vil, slik vi hører dem gjøre her i lignelsen – da ville den himmelske visdom få råde.

Fr. Arndt sier når han ser på Herrens forbud: «Hvem i all verden hadde ventet dette svaret? Hvem hadde ikke heller regnet med at han full av glede skulle ha befalt: ‹Ja, gå bort og luk det bort, alt dere kan, jo mer desto bedre, jo før desto heller, før skaden griper om seg!› i stedet for dette ‹Nei› – sannelig, hans tanker er ikke her våre tanker, og hans veier er ikke våre veier.»

Grunnen til at Herren sier nei, er altså ikke frykt for at tjenerne skulle forveksle ugress og hvete. Grunnen er at begge vekstene, så grunnforskjellige de enn er i sitt vesen, likevel er flettet inn i hverandre med røttene i jorden.

Det finnes en troende hustru med en vantro mann, troende foreldre med vantro barn osv. Om Herren nå ville knuse alle vantro mennesker med lynet sitt, ville jo Guds rikes gjerning til omvendelse av syndere med det samme være tilintetgjort. Om Gud hadde knust den morderbanden som steinet Stefanus, ville ikke da en kommende kraftig hveteplante i Saulus' skikkelse ha blitt revet opp som ugress?

Vil ikke vi troende mennesker be Herren om å gi tid, så våre kjære likevel kunne bli omvendt? Herren har langmodighet, han gir tid. Så la også oss med tålmodighet og langmodighet tåle ugresset, hvor pinlig og tungt det enn ofte kan synes at alt er blandet sammen i det ytre.

Ved dette ordet fra Herren er kirketukten visselig ikke utelukket. Nei, den har Herren jo mange steder befalt menigheten sin å øve. Så tålsomme og overbærende må Guds barn aldri bli at de ser gjennom fingrene med «alt som volder anstøt, og de som lever i lovløshet» (v. 41). I Åpenbaringsboken kap. 2 roser Herren menigheten sin for at den «ikke kan tåle de onde» (Åp 2,2). Synden og vantroen skal stemples og refses – det viser den apostoliske menigheten oss i dypeste alvor. Ellers kveler ugresset hveten.

Men det endelige, store skillet, også det ytre, kommer først ved høsten, ved verdens ende (v. 39). Lysets rike og mørkets rike skal altså gjennom århundrer eller årtusener fortsette sin store tvekamp. Gullet skal lutres i ilden, troen skal prøves (1 Pet 1,7) i utallige lidelser og trengsler. Men stunden kommer da det skal bli kjent åpent for alle hvem riket tilhører (v. 41). Se den veldige motsetningen mellom v. 42 og 43, mellom «ildovnen» og herlighetens solglans i den himmelske Fars rike.

«Den som har ører, han høre!»

51. Lignelsen om sennepsfrøet og om surdeigen (13,31–35)

I den første lignelsen har Herren skildret for oss hvordan troen vokser i det enkelte menneskehjertet. I den andre skildret han de sanne troende i motsetning til vantroens barn. Nå skildrer han i to lignelser sitt rikes vesen og art i motsetning til verdensrikets vesen.

Sennepsfrøet er et svært lite frø, «mindre enn noe annet frø», sier Herren. Noen innvender at det finnes mindre frø. Herren bruker et vanlig uttrykk, eller han tenker her på de forskjellige slagene markfrø som ble brukt i jødenes land på den tiden. Hos jødene var et sennepskorn en vanlig betegnelse på noe svært ubetydelig (se Luk 17,6: «Om dere hadde tro som et sennepskorn»). I Europa blir sennepsplanten ikke mer enn to fot høy, men i de varme landene kan den nå en høyde av ti fot og bli som et lite tre.

Med sennepsfrøet vil Herren framstille Guds rikes ringe og uanselige begynnelse. Og hele kristendommens historie i verden, ja i hvert eneste hjerte, er en fullkommen stadfestelse av denne lignelsen. Hvor lite og uanselig lå ikke Guds rikes sæd skjult i den gamle pakts spådommer og forberedelser gjennom årtusener! Hvor ringe og uanselig var ikke Herrens første menighet! Ja, Herrens eget menneskeliv begynte også i dyp ringhet.

Og slik er det den dag i dag. Kan det tenkes noen mer uanselig begynnelse enn den som skjer med oss i dåpen, uten at vi vet om det? Men er begynnelsen aldri så ringe, er den bare fra Gud, så vil den bringe velsignelse.

Sennepsfrøet hører etter sin art til de frøene som kan ligge begravet i jordens dyp utrolig lenge uten å miste spirekraften. Men spire kan det ikke før det kommer opp mot lyset. I vantro hjerter er det så dypt begravet under verdslighet at det ikke kan komme til å spire. Først når Herren får vendt hjerteåkeren, så frøet kommer opp, kan det vokse. Derfor heter det: «Omvend dere og tro» (Mark 1,15).

Men for en vekst det da kan få! Vi kan se det i det enkelte menneskehjertet. Rettferdighet, fred og glede i Den Hellige Ånd er himmelens fugler som bygger rede i troslivets greiner. Men mektigst ser vi det likevel når vi ser på Guds kirke i store trekk etter snart nitten hundre år. Nå brer treet greinene sine ut over alle verdensdeler og samler mennesker av alle folk og språk under sin skygge. Det ene ville, urolige hedningfolket etter det andre finner hvile, finner sin rede i greinene.

Og så lignelsen om surdeigen (v. 33). I motsetning til sennepsfrøet, med den ytre utbredelsen, ser vi her Guds rikes indre makt på den mer skjulte måten, ved at det litt etter litt gjennomsyrer alt.

Andre steder brukes surdeig også om noe ondt. Slik er det i Matt 16,6, der Herren advarer mot fariseernes og saddukeernes surdeig. Og ved påskehøytiden skulle jo surdeigen renses ut som bilde på synden, i motsetning til det usyrede brødet (1 Kor 5,6–8). Men i seg selv er surdeigen likevel ikke noe ondt, men noe nyttig og ganske uunnværlig. Og lignelsens egentlige hovedpunkt ligger også i måten surdeigen trenger seg fram gjennom melet på. Slik trenger også himlenes rike seg fram i det skjulte der det har fått inngang. Slik virker jo evangeliet stille, på en skjult måte, i det troende hjertet og helliggjør det troende mennesket.

Og slik virker den levende kristendommen i det folket der den ved Åndens arbeid er blitt lagt ned. Den kristne kulturen er et vitnesbyrd om det. Folket blir hevet og løftet. En ser det nesten tydeligst i hedningland når misjonsarbeidet blir lagt inn i folket. Selv om det ennå ikke har skjedd mange omvendelser, blir hedningfolkenes liv likevel litt etter litt påvirket av evangeliet. Begrepene blir klarere og edlere, språket blir åndeliggjort, og på utallige måter blir hedenskapet undergravd i det skjulte.

Begge disse lignelsene av Herren (v. 31–33) oppmuntrer oss til tålmodighet, til ikke å kaste frimodigheten bort fordi det for en tid er «den lille begynnelses dag» (Sak 4,10), fordi virkningen kanskje lenge er mer skjult. Begge lignelsene skal styrke troen vår.

Matteus ser i dette, at Herren nå stadig talte til folket i lignelser, en oppfyllelse av det som var talt ved Asaf, «seeren» (profeten), som han kalles i 2 Krøn 29,30. I Salme 78, vers 2, der Asaf vil oppmuntre Guds folk, sier han: «Jeg vil åpne min munn med billedspråk, jeg vil la det strømme fram gåtefulle ord fra gammel tid.» Dette er gjengitt fritt etter meningen her hos Matteus.

Med lignelsene sine ble Asaf et forbilde, om enn et svakt, på profetenes profet, vår store Herre Jesus. Fra hans guddommelige lepper strømmet det gjennom lignelsene lys, tukt, formaning og oppmuntring. Så være vår Frelser lovet også for disse to lignelsene, så fulle av oppmuntring for de motløse hjertene våre!

Om tidt jeg ikke kjenner
deg i din makt,
så vet jeg dog, du fremmer
din nådes pakt.

52. Skatten i åkeren. Den kostbare perlen. Noten (13,44–52)

Lignelsene om skatten i åkeren og den kostbare perlen hører nært sammen, og begge viser hvilken verdi Guds rike har for det enkelte mennesket. I den første lignelsen, om skatten i åkeren, er det et menneske som uventet og plutselig finner den, til sin store glede. I den andre ser vi en som lenge har gått og søkt etter «vakre perler», til han finner den «meget verdifulle» perlen.

Her betegnes de forskjellige måtene Herren drar mennesker inn i nåden på. Likevel vitner gleden hos den første over det han fant, om at det må ha vært et dypt savn i sjelen hans fra før, altså også en søken, om enn mer ubevisst.

Når det tales om himlenes rike som en skatt «skjult i en åker», vet vi at slik er det for alle uomvendte mennesker, som ennå er langt borte fra dette riket. Når vi som eier dette riket, skildrer dets herlighet, holder de oss for svermere og drømmere. Verdens barn løper tusen ganger forbi skatten i sin jakt på andre skatter. De går forbi barnet i Betlehem og mannen på Golgata. Den skatten er skjult for øynene deres.

Noen har spurt hva åkeren skal betegne i forhold til skatten som er skjult i åkeren. Noen har forstått åkeren som kirken med Ordet og sakramentene, og skatten som den dyrebare Frelseren. Men det står jo at mannen kjøpte åkeren. Derfor må denne kostbare åkeren heller forklares om vår Frelser selv. I ham er jo, som det står skrevet, «alle visdommens og kunnskapens skatter skjult til stede» (Kol 2,3), i ham «bor hele guddommens fylde legemlig» (Kol 2,9). Skatten er da alt vi finner i Jesus: ikke bare den himmelske visdom, men hans rettferdighet, fred og glede, kraft og trøst.

At mannen skjulte funnet sitt til han hadde skaffet seg og vunnet skatten, er et betydningsfullt trekk i lignelsen. Mannen er åpenbart redd for å miste skatten og bli frarøvet den. Den er jo ennå ikke hans. Det er igjen Herrens stille råd til mennesker som bare er vakt, slik vi har hørt det flere ganger før (Matt 9,30 og Mark 1,44). Vær stille først. Ikke snakk for mye om det du har sett, før du virkelig har tatt steget fullt ut, før gleden har fått slik makt at du solgte alt ditt eget for å kjøpe åkeren.

Prisen er den samme i begge lignelsene, nemlig «alt han eide». Ellers heter det jo i Guds ord: «Kom, kjøp uten penger og uten betaling» (Jes 55,1). Men det

vi må gi fra oss for å vinne skatten, har heller ingen verdi i seg selv. Det duger ikke. Derfor kan vi godt si at vi får skatten for ingenting.

Det vi må gi slipp på for å vinne skatten, er først og fremst vår egen innbilte rettferdighet, deretter vår egen innbilte visdom og selvklokskap, videre vår egen vilje, som er vendt bort fra Gud, ja fiendtlig mot ham. Med andre ord: alt vårt eget, hele vårt syndige hjerte, slik Herren sier det til oss igjen med tydelige ord i Luk 14,33: «Slik kan ingen av dere være min disippel uten at han oppgir alt han eier.»

Men alt vårt eget er jo bare som en mynt uten verdi, som en verdiløs glassperle i motsetning til den ekte, meget verdifulle perlen. Derfor er det ingen motsigelse mellom ordet her og det nevnte ordet hos Jesaja, eller ordet i Ef 2,8: «For av nåde er dere frelst, ved tro. Og dette er ikke av dere selv, det er Guds gave.»

De «vakre perlene» som kjøpmannen søkte etter, peker på en sjel som søker sannheten. Dypt i menneskehjertet bor det jo en lengsel etter fylde. Men vel den som ikke søker til verdens svinetrau, men søker etter vakre perler!

Det finnes mennesker som kjenner kulden i verden og søker virkelig kjærlighet. Det finnes andre som er grepet av iver etter å utforske sannheten. De streifer gjennom det ene området av menneskelig erkjennelse etter det andre. Én gåte blir løst for dem, men andre og nye møter dem, og aller minst er de i stand til å løse gåten i sitt eget bryst. Atter andre søker sin tilfredsstillelse i uavbrutt arbeid, eller i hjemmet sitt og blant gode venner, og atter andre i å ofre seg for de fattige og forlatte. Alt dette er vakre perler, men hjertet finner ikke hvile i noe av det.

Men den som slik søker etter vakre perler, og søker oppriktig, skal oppleve en stund da den meget verdifulle perlen viser seg for ham. Og mannen vi hører om her, betenkte seg ikke. Hvor mange er det ikke som har fått den kostbare perlen stilt fram for seg helt fra ungdommen, ja fra barndommen av, men som ikke har noen iver etter å få den i eie! Atter andre nøler og utsetter og kommer aldri til en klar og fast beslutning.

Perler ble brukt til pryd. Mens skatten i den første lignelsen helst betegner den rikdommen som vinnes med Guds rike, betegner perlen også skjønnheten i et sant kristenliv. Vi taler jo også i åndelig forstand om «vakre» mennesker, og Brorson synger:

Hva er de kristne dog innvortes smukke!
skjønt solen dem utvortes haver forbrent.

Den siste lignelsen (v. 47–50), lignelsen om noten, taler om en samling og et skille. Noten tar jo alt med seg når den blir dratt gjennom havet. Den «samler fisk av alle slag». Den må derfor være et bilde på den ytre kirken, som ved dåpen og siden ved Ordet og de andre nådemidlene samler alle slags mennesker innenfor sitt garn. «Havet» er folkehavet. De første og beste notfiskerne var Herrens apostler. De drog garnet gjennom Judea, Galilea, Samaria og store strekninger av hedningverdenen.

For en broket forsamling det finnes innenfor denne noten! Gamle og unge, rike og fattige, dannede og udannede, konger og tiggere, lutheranere, refor-

merte, katolikker osv. Til syvende og sist samler likevel hele forskjellen seg om dette: Guds barn eller verdens barn.

Til slutt er garnet «fullt». Besøkelsestiden for denne jorden er forbi, og så kommer den siste, store timen da skillet skjer, da alle de råtne fiskene skal skilles ut, og da Herren selv vil danne seg en ren menighet (se v. 41). Et skille finnes jo allerede her i åndelig henseende. I fiskerens fiskekar ser en at de levende fiskene nok forstår å holde seg unna de døde og råtne. Men det ytre skillet for evigheten kommer først i Herrens time, «ved verdens ende» (v. 49).

Hver og en må prøve seg selv og se til at han ikke forsømmer nådetiden. Vi ser at det er forgjeves å trøste seg med at en står i ytre kirkefellesskap med Herrens troende, når det ikke er blitt et livsfellesskap.

Herren spør disiplene sine (v. 51) om de har forstått alt det han sa dem gjennom lignelsene. De svarer ja. Og Herren viser dem at de skal bruke forrådet sitt. Han sammenligner «hver skriftlærd som er opplært for himlenes rike», med en husbond som til beste for husfolket sitt tar fram av forrådet sitt både nytt og gammelt – både av det som sist ble samlet (samme års høst) og av det som ble samlet tidligere. Ja, det er den rette skriftlærdom å ha samlet seg et hellig forråd av lærdom og erfaring og så kunne gjøre det fruktbart i rett tid.

Vår Frelser har sagt oss at vi skal sanke sammen stykkene som er blitt til overs, «slik at ingenting går til spille» (Joh 6,12). Slik gjelder det for en rett tjener for Herren, en skriftlærd som er opplært av Guds Ånd, alltid å øke forrådet sitt, både fra Bibelens forrådskammer og fra det daglige menneskelivet.

«Nytt og gammelt» peker kanskje på Ordet fra både Det nye og Det gamle testamente. Men det kan også betegne nye former for de gamle sannhetene, nytt lys over det gamle hverdagslivet. Det er vakkert å kunne forkynne Guds ord slik at Guds ords gamle sannhet stadig blir frisk på ny for dem som hører det, når den gamle Bibelen blir lest slik at en stadig henter nye frukter fra den.

Mange Guds barn er forsømmelige med å samle seg forråd. De opplever noe vakkert og hører noe som gjør inntrykk, men de tar ikke riktig vare på det og lar tiden viske det ut for dem. Der kan penn og blekk bli en stor hjelp til å bevare skatter en oppdager på sin vei. For en velsignelse har ikke det Guds barn som har et slikt forråd av nytt og gammelt, som likesom Josef har samlet i de rike tidene til hjelp for de tørre! Det er også en måte å samle seg skatter på, av det slaget som tyver ikke kan stjele og møll ikke kan ødelegge.

52. Enda en gang i Nasaret (13,53–58)

Av Luk 4 hører vi om den hånlige behandlingen Frelseren tidligere hadde fått i Nasaret, der folket til og med hadde villet styrte ham ned fra det bratte stupet. For en kjærlighet at han enda en gang vender tilbake! Det var igjen undring over visdommen hans og undergjerningene han gjorde, men anstøtet var likevel det som rådde. «Slik en! Han er jo ikke annerledes enn oss andre. Vi kjenner jo opphavet hans (Josef synes å være død, etter måten han omtales på i v. 55), og brødrene og søstrene hans er jo her blant oss. Skulle han være Messias?»

Måten Frelserens brødre og søstre omtales på her, tyder på at det ikke var pleiesøsken, slik noen mener, men virkelige søsken, barn av Maria og Josef (se forklaringen til 1,25). Kjødelig sinnede mennesker henger seg ofte opp i rent ytre ting for å verge seg mot Guds Ånds mektige inntrykk i det indre. Det forekommer dem underlig at noe stort og underfullt skal åpenbare seg i de samme ytre omgivelsene som de selv lever i.

Hvor ofte har ikke Guds Sønns tjenerskikkelse som menneske gjennom tidene gitt syndige mennesker anledning til å forakte ham! Denne gangen prøvde ikke folket i Nasaret å slå ham i hjel. Sløvheten var blitt stor. Det er dødens ro, som er blitt følgen av den tidligere forherdelsen. Herren sier her et lignende ord som ved sitt første besøk (Luk 4,24, og videre Joh 4,44), nemlig at en profet må vente forakt på sitt hjemsted og i sitt hus. Der mener en å kjenne ham for godt til å akte på ordet hans. Også dette ordet fra Herren er blitt stadfestet utallige ganger gjennom tidene.

Der står det sørgelige ordet: «Og han gjorde ikke mange kraftige gjerninger der, på grunn av deres vantro» (v. 58). Hos Markus står det at han ikke kunne, og at han undret seg over deres vantro. Igjen ser vi her at vantro hos mennesker gjør det umulig for Herren å hjelpe dem. Herrens undergjerninger skulle alltid bare tjene til å hjelpe fram og støtte en begynnende tro, og de er derfor avhengige av troen. «Om du kan tro …» – slik lyder det jo stadig fra Herren. Hvor alvorlig et ansvar legger ikke det på oss!

Vi hører ikke at Herren noen gang siden kom til Nasaret igjen. Hvor forferdelig når det må sies om en by eller et menneske: Nå er Jesus fra Nasaret gått forbi og kommer ikke mer igjen og besøker oss.

For spotter vi hans kjærlighet
og vil ei ta imot hans fred,

så vender han seg sorgfull bort,
men vi går ned mot natten sort.

53. Døperen Johannes' død (14,1–12)

Den Herodes det er tale om her, var den såkalte Herodes Antipas, en sønn av Herodes den store. Han ble kalt «fjerdingsfyrste», en tittel som ble gitt til små fyrster. Den romerske keiseren Augustus hadde gitt ham landskapene Galilea og Perea. I Perea lå fjellfestningen Makærus. Der hadde døperen Johannes allerede sittet lenge som fange, og der holdt Herodes hoff en tid.

At Herodes først nå fikk høre «ryktet om Jesus», kommer nok av at han hadde vært innviklet i en krig med den arabiske kongen Aretas. Han hadde vært gift med datteren hans, men hadde forstøtt henne for å gifte seg med Herodias, kona til halvbroren Filip.

Denne Filip må ikke forveksles med fjerdingsfyrsten Filip som er nevnt i Luk 3,1, han som Herodias' datter Salome senere ble gift med. Den Filip som var Herodias' første mann, levde og døde som privatmann. De tre brødrene Arkelaus, Herodes og fjerdingsfyrsten Filip hadde fått hver sin del av landet. Arkelaus var riktignok for lengst avsatt, men Herodes Antipas fikk beholde sitt lille rike under den romerske keiserens overherredømme helt til år 39 etter Kristus, da også han ble avsatt.

Som vi har hørt før, hadde denne Herodes, en slu og vellystig mann, latt døperen Johannes kaste i fengsel (Matt 4,12) fordi Johannes hadde sagt ham at samlivet med brorens kone ikke var tillatt (v. 3–4). Og her blir det nå fortalt (v. 5–12) hvordan han til slutt også lot Johannes drepe. Av v. 5 hører vi at han allerede tidligere gjerne ville ha drept ham, men ikke våget det for folket, som satte døperen Johannes høyt.

På den andre siden hører vi av Mark 6,20 at det til tider også kunne røre seg andre følelser hos Herodes overfor døperen Johannes: respekt for denne gudsmannen og tillit til ham, så han til og med gjerne hørte ham tale.

Motsigelsen ligger ikke i Skriften, men i menneskehjertet, dette vaklende, ustadige hjertet som svinger mellom samvittighetens røst og kjødets røst. Til tider raste Herodes i vrede over døperens frimodighet, og likevel holdt han igjen når hans onde hustru Herodias ville ha døperen myrdet. Det er med rette blitt sagt (Monod) at mer enn én motsigelse som en mener å finne i Den hellige skrift, har sin årsak i menneskets ånd. Den kommer bare til syne i Skriften fordi Skriften skildrer menneskehjertet så treffende.

Skriften gir her en levende skildring av det som skjedde på Herodes' fødselsdag. Der sitter de, som kong Belsasar i sin tid med drikkebrødrene sine. De ler,

drikker og ståker oppe i de høye salene. Men nede i de dype, mørke hvelvene, der alt er stille, sitter en blek mann lenket til en steinblokk. Likevel er han tusen ganger lykkeligere i fengselet sitt enn de som sitter oppe i festsalen, der djevelen driver sitt spill og Herodias har garnene sine ute. Hatet mot Johannes brenner i sjelen hennes. Datterens vellystige dans skal nå hjelpe henne å få hos Herodes det hun så lenge hadde begjært: død over Johannes.

Og Herodes går i fellen. I dumt skryt lover han piken «med ed» å gi henne hva hun så ber om, om det så er halvdelen av riket hans (Mark 6,23). Han, den stakkaren, som selv bare hadde makten sin av keiserens nåde! Men piken (Salome) var av samme ånd som sin onde mor. De to kvinnene var straks enige om hva de ville be om. Det rystet likevel kongen. Han «ble ille til mote» (v. 9), står det. Men nå hadde han sverget, og gjestene hadde hørt det. Hva ville folk si?

Ja, frykten for menneskers dom – for en grufull makt den har! For den falt Herodes, slik Pilatus senere gjorde. Etter en kort kamp i sitt indre gav han befalingen.

Han kunne ha sagt: «Døperen Johannes' hode er mer verdt enn mitt halve kongerike.» Eller han kunne ha sagt til seg selv at det var større synd i å holde det løftet enn i å bryte det. Men i hans vinfordunklede sinn var det ikke plass for noen lysstråle av visdom. «Jeg er nødt til å gjøre det» – med den tanken bandt Satan ham. Akk, dette «jeg er nødt til det», hvor ofte har det ikke vært skalkeskjul for mangen synd!

Scenen skifter. Vi tenker oss nå i det dype fengselet. Det lyder skritt, nøkler rasler, døren blir lukket opp, og fangevokteren trer inn sammen med en av Herodes' soldater. Gled deg nå, Johannes! Guds engler står klare til å bære sjelen din hjem i Abrahams fang.

Noen dager etter kom en liten, motløs flokk av læresveiner til Jesus (v. 12) og fortalte ham hva som var skjedd. Men Herodes – ja, nå ropte samvittigheten ofte i ham. Johannes' skikkelse, den blodige skikkelsen, stilte seg ofte for øynene hans. Og da han nå hører om Jesus, kommer det opp i den engstelige sjelen hans: Det må være døperen som er stått opp fra de døde og at derfor «disse kreftene virker i ham». Akk, vantro og overtro er nær i slekt. Det ser vi også i våre dager når fritenkere blir spiritister.

Den jødiske historieskriveren Josefus forteller om Herodes at han la Johannes i lenker, sendte ham til festningen Makærus og lot ham drepe der. Hæren hans ble senere slått i krigen mot Aretas, og det så jødene på som en straff for mordet på Johannes.

Herodes, som til slutt mistet hele kongeriket sitt, slik vi nevnte, døde i elendighet.

54. Bespisningen av de fem tusen i ødemarken (14,13–21)

Avsnittet vårt begynner med at Jesus, etter å ha hørt om døperens død, drog bort til et øde sted på den andre siden av sjøen. Grunnen var ikke frykt for Herodes, men behov for hvile og stillhet både for ham selv og for læresveinene. Det hører vi av beretningen hos Markus og Lukas. Der blir det fortalt at apostlene nettopp da kom tilbake fra misjonsreisen sin (se kap. 10) og ivrig fortalte alt de hadde opplevd. Men det var ingen ro, ikke engang til å spise (Mark 6,31), så mange var det som «kom og gikk».

Hos Lukas hører vi at de seilte mot nordøst til Betsaida. Det var ikke det Betsaida som er nevnt i Matt 11, men det såkalte Betsaida Julias. Men da de kom dit, var det samlet store skarer av mennesker, noen med sine syke og mange andre for å høre ham tale. De hadde løpt langs landeveien og kom fram før ham til den andre siden (Mark 6,33).

Nå ser vi tydelig hvordan Frelseren ikke levde for seg selv. Han hadde ønsket ro, stillhet og hvile og fikk akkurat det motsatte. Men det står: «Han kjente inderlig medynk med dem» (v. 14). «Han tok vel imot dem og talte til dem om Guds rike. Og han helbredet dem som trengte legedom» (Luk 9,11). Her har alle Ordets tjenere noe å lære: å være rede til Herrens gjerning også når en selv helst ville ha hatt ro.

Av Joh 6,4 hører vi at påsken «var nær». De uvanlig store skarene som samlet seg, kan derfor kanskje henge sammen med at mange var på vei til høytiden.

Herrens læresveiner ble imidlertid bekymret for hvordan denne store mengden skulle få mat. De var jo i en ødemark, og det var lang vei til landsbyene der folk kunne få noe å leve av. Nå kommer de til Herren med innvendingene sine, som sprang ut av forstandens beregninger. Men Herren svarer dem ganske stille: «De behøver ikke gå bort. Dere skal gi dem mat!» (v. 16). Umulig! Forrådet var undersøkt, og det bestod bokstavelig talt bare av fem brød og to små fisker, som «en liten gutt» hadde (Joh 6,9). «Men hva er det til så mange?»

Ikke bare folkeskarene, men også læresveinene skulle lære å kjenne hva Herren formår. Han som gir føde for sjelen, mat til evig liv, kan også gi det mindre, føde for legemet. Herrens ord er betegnende: «Bring dem hit til meg» (brødene og fiskene). Herren vil nettopp alltid velsigne det lille vi tar med oss. Det skal være med, hvor lite det enn formår.

Så lot han folket sette seg ned i flokker på hundre eller femti. Og så – ja, aller først «så» Frelseren «opp mot himmelen og ba velsignelsesbønnen» over maten. Hos troende israelitter begynte husfaren alltid måltidet med en takkebønn som ble kalt velsignelsen. Herren har altså helliget denne skikken for sine læresveiner. Å gå til eller fra bordet uten bønn, eller med en tankeløs folding av hendene uten at hjertet takker Herren, viser stor utakknemlighet. Da gjør en seg lik dyrene.

Læresveinene skulle være Herrens tjenere ved bordet og gå ham til hånde med å dele ut gavene. Og så «ble alle mette» (v. 20). Ja, det ble til og med «tolv kurver fulle» til overs, én for hver av de tolv apostlene. Det skulle være et vitnesbyrd for dem om at Herren har makt til å hjelpe, ikke gjerrig og knapt, men rikelig og rundhåndet.

I Joh 6,12 ser vi Herrens uttrykkelige befaling om å sanke sammen stykkene som ble til overs, «slik at ingenting går til spille». Slik er Herrens sinn: en rund hånd overfor dem som trenger det, forent med trofast omtanke for det minste. Slik skal hans læresveiner stille seg i de timelige ting. Det vi kan ta med – arbeidet vårt og de midlene Gud har gitt oss å rå over – skal vi legge fram for Herren. Han velsigner ikke latskapen. Men det er med rette blitt sagt: Hos vår Herre Jesus blir det lille til mye – ved å be, ved å dele og ved å spare.

Det som skjedde her, er et levende uttrykk for Herrens ord i Matt 6,33. Vi kan trygt ta oss tid til å dvele hos Herren. Og hos ham får vi nok, «daglig brød til vår død», ja, mer enn nok. Det blir alltid litt til overs, selv hos det fattigste Guds barn. Og hvorfor det? Fordi hvert eneste Guds barn, selv det som er fattigst på timelig gods, har den nåderetten å få gi og dele med andre. Derfor gir Herren alltid mer enn vi selv trenger, så vi igjen kan dele ut til andre.

Og blir det trangt med det jordiske, og du ikke ser noen utvei, så husk hva som står i Johannesevangeliet om denne bespisningen (Joh 6,6): «Han visste selv hva han ville gjøre.» Hvor mange vakre eksempler på det er ikke blitt opplevd i Guds menighet! Vår del er å være tro for Herrens åsyn, også i vår jordiske husholdning (1 Kor 4,2). Så skal det gå oss etter Davids lovprisende ord (Sal 23,1): «Herren er min hyrde, det mangler meg ingen ting.»

55. Jesus går på sjøen. En troens prøve i Peters liv (14,22–36)

Det står at Jesus «nødde disiplene til å gå i båten» – «mens han sendte folket fra seg». Grunnen ser vi i Joh 6,14–15. Dette tegnet hadde nemlig satt folket i en slik bevegelse at det gikk gjennom hele skaren: Dette er Messias, profeten som Moses hadde spådd om at skulle bli sendt. Og nå ville de ta ham med makt for å gjøre ham til konge, men til en jordisk konge med et rike av denne verden. For folkets messiashåp var kjødelig.

Også læresveinene var ennå bundet av disse forestillingene om et ytre messiasrike. De så nok på Jesus som profetenes profet, men det stod ennå uklart for dem at han var den evige Guds enbårne Sønn. Derfor var det en fristelse for dem å merke denne stemningen i folket. Det kunne jo virke for dem som en utmerket anledning til å utrope riket. For å hjelpe dem ut av hele denne uåndelige begeistringen lot han dem dra bort. Selv gikk han også bort, opp i fjellet, for å være for seg selv og be. Der var han så alene med sin himmelske Far i mange timer.

Den «første» kvelden (v. 15) regnet en fra klokken 3 til 6, den andre fra klokken 6 (v. 23). Men av v. 25 hører vi at det var i den fjerde nattevakt Jesus møtte læresveinene, mellom klokken 3 og 6 om morgenen. Altså tilbrakte Frelseren omkring ni timer i bønn. Det stod også en skjebnesvanger dag for døren: det avgjørende bruddet med fariseerne (kap. 15,1–20).

Hvert Guds barn trenger hvile, både sammen med Herrens læresveiner (Mark 6,31: «Kom med til et øde sted hvor vi kan være for oss selv, og hvil dere litt!») og alene med Gud. De fleste vantro mennesker vil så nødig være alene. Men et Guds barn har ofte sine mest velsignede timer i ensomhet med Gud.

Vi vender oss nå til læresveinene. De var kommet midt ut på sjøen, men kunne ikke komme fram, for det hadde blåst opp en sterk storm mot båten. Sjøen var bare om lag elleve kilometer bred, og de hadde brukt ni timer på å ro bare de første fem–seks kilometerne. Motet har ikke vært stort hos dem. Dels har de vært nedtrykte fordi Jesus helt hadde avvist folkets forsøk på å utrope ham til konge, dels hadde det fryktelige været tatt kreftene fra dem.

Da ser de med ett en underlig skikkelse skride bortover bølgene, sannsynligvis i et underlig lysskjær. Det var jo ved påsketider, som nevnt, og altså fullmånetid. Frykten for spøkelser kom opp i dem, og den frykten er ikke av det gode. Men skikkelsen løfter straks røsten, og de hørte den kjærlige, velkjente

stemmen: «Vær ved godt mot, det er meg. Frykt ikke!» Av Mark 6,48 ser vi at Herren hadde medlidenhet med dem i den vanskelige stillingen de var i («han så at de slet hardt»). Dette «straks» (v. 27) vitner om Frelserens kjærlighet, som aldri vil holde det urolige hjertet i pine et øyeblikk lenger enn nødvendig.

Hvor ofte har ikke kirkeskipet kjempet mot verdens skummende bølger og brølende stormer og langsomt og med møye kjempet seg framover! Og så kom han over bølgebruset med sitt kjærlige ord: «Det er meg. Frykt ikke!» – og alt ble godt. Men det finnes også mange kristne, i hvert fall av navn, i det ytre kirkeskipet, som ser spøkelser når den levende Kristus kommer nær dem gjennom levende kristendom.

Av og til er det vanskelig også for Guds barn å kjenne ham igjen straks når han kommer gjennom trengselens dype brenninger, når sjelen sukker med salmisten (Sal 42,8): «Alle dine brenninger og dine bølger går over meg.» Men hvor lykkelig når en hører dette i sin sjel: «Det er meg, din beste venn. Frykt ikke!» Slik har han også talt til martyrene, og derfor kunne de være frimodige.

I v. 28–31 har vi det som skjedde med Peter. Han ble så grepet av Herrens underfulle nærvær og guddommelige makt over naturkreftene at han ikke holdt ut å bli i båten. Han måtte bort til sin Herre. Som så ofte gikk Peter i spissen, men også – som flere ganger senere – uten å kjenne sin egen svakhet dypt.

Var det rett av ham å henvende seg slik til Herren (v. 28)? Ja, Herren svarer jo: «Kom!» Han går inn på Peters tilbud om å komme bort til Herren på vannet, hvis Herren ville gi ham befaling om det.

Peters tro blusset opp, og det var ærlighet i denne oppblussingen. Derfor bad han Herren om å prøve denne troen hans. Det var noe dristig i det, men Herren gleder seg alltid over troens ild, selv om den gir seg uttrykk på en måte som trenger å bli rettledet. Frelseren gikk på bølgene ved sin guddomskraft, som står over naturlovene. Peter gikk ved Herrens kraft, den kraften han grep ved sin tro.

Men den som tilbyr seg til noe særlig i Herrens sak, må regne ut omkostningene, om troen nå også holder. Med blikket vendt mot Jesus gikk det. Men da Peter vendte blikket mot uværet, sank troen i hjertet hans, og selv sank han med.

Som det gikk Peter, har det gått mangt et Guds barn. Summen av det hele er: Se på Jesus, se mer på Jesus, ikke på alle de ytre hindringene. Å være et troende menneske er som å tre ut på et dyp der forstanden ikke når bunnen. Det kan se ut som et vågestykke, men det går, bare vi ser hen til Frelseren med troens øye. Men så snart vi begynner å se på forstandens innvendinger, på lystens makt i oss selv og på fiendskapet i verden, da synker vi. Tvilen faller der troen står.

Har du begynt å synke i livet ditt, kjære leser? Å, påkall Herren, så vil han straks rekke ut hånden og ta tak i deg. Han sier oss sannheten: «Du lite troende! Hvorfor tvilte du?» Han ydmyker, han lutrer, men han hjelper alltid. Den som i sannhet roper på Jesus, kan ikke gå under. «Gud, omvend oss, og la ditt åsyn lyse, så vi blir frelst!» – slik synger salmisten Asaf tre ganger i Sal 80. I vekkelsens eller anfektelsens tider har mangen sjel ligget i dypet ved Frelserens føtter. «Vannene er kommet inn til sjelen» (Sal 69,2).

Men Herren hjalp også den lille troen. Han lot den ikke gå under. Men den lærdommen vi fikk, ble ofte denne: «En skal tenke sindig, i forhold til det mål av tro som Gud har tilmålt hver enkelt» (Rom 12,3).

For mange år siden var det en prest i Danmark som hadde et hjerte der troen på Frelseren svulmet av glede og takk. Han følte seg sterk i troen på Herren og sa: «Herre, sett min tro på prøve.» Og den samme Herren som lot Peter prøve sin tro, satte også denne mannens tro på prøve, men på en måte presten aldri hadde tenkt seg. Herren tok følelsen av glede i troen fra ham i femten lange år. Han kunne preke om gleden, men kjente den ikke selv. Det var tukt i denne bønnhørelsen, men også nåde, en lutrende nåde. Omtrent slik gikk det med Peter den natten.

Markus, Peters læresvein, har ikke tatt med denne hendelsen i sin beretning. Kanskje kommer det av at Peter her trådte fram i forgrunnen og, til tross for det som trengte til lutring, likevel viste en brennende tro. I Herrens skole var Peter blitt ydmyket og hadde lært å sette seg nederst. Derfor mangler nok denne beretningen om ham selv i det evangeliet han selv stod nærmest, gjennom sin læresvein Markus.

Derimot har Markus et annet trekk som vitner om en ydmyk erkjennelse av hvordan det stod til den natten. I Mark 6,52 står det om apostlene: «For de hadde ikke fått forstand av det som var skjedd med brødene, men deres hjerte var forherdet.»

Straks Herren kom om bord med Peter ved hånden, ble det stille, slik som den natten da Herren stilte stormen på sjøen (Matt 8,23–27). Den natten hadde de sagt: «Hva er dette for en?» Nå lød bekjennelsen (v. 33): «Sannelig, du er Guds Sønn!» Erkjennelsen var vokst. De begynte å se Messias' evige guddom. I kap. 16,16 bryter den fram fra Peters hjerte.

De siste versene (34–36) forteller hvordan det gikk neste dag, da de var kommet over til «Gennesaret-landet», en fruktbar slette på nordvestsiden av sjøen. Budet gikk rundt i all hast at nå var han der igjen, og syke i mengde ble ført til ham. Det var så mange at de fant på å be ham om bare å få røre ved minnedusken på kappen hans, så sikker var troen i dem på at han hadde makt og vilje til å hjelpe dem ut av nøden. «Og alle som rørte ved ham, ble helbredet.» Ingen gikk forgjeves til Herren.

Kan han ikke ennå, og vil han ikke den dag i dag helbrede de syke? Jo visselig kan han og vil han. Men det er en forskjell på Herrens dager i kjødet og hans måte å hjelpe på nå fra Faderens høyre hånd: Nå byr Herren sine venner å bruke de naturlige midlene og veiene. Men der disse mangler, gjør han også den dag i dag sine under direkte. Om det kan den levende menighets historie fortelle svært mye. Dette står urokkelig fast: Han tar seg av alle som kommer til ham, om enn på forskjellig vis.

Store ting hører vi stadig om i Herrens gjerning. Å være i hans følge er å vandre i store ting. Et Guds barns liv er fylt med under både på det åndelige og det timelige området.

Samme Jesus som om natten
under stormens ville sang

nærmet seg disippelbåten
på Tiberias' sjø en gang,
sa så mildt til de forsagte:
«Frykt ikke, det er meg!» –
se, med samme fredens hilsen
kan han nærme seg meg og deg.

56. Hva som gjør mennesket urent (15,1–20)

Igjen kom en sendeferd av skriftlærde og fariseere fra Jerusalem for å bekjempe Jesus. De anklaget læresveinene hans, og dermed ham selv, for å bryte «de gamles forskrifter», fordi læresveinene satte seg til bords uten først å vaske hendene. Riktignok var det foreskrevet forskjellige renselser i loven. Men dette at det var ugudelig å sette seg til bords uten å ha vasket hendene, var menneskebud som ikke hørte hjemme i Guds lov. Likevel tilla fariseerne disse bestemmelsene samme gyldighet, ja, som vi hører (v. 3–6), større gyldighet enn selve forskriftene i Guds lov.

Blant dem het det: «Den som eter brødet med uvaskede hender, gjør like ille som om han ville innlate seg med en skjøge.» Og rabbi Akiba (død 136 etter Kristus) fikk en gang i fengselet så lite vann at det ikke var nok til også å slukke tørsten. Likevel ville han heller dø av tørst enn ete uten å vaske hendene. Luther sier i sin forklaring av dette at det er to ting ved menneskebud: For det første er de innholdsløse og latterlige og gagner ikke til salighet. For det andre ødelegger de den sanne fromheten.

Derfor tok Herren så avgjort opp kampen mot disse menneskebudene. Med et eksempel viste han hvor løgnaktig denne ytre rettferdigheten var, fordi den sanne rettferdigheten kunne bli tråkket under fot ved den. Gud hadde fastsatt et barns plikter overfor foreldrene. Men de skriftlærde hadde vedtatt at den som gav til templet det han ellers ville ha hjulpet foreldrene med, skulle være fritatt fra å hjelpe dem (v. 3–6).

Dette refser Herren som hykleri. Han bruker på fariseerne det refsende ordet i Jes 29,13 om en gudsdyrkelse med munn og lepper, mens hjertet er langt borte fra Herren. Det hadde Herren ved sin profet stemplet som en forgjeves gudsdyrkelse. Skriftstedet er som vanlig sitert fritt etter meningen i grunnteksten (v. 7–9).

Når det for det første gjelder håndvaskingen, er det jo ikke tale om hva vanlig renslighet krever i det enkelte tilfellet. Det gjelder det å lage en selvlaget gudsdyrkelse ut av det, til egen ros og rettferdighet. Og når det gjelder eksemplet Herren bruker (v. 3–6), ligger det en dyp advarsel i det mot å erstatte pliktoppfyllelse med ytre øvelser i gudsfrykt. Hjemmets plikter må ikke settes til side,

for da krenkes et Guds bud. Også her må vi tenke på Herrens ord: «Lydighet er bedre enn offer» (1 Sam 15,22).

En kan finne mennesker som har tjent mange penger på en syndig måte ved hensynsløst å sette plikten mot nesten til side. Nå prøver de å berolige samvittigheten med gaver til kirkelige formål. Dette er svært vanlig i pavekirken, men kan finnes overalt blant vantro mennesker. Det er å «avsile myggen, men sluke kamelen» (Matt 23,24).

Fariseerne var igjen brakt til taushet. Men Herren ville ikke at deres falske vesen skulle gå upåtalt hen blant folket. Åpent, for alles ører, brøt han staven over de vrange lærdommene til fariseerne, som var så anerkjent i folket. Han samler det i dette ordet (v. 11): «Ikke det som kommer inn gjennom munnen, gjør mennesket urent, men det som går ut av munnen, det gjør mennesket urent.» Det er et underfullt visdomsord som kort og klart peker ut kreftskaden hos fariseerne. De la all vekt på de ytre matlovene, mens de lot de onde tankene og ordene passere.

Riktignok var det i 3 Mos 11 gitt forbud mot å ete kjøttet av de såkalte urene dyrene, i motsetning til de rene. Men kjernen i lovens bud var den indre, åndelige betydningen. Disse matlovene skulle tjene til å innprente i det gamle Israel det åndelige skillet mellom rent og urent. Det var kjernen, men fariseerne holdt seg bare til skallet og brydde seg ikke om mer.

Vår Frelser kom for å oppfylle loven og dra fram kjernen. Den var nettopp å innprente den indre renheten, hjertets renhet. Om den var til stede eller manglet, kunne kjennes på det som gikk ut fra hjertet. «Bevar ditt hjerte fremfor alt du bevarer, for livet utgår fra det» (Ordsp 4,23). Fariseerne forstod nok hva Herren mente, og følte seg maktesløse overfor sannheten. Men desto mer gav de luft for sitt onde anstøt.

Herrens læresveiner kom halvt redde til ham og spurte engstelig: «Vet du at fariseerne tok anstøt da de hørte dette ordet?» Det finnes den dag i dag slike engstelige sjeler som er så redde for hvert ord som vekker anstøt. Sannheten vil alltid vekke anstøt, men hos hvem? Herren svarer dem ved å vise at det fullstendige bruddet med fariseerne ikke var til å unngå. For deres lære var ikke av Gud (altså av Satan og hjemfalt til dommen). Og Herren stempler dem som blinde mennesker som sammen med det blinde folket ville falle i grøften (v. 13–14).

«La dem fare!» sier Herren. Læresveinenes engstelse vitnet om at de ikke helt var blitt fri fra å se på fariseerne som ansette folk som det likevel ikke var rådelig å bryte helt med. Men Herrens ord fører dem fram til den store kampen der hvert bånd som bare var kjødelig, måtte briste.

Hos Markus (7,17) hører vi at da han var kommet hjem og var alene med læresveinene, kom Peter, sannsynligvis som talsmann for de andre apostlene. Han bad om en nærmere forklaring på dette med den ytre og den indre urenheten (v. 15). Spørsmålet gjør Herren bedrøvet (v. 16), for det viste hvor liten forståelse det på mange måter ennå fantes også hos de nærmeste læresveinene. Herren har følt seg alene (se Matt 17,17).

Når vi blir lei av et uforstandig spørsmål, har vi langt fra alltid saktmodighet til å svare stille på det. Da må vi lære av ham som var mester i den rette saktmo-

digheten. Stille gjør han saken klar for sine uforstandige læresveiner, som var så sene til å forstå. Han viser dem hvordan den ytre renselsen gjelder helt andre organer og blir besørget av naturen, men at den virkelige urenheten stammer fra hjertet.

Og så nevner han en del av det urene krypet som fyller menneskehjertet. Legg merke til at han sier hjertet, ikke hjertene. For alt dette finnes i hvert eneste menneskehjerte, selv om de fleste ikke kan se det. Luften i stuene våre er full av støv, men bare i lyset av en solstråle ser vi hvordan det myldrer av støvkorn. Slik ser vi også hjertets urenhet bare i lyset av en stråle fra Guds ords sol.

Kan du, kjære leser, se at v. 19 er et fotografi av ditt hjerte? «Mord» betyr det samme som hat («Hver den som hater sin bror, er en morder», 1 Joh 3,15).

Og la oss prøve oss selv: Hva slags renhet sikter vi mot? En ytre renhet etter menneskelig skikk og bruk og forskrift, som fariseerne? Akk, så mange mener at alt er godt, bare de bærer seg at som «de andre». Eller kjemper du for den indre renheten for Gud, hjertets renhet? Den vinnes bare ved å følge veien som vises i 1 Joh 1,7: ved å vandre i lyset, ved den rensende kraften i Kristi blod.

Daglig ren ved Jesu blod,
daglig ned for Jesu fot.

56. Den kana'aneiske kvinnen (15,21–28)

Vi står nå ved et nytt avsnitt i vår Frelsers virksomhet i Galilea. Fra nå av trekker han seg mer tilbake til de avsidesliggende traktene i nord. Fra nå av og helt til det endelige oppbruddet til Jerusalem er hovedoppgaven nærmest å oppdra læresveinene.

Den første perioden i Galilea var preget av folkeskarenes jubel over ham som etterlot seg spor av guddommelige ord og gjerninger. Den neste perioden (fra kap. 9 og fram til dette avsnittet) er den begynnende kampperioden, med forfølgelsen fra fariseernes side. Frukten av deres innflytelse på folket ble jo at mange trakk seg tilbake fra Herren (Joh 6,66). Og nå ser vi Herren i de avsidesliggende traktene, helt til han drar opp til Jerusalem, til døden på korset.

Det er en særpreget, vakker fortelling om hvordan denne kana'aneiske kvinnen møtte Herren helt oppe ved grensen mellom Det hellige land og Fønikia. Av Mark 3,8 ser vi at det også fra traktene ved Tyrus og Sidon var kommet en stor mengde til Herren på grunn av hans undergjerninger og forkynnelse. Slik har denne kvinnen fått høre om ham. Og nå, da nøden kom over hjemmet hennes, forlater hun sine døde avguder og våger seg med tillit bort til Frelseren.

Og sannelig, det var en tillit, en tro av den rette sorten, som kunne bestå ildprøven. Her er mye å lære både av å se på hvordan Herren stilte seg overfor kvinnen, og hvordan kvinnen stilte seg overfor Herren.

«Han svarte henne ikke et ord» (v. 23). Den gamle gudsmannen Krysostomos sier om dette: «Hun ber, hun klager sin nød med tårer i øynene – men Ordet tier, kilden er lukket, legen holder legemidlene sine tilbake. Det er noe nytt, noe underlig.» Læresveinenes mellomkomst (v. 23) ser ikke ut til å være så mye for kvinnens skyld som for deres egen. At den som ber, er til bry, er også en grunn til å hjelpe. Det ser en ikke sjelden blant mennesker med egenkjærlige hjerter. Men av den grunnen hjelper ikke Herren.

Grunnen til tausheten hans er dobbel. Den første begrunnelsen får vi i v. 24. Den lå i Herrens kall: Han var bare sendt til folket i den gamle pakt. Først når skilleveggen mellom jøder og hedninger var tatt bort ved hans død på korset, skulle kallet gå til hedningefolkene. «Når jeg blir opphøyet fra jorden, skal jeg dra alle til meg», har Herren sagt (Joh 12,32).

Riktignok hadde Herren bønnhørt den romerske høvedsmannen (Matt 8,5–13). Men den mannen hadde jo stilt seg i et så nært forhold til Israel (se Luk 7,5). Her stod Frelseren for første gang overfor det rene hedenskapet, som han ennå ikke var sendt til av Faderen. Det skulle noe særlig til for at det kunne gjøres et unntak. Men nettopp dette særlige vil Herren dra fram i lyset ved tausheten sin. Dermed fikk tausheten også en oppdragende betydning for kvinnen. Det er den andre grunnen til tausheten.

Mangen en ville kanskje ha gått sin vei og tenkt: Han vil ikke. Men på kvinnen har tausheten hans den rette virkningen. Hun trenger seg desto mer på, sperrer veien for ham ved å kaste seg ned for føttene hans og gjentar bønnen sin. Men behandlingen blir enda hardere (v. 26). Herren lar henne høre hva hun er: en uren hedningkvinne i forhold til «barna», Israels utvalgte folk, som etter løftene hadde førsteretten til Messias. I Østerlandet ble hunden regnet som et urent dyr. Derfor kaller muslimene den dag i dag de kristne for «kristne hunder».

Herrens ord kunne virke hardt, men det var sant og i virkeligheten den dypeste kjærlighet. Ved det ville Herren føre kvinnens tro til en herlig seier, om hun nå ville bøye seg og la seg dømme med denne sannhetens dom. Og kvinnen har troens fine øre til å kjenne kjærligheten bak dette ordet. Hun fant evangeliet i dette ordet (v. 27). Hun kjente Herrens hjertelag i dypet.

Først tok hun imot dommen med dette: «Det er sant, Herre!» Men så ser hun fra det ydmyke stedet igjen opp til Herren og griper det kornet av trøst som fantes i det tilsynelatende harde svaret.

Den kjente grev Zinzendorf, herrnhuternes åndelige far, har sagt om dette: «Hele troslæren ligger i disse tre–fire ordene til sammen: ‹Ja, Herre! – men – likevel›.»[1] Hva skal vi glede oss mest over: dette «ja» som bøyer seg under Guds dom, eller dette «likevel» som legger seg inn til Frelserens hjerte? De kan ikke skilles. Fordi dette «ja» stiger så dypt ned, når dette «likevel» så høyt opp. Ydmykhet og frimodig tillit er den sanne troens grunnbestanddeler. Det ser vi også her.

Herren lar seg overvinne (v. 28). Kvinnen fikk sin vilje fordi Herrens vilje seiret i sjelen hennes, fordi hun bøyde seg dypt og holdt ut. Utholdenhet i viljen hører også med til den ekte troen, dette: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (1 Mos 32,26). Herren lar seg overvinne av troens ydmyke, utholdende bønn. Det er den velsignede lærdommen Guds Ånd igjen innprenter oss gjennom denne hendelsen.

For andre gang beundrer Herren troens storhet hos en hedning, og også her helbreder han på avstand (Matt 8).

Her har vi noe å prøve oss selv på. Herren bruker ofte en lignende måte overfor vennene sine den dag i dag. Han tier ofte, som om han slett ikke ville høre oss. Og faller troen da sammen, kan han heller ikke høre oss. Men holder den ut, ligger den herligste seieren kanskje rett utenfor døren. Hvilket Guds barn kjenner ikke dette vanskelige punktet der hjertet liksom må rope inn gjennom en lukket dør?

[1] NB: «Det er sant, Herre! Men …»

Gud hjelpe oss ved sin Ånd til å bøye oss dypere og dypere og erkjenne at vi bare fortjener straff og ingenting har å kreve, men likevel bli ved med å banke på. Så får det en herlig ende, så vokser troen, så tar den kjempeskritt framover. Men lar en seg avvise og knurrer i krenket selvfølelse, da blir det mørkt. Da må Herren føre en inn i ydmykelsens skole på ny, på andre og tyngre veier.

Hvor minner ikke denne hendelsen om ordet i Sirak 2,1–3: «Mitt barn, om du kommer for å tjene Gud Herren, så forbered din sjel på anfektelse. Gjør ditt hjerte rett og hold ut, og skynd deg ikke bort når den kommer over deg. Hold deg fast ved ham og vik ikke fra ham, så du kan bli stor ved din siste tid.»

Også når et menneske skal omvende seg, gjelder det å lære av den kana'aneiske kvinnen. Mangt et menneske som nærmet seg Guds rike, ble støtt tilbake fordi det ble kalt vantro. Den dommen ville det ikke ta imot.

Som oftest er det en usann bløthet i det når det lyder så mange advarsler mot å kalle mennesker «vantro» når de ennå ikke er gått over grensen og blitt de helliges medborgere. Ja, det kan være kjødelig hardhet og mangel på forstand i bruken av dette ordet, og det skal ikke ha medhold. Men det ligger visselig også ofte noe av den samme dype kjærligheten bak den tilsynelatende hardheten som vi finner her i Herrens ord til kvinnen om at hun ennå hørte til de urene.

Ta imot dommen, slik hun tok imot den. Se deg selv som vantro hvis du ennå ikke er troende, og legg deg som kvinnen ved Herrens føtter. Så skal du snart bli troende og nyte alle rettigheter ved Faderens bord.

Også dette skal vi lære: Å være glad for smulene er veien til å få del i hele nådens fylde.

57. Det andre bespisningsunderet (15,29–39)

Dette er et yndig avsnitt, fylt av velsignelse. Av Mark 7,31 ser vi at Herren etter alt å dømme gikk i en halvsirkel rundt Gennesaret-sjøen, fortsatt gjennom avsides egner, til han nådde sørøstsiden av sjøen. Menneskene han ferdes blant der, var langt mer mottakelige og glade for ham. De var ikke så vant til å ha ham blant seg som folket i Galilea på den andre siden av sjøen. Her møter vi ikke den onde og kalde kritikken, men en barnlig tilflukt til Herren.

«De la dem ved føttene hans», står det, som en stille bønn. «Og han helbredet dem» (v. 29–31). Hos Markus (7,32–37) blir det fortalt om en av disse helbredelsene, om den døvstumme som Herren sa til: «Effata! Det betyr: Lukk deg opp!»

I tre dager ble folket værende hos Herren. De gledet seg over at han var nær, og over ordene hans. Men nisten deres slapp opp. Da gjorde Herren et lignende under som det vi hører om i kap. 14, og likevel er det en forskjell. Der (Matt 14,15) var det disiplene som kom til Herren og først fortalte ham at de var bekymret for folket. Her kaller Jesus disiplene til seg og taler til dem om den samme saken, liksom for å prøve dem.

Disiplenes spørsmål (v. 33) om hvor de skulle få nok brød fra til så mange, kan virke underlig. Det var jo ikke så lenge siden de hadde sett det første bespisningsunderet. Men når vi kjenner litt til vårt eget hjerte, vet vi at det kan være tungt nok å tro når nøden igjen står over oss, selv om vi ofte har sett Herrens nådige, underfulle hjelp før. Da kommer ofte spørsmålet: Tør vi vente at Herren skal gjøre et under på ny?

Hvilken omsorg og kjærlighet ligger det ikke i Frelserens ord i v. 32! Han tenker på vennene sine også når det gjelder deres timelige behov, til og med før noen har talt til ham om det. På ingen måte vil han la oss bli «utmattet på veien», verken åndelig eller timelig.

I v. 35 står det at folket skulle sette seg ned «på marken». Ved det første underet satte de seg i gresset. Av det ser vi at det nå er lenger ut på sommeren, da gresset er tørket bort av sommerheten. Igjen «ba han takkebønn». Det glemte Frelseren aldri, og han gjorde det for alles øyne. Hvordan setter du deg til bords?

Denne gangen hører vi ingenting om at folket ville gjøre ham til konge. Det er en annen folkeskare som er samlet om ham nå. Det vitner om at skillet allerede hadde skjedd mellom ham og de egentlige jødene, de som hadde kjødelige for-

ventninger til Messias som Herren ikke oppfylte. Denne skaren har, som sagt, for det meste bestått av fremmede, mer utenlandske innbyggere langs østsiden av Galilea-sjøen. Og denne skaren, som rolig gikk da Herren sendte dem bort, er snarere et forbilde på den nye paktens menighet, som trådte fram da Israel etter kjødet forkastet sin Frelser.

Magdala, som er nevnt i v. 39,[1] lå på vestsiden av Gennesaret-sjøen.

[1] NB: «Magadan».

58. Fariseernes og saddukeernes surdeig (16,1–12)

Igjen ser vi fariseerne og saddukeerne komme listende fram som ulver med det gamle kravet: Han skulle vise dem et tegn fra himmelen. På den måten mente de at de kunne svekke Herrens innflytelse i folket, som alltid hadde lyst til å se nye og mer interessante tegn. De veldige tegnene Herren hadde gjort, hadde folk nå vent seg til. Men det var et ondt, vantro sinn som viste seg i dette stadige kravet om tegn fra himmelen.

Herrens svar (v. 2–4) rammet falskheten deres. Værtegnene forsto de seg så godt på, men tidenes tegn slett ikke. De manglet åndelig sans, fordi hjertet ville sitt eget, fordi de var kjødelige. Alle tidens tegn pekte mot Messias, men de ville ikke se. Derfor kunne de ikke og skulle de ikke få noe annet tegn enn Jona-tegnet: Herrens død, men også hans oppstandelse. Herren gjentar her ordet fra Matt 12,39.

«Og han forlot dem og gikk bort.» Det er forferdelig når Frelseren forlater et menneske.

Igjen dro Herren bort til de avsides egnene nordpå (v. 13). På veien advarte han disiplene sine mot «fariseernes og saddukeernes surdeig». Men de hadde glemt å ta med brød, og i underlig uforstand trodde de at det var det Herren siktet til (v. 5–7). Det hørte med til Herrens prøvelser, og ikke til de minste: den forferdelige uåndeligheten som selv hans ellers trofaste disipler møtte så mange av ordene hans med.

Herren irettesetter dem for det (v. 8–11). Det var lite tro at de kunne tenke seg at mangel på brød var grunnen til Herrens advarsel. De hadde jo sett underet da både de fem tusen og de fire tusen ble mettet, og at det til og med ble mange kurver til overs. Da måtte de forstå at den slags brød kunne Herren lett skaffe til veie, så det var ikke det han talte om. – Og da forsto de hva han mente: at det var fariseernes og saddukeernes lære.

Fariseerne med sin selvlagde og selvrettferdige fromhet (v. 12) og saddukeerne med sin lettsindige, halvhedenske vantro har sine etterfølgere den dag i dag. Særlig pavekirken er full av fariseisme, mens nyrasjonalismen i våre dager går i saddukeernes spor. Men selvrettferdighet og bare ytre vesen, og dessuten verdslighet, det å inngå kompromisser med verdenslivet, er den dag i dag grufulle surdeigskrefter. De ødelegger troslivet hvis de får komme inn.

Gå ikke og bekymre deg med brødsorger, kjære Guds barn! Brød skal han som metter himmelens fugler, nok sørge for at du får. Men la det være ditt hjertes omsorg at ingen surdeig fra løgnens rike skal få innpass hos deg.

59. Peters bekjennelse. Nøklene til himlenes rike (16,13–20)

Vi treffer Herren og disiplene hans i egnen helt mot nord ved Cæsarea Filippi. Den må ikke forveksles med den Cæsarea ved havet der Paulus senere satt fange. Byen lå i svært vakre omgivelser ved foten av det skjønne, snødekte Hermonfjellet. Fjerdingsfyrsten Filip, en bror av Herodes Antipas, hadde gitt byen dette navnet til ære for keiser Tiberius, for Cæsarea betyr «keiserbyen».

Vi finner Herren i ferd med å innvie disiplene sine i Guds rikes hemmeligheter. Han prøver dem: Hvor langt var de kommet i å kjenne hans person, hvem han selv var? Og hvor langt hadde de vokst fram til å danne en egen menighet, klart skilt fra den store, uklare, ja fiendtlige massen i folket?

«Hvem sier folk at Menneskesønnen er?» Det var Frelserens spørsmål. Disiplene nevner noen av de mange ryktene som gikk (v. 14). Noen – som Herodes Antipas – mente jo at det var døperen som var stått opp igjen. Andre mente at det var Elia, som var lovt hos Malaki, og at han var stått opp for å være en forløper for Messias. Andre igjen mente at det var den høyt ansette profeten Jeremia eller enda en annen av profetene.

«Men dere», spør Herren. Uten å kalle seg Messias med rene ord hadde han ved talene og gjerningene sine mer og mer dratt dem til seg. Men den forakten han ble møtt med, særlig blant folkets ledere, hadde ofte gjort dem vaklende og betenkte. Det samme hadde det som var dunkelt i ordene hans for deres kjødelige sinn (se kap. 15,12, da det avgjørende bruddet med fariseerne skjedde). Nå var tiden kommet da han satte dem på prøve, slik som det er fortalt i Joh 6,67.

Han hadde aldri kalt seg selv med Messias-navnet, men med den dunklere betegnelsen «Menneskesønnen», som Herren bruker om seg selv over femti ganger. Det er en underfull visdom som aldri vil nå målet ad ytre veier, bare ad åndelig vei. Av dette er det mye å lære for oss som er blitt den store Mesterens små disipler.

Da trer Simon Peter fram med den skjønne bekjennelsen: «Du er Messias, den levende Guds Sønn» (v. 16). Det er troens bekjennelse. Den troen lar seg ikke kaste hit og dit av folks meninger og ser heller ikke på Jesu ytre, foraktede stilling, men den er sprunget ut fra Gud. For «ingen kan si: Jesus er Herre! – uten i Den Hellige Ånd» (1 Kor 12,3).

Denne bekjennelsen var mer enn bare å kjenne ham som Messias. Den Messias jødene ventet, var i deres tanker bare et menneske, riktignok et menneske som Gud hadde utrustet og sendt på en særlig måte, av Davids ætt. Men Peters bekjennelse sikter langt dypere. Han ser at Jesus var en Messias av guddommelig vesen, langt mer enn et menneske. Denne klarheten hadde han, og for øvrig også de andre apostlene, særlig fått den natten da Herren gikk på sjøen og Peter hadde gått på bølgene mot ham. Da hadde de jo falt ned for ham og sagt: «Sannelig, du er Guds Sønn!» (Matt 14,33).

Herren priser Simon, Jonas sønn, salig. For det var ikke en tro som var sprunget ut av kjøtt og blod, ikke av menneskelige tanker, men av Gud (v. 17). Det er så mye som kalles tro, men som bare er av mennesker, selvlaget og selvtatt, og derfor også død. Den levende troen er et Guds verk, et Åndens under i et menneskehjerte.

Har du, kjære leser, denne troen som Peter hadde, den levende troen som kommer fra Gud? Kan du se at det er Kristus, den levende Guds Sønn, som møter deg i dåpen, i Ordet og ved nattverdbordet, at det er han som står midt i de helliges samfunn? Det er bare denne troen som Gud har virket, som gjør en synder salig. Og det er bare denne troen som gjør et menneske til et klippemenneske som kan seire over «dødsrikets porter» (v. 18). Og bare denne troen har Herren lovt «nøklene til himlenes rike» (v. 19).

Allerede første gang Simon, Jonas sønn, sto for Herrens ansikt (Joh 1,42), sa Herren til ham: «Du skal kalles Kefas.» En klippe heter på hebraisk *kepha*, på gresk *petra*. Derav kommer navnet Peter, klippemann. Nå var Peter blitt det som navnet pekte på, men det var han blitt ved den levende troen. Og derfor valgte Herren ham ut som den første grunnsteinen han ville bygge sin menighet på, ved siden av seg selv som hjørnesteinen.

Det var Peter som holdt prekenen på pinsedagen, da grunnen til den nye paktens kirke ble lagt blant jødene. Og det var Peter som på samme måte la grunnen blant hedningene ved prekenen sin i Kornelius' hus (Apg 10). Denne fortrinnsretten fikk Peter fordi han var den første av disiplene som avla denne bekjennelsen.

Men når de i pavedømmet ut fra dette stedet påstår at Peter med dette fikk overherredømmet i hele kirken, er det falskt. I Ef 2,20 står det at Guds menighet er bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, og at Jesus Kristus selv er hjørnesteinen. Der er ikke bare Peter nevnt, men apostlene. Og det som her i v. 19 står om «nøklene til himlenes rike», blir i kap. 18 og likeså i Joh 20,23 tillagt alle apostlene.

I kirkens historie senere trer Jakob, Herrens bror, mer fram, og Peter mer i skyggen. Og i Gal 2,11–14 hører vi at Paulus irettesetter Peter for hans uklare standpunkt i spørsmålet om de kristne fra hedningene. Peter selv kaller seg i 1 Pet 5,1 bare «medeldste», og han var ingen fyrste blant apostlene.

Og at paven i Rom skulle være hans etterfølger med guddommelig rett, er ren og skjær løgn. For pavens stilling er uendelig forskjellig fra det åndelige apostelembetet og fra Peters ytre, så fattige skikkelse. At Peter skulle ha sittet

på pavestolen i Rom i 25 år, er en ren fabel uten historisk sannhet. Det må selv katolske kirkehistorikere innrømme.

Nei, løftet er knyttet til den levende, bekjennende troen, og den har massevis av paver ikke hatt. Det har til og med vært fritenkere blant pavene.

«Dødsrikets porter» betyr det samme som dødsrikets makt. Dødsfyrstens rike er tenkt i bildet av en borg med porter. Fra den slippes alle mørkets ånder løs mot Herrens menighet, og innenfor disse portene vil dødsfyrsten gjerne dra Kristi menighet inn. Men det skal aldri lykkes. Det har kirkens historie vist, og det ordet skal stadfestes helt til enden, også i Antikrists tider.

Hva menes med «nøklene til himlenes rike»? Med det menes den fullmakten Herren har gitt disiplene sine til i hans navn å forkynne syndenes forlatelse for den som ydmykt bekjenner sin synd, men også dommen over hvert selvrettferdig og delt hjerte.

Så føyes det til: «og det du binder på jorden, skal være bundet i himmelen, og det du løser på jorden, skal være løst i himmelen.» Disse uttrykkene «binde» og «løse» peker sannsynligvis på at en i gammel tid ofte brukte nøkler med lenker eller bånd festet til, som ble viklet rundt. Å binde og løse betyr da det samme som å lukke igjen og lukke opp, altså å lukke døren for den gjenstridige, men lukke den opp for den som lengter.

Denne såkalte «nøkkelmakten» lover Herren senere, som nevnt før, alle apostlene sine, og dermed hele sin sanne kirke. Den får praktisk betydning for det enkelte mennesket, ikke bare når det gjelder trøst for en engstelig sjel, men også når det gjelder å bli tatt opp i eller utelukket fra det ytre kirkesamfunnet.

Med dette er retten til kirketukt gitt, like så vel som kirkens tilsigelse av syndenes forlatelse (avløsningen ved skriftemålet). Apostlene hadde likevel ikke denne makten som noe ytre i sin gamle, naturlige tilstand. Den blir tilsagt både Peter her og senere alle de andre apostlene med tanke på Den Hellige Ånds gave som skulle komme. Ellers måtte jo også Judas ha beholdt den.

Slik har heller ikke den kristne menigheten denne makten som noe som tilhører den i det ytre, men bare for så vidt som Ånden råder i den med den levende troen. Blir denne makten utøvd av den ytre kirken i kraft av en bare ytre rett, uten Guds Ånd og uten den levende troen, da er det en anmasselse som nok skal vise ved følgene sine at den ikke er av Gud.

Luther sier om pavens krav på Peters nøkler: «Pavene hadde gjort bedre i å la Judas' pung gravere inn i våpenet sitt i stedet for Peters nøkler.»

Ved dette ordet fra Herren får Peter en ledende stilling når det gjelder nøkkelmakten da menigheten blir grunnlagt. Det kommer, som nevnt, tydelig fram i Apostlenes gjerninger. Når det gjelder tukt, behøver vi bare å nevne det som hendte med Ananias og Saffira (Apg 5).

Den levende troen gjør ikke bare sjelen salig, men gir den også en hellig kraft utad, både til tukt og trøst. I den blir et menneske velsignet og blir selv til velsignelse.

Forbudet til disiplene i v. 20 skulle lære dem dette: Slik som de selv var kommet til tro på ham, den levende Guds Sønn, ad åndelig vei, slik kan også alle andre bare nå fram til dette ad den samme åndelige veien. Derfor skulle de ennå

ikke fortelle andre hva de selv hadde vunnet og sett. De skulle gi tid til frelsens store kjensgjerninger var fullbyrdet, til Jona-tegnet var gitt den vanartede slekten.

60. Herren forutsier sin lidelse og død. Peters fall og Herrens alvorlige ord om å ta korset opp (16,21–28)

«Fra den tiden», står det, begynte Jesus å tale klart til disiplene sine om at han måtte lide og dø. Tidligere hadde Herren hentydet til det mer dunkelt (Joh 2,19–21; Matt 9,15; 12,39–40). Slik er vår Frelsers vise måte å behandle disiplene sine på: Han sier dem ikke alt på en gang, men litt etter litt, alt etter som han får formet hjertet deres til å høre det.

Tre ganger forkynner Herren sin lidelse, med voksende bestemthet: her og i kap. 17,22 og 20,18. Det er underlig at disiplene likevel sto så uforstående da korset på Golgata ble reist. Og likevel er det ikke så underlig når vi av egen erfaring kjenner hvor mye forståelsen, selv av den klareste framstillingen, avhenger av hvordan hjertet stiller seg til saken. Alt det Herren sa om sin lidelse og oppstandelse, stred så helt mot disiplenes forventninger og forestillinger. Likevel var ikke Herrens ord talt forgjeves. De nådde målet sitt senere, da oppfyllelsen kom.

I v. 22–23 viser mangelen på forståelse seg på en vemodig måte hos Herrens venn Peter. Det kom noe storaktig opp i Peters hjerte. Han syntes han var klokere enn Mesteren og begynte å irettesette ham. Men da han ga etter for dette selvkloke sinnet, ble det liksom åpnet en port for Satan, så mørkets fyrste for fram gjennom ham og fristet Herren. Det fristende ordet lød slik: «Gud fri deg, Herre! Dette må aldri skje deg!» Meningen var at Herren skulle søke å slippe en så trang vei. Det er den første fristelsen fra ørkenen (Matt 4,3) som kommer igjen.

Herrens svar er dels rettet til Satan og dels til Peter. I dette øyeblikket var de to uhyggelig blandet sammen: i Peters ytre velmenende og likevel så kjødelige måte å ta imot Herrens hellige ord på, og i Satans beregnende, onde, listige angrep.

Men hvilken advarsel for alle Herrens venner! Det er som Satans vesen, som et anstøt for Herren, når vi i kjødelig bløthet bare ser på «det som hører menneskene til», det rent jordiske behaget, og ikke på det Guds hellige sak krever.

Pavedømmet i Rom, som jo gir seg ut for å være Peters arving, har på en uhyggelig måte nettopp tatt dette i arv: å ha sans, ikke for det som hører Gud til, men for det som hører mennesket til. Og ved det er det blitt av det onde.

Fr. Arndt sier om dette stedet: «Vennene våre er ofte våre dårligste rådgivere. De kan bli de farligste for oss, enten de driver oss til lokkende foretak som overstiger våre krefter – og vil skaffe oss en ære som er mer til byrde enn til glede for oss – eller de vil holde oss borte fra de plagene som ikke kan skilles fra å oppfylle vår plikt. Da rådfører de seg mer med sin kjærlighet til oss enn med kjærligheten til Gud.»

Og hvor alvorlig er det ikke å se at han som er «virksom i vantroens barn», også kan virke gjennom troens barn, fordi Kristi Ånd ennå ikke helt har gjennomtrengt oss! Det gjelder sannelig å være på vakt når vi i Guds rikes saker står overfor mulige trengsler, så ikke kjødelige hensyn skal bedra oss da.

En kjent kirkehistoriker ble en gang spurt om grunnen til at det likevel var så mange sekter og avvik innenfor Kristi menighet. Han svarte bare med disse to ordene: «Alltid velment.» Ja, Satan spekulerer ofte i dette «velment». Han kommer ofte som «en lysets engel» (2 Kor 11,14).

Mesteren gjennomskuet Satan og seiret, og disiplene kan seire ved Mesterens kraft. For også for oss går kongeveien gjennom korset til kronen, slik Herren nå viser oss i v. 24–27. Den veien han skulle gå, skal alle disiplene hans også gå. Selvet, det kjødelige selvet, det selviske selvet, om vi kan si det slik, må fornektes og slippes, om en vil følge Jesus og frelse sin sjel.

Når Herren føyer til: «ta sitt kors opp», er korset jo dødstegnet. Det var straffen for opprørske slaver, og den som var dømt til korset, måtte selv bære korset sitt til retterstedet. «Sitt kors», den lidelsen som selviskheten skal dø i, må derfor hver enkelt ta opp. Den lidelsen kan i det ytre vise seg i svært forskjellige former og på svært forskjellige veier. Hos Lukas er «hver dag» føyd til (Luk 9,23). Det er dødsdommen som hver enkelt må dømme sitt gamle menneske, den opprørske trellen, med.

Korset betyr her først og fremmest den indre lidelsen, selvfornektelsen for Kristi skyld. Men med den er den ytre lidelsen nøye forbundet, den som verden påfører Jesu disipler slik som Mesteren selv. Men bare den som tar det indre korset opp, kan bære det ytre på rett måte.

Bare gjennom denne korsdøden går veien til å «berge sitt liv» for evig. Sitt sanne selv finner en bare ved å slippe sitt kjødelige selv (v. 25). I v. 26 peker Herren på sjelens evige verdi, en verdi som ikke kan erstattes med noe som helst. Allerede salmisten synger i Sal 49,9: «For utløsning av deres sjel er for dyr, og han må avstå fra det til evig tid.» Tap og vinning betyr noe annet i Guds rikes språk enn i verdens språk. Å sette sin sjel over styr er elendighetens toppunkt.

To menn gikk en gang forbi en praktfull bygning. «Hva har den kostet eieren?» spurte den ene. «Sjelen hans», svarte den andre.

Og den tiden skal komme, sier Herren, da de som tok skade på sin sjel for verdens skyld, gjerne ville løse den ut igjen for det de solgte den for. Det er den tiden da Menneskesønnen kommer igjen «i sin Fars herlighet med sine engler». Da er all verdens herlighet blitt verdiløs. Da kommer alt an på hvordan en stilte seg til denne Menneskesønnen.

Når det står: «Da skal han gi enhver igjen etter hans gjerning», ser vi av ordet i Mark 8,38 at en med «gjerning» ikke nettopp skal tenke på de enkelte ytre

gjerningene, men på hele stillingen til Herren: om en skammet seg over Herren og hans ord i den utro og syndige slekten, eller om en tok på seg den lidelsen som følger med å bekjenne Jesus.

I tillegget (v. 28): «Sannelig sier jeg dere: Noen av dem som her står, skal ikke smake døden før de ser Menneskesønnen komme i sitt rike», er det åpenbart ikke tenkt på Herrens siste komme i herligheten, som i v. 27. Det er tenkt på hans komme i pinseånden og i de dommene som går forut for den siste dommen. Derav forskjellen mellom «komme i sin Fars herlighet» (v. 27) og «komme i sitt rike» (v. 28).

Minst én av Herrens apostler opplevde jo Jerusalems ødeleggelse, da Herrens kongemakt ble åpenbart til dom. Og mange av dem så hans rike utfolde seg i Åndens kraft før de døde. Denne forståelsen av v. 28 blir styrket når vi ser på Herrens ord slik de er gjengitt i Mark 9,1: «før de ser at Guds rike er kommet med kraft».

Herrens komme skjer, som vi ofte har pekt på før, i forskjellige trinn. Han kom til sine egne da han ble menneske, da Ordet ble kjød og tok bolig iblant oss. Han kom på pinsedagen i Åndens kraft, og han kom ved Jerusalems ødeleggelse på dommens veier. Men hans komme til menneskene blir fullført ved det siste komme i herlighet.

Måtte det stå levende for hjertene våre: Han kommer! Måtte vi følge ham på korsets vei til herligheten og ikke spare vårt eget, så vi kan møte ham med det sinnet som den gamle sangeren venter Frelseren med. Han synger:

Hastig kan du komme, rett som det er,
i hver en time ved dag og natt,

men føyer til:

Om jeg sover eller våker, så la meg være din,
om jeg lever eller dør, så vær du min!

61. Forklarelsen på fjellet (17,1–13)

På slutten av forrige kapittel hørte vi Frelseren tale om sin lidelse som veien til herligheten. Dette kapitlet begynner med en underfull hendelse. Ved den brøt guddomsherligheten fram, den som ellers var skjult av tjenerskikkelsen, og overstrålte Frelserens skikkelse. Forfatteren av Hebreerbrevet skriver om den enbårne Sønn at han er «avglansen av hans herlighet» (Hebr 1,3). Det ble åpenbart synlig her, som et tegn til styrke fra Faderen, både for hans enbårne Sønn og for den lille disippelflokken, før korset på Golgata skulle reises.

Det «høye fjellet» der forklarelsen skjedde, er ofte blitt sagt å være Taborfjellet. Men det synes umulig. Tabor var ikke så folketomt og øde i eldre tid som nå, og dessuten var toppen av fjellet på Jesu tid ikke bare bebygd, men også befestet, og et sted der det ble ført krig. Nei, vi så jo i kap. 16,13 at Herren ferdes i egnene omkring Cæsarea Filippi, en fjellegn opp mot Hermon og Antilibanon. Der har han vandret omkring med disiplene sine i de «seks dagene» (v. 1).

Når Herren bare tok med seg tre av disiplene sine, er det også fordi loven (5 Mos 19,15) bestemte at hver sak skulle stadfestes ved to eller tre vitner. At det nettopp ble disse tre som skulle være vitner både til forklarelsen og til sjelekampen i Getsemane, kom av at Peter, Jakob og Johannes i kirkens første grunnleggelsestid var satt til å være dens søyler. Disse tre var også til stede da Jairus' datter ble vakt opp (Mark 5,37).

Lukas forteller at Herren gikk opp i fjellet «for å be» (Luk 9,28). Hos Lukas blir det også fortalt at disiplene var «tynget av søvn», men at de våknet og så Frelserens herlighet. Det er et herlig bilde på det som skal skje den store oppstandelsesmorgenen. Til og med Jesu klær blir liksom gjennomstrålt av himmelsk lysglans.

Og han var ikke alene. To menn sto og talte med ham, og uten at noen hadde sagt det til dem, var disiplene helt klar over at det var Moses og Elia, representantene for den gamle pakt. Hos Lukas blir det fortalt at også disse to «viste seg i herlighet». Begge hadde de jo gått bort fra denne jorden på en gåtefull måte (5 Mos 34,5–6 og 2 Kong 2,11). Det de talte med Herren om, var (Luk 9,31) «hans bortgang, som han skulle fullbyrde i Jerusalem», altså hans lidelse og død. Om det tunge korset talte de midt i forklarelsens herlighet.

Som to vitner står de ved Herrens side og vitner om at det ikke er noen annen Kristus enn den lidende Kristus. I Kristi kors er lovens hellige krav og profetiens glade budskap oppfylt. Denne dype sammenhengen mellom den gamle og den

nye pakt skulle stadfestes for Herrens disipler, for at de ikke skulle ta anstøt av den lidende, fornedrede Frelseren.

Det var da Moses og Elia skulle skilles fra Herren (Luk 9,33), at Peter tok til orde, eller liksom «svarte» på dette underfulle synet, ved å be om at de måtte bli. Han sa: «Herre, det er godt at vi er her», nemlig for å tjene ved å bygge hytter til Herren, Moses og Elia, så de kunne bli lenger sammen.

Det er den alltid raske, framfusende Peter som også her bryter ut med noe, grepet av øyeblikket og nesten uten å vite hva han sa (se Luk 9,33). Disiplenes følelse overfor synet var altså en følelse av salig lykke, noe blandet med forferdelse (Mark 9,6). Det siste vil alltid være tilfellet så lenge vi i dette syndens legeme møter det himmelske lyset.

Av det som blir fortalt her, ser vi hvordan Guds gjerning på jorden er knyttet sammen med og angår de slektene som allerede er gått bort. Moses og Elia står her som uttrykk for alle dem som lengtet etter å se Frelseren uten å oppleve at han kom, alle dem som hadde godt vitnesbyrd ved troen (se Hebr 11). Vi minnes også her Herrens ord i Joh 8,56: «Abraham, deres far, frydet seg til å se min dag. Og han så den og gledet seg.»

De hellige i himmelen synes altså å vite om Guds rike på jorden. De taler om det som om de ennå var hjemme her og kjente det hele. Det samme som fyller Herrens folk her med glede, dette: Han døde for oss, er også det som fyller hjertene til de hellige som er gått bort. Moses så her inn i det sanne forsoningsofferet, den dype oppfyllelsen av alle dyreofrene i den gamle pakt.

Og dette at

Sankt Peter kjente og kunne forstå
Elia og Moses, som han aldri før så,

vitner klart om at

De venner som døden skilte her,
skal visselig kjenne hverandre der,
hvor verken er død eller dvale.
...
Hvor herlig skal vi da tale
med venner i himmelens sale!

Det som blir fortalt her, løfter liksom en flik av sløret for den tilværelsen som venter Guds folk hisset i lyset.

Men vilkåret for at vi en gang skal se den forklarede Frelseren og skaren av hellige, er og blir at Guds Ånd først får forklare Jesus for synderhjertet ved troen. Da blir Jesus forvandlet for oss til vår egen levende Frelser, fra det kalde, døde bildet som vantroen har av ham, til en som stråler i nådeglansen fra Golgata. Er han blitt forvandlet slik for deg, kjære leser?

Den underlige hendelsen slutter (v. 5–6) med en enda høyere åpenbaring. «En lysende sky», tegnet på Guds nærvær, slik det var kjent fra vandringen i ørkenen og fra innvielsen av Salomos tempel, ble åpenbart over de tre skikkelsene.

Når det står at den lysende skyen «skygget over dem», kunne det se ut som en selvmotsigelse. Men det sterkeste lyset er mørkt for øyet, fordi det blender.

Derfor står det i Skriften både at Gud bor «i et lys» (1 Tim 6,16), og at han bor i «mørket» (2 Mos 20,21; 1 Kong 8,12: «Herren har sagt at han vil bo i det dunkle»).

Til disiplene lød det en røst fra skyen: «Dette er min Sønn, den elskede! I ham har jeg velbehag: Hør ham!»

Det var en stadfestelse av ordet som lød ved Frelserens dåp (Matt 3,17). Det var et segl for disiplene på at Jesus er Guds elskede Sønn. Men det pekte også på hvordan de skulle nå fram til herligheten, nemlig ved å høre ham, ved troens lydighet.

Ofte har Guds barn, slik som Peter, ønsket å leve i en stadig følelse og skuen av den himmelske herligheten allerede her på jorden. Men slik får Guds barn det bare i korte øyeblikk her på jorden. Det lærer vi også av dette: Troslivet består først og fremst i lydighet, i å gå sin gang også gjennom korsets og trengselens mørke, men slik at en hører og lyder med troskap. Det var dette Samuel vitnet for Saul: «Har vel Herren like meget behag i brennoffer og slaktoffer som i lydighet mot Herrens ord?» (1 Sam 15,22).

Ordet «Hør ham!» måtte minne disiplene om løftet i 5 Mos 18,15: «En profet av din midte, av dine brødre, likesom meg, skal Herren din Gud reise opp for deg. På ham skal dere høre.» Enda et segl på at Jesus er den lovte.

Her har vi et mektig vitnesbyrd om Jesus som Guds evige Sønn. Derfor vitner Johannes: «Hvem er løgneren om ikke den som nekter at Jesus er Kristus? Han er Antikrist, han som fornekter Faderen og Sønnen» (1 Joh 2,22).

Slik som Daniel da han fikk det guddommelige synet, falt også disiplene på sitt ansikt i hellig frykt. Men slik som Daniel ble reist opp ved Herrens hånd (Dan 10,10), slik trer nå også Frelseren fram (v. 7–8), rører ved dem og taler kjærlig til dem om ikke å frykte. For ham var denne herligheten hjemlig. Han hadde jo levd i den «før verden ble til» (Joh 17,5).

Da de åpnet øynene, «så de ingen uten Jesus alene». Den ytre herlighetsglansen var borte, men ham selv, som denne herligheten hadde brutt fram fra, herlighetens kilde, ham beholdt de.

Gud gir ennå av og til barna sine forklarelsens øyeblikk når han ser at vi trenger det. De kan komme under tunge trengsler, i lønnkammeret, ved nattverdbordet og også på andre måter. Men de varer ikke ved. Den varige herlighetsglansen hører himmelen til. Og det blir svermeri når en, slik som den såkalte syndfrihetslæren hevder, vil gjøre forklarelsens tilstand til det normale for et Guds barn på jorden, til noe som stadig skulle skje.

Men det skjønne som står her i v. 8, Jesus alene, å se ham stå foran oss og høre hans «frykt ikke», det kan vare ved, selv om følelsen av herligheten hans kan bli trengt tilbake og av og til nesten helt formørket i trange tider. Og så har vi nok og har det godt, bare vi ser Jesus gjennom alt det vi får tilskikket, både av sorg og glede. Vi skal også se ham i hans troende, så det er Herren vi søker når vi søker de hellige.

Det gjelder å vokse opp til ikke bare å bli menneskers disipler og tro bare for menneskers tale skyld, men se Jesus alene som den som står bak alle de dyrebare redskapene og midlene han bruker til vår frelse. Et modent Guds barn taler mer om å høre Frelseren enn om å høre presten.

I v. 9–13 blir det fortalt om samtalen da de gikk ned fra fjellet. Herren bød dem ikke å fortelle noen om dette synet før han var reist opp fra de døde. Det var en selvfornektelse for disiplene. Men i dette ligger det også en påminnelse til Guds barn om ikke å tale for mye om de skjulte forklarelsestidene Herren unner en. En kan så lett komme til å tale om dem slik at en tilslørt selvforherligelse stikker hodet fram.

Likevel kan Herrens tid komme da det skal sies, slik som det også står her, og slik apostelen Peter minner om det i sitt andre brev (2 Pet 1,16–18) som et segl på sannheten i det ordet han hadde forkynt. Da måtte han tale om det han var øyenvitne til den dagen. Slik sier også Paulus i 2 Kor 12,1: «Det er altså nødvendig at jeg roser meg, enda det ikke er til gagn. Men jeg kommer nå til syner og åpenbaringer fra Herren.» Når Herrens Ånd driver oss til å tale om det, da blir det også til ære for Herren og ikke for oss.

Vi hører at Herren i v. 10–13 løser gåten for disiplene om at Elia først skulle komme, slik det jo var spådd hos profeten Malaki. Av disiplenes ord hører vi at «de skriftlærde», Herrens motstandere, brukte dette som innvending mot at Herren var Messias: Elia var jo ennå ikke kommet. Nå hadde disiplene riktignok sett Elia, men han var jo forsvunnet igjen. Herren forklarer dem dette, så de forsto at det var døperen Johannes som var ment med denne profetien hos Malaki.

De skriftlærde kan den dag i dag stirre seg blinde på mange ting som de synes er motsigelser i Herrens ord. Vårt svar er dette: «Bli en liten, ydmyk disippel hos Herren, så vil han løse alle gåter for deg litt etter litt, og de såkalte motsigelsene skal svinne som tåke for solen.» Men det nås bare ved å følge Jesus, ikke ved selvkloke spekulasjoner og bare ytre studier.

62. Den månesyke gutten (17,14–23)

For en motsetning mellom den hellige stillheten og den himmelske herligheten oppe på fjellet og det som møtte Herren og hans tre disipler da de kom ned i dalen igjen! Det er med rette blitt kalt «den mørke morgenen i dalen etter den lyse natten på fjellet». Djevelskap, vantro og elendighet i en broget forvirring – det var den alvorlige virkeligheten. Den vitnet høyt om at det her på jorden ennå ikke var tid til å bygge hytter på forklarelsens fjell. Det var kampens dager.

Når vi tar med beretningen slik vi finner den i Mark 9 og Luk 9, hører vi at en mann var kommet med sønnen sin, sitt eneste barn, for å få hjelp mot en forferdelig plage. Den hadde vært over gutten helt fra barndommen av (Mark 9,21). Han var besatt av «en stum og døv ånd» (Mark 9,25). Det vil si at han verken kunne tale eller høre, og det ikke fordi det manglet noe ved de legemlige organene, men fordi en ond ånd virket direkte på ham (se bibelforklaringen til Matt 8,28). Det var det stadige onde som han ble plaget av.

Men i tillegg var han epileptisk. Han led av det som i dagligtale kalles fallesyke, og anfallene hang noe sammen med månens skifter. Derav navnet «månesyk».

Også i dag kjenner vi epilepsien blant oss. De som lider av den, kan jo falle både «i ilden» og «i vannet» (v. 15) og skade seg forferdelig. Men hos denne gutten var epilepsien ikke bare legemlig. Den hang også sammen med at han var besatt av en ond ånd. Den ulykkelige faren hadde nå ført det stakkars barnet sitt til de ni disiplene som var ved foten av fjellet, sannsynligvis fordi han forgjeves hadde lett etter Herren selv.

Men disiplene hadde ikke kunnet helbrede gutten (v. 16). Den fryktelige makten som djevelen her utfoldet i anfallene gutten fikk, hadde overveldet dem. De hadde gitt opp overfor denne saken, og tvilen hadde gjort dem maktesløse. Som vi hører i Mark 9,14, var det også kommet noen skriftlærde til. De hadde nok prøvd å bruke disiplenes avmakt til å rakke ned på mesteren deres.

Det var vantro på alle kanter: vantro hos de skriftlærde, vantro hos barnets far og, det sørgeligste av alt, vantro også i hjertene til disiplene, som hadde latt seg skremme. Derfor forstår vi Herrens utrop i v. 17 nettopp ut fra motsetningen til forklarelsen på fjellet. Det ligger en bedrøvelse, ja en hellig harme, i dette ordet fra Herren om den vantro og fordervede slekt – og også en lengsel etter den himmelske luften.

For Herrens makt måtte djevelen straks vike (v. 18). Men Markus forteller om en samtale Herren først hadde med barnets far. Ved den samtalen fikk disiplene på den ene siden en alvorlig påminnelse. På den andre siden ble ansvaret for barnets helbredelse også lagt over på faren, så han og de mange som stod omkring, skulle prøve seg selv. Barnets far har tydeligvis sett på Herren som en av de vanlige jødiske åndemanerne. Det ligger i ordene hans (Mark 9,22): «Om du kan gjøre noe, ha medynk med oss og hjelp oss.»

Men Herren legger ansvaret tilbake på ham selv og sier: «Om du kan tro, alt er mulig for den som tror» (Mark 9,23).

Om hjelpen er mulig, kommer altså ikke bare an på Herrens makt, på hva han kan. Det kommer også an på hva vi kan, åndelig talt: om vi kan tro, om det er tro nok til å ta imot hjelpen. Når en forstår det, blir saken visselig alvorlig. For da kan vi selv forspille hjelpen og hindre Herrens kraft i å virke.

For hvert ærlig hjerte blir det da bare dette igjen: å kjempe og be seg fram til tro. Det gjorde også denne faren. Han kjente sin vantro, og likevel ville han så gjerne tro. Og så brøt det fram under tårer: «Jeg tror! Hjelp min vantro!» Det vil si: Hjelp min usle, lille tro, som nesten ikke fortjener annet navn enn vantro. Det er ydmykhet, bønn og kamp i dette utropet. Og det er herlig å se at Herren hjalp denne lille troen. Den urene ånden måtte fare ut av gutten for alltid, enda den raste (Mark 9,25–26).

Det er talende å se hvordan Herren tar seg tid før han hjelper, trass i farens hjerteskjærende bønn. Vantroens ånd måtte først drives ut av farens hjerte før den stumme og døve ånden kunne drives ut av barnets legeme. Å, slik er det også i dag: Mye mørkt og sørgelig må bli liggende til Herren kan få formet hjertene så de tror ham.

Den skammen som disiplene hans kjente den gangen, må vi, hans disipler nå, ofte erfare hos oss selv. Ofte står vi så maktesløse overfor mørkets fryktelige kraft til å binde mennesker. Men vi skal, som disiplene den gangen, gå «alene» til Jesus (v. 19), inn i lønnkammeret vårt. Og der skal vi ydmyke oss under det samme ordet som disiplene hans fikk den gangen: «For deres vantros skyld!» (v. 20).

Som Herrens disipler den gangen kan en ha den personlig frelsende troen – den troen som, lik denne farens lille tro, kan ta imot Herrens hjelp – uten å ha den kraftig virkende troen, den troen som kan brukes til å vinne de store seirene for Guds rike også utad. Gud være takk for at det er slik, «at også for troen, den lille, blir alting åpenbart». Men på den andre siden: Hvor sørgelig og syndig av oss at vi ikke har mer av den troen som kan utrette de store tingene for Guds sak!

I v. 20 peker Herren både ydmykende og oppmuntrende på hva troen kan nå. «Som et sennepsfrø» var hos jødene et uttrykk for det minste en kjente. Bare så mye av den troen som kan sette Guds allmakt i bevegelse, og fjellene må flytte seg. Når det står: «Ingen ting skal være umulig for dere», vil det jo si at ingenting skal kunne hindre et Guds barn i å gå den veien Herren viser, og i å utføre hans ærend. Meningen er selvfølgelig ikke at en skulle kunne alt en hadde lyst til.

Ingen ting umulig – et lykkelig ord å kjempe under i Herrens kriger! Der den troen er som Herren peker på, blir Guds allmakt hentet ned fra himmelen. Og for Gud er jo ingen ting umulig.

Men denne troen, som kan utrette de store tingene og vinne de store seirene over de sterke djevleåndene, kan en verken fantasere seg fram til eller spekulere seg fram til, slik svermerne innbiller seg. Nei, den kan en bare leve seg fram til og be seg fram til. Det sier Herrens ord oss i v. 21: «Men dette slaget farer ikke ut uten ved bønn og faste.»

Bønnen betegner det sinnet som i tro trenger seg inn til Herren. Fasten betegner det hjertet som i forsakelse vender seg bort fra alt det som hører kjødet og verden til, og som vil binde hjertet i trelldom. Her trengs dyp og ærlig selvprøvelse, et sinn som ikke vil spare seg selv. Dette ordet fra Herren roper et «Fram!» til oss, mot en større seierstro.

I 1 Kor 12,9 tales det nettopp om denne særlige, mektige troen som en av Åndens gaver. Jo mer vi vokser i denne troen, desto mer kommer vi til å gå som vår Frelser, i den hellige, stille fastheten som ikke lar seg skremme, hvordan mørkets krefter enn bærer seg at.

For et herlig bilde Ordet viser oss av Herren der han står med seier, den mektige Frelser som alle ånder må bøye seg for: de i himmelen (se v. 3, Moses og Elia), de på jorden (se denne faren og disiplene) og de under jorden, også mørkets urene ånder. Måtte øyet vårt stadig være vendt mot vår seirende Frelser, så troen på hans seierskraft kan fylle oss selv med seierskrefter.

Men gjennom lidelse til seier – det fortsetter Herren å innprente disiplene sine gang etter gang (v. 22–23). De skulle bli fortrolige med den veien (se 16,21 og 17,9). Det står at «de ble dypt bedrøvet». Men det er en bedrøvelse som ingen Guds barn kan spares for. Likevel: «så sant vi lider med ham, for at vi også skal herliggjøres med ham» (Rom 8,17).

63. Tempelskatten og mynten i fisken (17,24–27)

En tilsynelatende ubetydelig og likevel så innholdsrik begivenhet! De som krevde inn skatt her, var de som krevde inn tempelskatten. At det ikke er den borgerlige skatten eller kongens skatt, går allerede fram av beløpet det er tale om. Det svarte nettopp til tempelskatten, som var en halv sekel for hver mann. Stateren som Peter fant i munnen på fisken, svarte til en hel sekel, altså det beløpet som to skulle betale – i dette tilfellet Herren og Simon Peter.

Men tydeligst går det fram av v. 25. Der sammenligner Herren denne skatten med kongeskatten som jordens konger krevde inn, men aldri av «sine barn», bare av «fremmede», det vil si dem som stod utenfor huset deres, de egentlige undersåttene. Av denne sammenstillingen følger at det her må være tale om en skatt som skulle ytes til den himmelske kongen som templets Herre.

Vi må tenke på «løsepengene» som er omtalt i 2 Mos 30,11–16. Hver mann skulle betale dem når han ved tjueårsalderen ble tatt inn i manntallet, en halv sekel for hver, enten de var fattige eller rike. Det skulle vise at alle hadde samme verdi for Herren og i samme grad trengte til soning.

Den åndelige betydningen av denne offergaven var å peke fram mot den betalingen Frelseren har løst oss ut med, så vi skulle høre til blant hans egne og tjene i hans hær. Det som kom inn av disse løsepengene, skulle brukes til tjenesten i helligdommen. Etter det babylonske fangenskapet var det blitt skikk å betale denne skatten hvert år.

De som krevde inn skatten, synes ikke å ha vært helt sikre på om den store mesteren ville betale denne skatten, siden han jo sa at han var Israels Messias. De hadde en følelse av at det var noe underlig ved å komme til ham i det ærendet, og derfor spør de forsiktig Peter. Han svarte ja uten å tenke seg om, fordi han visste at Herren holdt loven i alt.

Men Herren visste hva som hadde skjedd. Han kom Peter i forkjøpet og gav ham saken til dypere ettertanke med spørsmålet om det stemte med menneskelig orden. Var det ikke i virkeligheten mot den vanlige orden at han som Sønnen skulle betale skatt til sin Fars hus?

Likevel tenker Herren sikkert ikke bare på seg selv. Når han i v. 26 sier: «Så er altså barna fri!» og i v. 27: «for at vi ikke skal støte dem», tenker han tydeligvis også på disippelflokken sin som et bilde på den nye paktens menighet. Den var

åndelig sett ikke lenger bundet til den gamle tempeltjenesten. Her har vi altså den dype tanken om skillet mellom den gamle og den nye pakt, mellom det som forsvant, og det som brøt fram. Tempelskatten var jo som en gammel lapp på det nye klesplagget.

Men samtidig som Herren holder dette synet på barnas frihet klart fram, gir han disiplene sine et forbilde for alle kommende tider med ordet: «for at vi ikke skal støte dem». De som krevde inn skatten, ville ikke ha forstått det om tempelskatten ikke var blitt betalt. De ville ha tatt anstøt av det. Guds barn må så ofte bøye seg inn under menneskelige ordninger for ikke å vekke anstøt og gi grunn til misforståelse. Og det skal vi gjøre så sant ordningene ikke strider mot Guds bud, selv om de ikke er åndelig bindende for Guds folk.

For ikke å vekke anstøt fortsatte den første kristne menigheten i Jerusalem å holde seg til templet til den ble støtt ut. For ikke å vekke anstøt vedtok apostelmenigheten at hedningkristne også skulle avholde seg fra slike ting som «det som er kvalt», og «fra blod» (Apg 15,20). For ikke å vekke anstøt frarådet Paulus de troende i Korint å spise offerkjøtt (1 Kor 8,13) osv. Det er kjærlighetens hensyn for å unngå misforståelse, og det må vi ta vare på der vi kan gjøre det uten å krenke sannheten.

Og så måten Herren lot pengene til tempelskatten bli skaffet på! Det er nok noen som har syntes at måten var åndløs. Og likevel – hvor herlig å se hvordan også dypet på Herrens bud må bringe Guds barn det vi trenger i det timelige. «Vei har han alle steder, på midler ingen trang.» Det som her skjedde med fisken, står som et forbilde på alle de underfulle måtene Herren har hjulpet menigheten sin på og skaffet penger på, når det gjaldt Guds rikes behov eller vårt eget utkomme. Da måtte alle skapte ting tjene på Herrens bud.

Begivenheten vitner videre om at vår Frelser også i fornedrelsen gjennomskuet alt i naturens verden, der naturen skulle tjene ham som sin Herre. Og så dette at beløpet Peter fant, var nettopp det som trengtes, verken mer eller mindre. Hvor ofte er ikke Herrens hjelp blitt åpenbar nettopp ved at han gav akkurat det som var nødvendig, det tankene var festet på! Men aldri gjorde Herren noe under for å skaffe penger på lager for framtiden. Av dette skal vi lære tillit og fortrøstning også når det gjelder våre timelige behov.

Bare vi tror,
skal vi få
alt det som vi trenger til.

Men ikke uten arbeid: Peter måtte utøve sitt gamle håndverk som fisker. Vi må ikke vente at stekte duer skal fly inn i munnen på oss. Herren kan klare seg uten arbeidet vårt, men som regel har et redelig arbeid i tro og bønn den skjulte skatten i munnen.

Også når det gjelder menneskefisket, kan vi lære av dette. Å fiske med krok er jo først og fremst et bilde på arbeidet med det enkelte mennesket. Men hver eneste sjel som blir vunnet, bringer med seg en velsignelse, en gave til Guds kirke, og det ikke bare åndelig, men også timelig.

64. De største i himlenes rike (18,1–9)

Av Mark 9,33–34 hører vi at disiplene på veien til Kapernaum (Matt 17,24) hadde snakket med hverandre om hvem som skulle være «den største», sannsynligvis med tanke på det kommende Messias-riket. De hadde skammet seg over å fortelle Herren det, fordi de nok følte at dette samtaleemnet ikke var av det gode.

Men Herren, som kjenner hjertene, gav dem svaret ved å kalle et barn til seg og stille det midt iblant dem. (Etter kirkens sagn skal det ha vært Ignatius, senere biskop i Antiokia og martyr.) Samtidig la han til dette alvorlige ordet: «Uten at dere omvender dere og blir som barn, kommer dere slett ikke inn i himlenes rike» (v. 3).

Matteus har som vanlig trukket det litt sammen, slik at han samler det i et spørsmål fra disiplene til Herren (v. 1): «Hvem er den største i himlenes rike?» Dette spørsmålet lå jo i hjertene til disiplene.

Barn synes ofte å ha holdt seg nær den store mesteren fra Nasaret. Han elsket dem, og de elsket ham. Men det hang sammen med at han var ydmyk av hjertet.

«Uten at dere omvender dere» – hvor alvorlig lyder ikke dette ordet inn i disiplenes strid om hvem som var størst! Det viser oss at et hovmodig sinn aldri kan komme inn gjennom himmelens port. Og det viser oss også at disiplenes omvendelse ikke var fullført, og at den vel heller ikke ble det før pinsen kom med Guds Ånd.

Herren setter målet for omvendelsen i dette å bli som et barn. Også barnehjertet rommer visselig den alminnelige syndigheten i menneskenaturen. Men det særegne for barnehjertet er nettopp dette: For det første den ydmyke følelsen av hjelpeløshet. For det andre den tilliten og troen barna har. Og endelig villigheten til å la seg lede av de store, fordi de merker at de ellers så lett faller. Alt dette gjelder jo bare de små barna, og det forandrer seg dessverre så fort som de vokser til.

Når en åpner favnen for et lite barn som kjenner en, pleier det å løpe fort inn i den åpne favnen. Og det tar imot det en gir det, med takk og glede. Dessuten finnes det ikke forskjellsbehandling hos de små barna: Kongesønnen skammer seg ikke over å leke med husmannssønnen.

Slik må hjertet åndelig talt være vendt også hos oss voksne, for at vi skal kunne komme inn i himlenes rike. Hjelpeløse i oss selv må vi skynde oss inn i

Frelserens åpne armer og tro som barn på Herrens kjærlighet. Vi må gå i Guds Ånds ledebånd med villige hjerter og stå sammen med hverandre uten å gjøre forskjell på folk.

«Gjør som et barn og legg deg ned i Jesu fang og nådefulle armer», synger den gamle sangeren. Og videre:

Som først ved morens barm
et barn til ro seg gir,
så først i Guds nådes arm
et hjerte stille blir.

Det «store» sinnet møter vi hos vantroen. Det er det sinnet som mener det kan hjelpe seg selv ved egen gjerning og egen kraft, som ikke vil la seg lede og ikke har nok i å tro Ordet, men resonnerer og kritiserer. Å bli liten – det er den trange porten. «Det er så vanskelig å bli liten – men det er så godt å være liten», sier en annen sanger.

Hvor alvorlig lyder ikke Herrens ord: «slett ikke inn i himlenes rike»! Som små ble vi båret inn i Guds rike i dåpen vår, og bare med barnesinnet kan vi bli værende der.

Når apostelen Peter på pinsedagen sa til de vakte menneskene: «Omvend dere, og la dere alle døpe» (Apg 2,38), da er det nettopp denne omvendelsen til å bli som et barn som kreves av den udøpte voksne. Ellers kan han ikke ta imot Guds rike på rett måte når det kommer til oss i dåpen.

Dette var altså Herrens preken for de fristede disiplene sine: «Den som gjør seg liten som dette barnet, han er den største i himlenes rike» (v. 4). Sannelig det motsatte av det verden tenker seg ved storhet!

Herren knytter til dette en formaning om å sette barna høyt, ja, så høyt at han sidestiller det å ta imot et lite barn i hans navn – eller, som det kanskje rettere skulle hete etter grunnteksten, «på hans navn» – med å ta imot ham selv.[1] Og det å forføre en av disse små som tror på ham, likestiller han med den fryktligste forbrytelse. Enda et ord for å ydmyke det stolte sinnet som overlegent sier: «Det er da bare et barn.» Lær det, du voksne med det hovmodige sinnet: Det lille barnet er noe langt større i Herrens øyne enn du!

Hvilket alvorlig lys kaster ikke disse ordene fra Herren over hele vårt forhold til de små som er rundt oss! Hvor maner de ikke til årvåkenhet! Barnehjertet, og da særlig det døpte barnet, står så å si på Jesu-navnets grunn. Det tror alt det hører om Frelseren, og gleder seg over det, så lenge det ikke er blitt forført ved å møte vantroens ånd.

Men nettopp derfor lyder også Herrens ve over dem som forfører de små som tror på ham, det vil si dem som ved ord og liv drar de små bort fra ham. Å forføre betyr å få noen til å falle fra troen, å legge en snublestein for det troende hjertet.

Ta dere av de små! Ta imot dem med Jesu sinn, oppdra dem til ham, fortell dem om ham både i hjemmet, i barnegudstjenesten og i skolen. Herren lyser velsignelse over alt som blir gjort for å bevare de små hos ham. Men han legger det blytunge ansvaret på dem som leder barna bort fra deres beste venn og

[1] NB: «for mitt navns skyld» (v. 5).

eneste Frelser og inn i det hovmodige verdenssinnet – ved banning og sverging, ved spott over det hellige eller ved full likegyldighet overfor Guds rike.

Ordet i v. 6, at det var bedre for en slik sjelemorder om en kvernstein ble hengt om halsen på ham og han ble senket i havets dyp, vil si at den raskeste død ville være bedre enn å fortsette og holde fast ved en slik forbrytelse. Uttrykket «disse små som tror på meg» peker nok først og fremst på barna. Men det bør også forstås om dem som i kristen erkjennelse står som de små, ja, også om dem som i samfunnet står på et enfoldig, mer barnlig trinn, altså om de små i samfunnet generelt.

Det henger også sammen med at Herren i de følgende versene (7–9) går over til å tale om forførelser generelt, ikke bare overfor barn. Vi viser her til det som er sagt i bibelforklaringen til Matt 5,29–30. Herren understreker her at forførelser ikke kan unngås, fordi denne verden ligger i det onde. Her, hvor ondskapens krefter rører seg, arbeider de åndene som er virksomme i vantroens barn, selvfølgelig på å volde skade på sjelene. «Men ve det mennesket som forførelsen kommer ved!» sier Herren (v. 7).

Noen ganger har verdens barn, når de tok anstøt av sannheten, villet bruke dette ordet som våpen mot dem som forkynte sannheten. De ville ikke se at det ikke var sannheten, men deres eget gamle, vantro menneske som var den virkelige årsaken til anstøtet. Kampen skal først og fremst rettes innover, mot det i oss selv som tar anstøt av Herrens sannhet eller vekker anstøt mot den.

Og Herren taler det alvorlige ordet om ikke å skåne seg selv. Det går ofte ikke av uten skarpe snitt og tunge offer. Selvfølgelig skal dette ikke forstås bokstavelig; det ligger jo i saken selv. For den hånden eller foten eller det øyet som ble igjen, kunne jo fristes eller friste like mye som det som ble hogd av. Nei, meningen er at ting vi under andre forhold kanskje kunne glede oss over uten skade, men som under de gitte forholdene fører med seg fristelse, må ofres. Det er bedre enn å våge å beholde dem og stå i fare for å ta skade på sjelen.

Fr. Arndt sier om dette: «Er allerede ditt jordiske liv deg så kjært at du for å berge det underkaster deg de mest smertefulle operasjoner på øye, hånd og fot, hvor mye mer nødvendig er da en slik operasjon for sjelen? Den er nødvendig selv om den skulle koste oss formuen, æren, den embetsgjerningen som til nå har vært lykkelig, lykken i hjemmet, de beste vennene og slektningene våre, ja, selv helse og liv, når vi dermed kunne kjøpe en indre, varig sjelefred. – ‹Bedre›, som en gang en sa det sterkt og treffende, ‹å dø salig i fengsel og galge enn å fare til djevelen på paradeseng.›»

Alt hva for hans skyld jeg mister,
får igjen jeg på hans ord.

Den som åndelig talt ofret sitt ene øye for Herrens skyld, skal få alt sammen igjen der hinsides, som det står i sangen:

Der er hver glede jeg her har mistet,
hvert håp som her måtte fare.

Han «skal få hundrefoll igjen», sier Herren (Matt 19,29).

Dette ordet får betydning ikke bare for den enkelte, men også for menigheten når det gjelder den rette kirketukten, som Herren taler nærmere om i dette samme kapitlet (v. 15–17).

65. Englevakten rundt de små (18,10–14)

I v. 10–14 vender Herren igjen blikket vårt mot de små, mot barna, og advarer mot å «forakte én av disse små». Han begrunner det enda sterkere ved å peke på den store plassen disse små har i Guds kjærlighet. Den himmelske Fars omsorg for hver eneste av disse små viser seg på to måter. Han setter en helt særlig englevakt rundt dem (v. 10). Og de hører også med blant dem som Guds frelsestanker i Kristus gjelder (v. 11–14).

I v. 11 blir de små regnet med i den menneskeslekten som av naturen er fortapt. Den hører de visselig til. Men også det minste lille lammet ligger den gode hyrde så inderlig på hjertet å finne og frelse. Måtte vi bare lære å se på de små med dette ordet fra Herren i tankene, også de små som er ført vill, og som allerede blir dratt av kjødets onde lyst og verdens eksempel! Bildet av hyrden finner vi også i Luk 15 og Joh 10. Det lå så nær i Østerlandet at Herren gang på gang kom tilbake til det.

Et merkelig ord står i v. 10: «Deres engler i himmelen ser alltid min himmelske Fars åsyn.» Ordet engel betyr egentlig utsending. Det brukes om alt som utfører Guds bud, også om mennesker, slik som om døperen Johannes (Mark 1,2) og om menighetenes forstandere (se Åp 1,20).

Men i snevrere forstand brukes det om de høye åndene som i Hebr 1,14 kalles «tjenende ånder, som sendes ut til tjeneste for deres skyld som skal arve frelse». De følger med i Guds rikes gang blant menneskene, gleder seg over hver synder som omvender seg, og bærer til slutt de troende sjelene hjem til herligheten (Luk 16,22).

I Matt 13,41 hørte vi at de ved dommen blir sendt ut for å sanke ut av Kristi rike «alt som volder anstøt, og de som lever i lovløshet». De kjemper altså mot alle krefter som forfører, og de kjemper også for å verne de små mot forførelsen.

Når det her tales om de smås engler, har noen spurt om hvert menneske har sin egen skytsengel, slik de gamle kirkefedrene mente. Skriften taler ofte om at engler, englehærene, bevarer Guds barn på alle deres veier (Sal 91,11). Kanskje er dette med en særlig engel likevel et fortrinn for de små. De har så vondt for å unngå farene selv. De leker med ilden og med slangen, de er ikke redde for avgrunnen og våger seg ut på de farligste stedene – og likevel blir de så ofte bevart på den mest underfulle måten. Det er englevakten som er om dem.

En gang skjøt noen engelske offiserer i India til måls på noen store krukker som de indiske kvinnene hadde latt stå ute på marken mens de arbeidet der. En av krukkene kunne de til sin forundring ikke treffe, ikke engang de beste skytterne. Da de kom bort til den, oppdaget de et lite barn i krukken, der moren hadde gjemt det. Nå forstod de med stille hjerter hvorfor de ikke hadde kunnet treffe den krukken. De ante englevakten.

Når Herren sier at barnas engler alltid ser Farens åsyn, kan det jo peke på at de så å si leser i boken som er Guds åsyn, hva hans hellige vilje er med hver enkelt av de små. Uttrykket «se kongens åsyn» kommer ellers fra kongsgårdene i Østerlandet. Der ble de fornemste og mest betrodde tjenerne kalt nettopp dette: «De som ser kongens åsyn» (se 1 Kong 10,8 og 2 Kong 25,19). Dermed blir de små barnas engler betegnet som engler som står Gud nærmest.

Og ordet: «De ser alltid min Fars åsyn» vil si at det aldri står noen sky mellom Gud og de små barna. Bare lysets engel står mellom dem. Hvor ofte kan ikke dette himmelske lyset så å si skinne over et lite barns ansikt og ut av øyet!

Å, om det bare alltid fortsatte å være slik! Tidlig nok kan syndens mørke sky komme imellom, så syndens verdslige og hovmodige preg kommer på barnets ansikt i stedet. Det er med rette blitt sagt at den som forfører et barn og lokker det til det onde, raner mer fra det enn om han tok gård og grunn og farsarv fra det. For han skiller barnet fra engelen sin og overgir det til de mørke åndene. Ve det mennesket!

Det særlige forholdet mellom de små og englene, særlig de små som henger ved Jesus som barn, er ofte blitt åpenbart. Ute på Vest-Jylland var en mann en dag ute og kjørte. Med på vogna var blant andre en liten, yndig gutt han hadde. De hadde et par unge hester for, og ned en bratt bakke tok hestene makten fra mannen. I en sving så det ut som om vogna skulle styrte i dypet. Men da stanset hestene med ett på en måte mannen ikke kunne forklare, og de kom vel hjem.

Hjemme spurte den lille gutten faren: «Så du ikke den pene, hvite mannen som tok tak i hestene der ute på veien?» Den gamle hadde ikke sett noe. Det var bare det troende barneøyet som hadde fått se engelen. Men den lille gutten gikk også hjem til Gud da han bare var åtte år gammel.

«Se til at dere ikke forakter én av disse små!»

66. Kirketukt etter Herrens vilje (18,15–20)

Herren hadde nettopp advart mot å forføre en av de «små». Nå går han inn på forholdet mellom Guds barn innbyrdes, når den ene broren synder mot den andre og på den måten vekker anstøt. Herren viser oss da veien vi skal gå, i tre trinn. Først: Gå til ham og snakk med ham på tomannshånd. Og lykkes det, sier Herren, «har du vunnet din bror» (v. 15). Ikke bare for deg selv, men først og fremst for Herren og menigheten. Du har fått lov til å hjelpe en sjel som var på vei til å gli ned i dødens svelg igjen.

Vi skal legge merke til at det står: «om din bror synder mot deg». Det er altså først og fremst tale om en særskilt synd mot en enkelt person. Noen har spurt om dette da hadde noe med menighetstukten å gjøre. Men saken er at hvert Guds barn ikke lever et enkeltliv for seg selv alene, men er et lem på Herrens legeme. Derfor blir den enkeltes fall, selv om det særlig rammer en eller annen, likevel også en synd mot alle andre Guds barn. Og av det følger den åndelige plikten til å ha øye med hvordan brødrene ferdes.

Det gjelder her ikke bare den enkeltes vel. Det er også hele menighetens stilling overfor verden som skal vernes. Vi kan minnes det ordet som det lille blodvitnet Blandina i gamle dager avviste hedningenes beskyldninger med: «Jeg er en kristen, og blant oss blir ingen skjendigheter tålt.»

Videre ser vi av dette ordet at selv om det er en annen som har syndet mot oss, skal likevel vi ta det første skrittet – i hans fotspor som kom for å søke og frelse det fortapte. Selvfølgelig er det vakrest om den andre kommer oss i forkjøpet og ber om tilgivelse. Men ellers skal vi gå; saken må ikke få bli liggende. Videre må vi helst ikke snakke for mye med andre om det først. Nei, først til denne broren! Kanskje kunne alt bli godt, og all ytre forargelse unngås.

Lykkes det ikke, skal en ta med seg en eller to brødre (v. 16). Slik blir den lysende makten i Kristi kjærlighet forsterket, om de mørkets makter som rår i den ulykkelige broren, likevel kunne bli drevet ut. Men saken blir dermed også mindre privat. Den skyldige broren skal forstå nettopp det vi pekte på før: at det ikke bare er den enkelte han har syndet mot, men brødrene som helhet. Og da er dette den minst mulige offentliggjørelsen: at et par brødre blir med. Slik blir også sakens rette sammenheng slått fast, og den skyldige kan ikke så lett bruke den unnskyldningen at motparten har framstilt saken feil.

Men hjelper ikke dette, skal saken legges offentlig fram for hele menigheten. For menigheten kan ikke finne seg i at noen vil ha dens rettigheter og samtidig få lov til å krenke de hellige pliktene som følger med dem. Med «menigheten» mener Herren selvfølgelig den nye paktens menighet, som den lille disippelflokken var kjernen i. Dette ordet har særlig betydning med tanke på framtiden, som grunnlag for tukten i enhver rett kirkeordning.

Lyder den skyldige nå heller ikke fellesskapet som helhet, den felles makten i Guds Ånd som møter ham der fra Herrens folk, da krever Herren at han skal utelukkes fra menigheten. Han skal regnes som en fremmed og må ikke lenger betraktes som en bror. Men dette vil ikke si at han skal betraktes som en fiende.

Her har vi menighetens nøkkelmakt, som Herren her uttrykkelig gir den (v. 18). Det Herren tidligere (Matt 16,19) lovte Peter som ordfører for de andre apostlene, lover han her dem alle under ett, som representanter for Herrens menighet.

Men denne makten menigheten har til å «binde» («lukke døren») og «løse» («lukke døren opp»), henger på det nærmeste sammen med en annen makt: makten til å bruke bønnens gylne nøkkel i fellesskap, med løfte om at bønnen ubetinget blir hørt (v. 19). Her tenkes det jo særlig på forbønnen. Og når Herren knytter dette ordet til, ligger det i det at den kirketukten som er omtalt før, bare kan tenkes utført når den er båret og fulgt av inderlig forbønn for den som er falt.

For et velsignet stort ord fra Herren dette er, v. 19–20! Herren lyser en særlig velsignelse over sine venners felles bønn. Legg merke til at det står: «Alt det to av dere på jorden blir enige om å be om.» Enige i bønnen kan Guds barn bare bli ved Guds Ånd. Her tenkes det jo på en enighet i dyp betydning, at hjertene smelter sammen i det felles ropet til Herren.

De er «samlet i mitt navn» (v. 20), eller, som det rettere gjengis etter grunnteksten, «til Jesu navn, med Jesu navn for øye». Det vil si at æren for Jesu navn, hans vilje, er det felles målet for det de strever etter. Der Guds barn er samlet på den måten, er Herren «midt iblant dem» (v. 20) og bærer selv saken fram for sin himmelske Far. Da er bønnhøringen viss, hvilken vei og når den så enn kommer.

Det gjelder å bruke dette løftet fra Herren langt mer enn det blir gjort. Mange store åndelige vekkelser har begynt ut fra slik felles bønn. Og hvor nådefullt av Herren å nevne det lille tallet to eller tre! Så kan selv den minste flokk av troende komme inn under velsignelsen i dette ordet. «To» er jo den minst mulige formen for menighet, men likevel en menighet.

Dette ordet kan misbrukes. Det kan tas uåndelig og mekanisk, når den felles bønnen ikke springer ut av en indre, felles trang som Guds Ånd har virket. Til slik bønn kan en ikke ta med hvem som helst i en fart.

I dette avsnittet gir Herren oss et dypt innblikk i det hellige alvoret overfor synden og i den inderlige samvirkningen i bønn som skal binde sammen livet i hans menighet.

Men hvor er den menigheten? Ja, vi forstår Luther når han i skriftet sitt om «Den tyske messe» (fra år 1526) skiller mellom kirkelige tilstander. Han beskri-

ver en tilstand der en ennå ikke har noen ordnet menighet av det slaget som er nevnt her, så en kan styre folket etter evangeliet. Det finnes bare en offentlig oppfordring til tro og kristendom, en opplæring av ungdommen osv. Til en menighet av det slaget Herren omtaler her, har han, som han sier videre, «ikke folk, og kan og vil derfor ikke opprette den».

Den større åndelige vekkelsen i folket til omvendelse manglet ennå på Luthers tid. Reformasjonen var ennå ikke trengt så langt inn i sjelene at det var noe særlig stoff å danne en sann menighet av. Og likevel burde Luther kanskje ikke ha vært så engstelig. Den reformerte kirke (Calvin) tok fatt med de kreftene som fantes, og har dermed helt fra begynnelsen hatt den store velsignelsen av en lekmannsvirksomhet i kirken som var mer ordnet i menigheter.

Å ville overføre disse ordene fra Herren på en statskirke eller folkekirke generelt er selvfølgelig en åndelig umulighet. Det ville være å forveksle sogn og menighet, og det kunne ikke føre til annet enn hykleri og usannhet i stor stil. Men der det er en menighet, et hellig folk som lever sammen i tro og bønn, selv om flokken bare er svært liten, der har vi veiledningen fra Herren her. I de helliges fellesskapsliv skal og kan disse ordene fra Herren bli virkeliggjort i hele sin fylde av sannhet og nåde.

67. Om å tilgi. Tjeneren med den store gjelden (18,21–35)

Herren hadde i det foregående talt om å gå til den broren som hadde syndet, for å hjelpe ham opp av fallet. Men det sa seg selv at en da måtte gå med et hjerte som tilgir. Det er på dette punktet Peter spør seg for. De jødiske rabbinerne (de skriftlærde) erklærte at en høyst behøvde å tilgi tre ganger. Peter går helt til sju ganger, men mener at det likevel måtte være en grense for tilgivelsen. Men Herren river ned alle grenser for tilgivelsen. Det er meningen med ordet «sytti ganger sju» (v. 21–22).

Slik skal det være i himlenes rike, og det utvikler Herren nærmere i likningen om tjeneren med den store gjelden (v. 23–35). Det er ikke den verdslige øvrigheten Herren her vil gi veiledning om. Om den står det skrevet: «For den er Guds tjener, en hevner til straff over den som gjør det onde» (Rom 13,4). Men som Luther sier: «Så sant du ikke har et særlig embete der Gud byr deg å refse all urett, skal den ene alltid tilgi den andre, og ingen hevne seg.»

Hvordan det går til i himlenes rike, viser Herren oss så i det følgende. Først hører vi om et regnskap som den himmelske kongen vil holde med tjenerne sine. Her tenkes det ikke på den siste, store regnskapsdagen, men på de mange små regnskapsdagene som Herren i sin langmodighet og barmhjertighet kaller mennesker fram til gjennom påminnelsene fra Ordet og samvittigheten.

Deretter hører vi hvordan dette regnskapet falt ut, og det var sannelig forferdende: en endeløs gjeld, ti tusen talenter. Regner en etter det gamle hebraiske talentet (omtrent en centner sølv), blir det om lag fem hundre tonn sølv. Det greske talentet, som en vel helst regnet med på Kristi tid, var noe mindre. Summen blir altså et sted mellom tre hundre og fem hundre tonn sølv. Det er det samme som Haman i Est 3,9 anslår at alle jødene som bodde i Babels land, eide til sammen.

Med andre ord: Herren framstiller et menneskes syndegjeld for Gud som uendelig stor. Det er ikke bare fordi syndene vrimler fram i tanker, ord og gjerninger, men også fordi all synd jo er synd mot Gud, mot den høyeste. Og skylden blir større jo høyere den står som en synder mot.

Det kan vi se i det daglige livet. Bruker en for eksempel skjellsord mot en som står på samme trinn som en selv, er det ille nok. Men verre er det om en ville skjelle ut en sorenskriver, eller til og med kongen. Da skulle en nok merke på

følgene at skylden var blitt større. Og tenk så på ham som er kongenes konge, majestetens hellige Gud!

Men nettopp fordi regnskapet ser så forferdelig ut, vil mange heller lukke øynene for det og ikke få det gjort opp. De er feige og tør ikke se inn i sitt eget hjerte. De lar det stå til, men mister dermed også utsikten til et oppgjør i nåde.

Slik er altså vår stilling: en uendelig gjeld (v. 24), og vi har ikke «noe å betale med» (v. 25). Hva skulle vi betale med, når alt vårt, selv den beste gjerning, er flekket av synd? I v. 25 viser Herren oss samtidig lovens strenge krav, som dømmer: Betal, eller lid forbannelsens straff! At en manns familie kunne selges til dekning av gjeld, går fram av 3 Mos 25,39–41. Dermed var ikke gjelden betalt, men rettferdighetens dom var felt. Og under den dommen må en synder bøye seg og dømme seg selv med den. Sannheten må ses rett i øynene, hvor rystende den enn er.

I v. 26 hører vi tjenerens tilbud, båret fram i hjertets angst: «Ha tålmodighet med meg, så skal jeg betale deg alt sammen!» I dette ordet er det en blanding av godt og ondt. Det gode i det er viljen til å betale, viljen til å gjøre skaden god igjen om det var mulig. Det onde i det er at tjeneren viser seg blind for at han fullstendig mangler evne til det.

Det er en betenkelig mangel på syndserkjennelse, men slett ikke uvanlig. Når mennesker blir skremt opp av syndesøvnen, begynner de svært ofte med å love Gud at de vil forbedre seg og gjøre det så godt de kan. De begynner å arbeide på å forbedre livet sitt og bli mer gudfryktige, men ved egen kraft. Det ligger et selvrettferdig håp i dette ordet, og det er selvfølgelig forgjeves. I pavekirken har dette onde fått en storartet utfoldelse i hele det selvrettferdige gjerningsvesenet med avlat, ja, til og med med overskytende gode gjerninger, som det fantaseres om der.

I v. 27 møter vi så Guds frie nåde som tilgir synd, og som springer ut av Guds inderlige kjærlighet alene. Dette verset er blitt virkelighet på Golgatas kors, der Gud gav sin egen Sønn som løsepenge for vår gjeld, og i dåpens nåde, der Herren sa syndsforlatelsens ord over oss.

Der denne usigelige nåden nå blir tilegnet av hjertet i sannhet, fornyer den livet. Paulus skriver i Tit 2,11–12: «For Guds nåde er åpenbart til frelse for alle mennesker. Den opptukter oss til å fornekte ugudelighet» osv. Men nå viser Herren oss motsetningen: det avskyelige sinnet som er hardt og uten nåde mot andre, enda Gud har skjenket så mye nåde.

I denne tjeneren har vi altså ikke bildet av et virkelig omvendt menneske, bare av et vakt menneske. Hjertet hans var ikke knust i dypet (se v. 26). Syndserkjennelsen var liten, og derfor hadde heller ikke nåden sunket ned i hjertet hans som en makt som fornyer. Sinnet hans var derfor i det vesentlige det gamle, kjødelige sinnet. Slik finner vi det så ofte hos mennesker som bare er vakt, og de viser det også ved at livet, det daglige livet, ikke blir helliget. En full og sann omvendelse gjør et menneske til «en ny skapning» (2 Kor 5,14 og 17) ved den kraften Kristi kjærlighet tvinger med.

Fra v. 28 til 30 hører vi så om den harde framferden mot medtjeneren. Herren sier at denne skyldte hundre denarer. Dermed sier han også hvor ubetydelig

nestens forseelse mot oss er sammenlignet med vår synd mot Gud. Hva er vi, at vi skulle regne synden mot oss så høyt! Vi som skylder vår neste så mye ubetalt kjærlighet, burde heller ha lommen full av gjeldsbrev enn av purringer til nesten.

Men akk, den onde naturen i oss har en så skarp hukommelse for alt som ble gjort mot oss, og som ikke var rett. Vårt naturlige hjerte vil så gjerne gripe fatt i den som skylder oss, med bitre ord eller på annen måte, for å kvele og pine ham. Men for en skam om vi, som så usigelig trenger all Guds nåde for ikke å synke i dypet, ikke ville tilgi dem som skylder oss!

Medtjeneren kom med den samme bønnen om tålmodighet (v. 29) som den første nettopp hadde ligget med ved Herrens føtter. Hvert «tilgi meg» fra andre burde og skulle straks minne oss om vår egen stilling overfor Gud. «Det er kronen på vår nedrighet», sier en forfatter, «at vi er tiggere hos Gud, men tyranner mot våre medbrødre.»

Følgene av dette blir skildret for oss i v. 31–34. «Medtjenerne» (v. 31) – hvem er det? Her tenkes det på den sorgen som fyller hjertene til Guds ærlige tjenere når de ser noe så skammelig. Da er det ikke bare synden som roper til himmelen, men også Guds barns røst og klage stiger opp for Guds trone. Det er ille når Guds barn må sukke over oss.

Og «Gud lar seg ikke spotte» (Gal 6,7). Det går ikke an å synde på nåden. Da mister en nåden (v. 35).

Når det står i v. 32: «fordi du ba meg», betyr ikke det at bønnen er en soning for synden, en betaling av gjelden. Slik har det bedragerske menneskehjertet forsøkt å forklare det, og slik har romerkirken satt det i system med sine rosenkransbønner, sine hundrevis av Fadervår osv. Nei, hele sammenhengen sier oss tydelig at dette «fordi» betyr at vilkåret var til stede for at nådeordet kunne lyde: ropet om miskunn ut fra den hjelpeløse stillingen.

Det hjelpeløse sukket ligger i det lille barnet som er født i synd og blir båret fram til dåpen. Og dette er vilkåret som må være til stede både hos store og små. Hos denne tjeneren var dette nødvendige vilkåret blitt borte igjen i en fart, som en røyk, som en damp. Da måtte også nåden vike.

Når det i v. 34 står at herren «overga ham til dem som piner, inntil han betalte alt han skyldte», betyr det jo at han overga ham til en evig pine. For aldri i evighet kan synderen betale denne gjelden (se Sal 49,9: «For utløsning av deres sjel er for dyr, og han må avstå fra det til evig tid»).

Til slutt bruker Herren likningen i dens fulle alvor på sine læresveiner (v. 35). Legg merke til at det står: «av hjertet tilgir». Det er altså ikke en tilgivelse der nagets bitre rot likevel blir sittende i hjertet, selv om stilken og bladene på denne stikkende tistelen blir brutt av. En full tilgivelse lærer en bare der Jesu kjærlighet får fylle hjertet.

Da blir Jesu milde sinn
i sjelen deilig prentet inn,
og aldri kan den bitre ånd
så mektig ta overhånd.

68. Virksomheten i Perea begynner. Om skilsmisse (19,1–12)

Vi står her ved et nytt avsnitt i vår Frelsers virksomhet i hans kjøds dager. Han drar «bort fra Galilea» til «de trakter av Judea som ligger på andre siden av Jordan», det såkalte Perea.

I hans virksomhet i Galilea skilte vi mellom tre perioder. Den første gikk til Matt 9,38. Den andre gikk fra 10,1 til 15,20, der det avgjørende sammenstøtet med fariseerne fant sted. Den tredje (15,21–18,35) var hans opphold i de nordlige traktene, og den ble avsluttet med det siste oppholdet i Kapernaum (17,24–18,35). Nå har vi altså den fjerde perioden: oppholdet i Perea. Om det forteller særlig evangelisten Lukas utførlig, mens Matteus og Markus hovedsakelig har skildret Jesu virksomhet i Galilea.

Under denne reisen i Perea faller oppholdet ved løvhyttefesten i Jerusalem, som er omtalt i Joh 7, og oppholdet i Jerusalem ved tempelvigselsfesten (Joh 10,22). Fra Perea ble han kalt til Betania da Lasarus døde, og dermed begynte hans siste opphold i Jerusalem. Også i Perea fulgte mye folk ham, og han utførte sin guddommelige helbredelsesgjerning blant dem.

Det var her i Perea samtalen mellom ham og fariseerne om skilsmisse fant sted. I den saken var fariseerne uenige. Noen tok svært lett på det. En kjent rabbiner holdt det til og med for en gyldig skilsmissegrunn når hustruen hadde svidd maten.

Når det står at de kom «for å friste ham», menes det at de ville fange ham i ord. De ville få ham til å gi et svar som de kunne forklare som stridende mot Moseloven, eller som de kunne sverte ham med blant folket, som om han ville innskrenke den friheten som var vanlig.

Kanskje hang spørsmålet også sammen med at de oppholdt seg i landet til Herodes Antipas. Et alvorlig ord fra Herren i denne saken kunne bare egge ham opp og minne om det døperen Johannes hadde sagt til ham om hans eget ekteskap med en fraskilt kvinne (Matt 14,4).

I svaret sitt går Herren tilbake til urhistorien og viser dem (v. 4–6) at skilsmisse etter Guds opprinnelige ordning for ekteskapets vesen var synd. I ekteskapet hadde Gud føyd de to sammen til ett kjød, altså til en så inderlig forening at ingen andre bånd kunne sammenlignes med den. Se v. 5 om å «forlate far og mor».

Fariseerne viste likevel til Moses. Om ham sier de at han hadde «bestemt» at en skulle gi skilsmissebrev når en ville skille seg fra sin hustru (v. 7).

Men Herren viser dem at Moses på ingen måte hadde påbudt eller anbefalt skilsmisse fordi han hadde gitt bestemmelser om dem som skilte seg fra sine hustruer. Det Moses hadde gjort, kunne høyst kalles en tillatelse til noe som skjedde på grunn av synden. Denne tillatelsen hadde Gud latt Moses gi «fordi dere har så hardt et hjerte». Men Guds tanke og vilje hadde det sannelig aldri vært. Det vitnet skapelsen om: I menneskehetens begynnelse skapte han bare de to menneskene (v. 8).

Denne Guds tanke uttaler Guds Sønn nå som sitt eget klare ord (v. 9). Han nevner bare én skilsmissegrunn: hor, som ekteskapet faktisk er brutt ved. Enhver som skiller seg fra sin hustru av en annen grunn og gifter seg med en annen, begår ekteskapsbrudd. For han bryter ut av den ordningen fra Gud som sier at han fortsatt er bundet til sin tidligere hustru. Og den som gifter seg med en fraskilt kvinne, begår også ekteskapsbrudd. For han bryter inn i den ordningen fra Gud som sier at den fraskilte fortsatt hører til sin tidligere mann.

Herrens ord er tydelige. Når Jesu venner vil gifte seg, må de avstå fra å gifte seg med en fraskilt. De må heller ikke råde eller hjelpe andre til en slik forbindelse. Og har troende mennesker giftet seg, må de holde fast ved den forbindelsen de har inngått, hvor vanskelig det enn kan bli. Unntaket er om det Herren nevner, har skjedd. Etter Guds ord gir det den uskyldige parten rett til å se seg som løst fra ekteskapet, men det utelukker selvfølgelig ikke at ekteskapet tas opp igjen.

I sitt skrift om ekteskapet (fra 1530) godtar Luther enda en skilsmissegrunn, nemlig når mannen i ond vilje forlater hustruen og blir borte. Han gjør det med tanke på ordet i 1 Kor 7,15. Men dette stedet fritar nok bare den troende ektefellen fra plikten til å fortsette samlivet med den vantro når denne vil skille seg. Og det er noe annet enn å innrømme retten til virkelig skilsmisse. I det tilfellet som er nevnt i 1 Kor 7, kunne det ikke være tale om at den troende giftet seg på nytt så lenge den andre parten fortsatt levde.

Men ved en virkelig skilsmisse («på grunn av hor») kan det vel ikke være forbudt for den uskyldige parten å gifte seg på nytt, selv om Herren ikke uttrykkelig sier noe om det. For da skal den uskyldige parten etter Herrens ord regnes som ugift. Likevel ville et troende menneske som på den måten hadde fått sitt ekteskap opphevet, nok gjøre best i å leve ugift resten av livet. Ellers kunne samvittigheten lett komme i anfektelse. Men dette er bare et råd. Ordet har overlatt det til den enkelte å la seg veilede av Guds Ånd i slikt, med de særlige forholdene for øye.

For troende mennesker ser altså ikke spørsmålet om skilsmisse ut til å by på noen uklarhet. Men for kirken og Ordets tjenere er spørsmålet blitt desto vanskeligere overfor statens lovgivning. Staten regner jo ikke med levende kristne, bare med statsborgere. Det kan ikke undre oss at den inntar det standpunktet som er gitt i Moseloven, og tillater skilsmisse også av andre grunner (for eksempel «fordi sinnelagene ikke passer sammen»), «fordi dere har så hardt et hjerte».

Luther sier om dette: «De som ikke hører på Kristus, for dem er det bedre at Moseloven gjelder, enn at en skulle tåle at to ektefeller ikke hadde et godt øyeblikk sammen.» Men Luther føyer også til – og dette synspunktet må holdes nøye fast: «Bare måtte en da si dem at de slett ikke var kristne, men under det hedenske styret.»

Men den store nøden for kirken oppstår fordi staten ofte krever at kirken skal godta statens skilsmissegrunner. Den krever nemlig kirkelig vielse når slike fraskilte vil gifte seg igjen. Kirken har ingen rett til å velsigne en forbindelse som Kristi ord uttrykkelig erklærer for hor. Slike må kirkens sanne tjenere avvise. Vil staten så tillate dem borgerlig ekteskap, blir det statens sak. På dette punktet har Herrens prester ofte hatt store kamper under statskirkeordningen.

Herrens læresveiner ble betenkt over disse alvorlige ordene fra Herren om det syndige i den skilsmissen på løst grunnlag som også var vanlig i Israel. Det de sa om dette i v. 10, at «er mannens forhold til ektefellen slik, er det ikke godt å gifte seg», vitner sannelig ikke om stor åndelighet. Det må heller kalles en nokså kjødelig og verdslig betenkelighet.

Herren refser dem og leder dem samtidig mesterlig på rett vei med det dype ordet vi har i v. 11–12. Han viser at det å ikke gifte seg krever en åndelig overveielse av om det er «gitt» en å leve ugift. For fra begynnelsen lød ordet: «Det er ikke godt for mennesket å være alene» (1 Mos 2,18).

Han viser at det er noen som det er «gitt» uten at de selv har valgt det, fordi de fra fødselen av eller ved menneskers vold er satt inn i den ugifte standens nødvendighet. Men han viser også at det er noen som det er gitt på åndelig vis, slik at de kan velge den ugifte standen «for himlenes rikes skyld».

Ordet «det er gjeldinger som har gjeldet seg selv for himlenes rikes skyld» må sannelig tas åndelig. Det er på samme måte som når Herren i Matt 18,8–9 talte om å hogge av den hånden eller den foten, eller rive ut det øyet, som frister til fall.

Det er noen som har tatt både det ordet i Matt 18,8–9 og dette ordet her i v. 12 bokstavelig. Det er kjent i kirkens historie at kirkelæreren Origenes (født ca. 185 e.Kr.) bokstavelig utførte dette ordet på seg selv. Han følte seg drevet til å bære fram dette offeret, sannelig ikke for å vinne seg himlenes rike, men likevel for Guds rikes skyld. Det var vel særlig for å ta fra baktalelsen enhver anledning til onde beskyldninger når han hadde kvinner hos seg til undervisning i kristendom. Men senere ble han ofte plaget av engstelig tvil om det var et riktig skritt han hadde tatt.

Nei, slik ved ytre tvang mot seg selv kan ikke dette ordet oppfylles. Den rette forståelsen finner vi i apostelen Paulus' ord om dette i 1 Kor 7,7. Paulus levde ugift for å kunne ofre seg for Guds rikes framgang og utbredelse med udelt hjerte, udelt kraft og udelt tid.

Men den samme Paulus sier på dette stedet: «Helst ville jeg at alle mennesker var som jeg selv. Men hver har sin egen nådegave fra Gud, en slik og en annen slik.» Dette stemmer helt med Mesterens ord her i v. 11: «Ikke alle fatter dette ordet, bare de som det er gitt.» Og Paulus føyer til og med til i 1 Kor 7,26 at han

bare sa det slik «på grunn av den nødstiden vi lever i», og likeså i v. 29, fordi han så forut at trange tider skulle komme for Herrens tjenere.

Også her har pavekirken brukt en kjødelig og ytre framgangsmåte ved å tvinge sine prester til ugift stand uten å spørre om det var gitt dem eller ikke. Bare Herren kan gi dem han har kalt til å leve ugift, den nådegaven de trenger til det. På den andre siden kan han også hjelpe dem som kommer under så vanskelige forhold i ekteskapet at det naturlige mennesket i dem ønsker skilsmisse. Han gir dem tålmodighetens kraft og selvfornektelsens nådegave til å overvinne alle vanskelighetene.

Herren slutter dette alvorlige ordet slik: «Den som er i stand til å fatte dette, han fatte det!» Han tvinger heller ikke fram den åndelige forståelsen av dette ordet sitt. Han har «alle visdommens og kunnskapens skatter» skjult i seg (Kol 2,3), og han gir troen den tiden den trenger for å vokse opp til «aldersmålet for Kristi fylde» (Ef 4,13).

69. Herren velsigner de små barna (19,13–15)

At mødrene bar de små barna sine til Jesus for at han skulle velsigne dem, tyder på at det i Perea fantes mange mottakelige hjerter. Av uttrykket hos Lukas ser vi at det har vært helt små barn. Noen er vel blitt båret, andre ført ved hånden.

At denne hendelsen har fått sin plass her, rett etter fortellingen om samtalen med fariseerne om ekteskapet, har sikkert en dyp sammenheng. Her blir ekteskapets og familielivets høyhet og velsignelse framhevet, i motsetning til den ugifte standen og den løsheten overfor ekteskapsbåndet som flere av fariseerne holdt på.

Hvorfor truet læresveinene de små barna og mødrene deres? Kanskje fordi de syntes at deres Herre og Mester ble altfor mye plaget og overløpt. Kanskje også fordi de mente at de små jo ikke forstod noe av det hele og derfor ikke hadde noe gagn av det. Det er denne siste tørre, forstandsmessige betraktningen en av og til møter hos mennesker den dag i dag, særlig hos de såkalte baptistene. Men det er et avgjort ubibelsk syn på barnet.

I Luk 1,15 hører vi hvordan engelen forkynner for Sakarias at barnet Johannes (døperen) «skal bli fylt av Den Hellige Ånd like fra sin mors liv». Og Herren hadde jo for ikke lenge siden (Matt 18,3) talt så alvorlig til sine læresveiner om å vende om og bli som barn hvis de ville inn i himlenes rike.

Hos Markus står det at Jesus «ble harm» (Mark 10,14) over denne framferden fra læresveinene. Det vitner om hvordan sinnet deres skurret mot Herrens sinn på dette punktet. Her har Herren altså igjen sagt oss at barnesinnet egentlig er det eneste som kan ta imot Guds rike, og at de voksne må bli som barn for å ta imot himlenes rike.

Når det står: «himlenes rike hører slike til», betyr det selvfølgelig ikke at barna eier himlenes rike før de kommer til Herren. «Det som er født av kjødet, er kjød» (Joh 3,6). Det betyr at himlenes rike passer for de små. Det samme er uttrykt slik hos Markus: «Den som ikke tar imot Guds rike som et lite barn, skal slett ikke komme inn i det!» (Mark 10,15).

Så la Herren hendene på dem. Det betyr at han gav dem sin velsignelse. Om håndspåleggelse hører vi allerede i 1 Mos 48,14–15, der gamle Jakob velsigner Josefs sønner.

Herrens velsignelse var selvfølgelig ikke bare gode ønsker, men en virkelig meddelelse av nåde. Et himmelsk frøkorn ble lagt inn i disse barnesjelene. Derfor har kirken med rette begrunnet barnedåpen ut fra dette ordet. For dåpens nådegave er nettopp Herrens velsignelse med syndenes forlatelse og Åndens gave.

Når det står (v. 15): «og dro så bort derfra», maler det for øynene våre bildet av Herrens møte med de små som en hendelse som har funnet sted da Herren brøt opp fra det stedet. Da kom mødrene ilende. De ville ha velsignelse også for sine små nå ved avskjeden. Det minner oss om det gamle ordet fra patriarken: «Jeg slipper deg ikke uten at du velsigner meg» (1 Mos 32,26).

Måtte også vi bære våre små til Herren, ikke bare i dåpen, men bære dem fram for Herren hver dag i vår forbønn. Og måtte vi ikke hindre dem ved å leve et liv som stenger de små ute fra å lære sin Frelser å kjenne. Foreldre som spotter de hellige, foreldre som ikke selv elsker Guds ord og ikke selv ber, stenger sannelig veien til Jesus for de små. Også vi må daglig, som de som selv er små, ty inn under Herrens velsignende hånd. Bare slik kan vi bli dyktige til å være sanne veivisere for barna våre.

70. Den rike unge mannen (19,16–22)

En underlig gripende hendelse! Den utførlige beretningen hos de tre evangelistene vitner om at den har gjort et dypt inntrykk på læresveinene. Den unge mannen det her er tale om, blir i Luk 18,18 kalt «en rådsherre» (egentlig «en av de øverste»). Det betegner ham enten som synagogeforstander eller i hvert fall som en av fornem slekt.

Rik var han også, men det beste ved ham var en trang til å vinne fram mot det evige livet. Derfor står det også i Mark 10,21 at Jesus «fikk ham kjær». Verken rikdommen eller fornemheten hadde kunnet kvele trangen oppover i hjertet hans. Men denne fortellingen er liksom et motstykke til den foregående. Vi så hvor lett adgangen til himlenes rike er for de små med det barnlige hjertet. Men her ser vi hvor trang døren er for dem som er kommet bort fra barnesinnet og har latt seg binde av verden.

Den unge mannen kjente at han ikke eide det evige livet, men ellers var han helt uklar over seg selv og hva han kunne. Han kjente ikke sin fortapte tilstand og sitt hjertes elendighet. Herrens samtale med ham er et mesterlig stykke sjelesorg. Med få ord leder han den unge mannen fram til en dypere selverkjennelse.

Det første spørsmålet fra den unge (v. 16) åpenbarte med en gang hans uklare, forblindede tilstand, og Herren tar straks fatt på det med en tilrettevisning. Den unge bruker uttrykkene «god» og «gjøre godt» på en overfladisk måte. Herren viser ham at i virkeligheten er bare én god, nemlig Gud.[1] Med det vil han åpne den unges øyne for at han selv var mer enn en jordisk mester, at han måtte være Gud lik for å svare til dette navnet. Det er lysstråler i to retninger: De opplyser menneskehjertenes falne tilstand og Frelserens guddommelige høyhet.

Og den unge hadde spurt hva godt han skulle gjøre. I det sporet søkte han å vinne fram, ved sine egne gjerninger. For ham var veien til saligheten en rekke ytre gjerninger, bare en kunne få gjort nok av dem. Men alle sjeler som kommer med slike tanker om å gjøre det selv, må først til Moses, til loven, og prøve kreftene sine der. «Hold budene!» Det er Herrens ord til alle selvsikre hjerter.

Den unge spør videre: «Hvilke bud?» (v. 18). Dette spørsmålet blir belyst av det han sier i v. 20. Han mente nemlig at han hadde holdt de alminnelig kjente budene fra Gud helt fra ungdommen av. Han ventet åpenbart å høre om noen nye, store bud fra Jesus som skulle holdes.

[1] NB har i Matt 19,16–17 «Mester, hva godt skal jeg gjøre» og «Hvorfor spør du meg om det gode?» Tiltalen «Gode mester» står i Mark 10,17 og Luk 18,18.

Men Herren nevner de gamle budene fra lovens andre tavle for ham. Han nevner vel særlig disse fordi en lettest skulle kunne lære å kjenne hvor smått det stod til, når en stilte seg overfor dem. Mennesker kan lettere innbille seg at de har stått rett overfor Gud enn nettopp overfor nesten. Der åpenbarer det praktiske, daglige livet likevel hvert øyeblikk våre fall i tanker, ord og gjerninger.

Når Herren først trekker fram det femte budet, er grunnen vel at det knapt finnes noe bud vi støter hardere mot i det daglige livet. Hver bitter tanke, hvert ukjærlig ord er jo synd mot dette budet. Og deretter tar Herren det sjette budet, også et speil som synes å tale tydelig nok om hvor sørgelig urent hjertet vårt er.

Men den unge mannen så helt overfladisk på budene, slik de fleste skriftlærde på den tiden gjorde. Ja, slik gjør så mange mennesker den dag i dag. De mener at de aldri har slått i hjel, brutt ekteskapet eller stjålet, og de trøster seg med denne ytre, billige rettferdigheten.

Men så kom det et sukk etterpå hos denne unge mannen: «Hva er det så jeg mangler?» Der var forskjellen mellom ham og så mange andre vantro mennesker, som rolig forteller at alt det har de holdt, og så setter punktum. Denne unge mannen var tross sin åndelige blindhet for ærlig til å slå seg til ro med det. Han kjente at det likevel manglet noe, men hvor det var galt, det så han ikke.

«Hva er det så jeg mangler?» Ja, et underlig spørsmål fra det falne, syndige menneskehjertet, et vitnesbyrd om hvor forblindende synden og djevelen er. Den dødssyke spør: «Hva er det så jeg mangler for å være helt frisk?» Den som er tilsølt fra isse til fotsåle, spør: «Hva er det så jeg mangler for å være helt ren?»

Da retter Herren ordet sitt rett inn på det ømme punktet. Den unge mannen mente at han nesten var som han skulle, nær fullkommenheten, selv om han kjente at det manglet noe. Nå viser Herren ham med klare trekk bildet av den sanne fullkommenheten: «Selg det du eier, og gi det til de fattige … Kom så og følg meg!»

Som et lyn slo disse ordene ned i hjertet til den unge mannen. Herren hadde gjennomskuet ham. Han hadde sett at den dunkle grunnen til hans underlige blindhet overfor seg selv var et hjerte bundet av mammon. En eneste lyst som binder hjertet, er nok til å gjøre hjerteøyet dunkelt. I denne sjelen var det mammon. Hos andre kan det være noe annet, kanskje verdens ære og gunst, kanskje skitten vellyst, kanskje en vantro kjæreste. Det finnes bånd nok.

Men den som vil følge Herren og nå målet, må ha det slik som det står i salmen:

Brist, brist hvert bånd som holder meg
og fra min Gud vil dra meg!
Om hjertet brast på denne vei,
om sjelen såret klager:
O Herre, gi meg kraft og mot!
Om ei for deg jeg alt forlot,
med deg mitt alt jeg tapte.

Den unge hadde ment at det bare manglet så lite. Men i et nu viser det seg for ham en uhyre avstand til målet. Det var ikke et lite skritt over en liten grøft som skulle gjøres. Nei, det gjaldt et sprang for livet. Og så grøsset han tilbake.

I sin kjærlighet lar Herren ham se klenodiet på den andre siden, herligheten som var å vinne: «Så skal du få en skatt i himmelen.» Han skulle få lov til å følge ham. Kronen funklet, kanskje apostelkronen. Men – godset, den kjære «store rikdommen»! «Han gikk bedrøvet bort.» Den gangen seiret verdens fyrste. Veien syntes ham for trang.

Det må ha vært underlig for den apostelen som forteller oss dette. Til ham hadde de samme ordene lydt fra Herren da han satt på tollbua (Matt 9,9): «Følg meg!» Han stod opp, forlot alt og fulgte Herren. Også Matteus har sikkert fulgt den rike unge mannen med blikket og gjerne villet rope til ham: «Ta skrittet – det er salig å følge herlighetens Herre!» «For det er ikke alle som har troen» (2 Tess 3,2).

Kom denne unge mannen noen gang tilbake senere? Det vet vi ikke. Evigheten vil vise det. Har han kunnet glemme det blikket Jesus så på ham med, fullt av kjærlighet som drog og lokket?

Det ligger et lite lyspunkt i ordet: «Han gikk bedrøvet bort.» Godset hans har sikkert fra den stunden kunnet glede ham enda mindre. Han hadde jo solgt seg for mammons skyld. Han hadde merket noe av hva det er å være en trell. Men hvor ynkelig er ikke det falne menneskehjertet! Det kan kjenne lenken, og likevel vil det ikke bli kvitt den.

Prøv deg selv, kjære leser! Hva veier mest for deg? Verden, den verden som skuffer enhver «som hadde den kjær», og som skuffer ham «grovest til sist»? Eller skatten i himmelen, å følge ham som det med rette er sunget om: «Han fører sitt følge i lysende spor til liv og til fred»?

Husk:

Vil du i ett deg etter verden føye,
må du i alt deg under åket bøye,
en trell som før.

Herrens svar til den rike unge mannen: «Vil du være fullkommen, da gå og selg det du eier, og gi det til de fattige», er i pavekirken blitt brukt til en merkelig lære om et «overskudd av gode gjerninger». Det skulle en kunne nå fram til ved å følge et slikt særlig råd som oppfordringen til frivillig fattigdom. Pavekirken ser ikke dette ordet som en oppfordring til sann omvendelse, men som en oppfordring til noe utover de pliktene som er nødvendige for enhver kristen. Den som fulgte det, skulle da få en helt særlig fortjeneste.

Med denne tolkningen stiller pavekirken seg egentlig i åndelig blindhet på samme trinn som den rike unge mannen. For for en blindhet å mene at et menneske kan gjøre mer enn det er skyldig! Ja, at det kan nå en kjærlighet utover den som er lovens oppfyllelse, utover den kjærligheten loven krever i de to store budene: til Gud av hele hjertet, hele sjelen og hele forstanden, og til nesten som seg selv.

Vi trenger bare å minnes Herrens ord i Luk 17,10: «Slik skal også dere, når dere har gjort alt det som er pålagt dere, si: Vi er unyttige tjenere! Vi har bare gjort det vi var skyldige å gjøre.» Og tenk på likningen om tjeneren med den store gjelden (Matt 18,23 ff.)!

Sannelig, med denne tolkningen avslører pavekirken et syn som er bundet til de ytre gjerningene og en overfladisk syndserkjennelse. Troens nådevei ligger i tåke for pavekirkens blikk.

71. Herrens samtale med læresveinene etter at den rike unge mannen hadde gått (19,23–30)

Det som hadde skjedd med den unge mannen, hadde gjort et rystende inntrykk på læresveinene, og Herren tar anledning av det til å tale alvorlige ord til dem. I v. 23–24 viser han hvor vanskelig, ja, hvor fullstendig umulig det er for en «rik» å komme inn i Guds rike. Ordet i v. 24 om kamelen og nåløyet er tydelig nok hentet fra det østerlandske billedspråket.

Noen har ment at nåløyet betegnet den lille porten som gjerne var ved siden av den store byporten ved inngangen til byen. Gjennom denne lille porten kunne ingen kamel komme inn uten at lasten den bar, ble lesset av, og den selv måtte bøye seg i kne. Det gav også en klar og sann tanke. Men det rimeligste er likevel at dette ordet, i sammenheng med v. 26, skal betegne noe fullstendig umulig. På samme måte finnes det i den jødiske boken Talmud (en lovtolkning) et munnhell om en elefant og et nåløye, som betegner det helt ugjørlige.

Det er i virkeligheten dette Herren vil peke på, og det viser seg i svaret hans på læresveinenes forferdede spørsmål (v. 25): «Hvem kan da bli frelst?» Av Herrens ord (v. 23–24) sluttet de med rette at da var håpet om å bli frelst nesten utelukket for alle. De følte at hvert menneske av naturen var bundet til verdens ting, selv om han bare hadde lite av dem.

«Men Jesus så på dem» (v. 26) – med dette blikket ville han prege ordet sitt inn i hjertene deres – «og sa til dem: For mennesker er dette umulig, men for Gud er alt mulig.»

Herren innrømmer altså at læresveinene hadde sluttet riktig, og med dette ordet slår han ned enhver mulighet for mennesker til å frelse seg selv. Det er altså ikke bare de som er rike i det ytre, Herren har for øye her, selv om det å ha mye bagasje med seg på reisen alltid vil volde en særlig vanskelighet. Derfor skulle ingen begjære å bli rik. Men det Herren rammer, er sinnelaget, det sinnet som henger ved penger og gods og «setter sin lit til sin rikdom», som det står i Mark 10,24.

Og dette sinnet finnes av naturen hos dem som er fattige i ytre forstand, like mye som hos dem som eier mye gods. Med andre ord: Hjertet vårt er av naturen jordbundet, og som slike jordbundne, «rike» sjeler kommer ingen inn i Guds

rike. Ikke de rike i ånden, det vil si de som søker sin rikdom i det som hører verden til, og i sitt eget, men bare de fattige i ånden blir prist salige som arvinger til himlenes rike.

Og bare Guds kraft kan omvende et menneskehjerte. «Vi kan ikke av egen fornuft eller kraft tro på Jesus Kristus eller komme til ham.» Det var vår barnelærdom; slik taler Guds ord. Overlatt til seg selv og sine egne krefter blir mennesket hjelpeløst i sin fortapte tilstand, om det så ville anstrenge seg til døde. Luther, som katekismeordet ovenfor stammer fra, hadde sannelig gjort den erfaringen. Til tross for alle sine botsøvelser og såkalte gode gjerninger lå han på ansiktet i klostercellen og stønnet: «Min synd, min synd!»

«Men for Gud er alt mulig.» Der er vår redning, der er det lyse utsikter. Han kan omvende og forvandle et menneskehjerte, han kan løse alle lenker og snarer, for han kan gjøre under. «Ikke ved makt og ikke ved kraft, men ved min Ånd, sier Herren, hærskarenes Gud» (Sak 4,6). Æren er hans i all evighet!

Men vilkåret fra vår side er at vi vil la ham gjøre det, at vi i vår hjelpeløshet ser hen til ham. Hadde den rike unge mannen gjort dette og gitt Herren sin vilje, da hadde han også fått nådekraften til å slippe det som måtte slippes, og til å følge Frelseren.

Ved alt dette gikk tanken i Peters hjerte til det han hadde forlatt, hjemmet og familien sin (v. 29). Ja, han hadde hatt viljen til å følge Herren. Men det blandet seg noe urent inn, liksom et krav på lønn. Hjertet hans var ennå ikke rett luttret, så han kunne se at nettopp dette å forlate alt for å følge Herren, nettopp denne forsakelsen, var en uhyre nåde framfor å bli værende bundet i alle disse tingene.

Herren tar ikke straks fatt i det i Peters ord som måtte refses. Han glemte det ikke: I v. 30 og i lignelsen som kapittel 20 begynner med, fikk Peter en påminnelse. Herren forstår å gi tid uten å glemme. Først gikk han kjærlig inn på sannheten som lå i Peters ord: «Vi har forlatt alt», og lar et herlig oppmuntringsord stråle fram for den lille apostelflokken sin.

Herren var aldri redd for å oppmuntre. Er ikke vi, hans læresveiner, ofte flinkere til å ydmyke og formane hverandre enn til å oppmuntre? Men oppmuntring trenger likevel Herrens venner så sårt her i trengselens dager. I Hebr 10,24 står det: «La oss gi akt på hverandre, så vi oppmuntrer hverandre.»[1] En kjærlig oppmuntring fører ofte hjertet dypere ned i ydmykhet enn en skarp påminnelse.

For et herlig framtidsbilde Herren maler for apostlene sine i v. 28 og for alle sine venner i v. 29! «I gjenfødelsen» betyr det samme som det som i Apg 3,21 kalles «de tider da alt det blir gjenopprettet»: den gamle jordens fornyelse til den herligheten Gud opprinnelig hadde bestemt den til (se ordet i Åp 21,5: «Se, jeg gjør alle ting nye!»).

Denne fornyelsens første gjennombrudd i herlighet vil skje ved tusenårsriket.[2] Og muligens er det denne tiden det tenkes på når Herren lover apostlene de tolv tronene og dommen over Israels tolv stammer. Da vil jo Israels gjenfødte

[1] NB: «så vi oppgløder hverandre til kjærlighet og gode gjerninger».

[2] Skriften taler om én synlig gjenkomst, da alle døde står opp og dommen holdes (Matt 25,31–32; Joh 5,28–29). Slik lærer også den lutherske bekjennelsen, som avviser et tusenårsrike på jorden før dommedag (Den augsburgske bekjennelse art. 17). Om forfatterens syn, se betraktning 639 til Åp 20.

folk skinne som et herlig himmellys, og Herrens fattige apostler skal da bli kjent som det nye Jerusalems «tolv grunnsteiner» (Åp 21,14) og være opphøyet til særlig herlighet.

Hva menes det med å «dømme Israels tolv stammer»? En kunne tenke på den dommen apostlene ved selve sin tro er blitt for alle israelittene etter kjødet som ikke tok imot nåden. På den måten er de hellige en dom for verden allerede nå. Men snarere tenkes det likevel på det samme som i Åp 20,4 og 6 kalles å regjere med Kristus. I tusenårsriket skal jo «Den Høyestes hellige» få riket (Dan 7,18).

Når det står «tolv troner», er også dette gått i oppfyllelse, selv om en Judas sviktet. Paulus ble den tolvte apostelen, utvalgt av Gud, og han fikk den tolvte tronen.

I v. 29 utvider Herren løftet til alle sine læresveiner. Han nevner mange ting som en kan bli nødt til å forlate for hans navns skyld, men han lover også en så rik nådelønn. Hos Markus og Lukas har vi tillegget at Herrens læresveiner skal få mangefold igjen allerede her nede, både hjem og familie på en ny måte, om enn «sammen med forfølgelser» (Mark 10,30).

Og hvilket Guds barn har ikke erfart det! Hvor mange hjem har ikke åpnet seg for den som ble fremmed i sitt eget hjem for Jesu navns skyld! Hvor mange brødre og søstre fikk vi ikke igjen, ja, mer enn hundrefold, og så det største av alt, «evig liv».

Alt hva for hans skyld jeg mister,
får igjen jeg på hans ord.

Men det gjelder å bli i nåden, på de ydmyke stedene. Det er dette Herren peker på i det alvorlige ordet, til påminnelse for Peter, men også for alle sine venner: «Men mange som er de første, skal bli de siste, og de siste de første!» (v. 30).

72. Lignelsen om arbeiderne i vingården (20,1–16)

Herrens lignelser er blitt sammenlignet med slipte diamanter som sender lysstråler ut til mange forskjellige sider. Slik er det også med denne lignelsen. Den kaster rikt lys over så mange forskjellige sider ved Guds rike, både med den enkelte og med hele kirkens historie for øye.

Hovedtanken i denne lignelsen er: «Alt av nåde» – ingenting fortjent når det gjelder lønn. Og lignelsen skulle særlig være til hjelp for Peter, og med ham de andre apostlene, så de kunne vokte seg for det kravstore, selvrettferdige sinnet. En gnist av det fantes tydelig nok i Peters ord (19,27): «Se, vi har forlatt alt og fulgt deg. Hva skal da vi få?»

Når det står: «Himlenes rike er likt en husbond» osv., betyr det: Det går til med himlenes rike som når en husbond går ut osv. Lignelsen om vingården og vintreet møter vi jo flere ganger. Vindyrkingen ble drevet over hele Israels land og var en svært betydelig gren av det israelittiske jordbruket. Vintrærne utmerket seg ved størrelse og kraft og druene ved sødme. Vingårdene var anlagt i fjellskråningene, og arbeidet i dem var som regel tungt.

Den nærmeste tolkningen av lignelsen er å forstå de første arbeiderne, som ble leid «tidlig om morgenen», om Herrens første apostelflokk og med dem hele den første israelittiske kristne menigheten. Bare om disse arbeiderne står det at Herren ble enig med dem om en lønn. Det peker på at menigheten i Israel hadde løftet på forhånd, som noe som var lovt dem fra fedrenes tid. Alle de andre arbeiderne gikk jo med på det husbonden ville gi dem av sin barmhjertighet; det er hedningene det tenkes på der.

Det er dette apostelen Paulus peker på i Rom 15,8–9, der han sier: «Kristus er blitt en tjener for de omskårne for Guds sannferdighets skyld, for å stadfeste løftene til fedrene. Men hedningene skal prise Gud for hans miskunn.» Men ulykken for de jødekristne ble nettopp at de så dårlig kunne finne seg i at hedningene ble «stilt likt med dem». De mente å ha krav på en særstilling, en særlig æresplass i Kristi rike, fordi de hørte til det gamle eiendomsfolket. Og de så ikke rett på hvilken uhyre nåde fra Gud det var at han hadde utvalgt dem og latt dem være i vingården sin før hedningene.

Derfor mistet den jødekristne menigheten snart velsignelsen av å ha vært den første, og kom til å stå tilbake for de hedningekristne menighetene. «De

første ble de siste.» Det er det første lyset som stråler ut fra denne lignelsen, det kirkehistoriske lyset. Videre har en villet forstå dem fra den tredje time (kl. 9 om formiddagen; jødenes dag begynte kl. 6) om den greske menigheten, og så videre.

Lignelsen skal ikke presses i enkelthetene. Men den sier oss at Herren i kirken sin uopphørlig kaller arbeidere inn i vingården sin, og dessuten at det til visse tider i kirken vil kunne merkes et særlig kall til nye krefter. Det viser seg i misjonshistorien med de store misjonsperiodene, og også innenfor kirken i de store vekkelsestidene, som reformasjonstiden, pietismen og nå vekkelsen i våre dager.

Også for det enkelte mennesket gir denne lignelsen jo mye lys. Husbonden er Gud Fader, vingården er Guds rike her på jorden. Ved kallet i den tidlige morgenstunden må vi tenke på dåpens nådepakt. Lykkelige de som blir hos Herren fra små av, og som fra sin spede alder får hjertet vendt om til å tjene Herren!

Arbeiderne er alle Guds barn, og arbeidet er i første rekke forsakelsens og troens hellige tjeneste og gode strid. Men det er også i videre forstand det særlige arbeidet for andres frelse. Det får ikke bare menighetens prester, men også hvert eneste Guds barn være med i, hver på sin måte og sin plass. Herren har jo gjort oss skikket til arbeid i den hellige dåpen, da han gav oss Åndens gave.

Torget betegner livet med verden, vantroens tilstand – i sannhet et torgliv, der sjelens trang blir overdøvet av verdens adspredende larm og støy, av forretningsjaget og fornøyelsessyken.

Med dette sier Herren oss at han ser på alt arbeid utenfor vingården som lediggang, som dagdriveri. Hvor opptatt et menneske enn måtte være – om du arbeider fra morgen til kveld i ditt ansikts sved uten hvile eller ro – når du bare har din timelige fordel, sanselig nytelse og tom, forfengelig ære for øye med arbeidet ditt, da er du likevel bare en lediggjenger i Guds rike. Fr. Arndt sier videre om dette: «Alle våre vunne laurbær, alle hus og palasser, alle rikt dekkede bord, alle glitrende titler og ordener, all stas og alt sværmeri for kunst og vitenskap – alt dette hjelper oss ingenting på dødsleiet. Var dette alt, da var livet vårt en tapt tilværelse, forspilt på ingenting.»

«Den tredje time» peker på ungdomstiden, og på at det allerede er gått en tid til spille. Vil du tjene meg? spør Herren den unge mannen og den unge piken. Dere har allerede, hvor unge dere enn er, hatt eksempler nok på hvor bittert det er å høste av kjødet det en sådde i kjødet (Gal 6,8). Hvor kaller ikke Herren nettopp i våre dager på de unge, også gjennom de mange kristelige ynglinge- og pikeforeningene!

«Den sjette og niende time» betegner den eldre alderen. Kallet kommer også til dere, husfedre og husmødre. Ungdomstiden er forbi, og alle unnskyldninger med dens uerfarenhet gjelder ikke lenger. Merker dere ikke hvordan et liv som ikke har noe mål i evigheten, stadig blir fattigere og tommere? Så mange jordiske forhåpninger brast og ble bare skuffende drømmer. Gå inn i vingården mens det ennå kalles på dere!

Og nå «den ellevte time». Ennå lyder den langmodige Guds nådekall. Hør ham, dere gamle! Å, mang en går med grått hår og er ennå utenfor. Gud har i

sin langmodighet båret ham gjennom så mye, også tuktet ham, men han har holdt fast ved torglivet, ved verdens usle gjøglerspill. Nå er hjertet blitt kaldt og lemmene kraftløse. Vil Gud ennå ta imot en slik gammel, visnet stakkar? Ja, ennå vil han det, så lenge den tolvte time ikke har slått. Da er døren lukket, da er det for sent.

Det svaret husbonden fikk fra dem han kalte ved den ellevte time, at de stod der «fordi ingen har leid oss», er det mange gamle som ikke kan gi. Noen er det likevel som kanskje har levd under døde forhold alle sine dager, og som en særlig besøkelsestid først når i alderdommen. Dette ordet gjelder jo også de folkeslagene som misjonsarbeidet først når ut til mot kvelden, det vil si i den siste tiden før Herrens gjenkomst.

Men hva er «denaren»? Den kan ikke bare betegne den evige saligheten, for den kunne ikke tas imot med det sinnet som lignelsen skildrer hos flere av arbeiderne (de første). I himmelen kan en ikke gå inn med et knurrende hjerte. Denaren, som er lik for alle arbeiderne, betegner sikkert det Herren sa i 19,29 (sammen med Luk 18,30): det hundrefold som enhver som forlot alt for Jesu skyld, skal få igjen allerede i dette jordelivet. Det er altså nåden og lykken ved å ha levd livet sitt her på jorden med Herren og hans hellige.

Og når det i lignelsen tales om en kveldstid da denaren blir betalt ut, ser vi jo ofte gamle Guds barn som har arbeidet trofast et helt liv, og som kan stå ved livets kveld med så mye velsignelse og lykke å se tilbake på. Det er sannelig en rik denar å ta imot og glede seg over.

Men i hele sin rekkevidde betegner denne denaren også arven til det evige liv (se 19,29). Og her kommer den største faren for alle dem som etter hvert har arbeidet seg inn i et knurrende, kravstort sinn, inn under en uevangelisk lovtrelldom, bort fra de lykkelige kårene som nåden gir der den er drivkraften i arbeidet. Slike hjerter kommer til å ligne den eldste sønnen i den andre lignelsen om de to sønnene (Luk 15,11–32). De mister ikke bare svært mye av den kveldsgleden for de gamle arbeiderne i Guds tjeneste som vi nettopp talte om. De står også i fare for å miste den aller viktigste delen av denaren, den evige arven.

Når Herren i v. 16 sier at de første skal bli de siste, og føyer til det alvorlige ordet: «Mange er kalt, men få utvalgt», kan det også ligge dette i det: at en kan bli blant de siste i den grufulle betydningen at en slett ikke kommer med. Vi kan her tenke på Judas Iskariot. Og det ser en jo dessverre av og til: Gamle Guds barn kan visne bort i knurr og bitterhet og ende i den gamle selvrettferdigheten, slik at dette ble oppfylt på dem: «Ta det som ditt er, og gå!» (v. 14).

De hadde i virkeligheten allerede fått lønnen sin, «de har alt fått sin lønn», som Herren sier om fariseerne (Matt 6,2). For da det knurrende sinnet hadde fått makt, arbeidet de jo bare for lønnens skyld. De søkte sin egen ære og arbeidet ikke for husbonden. Kommer et Guds barn inn i dette forferdelige sporet, slik at det under et anstrengt arbeid, tilsynelatende for Guds rike, i virkeligheten mest søker egen ære og forherligelse, kanskje også vinning, da fortærer det lønnen sin med det samme. Det stenger seg mer og mer ute både fra den indre, sanne nådelønnen her nede og fra den kommende saligheten.

Ja, djevelen kan drive sitt spill på en fryktelig måte også med dem som i det ytre har tjent lenge i Herrens vingård. Han kan fylle hjertet med bitterhet mot de Guds barn som først kom med senere, eller som bare har arbeidet en kortere tid, og som likevel fikk oppleve like mye herlig og stort av Guds nåde i den korte tiden som de gamle hadde fått litt etter litt gjennom lange tider.

Ser en ikke hvordan gamle Guds barn i forsamlingene kan knurre gretent mot de yngre som fryder seg over den nyvunne lykken som Guds barn? Ser en det ikke hos mang en gammel prest eller misjonær som må tre i skyggen for yngre krefter?

Men nettopp derfor har Herren i sin barmhjertighet fortalt denne lignelsen, ikke bare for Peters og de andre apostlenes skyld, men for alle Guds barns skyld – nettopp for at vi ikke skal falle for denne fristelsen, nettopp for at vi kan få denaren i dens fulle herlighet.

Han har vist oss veien: å bli på det ydmyke stedet der en ser at alt er nåde. Å være kommet tidlig inn i vingården er en uhyre nåde. Selve arbeidet, også når solen brente og det var trangt på mange måter, var likevel en uhyre nåde, ja, nåde over nåde: å få være med Jesus og lide med ham, framfor å øde bort sine dager og krefter ute på torget. Det er å se rett på saken, slik den presten så det som etter sin omvendelse sang slik:

Å, søte Herre Jesus,
jeg er deg ikke verd,
jeg ødte bort min beste kraft
i fremmed leidangsferd.

Hvor ille når et Guds barn kommer til å se på lediggjengerne der ute i verdenslivet som om de hadde det lettere og behageligere enn vi som strider og lider i Herrens kamper og «bærer dagens byrde og hete» i vingården. Å, verden træler jo under Satan og plages ille i sitt stakkars tomme, gledesløse hjerte, mens Guds barn har fylde og rikdom i livet sitt. Herren kveger sjelene våre med de søte druene, med sin fred og glede i tro, håp og kjærlighet.

Skulle vi misunne verdens barn? Nei, det Guds barn som lå døende og sammenkrøpet i et sofahjørne med fryktelige smerter av kreft i skulderen, hadde rett da han sa til sine gamle, vantro kjente som beklaget ham: «Nei, den gangen skulle dere ha beklaget meg, da jeg gikk fri og frisk i verdenslivet med dere, men uten Gud. Nå kan dere ønske meg til lykke, for jeg har det så godt likevel.»

Og når Herren av sin frie nådes makt gir dem som i mangfoldige år øste av verdens vellystbeger, men så omvender seg, den samme fulle nåden og lykken som vi andre har nytt så lenge, ja, kanskje samler en overmåte rik velsignelse om dem i deres siste, korte tjenestetid i vingården – skulle da vårt øye være ondt fordi han er god?

Gud fylle våre hjerter med nådens ydmyke, takknemlige ånd til vår siste stund, så vi kan få den fulle velsignelsen og være blant de utvalgte, blant dem som Herren ved sin gjenkomst vil sende sine engler etter og samle fra de fire vindretninger (Matt 24,31).

Ordet om at de første kan bli de siste, sikter kanskje også til at Israel som folk først skal gå inn i riket når fylden av hedningene er gått inn (Rom 11) – nettopp

fordi de ville ha rettferdigheten av sine egne gjerninger, «grunnlegge sin egen rettferdighet» (Rom 10,3), og ikke ta imot alt av nåde i Kristus.

Det å komme blant de siste behøver altså ikke å betegne en evig utelukkelse. Men i alle fall betyr det tapet av en nådegave: å gå glipp av noe herlig som Gud ellers ville ha unt en.

Hvor herlig å tjene slik i ydmykhet at Herren kan gi oss alt det hans frie nåde har tiltenkt oss! Er dette, «alt av nåde», den dype, lykkelige drivkraften i livet ditt? Hver og en prøve seg selv! Men husk at den ellevte time ikke behøver å betegne den høye alderen. Vår ellevte time kan være nær i hvilken som helst alder. Derfor heter det: «Kjøp den laglige tid» (Ef 5,16), «Se til at ikke noen forspiller Guds nåde» (Hebr 12,15).

Arbeid, for natten kommer,
snart synker sol i hav.
Hva har du gjort for Herren,
som sitt liv deg gav?

73. Opp til Jerusalem. Lidelsens beger (20,17–28)

Med dette avsnittet står vi ved begynnelsen av Herrens lidelseshistorie. Jødenes påske var nær, og Herren forlot nå Perea for å dra rett til Jerusalem. Festkaravanene begynte allerede å fylle veien. Da «tok Jesus de tolv disiplene til side» på veien (v. 17) og sa det til denne lille kretsen tydeligere enn noen gang før: Det var til korset han drog opp til Jerusalem.

Gang på gang hadde Herren stilt dem dette for øye, men nå malte han for dem trinnene på lidelsens vei som han skulle vandre. For det første sier han dem forut at «Menneskesønnen skal bli overgitt til yppersteprestene og de skriftlærde», men han sier ennå ikke av hvem. Videre sier han at disse skulle dømme ham til døden og overgi ham til hedningene, til å bli hånet, hudstrøket og korsfestet.

Tidligere (Matt 17,22) hadde han sagt at Menneskesønnen skulle overgis i menneskers hender, og han hadde også nevnt yppersteprestene og de skriftlærde (16,21). Her nevner han nå også hedningene som dem som skulle spille en rolle ved hans lidelse og død. Han ruller opp langfredagsbildet for dem. Men som på de nevnte stedene lar han også påskelyset om oppstandelsen den tredje dagen skinne fram bak lidelsens mørke.

I parallellstedet hos Lukas (18,34) står det om læresveinene: «Men de forsto ikke noe av dette, og dette ordet var skjult for dem, og de skjønte ikke det han sa.» Det fortsatte å være så underlig utrolig for dem. De tenkte seg herlighetens rike som så nært forestående, men var, som Herren sa til de to på veien til Emmaus, «uforstandige» og «trege i hjertet» til å tro at Messias først måtte lide (Luk 24,25–26). Korset var ennå en gåte for dem.

Det ser en så tydelig også av den neste hendelsen (v. 20–23). Salome, mor til Sebedeus-sønnene, var en av de galileiske kvinnene som «hadde fulgt ham og tjent ham da han var i Galilea» (Mark 15,41), og som nå var med på påskereisen til Jerusalem. Hun kom til Jesus med sønnene sine, apostlene Johannes og Jakob. På deres vegne hadde hun en bønn til Herren, en hjertebønn, det ser vi av at hun falt på kne for Jesus. Herren spurte henne kjærlig: «Hva vil du?» Han vet alt vi har på hjertet, men han vil at vi selv skal fortelle ham det og øse ut hjertet vårt for ham.

Og nå kommer det merkelige. Herrens ord om den forestående lidelsen ser ikke på noen måte ut til å ha svekket forventningen om herlighetsriket hos

apostlene. For det de lot moren be om for seg, var at de måtte sitte ved Herrens høyre og venstre side i hans rike. I denne bønnen er det en blanding av noe vakkert og noe syndig.

Det vakre er den frimodige tilliten til Herrens seier nettopp nå, da Herren hadde talt så tydelig om sin død, og da ryktet dessuten var kommet fram om at de øverste i folket ville gripe Herren (se Joh 11,57). At i det minste én av læresveinene forstod at en vandring til Jerusalem var det samme som å gå i løvens gap, hører vi av Tomas' ord (Joh 11,16). Da Herren ville dra til Betania for å vekke opp Lasarus, sa Tomas til sine med-disipler: «La oss gå med, også vi, så vi kan dø sammen med ham!»

I det ytre så det betenkelig ut for Kristi sak, som aldri før. Det vakre er da både Salomes høystemte håp og de to apostlenes beredskap til å følge Herren gjennom hva det skulle være (se v. 22: «Det kan vi»), visse som de var på hans seier. Det er nok ordet fra 19,28: «Dere skal sitte på tolv troner», som har gitt den ytre anledningen til denne bønnen.

Noe vakkert er det også i at det Salome ønsket for barna sine, var at de skulle bli store i Frelserens rike og være nærmest hans hjerte. Skriftfortolkeren Gerok sier med rette: «En brudekrans for datteren ligger hundre mødre mer på hjertet enn at datteren kan vinne det evige livs krone. Å skaffe sønnen en god stilling i verden, et anstendig utkomme, en ansett forretning, et ærefullt embete, en rik hustru – det er for tusen fedre mye viktigere enn å be om en plass for ham i himlenes rike.»

Men på den andre siden var det også noe stygt i denne begjæringen, noe æresykt, en lyst til å heve seg over medbrødrene sine. Det ydmyke sinnet venter stille og akter seg selv ringere enn de andre, og takker for bare en liten plass.

Herren vender seg fra moren til de to som hun likevel kom på vegne av. Han irettesetter dem, men stille og saktmodig, ved å peke på at veien til herlighet og ære gikk gjennom lidelsens beger og smertens dåp.[1] Begeret (kalken) betegner lidelsen som noe som skulle smakes og erfares innvortes, og peker altså mest på sjelekvalen. Dåpen betegner mer det som kommer over en utenfra, korsets ytre smerte som Herren skulle senkes ned i, men – det ligger også i uttrykket dåp – også stå opp igjen fra (v. 22).

Læresveinenes svar, «Det kan vi», tyder på en lignende mangel på selverkjennelse som selve begjæringen deres. Viljen var nok oppriktig, men de manglet jo ennå kraften fra det høye. Herren ser framover, til den tiden da disse to læresveinene hans virkelig skulle kunne det, ikke ved egen kraft, som de tenkte, men ved Den Hellige Ånds nåde. Og han svarer: Ja, dere skal også komme til det.

Jakob var den første apostelen som fikk blodsdåpen (Apg 12,2). Johannes fikk også smake lidelsens beger, både under sin Mesters kors og siden, for eksempel da han var forvist til øya Patmos. Men å love dem det de bad om, det hørte den himmelske Far til. I Åp 3,21 sier den forherligede Frelseren: «Den som seirer, ham vil jeg gi å sitte med meg på min trone, likesom jeg òg har seiret og har satt meg med min Far på hans trone.» Men her stod han ennå i fornedrelsens stand og skulle først selv gå gjennom lidelsen til plassen ved Farens høyre hånd.

[1] NB har ordet om dåpen i Mark 10,38, ikke i Matt 20,22.

De to brødrene ante ikke hvilken skrekkelig æresplass som hadde ligget like foran dem om ønsket deres var blitt innvilget: de to røvernes plass på korsene ved Jesu høyre og venstre side. Men igjen møter vi i Herrens måte å behandle dem på den vakre visdommen som saktmodig gir tid og bærer over med læresveinenes uforstand, inntil Ånden kom, han som skulle veilede dem til hele sannheten og minne dem om alle Herrens ord.

Det urene i disse to apostlenes begjæring viste seg også i fruktene den bar hos de ti andre apostlene (v. 24). De ble harme, men viste nettopp ved det at de var smittet av det samme sinnet som de to de ble harme på. Herren kalte dem da til seg som en mor kaller barna sine, og viste dem stille at det var verdenssinnet (v. 25) som igjen hadde stukket hodet fram hos dem, slik som tidligere da de hadde talt om hvem som var den største i himlenes rike (Matt 18).

I verden søkes storheten som regel på bekostning av de små, ved å dominere og regjere. Slik går det i alle fall blant hedningefolkene; der det går annerledes i kristne land, er det en frukt av kristendommen. Men i Kristi rike er det helt annerledes, på omvendt vis. Også i dette riket finnes det grader; Herrens venner er ikke alle like store. Men storheten vinnes bare ved å tjene. Den ydmykeste, som har mest av det sanne tjenersinnet, blir den ypperste (v. 26–27).

Derfor er intet navn større enn Jesu navn, for ingen har tjent slik som han. Han kom ikke for å la seg tjene (v. 28), for å vinne storhet og makt for seg selv, men for å bære syndens byrde og bære all syndens skitt bort ved å gi sitt liv – i grunnteksten står det egentlig «sin sjel» – til en løsepenge for mange. Uttrykket «sjel» betegner at han gav seg selv, ikke bare sitt legemlige liv, men hele sitt selv. I grunnteksten står det også: «i stedet for mange». Så her har vi en klar uttalelse av Herren selv om den stedfortredende forsoningen.

Uttrykket «for mange» utelukker ikke at det er for alle, for menneskesjelene er «mange», en utallig vrimmel. Men det peker likevel på et skille mellom troende og vantro; bare for de første får jo soningsofferet sin frelsende virkning, sett i evighetens lys.

«Storheten i Kristi rike vinnes derfor ikke av dem som higer etter denne storheten, men bare av den som glemmer seg selv og sitt eget for de andres beste» (Rørdams bibelforklaring). Ham skjenker Faderen æresplassen i riket av nåde, ikke som noe mennesket selv har ervervet.

Herre, lær du meg å bli den lille,
da først skjønner jeg at du er stor,
da jeg vandrer ved din hånd så stille,
om enn veien villsomt seg snor.

74. Jesus gjør to blinde seende (20,29–34)

Det «mye folk» som fulgte Jesus, var nok ikke bare innbyggerne i Jeriko, men også mange av dem som drog opp til høytiden i Jerusalem. Her blir det fortalt om to blinde som ble helbredet ved utgangen av byen. Lukas forteller derimot om helbredelsen av en blind ved inngangen til byen, og Markus om en ved utgangen av byen. Denne siste var en kjent mann, Bartimeus, Timeus' sønn.

Matteus, som alltid pleier å trekke sammen i beretningen sin, har kanskje gjort det også her. Det er likevel ikke umulig at det i virkeligheten var to blinde også ved utgangen fra Jeriko, og at Markus da har nøyd seg med å fortelle om den mest kjente av dem. Det vrimlet av blinde i de tidene og de traktene, særlig på den brennende hete Jerikosletten.

Det er mange vakre trekk i denne beretningen. De blindes rop sprang ut fra hjerter som hadde en urokkelig tro på Jesus som Davids sønn, den lovte Messias. De ville ikke la Jesus gå forbi uten å få hans hjelp.

«Folket truet dem og sa at de skulle tie», antakelig fordi de mente at det festlige ved Jesu vandring, omgitt som han var av de mange begeistrede skarene, ikke skulle forstyrres av elendighetens bilder (v. 31). Men de blinde lot seg ikke stanse, og de hadde ikke tatt feil av Herren.

Han går aldri forbi den som roper på ham av hjertet. Mennesker kan fort bli trette av oss når vi er i nød, men Herren blir ikke trett. Det gikk de to blinde slik som ordet i Sal 37,4–5 sier: «Gled deg i Herren! Så skal han gi deg det ditt hjerte trakter etter. Velt din vei over på Herren og stol på ham! Han skal gjøre det.»

Det sitter så mange åndelig blinde ved veien. Men også i våre dager er det mange steder bevegelse om Jesus. Han går fram i sitt ord og sine sakramenter, og da gjelder det å rope på ham mens han er nær. En søkende, lengselsfull synder skal nok også få merke at det er noen som truer ham for å få ham til å tie, kanskje slekt og gamle venner i verden. Men salig den som holder ut! Han skal ikke bli til skamme. For en underfull stund når øynene blir åpnet og en ser sin Frelsers herlighet! Så går det ennå som den dagen: «De fulgte ham.»

Hos Lukas blir det fortalt hvordan Herren ved utgangen av Jeriko også fikk det vakre møtet med Sakkeus. Herren åpnet øynene hans i åndelig forstand, og han snudde og tok inn i Sakkeus' hus. Det dempet begeistringen og fikk mange til å knurre.

Til tross for verdens knurr går Jesus sin gang og hjelper og leger til legeme og sjel. Salig den som ikke en gang med hjertekval skal behøve å sukke: «Jesus fra Nasaret gikk forbi» (Luk 18,37).

75. Jesu inntog i Jerusalem (21,1–11)

Denne teksten kommer igjen to ganger i vår gamle tekstrekke, nemlig på palmesøndag og på første søndag i advent. Grunnen må søkes i at kirkeåret i lang tid begynte med kirkens eldste og største fest, påskefesten. Evangeliet om Jesu inntog ble da den naturlige innledningen til den stille uke. Senere ble begynnelsen av kirkeåret lagt til julefesten og forberedelsen til den, og da satte en det samme evangeliet først i adventstiden.

Herren hadde tilbakelagt veien fra Jeriko til Jerusalem. Fra Betania kom han nå til den lille byen Betfage («fikenhuset»). Sporene etter denne byen er nesten helt forsvunnet.

Og der sender Herren to læresveiner av sted etter eselhoppen og folen. Eieren må ha vært en troende mann. For ham var det mer enn nok å høre: «Herren har bruk for dem.» Så var han straks villig (v. 1–3). Det ser ikke ut til at det var gjort noen avtale med denne mannen (se Mark 11,5). Men også dette trekket vitner om det samme som vi hørte om ved statermynten som Peter fant i munnen på fisken (Matt 17,27): at «alt må føye seg etter ham, hans råd å føre ut». Jesus er Herre over skaperverket.

I v. 4–5 peker Matteus på at dette skjedde for at det profetiske ordet skulle bli oppfylt. Av Joh 12,16 hører vi at læresveinene ikke forstod det med en gang, men først senere, i lyset fra Den Hellige Ånd.

Profetordet er hentet både fra Jesaja og fra Sakarja. Hos Sakarja står det: «Fryd deg storlig, Sions datter, rop med glede, Jerusalems datter! Se, din konge kommer til deg! Han er rettferdig og frelst, fattig og ridende på et esel, på et ungt esel, eselhoppens fole.»[1] I stedet for «fryd deg storlig» og «rop med glede» har Matteus tatt ordet fra Jes 62,11: «Si til Sions datter». Det har han sikkert gjort med tanke på at jubelropet på palmesøndag så snart ble avløst av et «Korsfest!». Gleden i ropet fra Sions datter var ikke ekte.

I stedet for «fattig» (Sak 9,9) står det her «saktmodig». For hans saktmodige framferd står i motsetning til den rike prakten hos verdens fyrster. Den ytre fattigdommen hans kunne jo også ses på at det var et esel og ikke en stridshest han red på. Men eselhoppens fole var samtidig et tegn på fred. Det var Fredsfyrsten, han som hadde et rike som ikke var av denne verden, som nå kom nær til Sions datter.

[1] NB (Sak 9,9): «Rop med fryd, Sions datter! Rop høyt, Jerusalems datter! Se, din konge kommer til deg. Rettferdig er han og full av frelse, ydmyk er han og rir på et esel». NB har «ydmyk» både her og i Matt 21,5.

Ordene hos Sakarja, «Han er rettferdig og frelst», er utelatt her hos Matteus. Som så ofte før ser vi også her at evangelistene ikke legger vekt på å følge ordlyden når de siterer Det gamle testamente. De vil få fram innholdet, for det er det som betyr noe.

I v. 6–7 blir det så fortalt hvordan læresveinene på Herrens ord hentet eselhoppen og folen og la kappene sine på dem. Så satte Herren seg på eselhoppens fole. Han red på folen fordi ingen hadde brukt den før, slik det står hos Markus og Lukas.

I v. 8–9 blir det fortalt om folkets begeistrede hyllest. I påsketiden var det av og til nesten tre millioner jøder i Jerusalem. Veien ble dekket med kappene deres (overklærne) og med myke palmegreiner, og folkemengden brøt ut i jubelsang med tonene fra Sal 118,25–26.

«Hosianna» er et hebraisk ord som betyr: «Å, frels, kjære Herre!», det vil si: Gi frelse til Davids sønn! «Hosianna i det høyeste» betyr: «Gi frelse fra din høye bolig, så den kan komme ned derfra.» Når folkemengdene hilser Herren med ordet «han som kommer i Herrens navn», betegner de ham som Messias. Hos profeten Mika (5,3) var det spådd om Messias: «Han skal stå og vokte sin hjord i Herrens kraft, i Herrens, sin Guds navns høyhet.»

Salme 118 utgjorde sammen med de nærmeste salmene foran (113–117) lovsangen som en pleide å synge dels ved påskemåltidet, dels ved påskegudstjenesten i templet. Tidligere hadde Herren holdt tilbake når de ville kalle ham «Davids sønn». Han ville først åpenbare seg som Messias på en åndelig måte, så folket på den veien kunne komme til tro på ham og kjenne ham som frelser fra synden. Men nå avverger han ikke lenger folkets hyllest. Også i det ytre skulle han åpenbares som den høylovede kongen som var lovet, før han gikk i døden for sitt folk.

I v. 10–11 hører vi om bevegelsen som oppstod i hele byen da festtoget dro inn under sang. Folk spurte: «Hvem er dette?» Og svaret fra folkemengden lød: «Dette er profeten Jesus fra Nasaret i Galilea.» Det var den vanlige betegnelsen på Herren i folkemunne.

Spørsmålet «Hvem er dette?» ble også en oppfyllelse av et ord fra Salmenes bok. I Sal 24,8 lyder spørsmålet: «Hvem er denne herlighetens konge?» Og svaret lød i den samme salmen: «Herren, sterk og veldig. Herren, mektig i strid», og videre: «Løft hodene, dere porter! Og dere evige dører, løft dere, så herlighetens konge kan dra inn!» (Sal 24,9).

For et underlig mektig syn det må ha vært å se folkemengden dra ned fra Oljeberget mot den hellige byen med hellige salmesanger, mens veien var dekket som med et teppe av klær og grønt. Men Herren gråt, som det blir fortalt i Luk 19,41–44. Han visste at de aller fleste i mengden ønsket seg en Messias av denne verden og ikke kjente det som tjente til deres fred.

Inne i mengden var det også, som vi hører hos Lukas, noen fariseere som knurret. De var forarget og bad ham irettesette læresveinene sine og få dem til å holde opp med alt dette (Luk 19,39). Herren visste at hjerteportene var lukket hos den store mengden.

Har denne kongen fått holde sitt inntog hos deg, kjære leser? Han er din konge, enten du er en lydig eller en opprørsk undersått. Men han tvinger deg ikke. Saktmodig kommer han i ytre ringhet, uten prakt, båret av korsets ord og de i det ytre fattige sakramentene.

Har du bredt kappen din på veien? Bare over kappen av din egen rettferdighet går Herrens vei inn i hjertet ditt. Har du hogd greiner av trærne og strødd dem på veien hans? Hver gang du for Jesu skyld brøt med en synd og med forsakelsens øks hogg løs på kjødets mange forgreininger i livet ditt, da var det en seierspalme som Jesus dro inn over med sin fred og sin glede.

Fikk denne kongen holde inntog i alle kroker av hjertet ditt? Har du det samme sinnet som den husbonden vi ikke kjenner, men som Herren kjente godt, han som straks sendte det Herren hadde bruk for? Når Herren tok fra deg noe som var deg kjært, kunne du da også i stillhet si: «Herren har bruk for det» – hans vilje skje? Dette å «sende straks» – hvor vanskelig er ikke det ofte!

Men vi har en saktmodig konge som kan ha tålmodighet med sine læresveiner, bare hjertene våre ærlig er med i skaren som lovsynger ham. «Så vel det går hvert hjerte der denne kongen inngang får.»

Kom, Jesus, inn til meg!
Med hjerte, munn og tunge
hosianna vil jeg sjunge,
kom, fyll min sjel og sinn.

76. Jesus renser templet, helbreder syke og forsvarer de små som priste ham (21,12–17)

Som ofte før trekker Matteus også her hendelsene sammen. Etter Markus var det først den andre dagen i den stille uke, altså mandag, at han renset templet for alle kremmerne som hadde slått seg ned i den ytre forgården (hedningenes forgård). Det hadde han gjort da han begynte sin virksomhet (se Joh 2,14–15), men det var blitt det samme igjen. Denne gangen har tempelrensingen mer preg av dom. Den varslet vredens ild som snart skulle brenne over det vanhelligede stedet.

Pengevekslerne som det tales om, vekslet penger for folk så de kunne betale med jødisk mynt, som ble brukt til tempelskatten. Duene ble solgt til fattigfolk som noe de kunne bære fram som offer. Hele dette kremmervesenet, med alt det førte med seg av kremmersinn og nok ofte uærlighet, var av slapphet og lunkenhet ført inn på helligdommens område. Det hadde gjort helligdommen til en «røverhule» i stedet for et «bønnens hus».

Herren tar her fram ord både fra Jes 56,7 («mitt hus skal kalles et bønnens hus for alle folk») og fra Jer 7,11 («Er da dette huset som er kalt med mitt navn, blitt en røverhule i deres øyne?»). Etter dette ordet fra Jeremia kom det en gang i tiden en dom over Jerusalem. At Herren bruker det, peker også på det som ventet den forherdede byen.

Det er kongelig makt i denne tempelrensingen. Jesus er nok saktmodig, men den sanne saktmodigheten er samtidig fylt av hellig alvor og nidkjærhet. Vil vi ha Jesus til konge, må vi slippe ham inn i vårt hjertes tempel og la ham bruke svøpen mot alt det kjødelige, vantro vesenet. Da kan hjertet bli forvandlet fra en syndens røverhule, der djevelen solgte oss syndens lyst og kjøpte vår sjel, til et bønnens hus der tollerens bønn kan stige opp.

Denne handlingen til Jesus finner vi igjen i de store trekkene i kirkens historie. Hva var reformasjonen annet enn en slik tempelrensing? Og det samme skjer hver gang en vekkelse går gjennom folket. Da bruker Herren også svøpen, og da skal det ikke bare ropes på mildhet. Da skal Jesus også kjennes som den nidkjære Herren som hater synden. Og i virkeligheten er det den sanne mildhet at han bruker svøpen mot det som ødelegger sjelene.

Blant Guds folk heter det derfor: «Jeg takker deg så gjerne for all din tukt og trøst» – ja, for begge deler. Den inderlige sammenhengen mellom de to deler stråler mot oss i det vi blir fortalt i v. 14: Etter tempelrensingen kom blinde og lamme til ham i templet, og han helbredet dem, full av barmhjertighet.

Om en misjonær i hedningeland sa hedningene at han var skarp som en kniv og myk som en mor – skarp mot synden, myk mot alle de elendige, nedbøyde sjelene. Den mannen har hatt Herrens sinn.

I v. 15–16 blir det fortalt hvordan barna, som hadde hørt de voksne synge hosianna dagen før, nå også kom med sin barnlige, glade hyllest til den store barnevennen. Men det skar yppersteprestene og de skriftlærde i hjertet, både at han hjalp de blinde og lamme, og at barna holdt seg til ham. Vi ser forherdelsens sataniske sinn i disse menneskene. De spurte Herren i vrede: «Hører du hva disse sier?» For de gikk ut fra at Jesus slett ikke kunne være den høylovede Davids sønn.

Men slik Herren i ørkenen slo tilbake mot djevelen, slo han også her ondskapen deres tilbake med et ord fra Skriften. Det er hentet fra Salme 8, slik den er gjengitt i den greske oversettelsen. I Sal 8,3 står det: «Av småbarns og spedbarns munn har du reist et vern for dine motstanderes skyld.» Ordet «vern» er gjengitt med «lovprisning», fordi det nettopp er de småes lovsang som er tenkt på i Salme 8.

Ofte gjør Herren de gamle til skamme, de som vanærer hans navn, gjennom de småes vitnesbyrd. En bymisjonær i København var en gang nær ved å bli overfalt av et menneske som spottet og raste mot Ordet. Da samlet en hel flokk barn som var til stede, seg rundt misjonæren. De tok hverandre i hånden og stemte i en salme. Slik ble de et vern som stanset fienden, som det står i Salme 8.

Fra Jerusalem med dens uro, kamp og strid gikk Jesus i disse kveldene i den stille uke ut til Betania, til de trofaste vennene der ute. Det er som det står i sangen: «Trofaste hjerter og milde øyne fant han i de kjæres hjem.»

Velsignet hver plett som Jesus kaller sin
– – –
der freden står vakt over hjertenes pakt.

77. Fikentreet som visnet. Jesus blir avkrevd regnskap av Rådet (21,18–27)

Hendelsen med fikentreet som visnet på Herrens ord, fant sted allerede mandag morgen, slik vi kan se hos Markus. Det var tirsdag morgen at læresveinene så treet helt vissent og undret seg. Hos Matteus er det med vilje ikke gjort forskjell på det som skjedde de enkelte dagene. Som vanlig trekker han sammen. Planen i fortellingen hans er åpenbart først å fortelle om Herrens gjerninger (v. 12–20) og deretter om Herrens taler i denne siste uken.

Fikentreet ble dyrket svært flittig i Israels land. Det var et vakkert, skyggefullt tre med velsmakende frukt. De tidligste fikenene ble likevel ikke modne før i juni. Men fullvoksne, kraftige trær kunne fortsette å sette frukt hele sommeren, og den frukten ble først moden ut på det nye året, når treet igjen holdt på å få løv.

Dette fikentreet som Herren her så, syntes med sitt rike løv å love slik «sen frukt». Men det viste seg at det ikke hadde noe «uten bare blad», verken moden frukt fra tiden før eller nysatt frukt som lovte en høst i framtiden. Når Herren nå forbannet dette treet, var det åpenbart en symbolsk handling, en lignelse i gjerning. Med sitt rike løv var treet et bilde på det vantro Israel. Denne slekten holdt seg nær til Gud med munnen og hadde de mange gudelige ordene (bladene), men hjertet var langt borte fra ham (Matt 15,8).

Herren hadde tidligere sammenlignet dette Israel med et fikentre som ikke bar frukt (Luk 13,6–9). Men den gangen bad han vingårdens herre om ett års utsettelse. Ved å forbanne det fruktløse fikentreet nå viser Herren at dommen ikke lenger kunne unngås. I det ytre hadde Israel stått som et tre som underfullt var blitt modent lenge før alle andre folk. Men omvendelsens frukter fantes likevel ikke i folket som helhet, tross all den nåden det hadde fått. I denne vantro tilstanden måtte Israel bli ufruktbart for alltid. Derav forbannelsen: «Aldri i evighet skal det mer vokse frukt på deg!»

Dette er det eneste direkte straffetegnet vi har fra Herren. Riktignok hørte vi i slutten av Matt 8 om svinflokken som styrtet seg i sjøen, men det gikk ikke direkte ut fra Herren slik som her. «For Gud sendte ikke sin Sønn til verden for å dømme verden, men for at verden skulle bli frelst ved ham» (Joh 3,17). Den gode

hyrde kom og lokket på lammene, og ellers var veien hans fylt av nådetegn. Men nå, da det stod for døren at han skulle bli forkastet, varsler han dommen over dem som foraktet nåden hans.

Men i dette tegnet ligger det også en preken om det som venter det enkelte mennesket som bare tjener Herren i det ytre. Det er en dom over alt hykleri. En gang skal hykleren stå avslørt i all sin visnethet. Herren lar seg ikke bedra.

I v. 20–22 hører vi at læresveinene undret seg over dette underet, og hvordan Herren svarer dem. Bare de hadde tro, kunne de også gjøre slike under. Ja, de kunne til og med si til dette fjellet (han tenker formodentlig på tempelberget): «Løft deg opp og kast deg i havet!» – så skulle det skje. Troen kan flytte fjell. Slik talte Herren allerede i 17,20 i forbindelse med den månesyke gutten, og han gjentar det her.

I v. 22 sier han det uten bilde: «Og alt dere ber om med tro i deres bønn, det skal dere få.» Likevel kan et Guds barn jo ikke tro hva som helst, bare det som har rot i Guds ord og løfte. Ordet er grunnvollen for troens visshet. Men ber vi etter Herrens vilje, skal vi ellers ikke frykte noen hindring. Om det vi ber om, er stort eller vanskelig, kan ikke bli noen hindring. Det er innholdet i dette store, herlige ordet fra Herren. Det er som om det roper til oss: Be om tro, alltid mer tro!

Hos Markus (11,25) finnes det tillegget at en slik troens bønn bare kan bes i en forsonlig ånd. En slik bønn kan ikke brukes til hevn over andre.

Når det gjelder Herrens ord om tempelberget, skal det kanskje her peke på hvordan hele den jødiske tempeltjenesten snart skulle forsvinne ved dommen og styrtes i «havet», det hedenske folkehavet. Den levende troen har myndighet og makt fra Gud både til å avsløre hykleriets visnethet og fruktløshet og til å styrte en gudsdyrkelse som bare er ytre. Den er ikke bare en duft av liv til liv, men en duft av død til død for alt løgnens vesen. Overfor hykleren eller den døde navnekristne gjør den levende troen den dag i dag nettopp de tegnene som Herren her peker på.

I v. 23–27 hører vi hvordan sendebud fra det jødiske Rådet (om hvordan Rådet var sammensatt, se ved 2,4) kom bort til Herren mens han lærte i templet. De ville kreve ham til regnskap, nok særlig fordi han hadde renset helligdommen for kremmerne. Denne handlingen hadde rammet samvittigheten til de åndelige lederne som en bebreidelse mot dem. Men i stedet for å ydmyke seg hatet de ham bare desto mer. I Rådet var det jo allerede besluttet at Jesus skulle dø (Joh 11,47–51).

Det skulle synes innlysende med hvilken makt Herren gjorde dette, slik den blindfødte sa det for Rådet: «Var ikke denne mannen fra Gud, kunne han ingenting gjøre» (Joh 9,33). Men i spørsmålet fra Rådet, «Hvem har gitt deg en slik fullmakt?», lå det tydelig nok at de ikke ville anerkjenne ham som en mann fra Gud.

Herren svarer dem med sin vanlige, underfulle visdom ved å stille dem et spørsmål som i virkeligheten gjorde saken klar: Var Johannes' dåp «fra himmelen eller fra mennesker»? Johannes hadde jo vitnet om Jesus som Guds Lam.

Derfor ble deres holdning til Herrens forløper også avgjørende for holdningen til ham.

Da kom ynkeligheten for alvor fram hos disse falske veilederne for folket. De ville helst ha nektet for at døperen var sendt fra Gud, men det våget de ikke for folket, som holdt Johannes i så stor ære. Ingen gudsfrykt, men mye menneskefrykt! Så grep de til uærlighet og svarte: «Vi vet ikke!» i stedet for å svare: «Vi vil ikke uttale oss om det.» I det siste hadde det likevel vært noe sannhet.

Men med dette hadde de gitt fra seg retten til mer svar fra Herren. I virkeligheten hadde de fått svaret. Nå avslører Herren dem fullstendig i tre lignelser etter hverandre og forkynner dommen over dem og over folket som fulgte dem.

78. «Tollere og horkvinner går før dere inn i Guds rike» (21,28–32)

Denne første lignelsen vil avsløre den svært farlige åndelige tilstanden et menneske kommer i når det sier ja med munnen, men nei med gjerningen. Med dette har Herren betegnet holdningen til de skriftlærde som ulydighet av verste slag, den hyklerske ulydigheten. Tollerne og horkvinnene derimot, de mer foraktede, i det ytre mer nedsunkne delene av folket, er betegnet med den første sønnen. Han begynte nok med å svare nei, men angret og adlød.

Hvor rammer ikke ordet «Tollere og horkvinner går før dere inn i Guds rike» den dag i dag alle selvrettferdige, såkalte hedersmenn!

Når det lyder til oss: «Gå i dag og arbeid i vingården!», hva svarer du da? Vingården er de helliges samfunn. Bare arbeidet i denne vingården har løftet. Det beste er selvfølgelig å si ja straks, både med munnen og med livet.

79. De onde vingårdsmennene (21,33–46)

I enda en lignelse lar Herren Ordets sverd falle over den ondskapen som folkets ledere forherdet seg i. Igjen er lignelsen hentet fra vingården, og den minner en del om lignelsen i Jes 5,1–7.

Vingården betegner Guds rike i den gamle pakt. Gjerdet rundt den er loven fra Sinai. Den satte ikke bare skille innenfor Israel, men stengte også folket ute fra alle andre folk. Vinpressen, der den herlige mosten ble presset ut av druene, betyr offertjenesten i templet med presteembetet som hørte til. Den forfriskende saften av druene er her et bilde på den hvilen og forfriskelsen som de trette og tyngede hjertene i Israel fant i syndenes forlatelse. Den strømmet ut til dem gjennom offerblodet, fordi offrene var forbilder.

Tårnet som ble bygd i vingården, først og fremst som vern mot fiender som ville trenge inn, betegner åpenbart den borgerlige øvrigheten. Gud hadde alltid sørget for at folket også hadde et slikt ytre vern. Da Moses var død, stod straks en Josva klar. Siden kom dommerne og deretter kongene.

Vingårdsmennene selv betegner folkets åndelige ledere, i dette tilfellet altså først og fremst yppersteprestene og de skriftlærde. At husbonden reiste utenlands, vil si at Gud trakk sitt synlige nærvær tilbake for å gi troen anledning til å folde seg ut. Frukten som ble krevd som avgift, betegner Guds krav om å finne tro og lydighet hos sitt utvalgte folk. Tjenerne, de særlige tjenerne som ble sendt til vingårdsmennene (v. 34), betegner først og fremst profetene.

Og nå blir det skildret (v. 35–36) hvor skammelig vingårdsmennene tok imot disse tjenerne. Det gamle testamente forteller ikke hvordan det til slutt gikk med ganske mange av profetene. Likevel møter vi det igjen og igjen i Det nye testamente som noe fastslått at profetene som regel ble slått i hjel (se for eksempel Matt 23,30–31.37; Apg 7,52 og Hebr 11,32). I jødenes muntlige overleveringer fantes det nok av beretninger om profetmord. I Det gamle testamente står det uttrykkelig bare i Neh 9,26: «De kastet din lov bak sin rygg. De drepte dine profeter, som vitnet for dem og ville føre dem tilbake til deg.»

«Andre tjenere» (v. 36) peker på de senere profetene.

Til slutt sendte han «sønnen sin» (v. 37). I dette ordet vitner Herren klart at han er Faderens enbårne Sønn. Og nå avslører han (v. 38–39) mordplanene deres. Han avslører også at de i det skjulte hadde en viss følelse av at han var

«arvingen». Men de forherdet seg mot det og trøstet seg med dette sataniske bedraget: Bare han ble ryddet av veien, kunne de trygt fortsette i sitt herskesyke vesen.

Dette trekket i lignelsen, at de kastet ham ut av vingården, peker på at de overgav ham til hedningenes dom. Det ble en oppfyllelse av det som skjedde på den store forsoningsdagen, da kroppene av sonofferne ble brent «utenfor leiren» (Hebr 13,11–12).

I v. 40–41 lar han dem selv felle dommen over sin egen onde framferd. Det har de gjort med innbitt raseri, men formodentlig latt som om de ennå ikke forstod at det var dem han tenkte på. Etter Markus og Lukas ser det ut til at Herren har gjentatt svaret deres høyt så alle hørte det. For det ble et profetisk ord, på samme måte som da ypperstepresten Kajafas (Joh 11,50) hadde sagt at det var til gagn at ett menneske døde for folket, så ikke hele folket skulle gå til grunne.

Hos Lukas (20,16) blir det fortalt at sendebudene fra Rådet svarte på dette: «Det må ikke skje!» I det lå det en fornektelse både av Herren som arvingen og av at hans ord overhodet var sanne.

I denne lignelsen fra Herren ligger det for det første en advarsel til enhver kirkelig øvrighet om ikke å ville ta arven til seg, det vil si herske på kjødelig vis over Guds kirke. Under statskirkelige forhold har det egentlige troslivet – og i det er jo arvingen, Guds enbårne Sønn – ofte måttet tåle mye og lide mye ondt og urett av en uåndelig kirkestyrelse. Men dommen fra Gud kommer i sin tid over alle slike vingårdsmenn.

Videre ser vi av denne lignelsen at verden hater Guds tro tjenere når de krever frukter, krever omvendelse og levende tro hos de døpte. Innenfor den såkalte kristenheten slår en dem nok ikke i hjel og steiner dem vel heller ikke direkte. Men en «setter dem i avisene» og kaster så ofte hånens skitt på dem.

I v. 42–44 sier Herren det rett ut til de onde vingårdsmennene. Han viser til ordet i Salme 118 om steinen som bygningsmennene forkastet, men som nett-opp var hjørnesteinen og også ble det ved Herrens underfulle makt. «Derfor», sier Herren (fordi dere er disse bygningsmennene), «skal Guds rike bli tatt fra dere, og bli gitt til et folk som bærer dets frukter.» Med dette tenkes det på den hedningkristne menigheten, det nye Israel etter Ånden.

I ordet i v. 44, «Og den som faller på denne steinen, skal knuses. Men den som steinen faller på, skal den smuldre til støv», kaster Herren liksom et blikk langt ut i framtiden.

Bildet av å «falle på steinen», å støte mot den og bli knust av det som et leirkar mot en klippe, går ut fra steinen som liggende nede. Det er Kristus og hans rike i fornedrelsens tilstand. Der har vi betegnet den alminnelige vantroen, som støter seg og tar anstøt av Kristus og dermed styrter seg selv i fortapelse.

Men bildet av steinen som faller ned ovenfra, peker på Kristus som han som kommer til dom i himmelens skyer for å knuse alle antikristelige makter (se Åp 19,15–21). I dette ene verset tar Herren liksom mål av alle sine fiender.

I v. 45–46 ser vi Herrens fiender uten maske. De var avslørt. Menneskefrykten hindret dem ennå i å gjøre det de helst ville. Men de lurte på ham, som vi hører i det følgende kapitlet, slik ulver lurer på lammet.

Hvor stor i hellighet og majestet lyser ikke Frelserens skikkelse fram midt blant fiendeskarene! Hvert ord er båret av Åndens makt og stille klarhet. Som Gudmennesket står han midt i den falne slekten. Hvert hjerte som er av sannheten, må bli stille overfor bildet av Jesus slik den hellige Skrift tegner det for oss. Det må bekjenne med tjenerne som det tales om i Joh 7,46: «Aldri har noe menneske talt slik som denne mannen!»

80. Kongesønnens bryllup (22,1–14)

Her kommer enda en lignelse som belyser hvor gjenstridig Israel var overfor tilbudet om Guds nåde. Denne lignelsen er ikke bare rettet til lederne, slik de to foregående var. Riktignok viser ordene «Jesus svarte» oss at lignelsen også skulle være et svar på fariseernes mordplaner. Men den er samtidig rettet til hele folket som hørte ham i templet den tirsdagen.

Lignelsen minner en god del om den som er fortalt i Luk 14. Men den skiller seg fra den, for det første ved at kongesønnens skikkelse er med her, dernest ved at den så bestemt understreker dommen over Israel og at evangeliet går over til hedningene. Endelig skiller den seg også ut med hendelsen med bryllupsklærne.

Kongen er Gud Fader. Sønnens bryllup er Guds rike slik det finnes her på jorden, med rettferdighet, fred og glede i Den Hellige Ånd. Det greske uttrykket for «måltid» i v. 4 betegner nærmest det vi ville kalle frokost, måltidet som bryllupsfesten begynte med. Slik er Guds rike her på jorden den salige begynnelsen på gledesfellesskapet med Herren. Likevel er det bare et lykkelig pant på den enda langt større herligheten som skal komme når de siste dager er inne og det som står skrevet i Åp 19,7, blir oppfylt: «Lammets bryllup er kommet, og hans brud har gjort seg rede.»

I Luk 14,17 tales det bare om én tjener. Her tales det om en dobbel innbydelse. «De innbudte» (v. 3) betegner først Israels folk. Den første innbydelsen (v. 3) peker på hele det kallet som var gått ut til Israel, både ved de profetiske løftene om Messias og nå ved den virksomheten Herren og læresveinene hans hadde drevet i de tre årene som var gått siden han trådte fram. «Men de ville ikke komme.» Ikke bare lederne, men også folket som helhet ønsket seg et verdslig, kjødelig messiasrike.

Innbydelsen i v. 4 gjennom de «andre tjenere» peker på apostlenes virksomhet etter Herrens død på korset, da Herren kalte enda en gang fra Faderens høyre hånd. Uttrykket «oksene og gjøfeet er slaktet, og alt er ferdig» peker på en innbydelse etter at det store ordet fra korset, «Det er fullbrakt», hadde lydt.

Etter at vi slik (v. 2–4) har sett Guds utrettelige nådekall, hører vi (v. 5–6) om menneskenes gjenstridighet, først om den likegyldige forakten (v. 5). «Åker» og «handel» blir nevnt her som bilde på alle de snarene som drar hjertene bort fra det evige liv, fordi hjertet setter de forgjengelige tingene høyere enn det himmelske nådekallet. For det våkne hjertet kan både livet på landet, med såing

og høst, med ugress og ulik avkastning, bli en stor preken om Guds rike. Det samme gjelder handelen – vi er jo selv dyrt kjøpt. Men på den annen side: Hvor kan ikke jorden binde, og hvor kan ikke forretningslivet tørke ut hjertene!

I v. 6 hører vi om et større fiendskap mot tjenerne. Slik møter vi den dag i dag både den foraktende likegyldigheten og den bitre hånen og vreden når vi innbyr mennesker til kongesønnens bryllup. Nå er jo vi, de døpte, «de innbudte», og for oss blir det herlige budskapet forkynt: «Alt er ferdig.» Nåden er kjøpt for oss på korset og lagt fram for oss i dåpen. Attpå til har vi fått Åndens gave til å ta imot den. Nå gjenstår det bare å komme. Hva har du, kjære leser, svart på Herrens «kom»?

V. 7 peker tydelig nok på ødeleggelsen av Jerusalem, morderbyen, men samtidig på den ilden som venter alle som ikke vil vende om og komme. «Foraktet nåde hevner seg strengt.» Det er den preken som lyder fra Jerusalems ødeleggelse ut til alle tider og slekter.

I v. 8–9 ser vi nå overgangen fra Israel til hedningefolkene, dem ved «veikryssene», altså langt utenfor byen. Her er vi ved det samme som Paulus skildrer i Rom 11: De gamle greinene ble brukket av på grunn av vantroen, for at de nye skulle bli podet inn. «De innbudte var den ikke verd» – et vemodig ord, forferdelig for den som det lyder over i himmelen.

Tjenerne samlet både «onde og gode». Her ligger det store evangeliet om den ufortjente nåden, som tar imot de dypt nedsunkne like så vel som dem som sank mindre dypt. Ingen er sunket så dypt at han ikke kan komme inn i himmelriket. Ingen er så rettskaffen at han ikke må gå inn der, hvis han vil bli frelst. Røveren på korset og en fariseer som Paulus, ulastelig i rettferdighet etter loven (Fil 3,6), måtte inn gjennom samme port. «Onde» og «gode» er her brukt slik mennesker vanligvis taler.

«Og bryllupshuset ble fullt av gjester.» Med dette tenkes det på alle de mange hedningene som ved dåpen er blitt innlemmet i Guds rike. Men så kommer det alvorlige med ham som ikke hadde bryllupsklær på (v. 11–13). Vi merker at vi i lignelsen ennå befinner oss under jordiske forhold. Til det himmelske bryllupet mellom brudgommen Jesus og hans dyrekjøpte brud vil ingen kunne snike seg inn uten å ha bryllupsklærne på. Men i Guds rike på jorden finnes det hyklere, hjerter som bedrar seg selv og av og til andre også. Men de bedrar ikke ham «som har øyne som aldri ble svake», ikke den himmelske kongen med ildøyet.

En går fortapt ikke bare ved å forakte innbydelsen, men også ved å ta imot den på en uekte måte, ved en falsk omvendelse.

I Østerlandet pleide de store, som for eksempel konger, ofte selv å gi gjestene bryllupsklærne de skulle sitte til bords i. Og det ble regnet som hån og forakt mot kongen om en ikke ville ta på seg de bryllupsklærne en hadde fått. Om denne skikken går så langt tilbake at den også gjelder for denne lignelsen, kan ikke sies med full sikkerhet, siden ingenting blir sagt bestemt om det. Men det er likevel sannsynlig.

Og hvor nøye ville det ikke svare til slik det i virkeligheten går til i Guds rike, der brudgommen jo har kjøpt rettferdighetens klær med sitt blod til den falne

bruden! Der er bryllupsklærne aldri noe en har tatt med seg selv, men alltid noe en har fått. Brudgommens gjester sitter i hans klær ved hans måltid.

Men hva vil det si å ha bryllupsklærne på? Det vil si at en har dømt sin egen fillete, besmittede rettferdighetsdrakt, sitt eget liv i tanker, ord og gjerninger, som fortapt i seg selv, og har tatt imot rettferdigheten av nåde, rettferdigheten i Kristus.

Nå Kristi blod, rettferdighet
er alt hva jeg vil smykkes med;
dermed jeg kan for Gud bestå,
når jeg i himlen skal inngå.

Men vel å merke: Denne rettferdigheten kan bare tas imot i en levende tro ved en sann omvendelse. Og derfor betyr det å være ikledd bryllupsklærne også det ærlige bruddet med det gamle mennesket, den ærlige kampen for ikke å vandre etter kjødet, men etter Ånden. Med andre ord: Å være ikledd bryllupsklærne vil si å være ikledd Kristus, slik han ble gitt for oss på korset og gitt til oss i dåpen, som vår visdom, rettferdighet, helliggjørelse og forløsning (1 Kor 1,30).

«For dere, så mange som er døpt til Kristus, har ikledd dere Kristus» (Gal 3,27). Vandrer du da i Kristus, kjære leser? Eller har du lagt av deg Kristus og vandrer uten bryllupsklær, i kjødets og verdens drakt, så du skikker deg lik denne verden? Verden elsker sitt eget, men den kan ikke fordra å se bryllupsklærne. Derfor står valget mellom vennskap med verden og vennskap med Gud. Det siste kan en ikke ha uten å være ikledd bryllupsklærne.

Hvor alvorlig taler ikke dette til oss om «den skjulte død»! Selvrettferdighetens drakt kan av og til ha en underlig bedragersk likhet med de rette bryllupsklærne. Mennesker kan pynte slik på den gamle drakten, ja, også med tilsynelatende hellige prydelser, med ytre nidkjærhet for Guds rike. De kan lære seg å tale de helliges språk i så høy grad at mennesker, også Herrens tjenere, av og til kan bli bedratt og holde dem for troende, enda de ikke er det i Guds øyne. Likevel har de falske myntene aldri klangen til de ekte myntene. De såkalte falske nattergalene kan likevel ikke få fram den ekte nattergalens dype tone.

«Han tidde», står det (v. 12). For kongens øye vil hver munn bli stum, og alle unnskyldninger og bortforklaringer vil dø bort. Da blir all den hellige talen som bare var ytre, åpenbart i sin tomhet, og sjelen må da gi Guds dom rett.

Som i 8,12 skildrer Herren igjen fortapelsens tilstand som et ytterste mørke med gråt og tenners gnidsel, fortvilelsens evig håpløse tilstand. Og igjen hører vi det alvorlige ordet som kaller til dyp selvprøvelse: Mange er kalt, men få er utvalgt (se Matt 20,16). Når bare ett enkelt menneske her blir framstilt som en som mangler bryllupsklærne, vil Herren åpenbart med det understreke hver enkelt sjels ansvar overfor Gud. Ordet i v. 14 sier oss at denne ene dessverre er et bilde på svært mange.

Kom, men kom ærlig! Da skal du få erfare: «Den som kommer til meg, vil jeg slett ikke støte ut» (Joh 6,37). Men til dem som ikke kom, eller som ikke kom ærlig, skal det på den store dagen lyde: «Gå bort!» (Matt 25,41). Ve den som en gang skal få høre:

Lenge Jesus bad deg komme,
nå han hører ikke ditt rop.

81. Keiseren det som keiserens er – Gud det som Guds er! (22,15–22)

I det som følger, møter vi tre spørsmål til Herren fra folkets ledere. Alle var de beregnet på å fange Herren i ord, å få ham til å si noe de kunne bruke til å anklage ham og felle ham med. Djevelen kom gjennom disse lumske angrepene som den snikende slangen. Snart skulle han komme som den brølende løven.

Det første lumske spørsmålet møter vi her. Fariseerne sendte listig sine læresveiner, for at Herren ikke skulle ane uråd. Sammen med dem sendte de noen herodianere, folk som hørte til partiet til fjerdingsfyrsten Herodes Antipas, og som nærmest var hedensk sinnet, likesom saddukeerne. Kong Herodes støttet seg jo til den romerske keiseren, så herodianerne var nærmest romervennlige.

Fariseerne stod derimot i spissen for den delen av folket som raste mot romerkeiserens makt. De mente at det var uverdig for det utvalgte folket å bøye seg under den. At det var for folkets ulydighet og utroskap Gud hadde lagt dette åket på dem, og at de derfor måtte ydmyke seg under det, ville de ikke se.

Vi hører senere at kong Herodes nettopp var i Jerusalem i påsken (Luk 23,7). Det forklarer at noen av hans folk var til stede her.

Bare hatet til Herren kunne forene disse partiene som ellers stred mot hverandre. Fellen de satte for Herren, var lurt nok tenkt ut. De skulle spørre ham om det var tillatt å gi keiseren skatt eller ikke. Tidde han, ville det bli tolket som feighet og rådvillhet. Sa han ja, ville fariseerne bruke det til å anklage ham som en forræder mot folkets hellige sak. Sa han nei, stod herodianerne klare til å stå fram som vitner hos den romerske landshøvdingen og anklage Jesus for opprør mot keiseren.

De begynner med en smigrende innledning. I seg selv var den sann, men i deres munn var den bare hykleri. For løgneren er språket ofte bare til for å skjule hva han egentlig mener.

Men Herren vet hva som bor i mennesket (Joh 2,25), og han så hva fiendene hans tenkte (Matt 9,4). Som det første svaret gir han dem et bevis på at øyet hans gjennomskuer dem: Han legger åpent fram den skjulte ondskapen deres. «Hvorfor frister dere meg, dere hyklere?» (v. 18). Å prøve åndene faller ofte vanskelig for Herrens små læresveiner. Men vi har en Mester for hvis øyne alt ligger «nakent og bart» (Hebr 4,13). «Men om noen av dere mangler visdom, da må han be til Gud» (Jak 1,5).

Det hadde i seg selv vært svar nok til disse slangene. Men for alle sine læresveiners skyld ville Herren klargjøre dette spørsmålet som griper så dypt inn i livet. Og så kom svaret, kort og fyndig, men nok til veiledning for alle tider. Gud vender det onde til det gode: Fiendene måtte her tjene Guds rike ved å skaffe oss dette mektige visdomsordet.

Ja, hvilken hellig, opphøyd visdom og åndsfylde det er i måten Herren tar dette på! Først: «Vis meg mynten som skatten betales med!» Det er tale om en personskatt til den romerske keiseren. Den var nok blitt pålagt i år 6 etter Kristi fødsel og var på en denar. Denne mynten var preget med keiserens bilde og påskrift, som et vitnesbyrd om at han hadde herredømmet over landet.

Og det er det dype i Herrens svar: Skatt og lydighet skal ytes den som i det gitte tilfellet står som vår øvrighet. For det er bare å gi keiseren det som keiserens er. Men samtidig stenger Herrens tillegg «og Gud det som Guds er» for at noen med grunn kunne anklage ham for å ha krenket Israels Guds førsterett over folket.

I virkeligheten kan ikke disse to tingene skilles uten at det gjør skade. Å gi keiseren det som keiserens er, å vise troskap og lydighet i alle sine jordiske, borgerlige forhold – det kan dypest sett bare den gjøre i full sannhet som har gitt Gud det som Guds er, det vil si gitt Gud sitt hjerte (Ordsp 23,26).

Vantro mennesker kan jo på mange måter oppfylle sine borgerlige plikter nøyaktig, men de kan likevel ikke be for sin konge og sitt land. Derfor sa også en dansk konge til en av de hellige fra Sør-Fyn: «Be for meg. Jeg vet at dere er mine beste undersåtter.» Vantro tjenestefolk kan ikke be for huset de tjener, hvor dyktige de enn er. De kan heller ikke gjøre arbeidet sitt for Herrens åsyn.

Og omvendt: En kan ikke gi Gud sitt hjerte og så slurve med sine jordiske plikter uten å føre skam over Herrens navn og selv ta skade av det. En troende prest hadde fått en stor og herlig vekkelse i sognet sitt. En gang kom han forbi en gård der en av de kjæreste av de nyomvendte bodde. En rute var knust, og i stedet for å gå til glassmesteren hadde de latt det skure og stappet en pute i hullet. Presten hoppet ned av vognen og forklarte sin nye venn at det ikke var å gi keiseren det som keiserens var.

Det er også ille når Guds barn blir skyldige på skatter og avgifter. Slikt vekker med rette anstøt hos verden, så sant det ikke foreligger en gyldig grunn som alle kan se, som sykdom og lignende. Annerledes går det når det er som med de troende soldatene som befalingsmannen sa til: «Geværene deres trenger jeg ikke å se etter. Jeg vet at de er pusset.» Han kjente dem som Guds barn som gav keiseren det som keiserens var.

«Gi Gud det som Guds er.» Hvem kan måle dybden i dette ordet? «Dere er dyrt kjøpt! La da legemet være til ære for Gud!» vitner Paulus (1 Kor 6,20). Guds bilde og påskrift i oss ble tilsølt ved syndefallet, men det er jo fornyet ved korsets blod og dåpens nåde.

Legg merke til at også legemet vårt hører Gud til. Alle våre lemmer skal bys fram «til tjeneste for rettferdigheten – det fører til helliggjørelse» (Rom 6,19). Og til det kommer alle våre timelige midler. Også dem har vi fra Gud. De er bare betrodd gods og skal derfor stilles til hans rådighet. Når han sier «Gi», krever

han bare tilbake det som er hans eget, og det bare for å gi oss ny velsignelse gjennom det.

Også Herrens dag skal gis ham som hans eiendom. Ja, alle dager, hvert øyeblikk, hver kraft og evne, hver bloddråpe hører ham til. Gud styrke oss til å lære dette: å gi Gud det som Guds er, i dypet. Da kommer hans bilde og påskrift til å stråle klart ut fra livet vårt, og vi får erfare at det vi gav ham, fikk vi tilbake helliget og tusenfold velsignet.

I dette å gi Gud det som Guds er, ligger samtidig grensen for hvor langt vi skal strekke oss overfor «keiseren». Av det følger at like lite som noen sann kristen på kjødelig vis vil stille seg på opprørets side, like lite kan et troende menneske adlyde keiseren der det strider mot Guds vilje. «Døm selv om det er rett i Guds øyne å lyde dere mer enn Gud!» sa apostlene til Rådet (Apg 4,19). Da gjelder det å ikke gjøre som Pilatus og sette keiserens vennskap over Guds sak.

«De undret seg», står det om fiendene (v. 22). De ble slått av visdommen i Herrens svar, men med det ble det også. Mennesker kan bli grepet av kraften i Herrens sannhet og av det storslåtte i den, uten at det likevel fører dem innover til omvendelse.

82. Saddukeernes spørsmål om oppstandelsen (22,23–33)

Vi har omtalt saddukeerne før (Matt 3,7), disse fritenkerne innenfor jødedommen som til og med nektet oppstandelsen. Nå prøver de seg mot Herren. På fritenkervis søker de å gjøre ham latterlig ved å komme med et spissfindig spørsmål. Det er jo den dag i dag fritenkernes måte å gå fram på: å gjøre det hele til latter for på den måten å svekke sannhetens kraft.

I v. 24–28 legger de fram spørsmålet sitt. Det bygde på det såkalte svogerekteskapet (5 Mos 25,5). En mann skulle gifte seg med sin brors enke dersom broren ikke hadde etterlatt seg noen sønn. Den første sønnen i dette ekteskapet skulle da kalles sønn av den avdøde broren, «for at den avdødes navn ikke skal utslettes av Israel» (5 Mos 25,6). Nå ville saddukeerne vise at denne loven gjorde oppstandelsen til en urimelighet. For hvem skulle hustruen høre til, når hun hadde vært gift med flere brødre?

Herren svarer dem saktmodig, men likevel slik at spissfindigheten deres ble slått sønder og sammen. Han overbeviser dem om en dobbelt villfarelse. For det første kjente de ikke Skriftene. De hadde ingen åndelig forståelse av Ordet, for Skriften vitnet om oppstandelsen (v. 31–32).

For det andre forstod de ikke Guds kraft. De gikk ut fra at oppstandelseslivet bare skulle være en gjentakelse av dette jordiske livet, og de trodde ikke Gud om kraft til å reise opp legemet i en skikkelse lik englenes (v. 30). Det står ikke at noen skal bli engler. Her sies det bare at de på dette ene punktet skal være som englene: Det skal ikke lenger være tale om forskjell mellom kjønnene.

Skriftbeviset for oppstandelsen er hentet fra 2 Mos 3,6, fra Herrens ord til Moses ut fra den brennende tornebusken: «Jeg er din fars Gud, Abrahams Gud, Isaks Gud og Jakobs Gud.» Dette ordet gjendriver klart saddukeernes falske lære om at sjelen ble til intet. For da kunne ikke Gud kalle seg patriarkenes Gud etter at de var døde. Er han deres Gud, så lever de ennå, så sant Gud lever. Av det følger igjen at også legemets død for dem bare kan være noe forbigående.

Ordet her minner om vår Frelsers ord til Marta: «Jeg er oppstandelsen og livet. Den som tror på meg, skal leve om han enn dør» (Joh 11,25). At dette ordet om livets oppstandelse ikke gjelder alle, lå også med i Herrens ord her. Det går ikke bare fram av navnene Abraham, Isak og Jakob at det er Abrahams barn det her er tale om. I Luk 20,35 hører vi også at Herren har uttrykt seg mer nøyaktig:

«Men de som aktes verdige til å få del i den kommende verden og i oppstandelsen fra de døde …»

Om og hvordan vantro mennesker som forkastet Guds nåde, skal stå opp, sier Herren oss ikke her. I Joh 5,28–29 sier han at alle som er i gravene, en gang skal høre hans røst. Men han skiller mellom en livets oppstandelse for Guds barn og en dommens oppstandelse for dem som har gjort det onde, det vil si dem som forkastet frelsen. Det kunne ligge nær å anta at vantro mennesker i oppstandelsen vil få en skikkelse som ligner de falne englenes. Men her på dette stedet er sammenligningspunktet bare at den ytre forskjellen mellom kjønnene vil være borte.

Vantro mennesker kan reise mange spissfindige spørsmål. Luther skal en gang ha svart en som spurte ham hva Gud tok seg til før verdens skapelse, på denne kraftige måten: «Han skar bjørkeris til å tukte alle slike nesevise spørrere med.»

Men også et Guds barns hjerte kan komme med mange underlige spørsmål, særlig om hvordan det skal bli på den andre siden av døden. For i hjertet finnes jo ennå ikke så lite av det opprørske sinnet som vil boltre seg på sine egne tankers ville baner. Ikke sjelden møter en jo spørsmålet om hvordan det kan bli tale om salighet dersom noen av våre kjære ikke skulle være blitt frelst. Men også der gjelder det at det naturlige hjertet ikke kjenner «Guds kraft».

Hvile finnes bare i å si med David i Sal 131: «Herre! Mitt hjerte er ikke stolt, mine øyne er ikke overmodige. Jeg gir meg ikke av med ting som er for store og for underlige for meg. Sannelig, jeg har fått min sjel til å være stille og tie som et avvent barn hos sin mor. Som det avvente barnet er min sjel hos meg. Vent på Herren, Israel, fra nå av og til evig tid!» Denne lille salmen kalles «en sang på trappene».[1] Og lenger kommer vi ikke så lenge vi ennå bare står på trappene opp til himmelens stad der oppe.

Igjen hører vi her om undring over Jesu lære (v. 33). Men her er det folket som undrer seg, og hjertene deres stod ennå mer åpne for Herren. Jesu skikkelse er et under midt i denne formørkede, syndige slekten, men et under fra Gud (Jes 9,6).

[1] NB: «En sang ved festreisene».

83. Enda et spørsmål til Herren og et motspørsmål fra Herren (22,34–46)

Hos Lukas (20,39) hører vi at også noen av de skriftlærde som hadde hørt Herrens svar til saddukeerne, ble så grepet av ånden og sannheten i det at de sa: «Mester, du svarte godt!» Fariseerne rådslo imens enda en gang om de ikke kunne fange ham i ord. Han hadde stoppet munnen på deres læresveiner i rettsspørsmålet om skatten og på saddukeerne i trosspørsmålet om oppstandelsen. Nå prøvde de seg med et lovspørsmål som var svært omstridt på den tiden, nemlig spørsmålet om hvilket bud i loven som var det største. Noen av de skriftlærde holdt på offerbudene, andre på sabbatsbudet.

Men hele denne inndelingen av loven i store og små bud førte til mye dårskap. En tok det ikke så nøye med å overtre de mindre budene, bare en mente at en ikke hadde overtrådt de større. Slik hører en også uomvendte mennesker den dag i dag snakke om «små» synder, som å misbruke Guds navn eller være gretten og sur og så videre, som de ikke vil ha regnet for noe særlig.

Dette vitner om et svært ytre syn, for Guds lov er en enhet. Derfor skriver også Jakob at den som snubler i ett bud, er blitt skyldig i dem alle (Jak 2,10). Det er jo den samme Herre og Gud som blir krenket, uansett hvordan det skjer.

Det er dette Herren viser dem i svaret sitt (v. 37–40), når han nevner kjærligheten som det store budet i loven. Først nevner han kjærligheten til Gud av hele hjertet, sjelen og forstanden, og dernest budet om kjærligheten til nesten. Det er i virkeligheten like stort som det første, for kjærligheten til Gud vil nettopp vise seg i praksis også i kjærligheten til nesten. En virkelig, sann kjærlighet til nesten kan ikke finnes uten at den er sprunget ut av kjærligheten til Gud.

Det fantes også blant de jødiske skriftlærde noen som pekte på kjærligheten som det store budet. Det gjaldt den berømte jødiske lovlæreren Hillel, som døde omkring ti år etter Kristi fødsel. Likeledes hører vi i Luk 10,27, der likningen om den barmhjertige samaritan har sin anledning, at en lovkyndig svarer nettopp ved å peke på disse to budene.

Når det står: «Du skal elske din neste som deg selv», ligger det i det at det finnes en kjærlighet til seg selv som er sann og rett, nemlig når den har sin grunn

i kjærligheten til Gud. Bare slik kan kjærligheten til en selv bli berget fra å bli til egenkjærlighet (egoisme).

Herrens ord «På disse to budene hviler hele loven og profetene» peker nettopp på det vi nevnte før: Hele Guds ord henger sammen som leddene i en kjede. Men det bærende, både i Guds lov og i profetiene, er den hellige kjærligheten. Også lovens bud er, rett forstått, nåde.

Den lovkyndige som på fariseernes vegne trådte fram her med det fristende spørsmålet, ser etter Mark 12,28 ut til å ha tilbudt seg frivillig, fordi Herrens svar til saddukeerne hadde grepet ham. Han har vært blant de skriftlærde som er omtalt før (Luk 20,39), de som ikke kunne la være å si at de godtok Herrens svar til saddukeerne. Ifølge Mark 12,32–34 gav han igjen sin dypt følte tilslutning til dette svaret fra Herren som er nevnt her. Og til ham sa Herren det dragende ordet: «Du er ikke langt borte fra Guds rike!»

Igjen et herlig trekk i Frelserens bilde! Det er med rette blitt sagt: «Midt blant de mest listige fiender ble hans kjærlige øye likevel klart og åpent, så han helt til det siste forstod de svakeste rørelser mot Guds rike.»

Men selve det lumske fariseerkomplottet fikk enda et svar, i et motspørsmål som Herren stilte dem. Vi ser jo ofte Herren svare ved å stille motstanderne sine et spørsmål som avslører hva de egentlig har i sinne.

Han spør dem hvem de mente Kristus (Messias) var sønn av. Her står vi ved kristendommens grunnspørsmål, som alle de underordnede enkeltspørsmålene kan samles i. Det er dårskap når mennesker snakker om kristendom og kaller seg kristne, samtidig som de nekter at Kristus er Guds evige Sønn.

Nei, den sanne kristendommen står og faller med dette: Kristus er Guds Sønn fra evighet. Var han bare et menneske, var han en svermer og en bedrager. For Jesus fra Nasaret sier på mange steder, også her på dette stedet, med en klarhet ingen kan motsi, at han var mer enn Davids sønn, mer enn et menneske utvalgt av Gud.

Fariseerne ble stående ved dette: Davids sønn. For dem var Messias' høyhet bare en jordisk høyhet, en jordisk kongemakt lik Davids, om enn langt større og mektigere. Også her var troen deres overfladisk og forstandsmessig. Det viser Herren dem bare ved å holde fram for dem en av Davids salmer (Sal 110), der David i Ånden kaller den kommende Messias sin Herre og vitner slik: «Herren sa til min Herre: Sett deg ved min høyre hånd, til jeg får lagt dine fiender til skammel for dine føtter!»

Da Herren var tolv år gammel og var i templet, hører vi ham vitne for sine jordiske foreldre at han måtte være i sin Fars hus (Luk 2,49). Han vitnet altså om seg selv at han var Guds Sønn. Hans siste spørsmål her gikk da ut på det samme. Ordene i Sal 110 gikk tydelig nok ut på at han var mer enn Davids sønn.

Den moderne, nedbrytende bibelkritikken har på det bestemteste nektet at Sal 110 var av David. Men sammenhengen her i Herrens ord forutsetter like bestemt at bare David kan ha skrevet salmen. Ellers ville hele Herrens bevisførsel her bli tom og feilaktig. Bibelkritikken fører oss nettopp her tilbake til fariseernes standpunkt. Den tar guddomsglansen bort fra Frelserens person og gjør ham til en Davids sønn som tok feil fordi han ikke kjente de virkelige

forholdene. Her forgriper den moderne bibelkritikken seg på Herrens person, og her viser djevelskapet seg.

«Hva mener dere om Messias? Hvem er han sønn av?» Det blir også det avgjørende, personlige livsspørsmålet som ennå møter hvert menneske og krever svar. I alle andre spørsmål kan en holde seg nøytral, som det kalles, men i dette spørsmålet må en ta parti.

I våre dager hører vi noen rope: «Han var en bedrager!» Vi spør igjen og får et nytt svar: «Et fremragende menneske, en stor tenker, en sosial reformator, men bare et menneske.» Vi spør enda en gang og får igjen et svar: «Selvfølgelig er han Guds Sønn, det har vi jo lært.» Men svaret lyder så kaldt, så tørt og så kunnskapsmessig. Nei, det er heller ikke ennå det rette svaret. Vi spør enda en gang, og fra en liten flokk lyder det:

Han er min skatt, min perle og min pris,
det rette livets tre i paradis.
Når ham jeg har, da har i ett og alt
jeg det som Gud Far selv har «fylden» kalt.

Der er svaret, hjertesvaret, den levende troens svar. Ble det ditt svar, kjære leser? Ble han din «yndigste rose», din Frelser fra all synd, avglansen av Guds herlighet? Du kan prøve dette nærmere ved å spørre deg selv om han også ble din Herre, om du gav ham din vilje og lot ham råde over deg.

Salig den som med David i Ånden ser Jesus ved Faderens høyre hånd som seierherren i all evighet, og som kan si med David: Det er min Herre som sitter der! Da er også alle dine fiender, alt som vil ødelegge sjelen din, samtidig Jesu fiender. Han fører striden for de barn så svake. Da betyr også ordet om at alle hans fiender en gang skal ligge som skammel for hans føtter, seier for oss. Ikke til nederlag, men til seier fører Jesus det folket som med hjertet bekjente ham som «Guds enbårne Sønn, vår Herre».

Med dette ordet fra Sal 110 var Herren ferdig med lederne og dem som fulgte dem. «Og ingen var i stand til å svare ham et ord. Heller ikke våget noen å spørre ham mer fra den dagen» (v. 46). Allerede da stod han som seierherre midt i løgnens renkespill. Det var hans seier som profet. Snart skulle han vinne seieren på korsets tre som yppersteprest. Og den dagen skal komme da hans seier skal stråle i kongeglans, synlig for hver eneste en av menneskeslektens millioner.

For Jesu navn må fiendene fly
og styrte for hans sverd,
mens kronen vinker over sky
den minste som har ham kjær.

84. Domsordet over de skriftlærde og fariseerne (23,1–12)

Dette kapitlet er underlig alvorlig, nesten bare fylt med dom. Bare det siste verset i kapitlet lar en stråle av håp skinne fram for fjerne tider. Ellers viser disse ordene fra Herren hvordan forherdelsens nattemørke rugde over folkets ledere.

Dette ordet er rettet til «folket» og «læresveinene». Med lederne selv veksler han fra nå av ikke flere ord (se 22,46). Frelserkjærligheten viser seg i denne inderlige advarselen til sjelene om ikke å følge disse falske veilederne, disse førerne som ikke var annet enn forførere.

I mange år hadde fariseerne styrt folket, og den store mengden satte dem høyt. I det ytre læreembetet hadde de satt seg på Mose stol og tatt hele undervisningen i Skriften og bibeltolkningen i sine hender. Egentlig står det i grunnteksten: «På Mose stol har de skriftlærde og fariseerne satt seg.» I det ligger det egenmektige i at de gjorde krav på å være folkets lærere og åndelige ledere. De hadde revet den plassen til seg (v. 2).

V. 3 er et merkelig ord. Herren skjelner dypt mellom disse menneskenes lære og deres liv. Det ligger noe fint og hensynsfullt overfor folket i dette ordet. Herren vil ikke røve fra folket deres tro og ærbødighet, noe et angrep på lærerne deres lett kunne føre med seg.

Ordet i v. 3: «Alt som de sier til dere, skal dere derfor gjøre og holde», må forstås om det de talte på Mose stol, det vil si i samsvar med Mose lov. Luther sier om det: «Lærer en annerledes og mer enn Moses, så sitter en ikke på Mose stol.» Det samme gjelder jo den dag i dag når vi står overfor åndelig døde forkynnere. Det de sier, skal vi selvfølgelig likevel gjøre, så langt det stemmer med den rette, sanne læren.

Herren hevder Moselovens myndighet overfor folket. Men fariseernes mange tillegg og deres liv, som stred mot Mose lov, rammer han skånselløst med dommens lynstråle. Det er et mektig advarselsord til alle prester og misjonærer, ja, til alle Herrens vitner: Liv og lære må likevel stemme overens. Kjent er det som ble sagt om en prest fra eldre tid: «Han er god nok på prekestolen, men han burde bare aldri slippes ut av kirken.» Men på fariseerne ser vi at der livet strider mot læren, blir også læren mer og mer fordervet. En søker å forsvare sitt dårlige liv ved å legge til og trekke fra Guds ord.

I v. 4 peker Herren på de mange bestemmelsene fariseerne hadde knyttet til budene. Hvert bud var blitt som en tung byrde, som en hel bunt av lovbestemmelser til snare og angst for sjelene. Men selv holdt de seg fornemt over det hele og ville ikke «røre dem med en finger». Det var bare lære for dem, ikke noe de ville ofre noe for i livet sitt. Hyklere er som regel strenge mot andre, men tillater seg selv alt.

I v. 5–7 skildrer Herren deres stolthet og rangsyke. Bønneremmene det er tale om, var pergamentstrimler med visse steder fra loven skrevet på. Det gjaldt 2 Mos 13,2–16, med tanke på slutningsverset (v. 16): «Det skal være et merke på din hånd og et minnetegn på din panne. For med sterk hånd førte Herren oss ut av Egypt.» Videre gjaldt det 5 Mos 6,4–9, der det samme står i v. 8, og likeledes 5 Mos 11,13–21, der det også står i v. 18 at ordet skal bindes som et tegn på hånden og være som en minneseddel på pannen.

I Mosebøkene er dette jo åpenbart billedlig tale om å komme det i hu hele tiden. Men jødene hadde altså tatt det på denne ytre måten. At de gjorde bønneremmene brede, vitnet om at de tenkte mindre på selve bibelordene enn på at menneskene skulle legge merke til dem.

Når det er tale om minneduskene på klærne deres, som de gjorde store, bygger dette riktignok på et ord fra Herren, nemlig 4 Mos 15,38–41. Der får Israels barn befaling om å gjøre seg dusker på kantene av klærne sine, så de kan bli hjulpet til å komme i hu Herrens bud. Men også dette ble for fariseerne bare en anledning for hovmodet deres.

Og øverst ville de sitte (v. 6) og hilses ærbødig av menneskene. «Rabbi» kommer av det hebraiske ordet *rab*, som betyr «stor». Det har vel opprinnelig vært en tittel som ble gitt til de store lovlærerne, men etter hvert tok også de mindre dette navnet. «Rabbi» betyr egentlig «min store», på lignende måte som når vi sier «min herre».

For et innblikk i det falne menneskehjertet! Ikke Guds ære, men sin egen ære søkte de, og sin stilling som lovlærere brukte de bare som et middel til å opphøye seg selv. Hver og en må prøve seg selv, særlig alle prester. For åndelig storhetstrang er visselig et av de våpnene djevelen særlig angriper dem med som er menneskers åndelige veiledere. Vårt hjerte er så ondt og svikefullt, og hovmodet trives dessverre så godt i det naturlige sinnet.

I v. 8–12 viser Herren oss den ånden han vil skal besjele hans venner, hans læresveiner. Det er ydmykhetens ånd, som verken selv vil spille åndelig formynder for andre eller være mellommann mellom Kristus og sjelene (v. 8 og 10), og som heller ikke selv vil stille seg under menneskers formynderskap (v. 9).

Med dette er det ikke sagt at ethvert farsforhold i det åndelige skulle være forkastelig. Vi snakker om kirkefedrene, og apostelen taler i 1 Kor 4,15 om seg selv som korintiernes åndelige far: «For jeg har avlet dere i Kristus Jesus ved evangeliet.» Det er med rette blitt sagt: «Gud vil gjerne ha fedre under seg, men ikke ved siden av og over seg.»

Det Herren her refser, er presteveldet som vil herske over hjorden og holde den umyndig for selv å være «konge i sognet». I en fryktelig utviklet skikkelse møter vi dette i pavekirken. Der setter den «hellige far» seg med alle sine

biskoper og prester i Kristi sted og vil bare tillate menneskene å være kirkens disipler. Ut fra dette ordet forstår vi også døperen Johannes' ord om gleden som ble fullkommen for ham da folk gikk fra ham til Herren, og han nøyde seg med å stå som brudgommens venn (Joh 3,29).

Herren blir ikke trett av å innprente dette som grunnloven i sitt rike: å tjene og å være på de ydmyke plassene (se 20,26 og 18,4).

Visselig hadde Augustin rett da han sa at det første i Guds rike var ydmykhet, det andre var ydmykhet, og det tredje var også ydmykhet. Bare på kne kommer vi inn gjennom porten, og bare på bøyde knær går det framover på himmelveien. Måtte all selvopphøyelse, hvor lønnlig og skjult den enn melder seg, være oss en vemmelse!

85. Det åttefoldige verop (23,13–33)

Som en motsetning til de åtte saligprisningene i Bergprekenen møter vi her et ve som blir gjentatt åtte ganger over de skriftlærde og fariseerne. Men de farene fariseerne falt for, truer den dag i dag alle som står som veiledere i Guds ord.

Først dette (v. 13): å stenge veien for sjeler og ville herske over dem. Hvor rammer ikke dette ordet slike prester som forkynner en vei som ikke fører til himmelen! De formørker korsets evangelium med menneskevisdom, så sjelen umulig kan se omvendelsens trange port. Selv vil de ikke være hellige, og de blir vrede på dem som blir vakt. Og hvor rammer det ikke pavekirken, der en har tatt Bibelen bort fra legfolket!

I v. 14 pekes det på begjærligheten under gudsfryktens maske, som fører til «dess strengere dom». I de eldste håndskriftene står ikke dette verset her. Derimot står det i Luk 20,47 og Mark 12,40, hos de to evangelistene som gjengir denne tordentalen fra Herren over fariseerne med noen få ord. Kanskje er ordene blitt føyd til her av en avskriver etter ordet hos Markus og Lukas. Men Herrens ord er det jo.

Hva menes med å «ete opp enkers hus»? Trolig at de utnyttet godtroenheten hos de svake, de hjelpeløse og de som stod alene, og brukte sin åndelige makt til å utbytte dem og skaffe seg timelige fordeler hos dem.

I v. 15 hører vi et verop over fariseernes iver etter å vinne tilhengere. Det tenkes på de såkalte proselyttene. Av dem var det to slag. «Portens proselytter» var hedninger som stod i et fjernere forhold og bare holdt visse bestemmelser, uten likevel helt å gå over til jødedommen. Det er dem som i Apostlenes gjerninger ofte kalles «de gudfryktige», «de som dyrket Gud», og ikke få av dem ble vunnet for evangeliet.

Det er ikke dem det tenkes på her, for dem satte fariseerne ikke særlig høyt. Her tenkes det på de såkalte «rettferdighetens proselytter», som lot seg omskjære og gikk inn under hele den jødiske loven. Å vinne en eneste slik var målet for den fariseiske æresyken.

Men virksomheten deres sprang slett ikke ut fra Gud. Derfor førte den selvfølgelig ingen hedning til virkelig omvendelse. De drog ham bare inn under makten til den samme ånden som de selv var besatt av. Og som tilhengerne av noe ondt gjerne driver det enda lenger, slik gikk det også her. Fariseernes virksomhet var for helvete og ikke for himmelen, og Herren stempler dem her som

Satans tjenere. Men for en advarsel det er i dette ordet mot den nidkjærheten som i dypet bare har seg selv, egen ære og vinning for øye!

I v. 16–22 kommer et verop over de «blinde veiledere» som satte «gullet i templet» og «gaven på alteret» over selve templet og alteret. Vi viser her til 5,34 ff. Det er fariseernes lettsindige sverging og falske skille mellom bindende og ikke bindende eder Herren her feller dommen over. De viste seg med dette «blinde» for sannheten og som «dårer», rene gudsfornektere, for hvem Guds hellige majestet selv var blitt til intet og menneskeverk alt. Herren viser (v. 20–22) at alter og tempel, likesom selve himmelen, har sin hellighet fra Gud alene. Derfor stilte også hver ed ved slike ting i virkeligheten den som sverget, til ansvar for Guds åsyn.

I v. 23–26 dømmer Herren i to verop den selvrettferdige ytre fromheten som fariseerne brisket seg med når de oppfylte loven i de helt ubetydelige tingene. Samtidig krenket de på det groveste det vesentlige innholdet i Guds lov. Urettferdige og ubarmhjertige dommer, troløshet og griskhet etter rov regnet de for intet. Men med den største omhu gav de tiende av selv de minste hagevekstene, som mynte, anis og karve, og de renset begrene og fatene sine på det mest nøyaktige.

Med det siste siktes det til de vaskingene som var befalt i loven, se for eksempel 4 Mos 31,23. Dem hadde fariseerne utvidet med en mengde spissfindige bestemmelser.

Når det står at begrene og fatene deres innvendig var fulle av rov og urettferdighet, menes det at maten og drikken deres så ofte var skaffet til veie med urett. Herren fordømmer ikke troskap i de minste pliktene, men han setter alt på rett plass: Det ene skal gjøres, og det andre ikke forsømmes. Formene skal ikke krenkes, men det er innholdet, livet, det kommer an på. «Skinn uten kraft er kirkens verste pest.» Form uten innhold blir hykleri. Den ytre renheten skulle etter loven bare innprente den indre renheten.

Ordet i v. 24 om myggen og kamelen er en billedlig talemåte.

I v. 27–28 sammenligner Herren disse hyklerne med kalkede graver. Etter loven ble en «uren» når en rørte ved en død eller en grav (4 Mos 19,16). For at det siste ikke skulle hende noen uforvarende, ble gravsteinen kalket med hvit kalk en gang i året, den 15. i måneden adar (vår mars), etter regntiden. Gravsteinen lå på graven eller dekket inngangen til gravene som var hogd ut i klippen. Men bak den skinnende rene utsiden lå jo dødningebeina.

I v. 29–33 har vi det siste veropet, over hykleriets toppunkt. Det viste seg i at en prydet gravene til profetene som var myrdet på fedrenes tid, og priste fortidens martyrer, samtidig som en handlet stikk imot disse martyrenes vitnesbyrd og ånd.

Som nevnt før vet vi ikke hvilke profeter og rettferdige som er blitt myrdet, men vi ser at det var en fast overlevering blant jødene. Men når fariseerne erkjente disse morderne som sine fedre, bekjente de seg selv som deres barn. Og for Herrens øye, som gjennomskuer alt, var de fedrenes barn også i sinnelag. Med v. 32 overgir han dem til deres onde gjerninger, til å fylle det målet som

fedrene hadde begynt å øse i. Fryktelig å bli overgitt til å øve synd og dermed til fortapelsen! (v. 32–33).

Dette fariseiske sinnet, som priser fortidens store menn i Ånden, men hater det troslivet som finnes i samtiden, er ikke sjeldent. Vi kjenner det også i vårt land. Sosialdemokrater finner for eksempel på å si at om vår Frelser hadde levd nå, ville han vært å finne blant dem som deres talsmann. Samtidig hater de den samme Jesus der de møter ham i hans troende. Vi finner det i vår kirke hos dem som priser Luther i høye toner, og som samtidig står bitre overfor det livet som nettopp har samme ånd som Luther, de helliges liv etter Ånden.

Når vi leser ordet i v. 33, der Herren kaller fariseerne slanger og ormeyngel, modne for helvetes dom, viser dette ordet oss at den milde Frelseren visselig også er majestetens hellige Gud, han som tråkker pressekaret i sin vrede (Jes 63,3). «Det er forferdelig å falle i den levende Guds hender!» (Hebr 10,31).

86. En profeti (23,34–39)

Herrens domstale ender i profetiske ord om hva framtiden skulle bringe. «Derfor», sier Herren. Fordi de var en slik morderisk slekt, med lyst til å fylle sine fedres mål, skulle de nå også slå i hjel og forfølge de sendebudene som Frelseren ville sende til dem i dagene som kom. Slik skulle de modnes enda mer for dommen (v. 34).

I v. 35 samler Herren så å si alt martyrblodet som før var utøst på jorden, og legger det over denne ugudelige slekten. Denne felles skylden for slektene er en grunnlov i Herrens dommer. Den hviler på den sannhet at de som har samme sinnelag, i virkeligheten er greiner på én og samme rot.

Den som har så stor ondskap i seg at han i hjertet bærer mordtanker mot de hellige vitnene fra Gud, de som er rettferdige i troen, blir dømt som om han hadde del i alt det andre har gjort i samme ondskap. Og etter hvert som ondskapen modnes i forherdelse, nærmer stunden seg da dommens uvær bryter løs.

Og dommen var nær. Den inderligste kjærlighet hadde kalt på Jerusalems barn, «som en høne samler kyllingene sine under vingene». Frelseren hadde stått med åpne armer for å frelse dem fra alle deres fiender og gi dem salig ly og le under sine vinger.

«Men dere ville ikke» – det er den syndige viljens uhyggelige gåte. Herren så for seg steinene som snart skulle drepe Stefanus, og køllen som snart skulle knuse hodet til hans bror Jakob. Dommen var felt over den ugudelige byen. Herren forlot nå templet, og folket satt da alene tilbake med døden. Det er meningen med det alvorlige ordet: «Se, huset deres (templet) skal bli liggende øde!» (v. 37–38).

I v. 35 vises det til en mann, Sakarja, som Israels barn i gamle dager hadde slått i hjel mellom templet og alteret. Det var Joas som lot sin velgjørers sønn, profeten Sakarja, sønn av ypperstepresten Jojada, steine til døde i forgården til Herrens hus, fordi Sakarja hadde vitnet mot avgudsdyrkelsen (2 Krøn 24,21). Her blir Sakarja kalt Barakias sønn, men han var sønn av Jojada.

Noen mener at det er en navneforveksling med den senere profeten Sakarja, som nettopp var sønn av Berekja (Sak 1,1). Skriften har jo sin menneskelige side, så det kunne være en skrive- eller hukommelsesfeil av Matteus (selvfølgelig ikke av Herren), eller av en av de tidligste avskriverne av Matteusevangeliet. Men vi trenger slett ikke ty til denne forklaringen; se bibelforklaringen til 2 Krøn 24.

Ypperstepresten Jojada kan ha hatt navnet Barakias ved siden av, eller en av forfedrene hans kan ha hatt det, slik at det var et slektsnavn.

I v. 39, med det ordet Frelseren for alltid tok avskjed med det jordiske templet i Jerusalem, kaster han i sin profeti et blikk langt ut i framtiden. Blikket går over den lange natten av vantro og forherdelse som nå senket seg over Israel med sitt bekmørke, og fram mot den stunden da morgengryet igjen skal tennes for Israel. Nylig hadde folket ropt: «Velsignet være han som kommer i Herrens navn!» Nå, med sitt ord i v. 39, stryker Herren så å si dette ropet ut, som noe som ikke hadde lydt.

Han visste jo at det ikke hadde lydt fra hjertets dyp, og at det om et par dager skulle avløses av et «Korsfest!». Men han skilles fra folket med en klar spådom om at Israels barn en gang skulle komme til å si dette av hjertet. Hans profeti ender da på samme måte som alle profetiene i Det gamle testamente: med løftet om en kommende gjenreisning for Israel.

Etter jødiske fortellinger sluknet lampen i templet liksom av seg selv i det førtiende året før byens undergang. Det svarer nettopp til den tiden da Herren døde på korset, etter at han ved sin bortgang fra templet hadde sagt ordet: «Huset deres skal bli liggende øde!» Og huset står øde ennå etter så mange hundre år. Den romerske keiseren Julian den frafalne gjorde i sin kamp mot Kristus et forgjeves forsøk på å gjøre disse ordene hans til intet, men oppnådde bare å stadfeste det profetiske domsordet.

Den jødiske synagogen er gudsforlatt, og hele den jødiske gudsdyrkelsen er øde og tom. Det besegler historien. Men det er salig at vi ingen steder, heller ikke her, finner en domsprofeti som ikke gjemmer en liten lysstripe i seg, selv om den som her skinner langt ute i horisonten. Også over Israel kan det med sannhet synges:

Han kommer selv, han kommer
å dempe all din ve,
og gjør en liflig sommer
av all din trengsels sne!

87. Jesu ord om de siste tider (24,1–14)

«Jesus forlot templet og gikk ut» – for aldri mer å komme dit. Vi minnes synet som profeten Esekiel fikk, om hvordan Herrens herlighet forlot den dødsdømte byen (Esek 11,22–23). Med Frelseren forlot nå også Guds herlighet dette stolte templet, som var dømt til å synke i grus.

Hos Markus hører vi at Herren først satte seg stille ned «rett imot tempelkisten» (Mark 12,41) og der på ny lot et lys stråle ut over hva det vil si å gi. Hvor lang og tung hadde ikke denne tirsdagen vært, med uavbrutt kamp mot de lurende fiendene og stadig arbeid for å advare og veilede det villedede folket! Nå ser det ut til å lakke mot kveld.

Samme dag skjedde enda en merkelig ting, som vi hører om i Joh 12,20–22. Noen grekere som hadde dratt opp for å tilbe under høytiden, altså proselytter, gikk til apostelen Filip med denne bønnen: «Herre, vi vil gjerne se Jesus.» Det var sukket fra hedningehjertene som her kom fram for Frelseren, som et vitnesbyrd om at timen var nær da evangeliet om Guds rike skulle ut blant alle folkeslag. Nettopp den dagen Herren tok avskjed med jødene, kom ønsket fra hedningene.

De vise menn fra Østen og disse grekerne er uttrykk for hedningenes lengsel. Ved Jesu forsoningsdød ble skilleveggen mellom jøder og hedninger revet ned, slik at også hedningene kunne «komme nær til ved Kristi blod» (Ef 2,13–14). På læresveinene ser ordet i 23,38 ut til å ha gjort et dypt inntrykk: «Se, huset deres skal bli liggende øde!» Det ligger så å si et spørsmål om dette i at læresveinene, da de gikk bort fra templet, prøvde å gjøre Jesus oppmerksom på templets herlige bygninger.

Herodes den store hadde med veldig prakt ført templet fram til den herligheten det da hadde. Men helt ferdig ble det først noen få år før det ble ødelagt. Det var bygd av mektige, hvite marmorsteiner og flere steder tekket med gullplater. Vi kan tenke oss denne strålende bygningen i den synkende solens stråler. Det virket nesten utenkelig for læresveinene at dette veldige byggverket skulle kunne legges øde.

Men Herrens svar (v. 2) viste at all denne herligheten for ham bare var et forgjengelig skall, og at kjernen var lagt øde. Hva hjelper all ytre, tilsynelatende fasthet og herlighet når det indre er gudsforlatt! Det herlige skallet skulle briste,

ja, så helt og fullt at stedet ikke skulle kjennes igjen. Det gikk i oppfyllelse først ved Jerusalems ødeleggelse under romerne, enda den romerske hærføreren Titus hadde forsøkt å skåne den herlige bygningen.

Senere, i det fjerde århundre etter Kristus, gjorde keiser Julian, som nevnt før, et mislykket forsøk på å reise templet igjen på trass. Nå knaiser tyrkernes helligdom, altså hedenskapets styggedom, på det gamle tempelstedet. Hvor minner ikke datidens tempel i Jerusalem om den praktbygningen pavekirken senere reiste med gull og glans, men som også er gudsforlatt!

På veien ut til Betania om kvelden satte Herren seg en stund på Oljeberget og så over mot byen som ikke hadde kjent sin besøkelsestid. Da «var disiplene alene med ham». De satt der sammen i fortrolighet, Mesteren og læresveinene. Herrens ord hadde satt hjertene deres i sterk bevegelse, og nå kom de med tre spørsmål: 1) når dette skulle skje, 2) hva som skulle være tegnet på hans komme og 3) tegnet på verdens ende.

I læresveinenes øyne falt disse tingene sammen, slik fjelltoppene i et fjelland på avstand ser ut til å ligge tett inntil hverandre, enda det er langt mellom dem.

Herrens svar er særpreget og verdt å tenke over. Det er ikke ment å tilfredsstille menneskers nysgjerrighet. Det holder seg til de store linjene, men alltid slik at lyset vi får, har som mål å gjøre Guds folk skikket til å komme vel gjennom det som lå foran. Derfor begynner han også svaret med disse ordene: «Se til at ingen fører dere vill!»

I det naturlige menneskehjertet kan det finnes stor interesse for å tyde framtiden. Helt uomvendte mennesker kan bli grepet av profetiene både her og i Johannes' åpenbaring. Det setter fantasien i sving, men det stakkars hjertet tenker ikke over sin egen tilstand. Herren taler aldri om framtiden uten samtidig å vende læresveinenes blikk innover, til selvprøvelse.

I Herrens svar skjelnes det likevel tydelig nok mellom ulike perioder. I v. 4–14 taler han mer allment om de forskjellige tegnene som skulle følge med hans komme og de siste tider – tegn som Guds barn skal akte på. I v. 15–28 dveler ordet derimot mest ved Jerusalems ødeleggelse, slik den nå stod for døren. Og endelig handler profetien i v. 29–41 om verdens ende.

Men disse profetiene taler, slik vi også stadig har sett det i Det gamle testamentes profetier, på en slik måte at bildet av de ulike periodene for Herrens dommer på mange måter har de samme trekkene. Den ene dommen er alltid forbilde for den neste, inntil det hele samler seg i sin fullendelse, både når det gjelder trengsel og herlighet, i den siste store dommen.

I v. 4–5 nevner Herren som tegn på sitt komme og de siste tider at mange falske røster skal heve seg og påstå at de er Frelseren. Etter Kristi tid regner en med over 50 falske messiaser blant jødene. Også før Herrens komme til dom ved Jerusalems ødeleggelse var det svermere og folkeforførere, slik vi hører i Apg 5,36 (Teudas). Og det skal bli langt verre i de aller siste tider.

Også i våre dager finner vi mange forsøk på å forvanske kristendommen og ta bort forsoningens under, samtidig som en hevder at dette var Jesu egentlige mening og den rette kristendommen. Alt dette er også et forsøk på å bringe oss en falsk Kristus og lede mennesker vill, bort fra den sanne Frelser. Vi kan peke

på hele den bevegelsen som i vår tid kommer fra Tyskland, særlig ved professorene Ritschl og Harnack. Med stor veltalenhet og tilsynelatende teologisk lærdom prøver de nettopp å gi oss en falsk Kristus. Sannelig, her trengs ordet: «Se til at ingen fører dere vill!»

Videre nevner Herren (v. 6–7) de store omveltningene i folkenes liv, med veldige kriger og stadige krigsrykter og de rystelsene og hjemsøkelsene i naturen som følger med, slik som «hunger, pest og jordskjelv»,[1] som kjennetegn på at hans komme er nær. Alt dette skjedde også før han kom til dom over Jerusalem. Tiden mellom Herrens korsdød og Jerusalems ødeleggelse var full av krigsspenning. Den ene romerske keiseren ble myrdet etter den andre, pest raste flere steder, og bare i keiser Klaudius' regjeringstid kom det fire store hungersnøder. En av dem rammet Judea hardt (se Apg 11,28). I år 60 kom det et veldig jordskjelv i Lilleasia.

Men i de siste tider vil alle disse tegnene vokse i styrke og omfang. Vi trenger bare å se på den tiden vi lever i: Europa står delt i to leirer, rustet til tennene, og en fryktelig verdenskrig henger stadig over Europas land.

«Men alt dette er begynnelsen på fødselsveene», sier Herren (v. 8). Denne jordens gjenfødelse (Matt 19,28) blir sammenlignet med en fødsel som går for seg gjennom mange smerter og trengsler. Disse tegnene kommer lenge før enden er der. Men Herren føyer til: «Se til at dere ikke lar dere skremme» (v. 6). Om rikene styrtes, har Guds folk likevel et fast punkt, en klippe å stå på.

Det ender ikke i stridens verden,
det finnes vei – ja, Gud være lov!

I v. 9 peker Herren på den blodige trengselen som skal komme over hans folk, hans venner, for hans navns skyld, særlig i de siste tider. Og jo mer fiendskapet mot Guds rike vokser, desto mer vil alle jordiske samfunnsforhold gå i oppløsning. Det blir en stor siktingstid for Guds menighet (v. 10–13). Mange skal ta anstøt av lidelsene for Jesu skyld og falle fra, og av det følger forræderi og hat. For frafalne kristne pleier å bli de troendes bitreste fiender.

Den åndelig forpestede luften som da omgir menigheten, det tuktløse, ubundne vesenet som de falske profetene leder an, de som forkynner et kjødets evangelium, vil virke sløvende også innenfor menigheten. «Kjærligheten skal bli kald hos de fleste.» Men likevel vil en liten flokk holde ut, og Herren lar så å si salighetens krone stråle for sine venners øyne (v. 13).

«Begynt er ikke endt.» Det vil merkes i sin fulle klarhet i de tidene. Skillet mellom de sanne Guds barn og det som bare har navn av å leve, vil bli tydeligere enn noen gang. Men Herren nevner enda et tegn, et herlig tegn. Det er et vitnesbyrd om at det skal være stor åndelig kraft i dem som holder ut: evangeliet om riket skal bli forkynt over hele jorden til et vitnesbyrd for alle folkeslag (v. 14). Den siste tiden skal altså bli en stor misjonstid.

«Til et vitnesbyrd for alle folkeslag», står det. Ja, både til vitnesbyrd slik at folkene har kunnet treffe sitt valg, og til vitnesbyrd for dem om Kristi kraft i

[1] NB: «hunger og jordskjelv».

hans lille flokk. Trass i all trengsel skal den i de dagene «strekke sine snorer langt ut» (Jes 54,2).

Altså: falske profeter, krigsrykter og omveltninger i naturen, det er det første tegnet (v. 4–8). Dernest et voksende hat mot de hellige, en hard prøvelsestid for Guds folk (v. 9–13); det var det andre. Og endelig en mektig misjon blant hedningene (v. 14); det var det tredje. Alle disse tegnene fantes i sin begynnelse før Herren kom til dom over Jerusalem. Men ser vi dem ikke nettopp nå i våre dager sterkt utviklet? Også misjonen blant hedningene i våre dager, samtidig som fiendskapet mot levende kristendom kommer stadig heftigere til uttrykk, viser oss at det lakker mot kveld.

Snart han kommer å hente sin brud
fra det fremmede land til sin Gud,
hjem til sin himmelske fred.

88. Ødeleggelsens styggedom på det hellige sted (24,15–28)

I dette avsnittet er det særlig dommen over Jerusalem Herren har for øye. Som høna advarer kyllingen mot farene som truer, slik har profetiens ord her hele tiden som mål å veilede den lille menigheten av jødekristne til å stå rett og ikke forsømme tiden. Herren viser (v. 15) til profeten Daniel (Dan 9,26–27), der det særlig pekes på romernes beleiring av Jerusalem. Herren har her gitt profeten Daniel sitt vitnesbyrd, og Herrens venner blir oppfordret til å gi akt på Daniels profeti. For ordene «forstå det, enhver som leser!» må mest naturlig knyttes til at Herren viser til Daniel.

Ordet om ødeleggelsens styggedom på det hellige sted var blitt oppfylt i forbilde da Antiokus Epifanes vanhelliget templet. Men det ble oppfylt fullere da de opprørske jødene under romernes beleiring hadde trukket seg tilbake til tempelberget. Da raste krigen med mord og blod til og med innenfor helligdommen, for jødene var splittet i partier som myrdet hverandre for fote. Når Jesu venner så templet vanhelliget slik, skulle det være tegnet for dem til å flykte opp i fjellene, bort fra den dødsdømte byen.

Selv den jødiske historieskriveren Josefus har skjønt at dette var et slags vendepunkt for det jødiske folket. Han skriver nemlig: «Jeg tror at Gud for disse ondes skyld allerede hadde vendt seg bort fra helligdommen.»

I v. 16–20 gir Herren sine venner veiledning om flukten. Opp i fjellene skulle de flykte (v. 16), alle de kristne som oppholdt seg i Judea. Det gjorde de også, og de søkte ly i den lille byen Pella på den andre siden av Jordan. De skulle flykte uten å nøle (v. 17–18) så snart de så at det blodige tumultet hadde nådd inn i selve helligdommen. Fra det flate taket gikk det ikke bare en trapp inn i huset, men også en trapp utvendig ned til gaten. Det var denne de skulle bruke, uten å oppholde seg med å hente noe inne i huset.

Herren har så å si flukten malt for øynene, og hans store frelserhjerte ynkes over dem som er med barn, og mødrene med de små barna (v. 19), som hadde så vondt for å flykte fort. Og han legger læresveinene på hjertet å be barmhjertighetens Gud om å gjøre kårene milde for dem, slik at flukten ikke skulle falle om vinteren, når regnet strømmet ned, og heller ikke på sabbaten (v. 20). Mange ville føle samvittigheten tynget av å måtte legge ut på reise nettopp den dagen som ellers var helligdag og hviledag.

Herrens påminnelser om å bryte opp i hast var nødvendige. For den kristne menigheten i Jerusalem hang, slik vi kan forstå av Hebreerbrevet, ennå så fast med hjertet ved templet og gudsdyrkelsen der at det falt dem tungt å gi slipp på den. I misforstått kjærlighet kunne de så lett ha blitt værende på fordervelsens sted til det var for sent, om de ikke hadde hatt disse ordene fra Herren til hjelp.

Ordet i v. 21 om trengsler så store som det aldri har vært, verken før eller siden, fikk etter den historiske beretningen sin grufulle oppfyllelse ved Jerusalems undergang.

Ordet i v. 22 om at disse fryktelige dagene skulle «bli forkortet» for de utvalgtes skyld, viser igjen Guds inderlige barmhjertighet mot sitt folk. Han prøver ikke over evne. Det viste seg ved Jerusalems ødeleggelse, det har vist seg så ofte siden, og det skal også åpenbares herlig i de aller siste tider, når Antikrist raser. Ordet her om de utvalgte peker lenger ut enn til tiden da Jerusalem ble ødelagt. For den fikk jo de kristne likevel ikke kjenne så hardt, siden de hadde flyktet bort etter Herrens ord.

Likeså peker v. 23–26 mest mot de siste tider, mot de falske frelserne som da skal stå fram og gjøre store tegn og under ved djevelens makt, slik vi hører i Åp 13,13–15. Herren advarer både mot de forførende røstene som roper ut i ørkenen, og mot dem som roper at rommene der inne er stedet der en skal finne Kristus.

Den jødiske historieskriveren Josefus forteller om slike forførere og bedragere. Under skinn av guddommelig ild prøvde de å lokke folket ut i ørkenen, der Gud skulle vise dem tegn og under til deres frelse. Og Simon fra Gerasa samlet en hær i ørkenen mot romerne. «I rommene» kunne peke på de hemmelige planene som to andre jødiske anførere, Eleasar og Johannes fra Giskala, samlet seg om.

Men Herrens ord her peker likevel lenger fram i tiden. Ved Kristus i ørkenen kan vi i våre dager tenke på mormonenes falske lære, som roper at de siste dagers hellige skal samles i Utah, langt borte i det vestlige Amerika. Ved Kristus i rommene kan en tenke på de mange hemmelige selskapene som særlig i våre dager brer seg som giftplanter og skryter av at de har den rette gudsdyrkelsen, den rette Kristus.

Nei, når Herrens komme virkelig er der, skal det være «som lynet» (v. 27), brått og åpenbart for all verden, så ingen trenger å lete etter ham. Men hvor sterkt de forførende røstene vil dra hjertene, særlig i Guds menighets siste trengselstider, ser vi av ordet i v. 24: de vil «føre også de utvalgte vill, om det var mulig». Men for en trøst det er i dette: «om det var mulig»!

Det er ikke mulig. For Herren vil la styrken vokse med dagene. Han slipper ikke sine oppriktige venner, og hans Ånd skal gi dem lys til å se gjennom mørkets blendverk. Og til det vil Herrens forutsigelser om alt dette være til stor hjelp. «Se, jeg har sagt dere det på forhånd» (v. 25), sier Herren. Det profetiske ordet lyser som en lampe i mørket (2 Pet 1,19) til veiledning for lysets barn.

V. 28 står som en avslutning på dette avsnittet og samtidig som en overgang til det neste. «Åtselet» peker på den ene siden på den gudsforlatte jødedommen. «Ørnene» peker på alle de fortærende maktene som kastet seg over Jerusalems

barn både innenfra og utenfra den gangen romerne omringet byen. Da kjempet jødene som ville dyr seg imellom, splittet i partier og til det siste bedratt av svermeråander som lovet dem en Messias. Med «ørnene»[1] menes her åtselgribbene, som de gamle regnet til ørnefamilien. At «ørnene» skulle betegne de romerske soldatene med ørnen i fanen, kan bare sies i overført betydning.

Men dette ordet om åtselet og gribbene inneholder en allmenn sannhet, som særlig vil få sin grufulle oppfyllelse i de siste tider. Jo mer den ytre kristenheten forkaster det sanne livet i Kristus, sitt hellige salt, desto mer vil den gå i forråtnelse og bli et bytte for alle mørkets urene ånder. Vi ser det allerede i våre dager i slike land som Frankrike, der den antikristelige ånden rører seg så sterkt, og der det sanne evangeliske troslivet har så liten plass. For en bunnløs råttenskap og hvilke spottende ånder åpenbarer seg ikke allerede der!

Og hvordan vil det ikke bli i de siste antikristelige tider, når de hellige blir slått i hjel og Guds sannhet ikke lenger blir tålt! Hvor fryktelige tider vil det ikke bli! Salig er den som hører til Herrens utvalgte og er våken når Herren kommer.

Du lille hjord, til din Faders rike
din sterke Frelser deg fører hjem,
og når til sist alle skygger vike,
er vårt det nye Jerusalem.

[1] NB: «gribbene».

89. Herrens gjenkomst (24,29–41)

I dette avsnittet taler Herren bare om sitt siste komme til dom over denne jorden. Tegnene som blir nevnt her, er altså slike som henger direkte sammen med dette komme. Vi hører om tegn i naturen (v. 29). De kreftene som hittil har holdt himmellegemene i deres fastsatte baner, skal «rokkes» som et forvarsel om at himmel og jord snart skal forgå. Skildringen minner om det som blir fortalt i Åp 6, og også om ordet i Joel 2,10.

Hvordan dette skal gå for seg i det enkelte, kan ennå ikke forklares. Noen vil tolke dette med sol, måne og stjerner symbolsk. Sol, måne og stjerner skulle da betegne de ordnede tilstandene i stat og kirke, den ordningen der himmelens krefter ennå gjorde seg gjeldende. Og formørkelsen skulle betegne den antikristelige tiden, da alt dette blir styrtet og helvetes makter raser.

Visst vil også dette skje etter det profetiske ordet andre steder. Men den enkle, direkte tolkningen må her holde seg til ordene. Vi hører jo også i 2 Pet 3,10 at Herrens dag skal sette elementene i brann og oppløsning.

Det lille ordet i v. 29 er merkelig: «straks etter de dagenes trengsel». Med det menes jo straks etter Jerusalems ødeleggelse og spredningen av det jødiske folket. Hvordan skal dette «straks» forstås? Svaret må være at Herrens ur ikke viser tiden slik våre ur gjør, etter lengden, men etter det som skjer i tiden, etter innholdet. Hele tiden imellom, fra apostlenes tid til nå, har for Kristi kirke bare vært en langsom utvikling av det som var gitt. For det jødiske folket har det bare vært en utvikling av den dommen som ble skrevet ved Jerusalems ødeleggelse.

For Herren er ikke bare én dag som tusen år (tenk på en slik dag som langfredag), men også tusen år som én dag (2 Pet 3,8), «som dagen i går når den farer forbi, som en vakt om natten» (Sal 90,4). Derfor kalles det «straks» i det profetiske språket.

Når alt dette skjer, skal det samtidig åpenbares et tegn på himmelen, som kalles Menneskesønnens tegn. Det er et tegn som varsler for alle at nå kommer Menneskesønnen som Herren i sin herlighet. Hva dette tegnet skal bestå i, er ikke åpenbart for oss. Noen har tenkt på korsets tegn, at det skulle åpenbares i lysglans på himmelen. Kirkens historie forteller jo at korset ble sett på himmelen den gangen Konstantin den store vant sin avgjørende seier. Ved den fikk Kristi kirke nye og mildere kår etter den blodige forfølgelsen.

«Da skal alle folk på jorden bryte ut i klagerop», står det (v. 30). Med «alle folk på jorden» må vi forstå de slektene som har hjertet bundet til denne jorden. Vi

forstår den gru som må fylle alle vantro hjerter når de ser ham selv, Jesus, som den evige kongen i himmelens skyer «med kraft og stor herlighet», mens den antikristelige makten ligger knust og lamslått. I 2 Tess 2,8 blir det sagt at Herren skal «ødelegge» den lovløse (Antikrist) «med sin munns ånde, og tilintetgjøre» ham «når hans gjenkomst åpenbares i herlighet».

Det er Herrens første komme til dom som blir skildret her. Om det andre komme, til den allmenne dommen over verden, hører vi i 25,31 ff. Her skilles det ikke mellom dette komme, som fører med seg dommen over Antikrist og opprettelsen av tusenårsriket, og den siste store dommen. Men i Åp 20 er disse to hendelsene tydelig skilt fra hverandre.

Innholdet i v. 31 er herlig. Der blir det lovet at Herren skal sende ut sine engler for å samle alle sine utvalgte «fra de fire vindretninger, fra himmelens ene ende til den annen», det vil si fra alle fire verdenshjørner. Da skal alle de som har overlevd den antikristelige trengselen, samles til møtet med Herren i skyen.

Og ikke bare de som lever da, men også «de døde i Kristus», alle dem som «har del i den første oppstandelsen» (Åp 20,4–6), er da blitt vakt opp og skal sammen med den menigheten som er igjen, få del i det salige møtet med Herren. Dette skildrer apostelen Paulus også så vakkert i 1 Tess 4,15–17.

Når det her, som i 1 Tess 4, tales om den sterkt lydende basunen, ligger det også et salig løfte i det. Hos jødene ble de store høytidene innledet med basunklang, særlig jubelåret. Navnet jubel kommer av det hebraiske *jobel* (יוֹבֵל, «basunklang»), den sterke klangen som bar langt, og som frihetsåret ble kunngjort med ut over landet. Hvor underfullt vil det bli når englebasunen en gang lyder ut over denne jorden og alle Herrens hellige skal samles fra alle jordens kanter til tusenårsrikets store jubelår!

I v. 32–33 bruker Herren en lignelse om fikentreet. Når greinene får sevje og bladene springer ut, er det jo tegn på at sommeren er nær. Slik skal alle disse tegnene være vitnesbyrd for Guds folk om at Herren er nær og står for døren. Og han kommer med en tid som blir sammenlignet med sommeren: lyse, varme tider med vederkvegelse for hans venner, når alle trengselens kalde vinterstormer er borte. Salige utsikter!

Noen har villet forstå ordet om fikentreet som særlig rettet mot det jødiske folket, som jo i de siste tider skal få nytt liv i en sann omvendelse til ham som de korsfestet. Og ordene i v. 31 har en tatt om jødenes innsamling tilbake til det hellige land. Denne forståelsen henger sammen med den symbolske tolkningen av tegnene i v. 29 og 30 som er nevnt før. Og visst skal det jødiske folket omvende seg i de siste dager (se Rom 11,26) og er tatt med i de utvalgtes tall (v. 31). Men her tenkes det likevel sikkert på alle Guds barn samlet.

Israel blir først nevnt særskilt i v. 34. Det verset taler om tidsbestemmelser for Herrens komme, men framhever samtidig at selve dagen og timen er skjult for oss mennesker.

Vi får høre at «denne slekt skal slett ikke forgå før alt dette skjer». Det jødiske folket kan altså ikke gå under, hvor spredt det enn kan bli på jorden. Det blir holdt oppe ved hans ord, og han vet nok å føre sitt ord igjennem. For hans ord

har guddommelig fasthet og skal stå, selv om himmel og jord forgår (v. 35). Dette Herrens ord om Israel minner om ordet hos profeten Jeremia i 31,35–36.

Først mot Herrens gjenkomst skal Israel etter kjødet («denne slekt») forsvinne og smelte sammen med det åndelige Israel, Abrahams barn av hedensk rot. Det skjer ved at Israels barn omvender seg og velsigner ham, den korsfestede, som de før forbannet (Matt 23,39).

Men i v. 36 innskjerper Herren at ingen skapning kan få nærmere beskjed om tiden, «ikke engang himmelens engler». Det har Faderen «fastsatt av sin egen makt» (Apg 1,7). Hos Markus står det i tillegg: «ikke engang Sønnen» (Mark 13,32). Det gjelder selvfølgelig bare Frelseren i hans fornedrelse, i tjenerskikkelsen, da han ble lik oss i alle ting unntatt synden, også i å fullføre troens lydighet mot sin himmelske Far (Hebr 5,8).

Derfor er og blir det dårskap og tomme fantasier når svermeriske mennesker gang på gang har villet regne ut dag og time for Herrens komme. Med det er selvfølgelig ikke plikten til å akte på tidens tegn utelukket. Til Sions vektere lyder spørsmålet: «Vekter! Hvor langt på natt?» (Jes 21,11). Vi finner jo også tall oppgitt i de profetiske spådommene både hos Daniel og i Johannes' åpenbaring. De er altså gitt oss for at vi skal akte på dem.

Men der vi merker lysten til å ville bestemme mer enn at Herren er nær, og til å regne ut på menneskelig vis, kan vi altså vite på forhånd at vi ikke skal ha noe med det å gjøre, hvor sterkt det enn kan lokke og dra det svermeriske sinnet.

I v. 37–39 sier Herren oss enda mer om tidens tegn: Tiden før hans komme skal ligne Noahs dager. Verden skal gå sin ubekymrede gang og uten å akte på varslene fortsette i sin jordbundethet, helt til Herren er der med de siste store tegnene.

Slik skal denne verdens slekt stå i motsetning til Herrens lille flokk. Når «dette begynner å skje», vil den på Herrens ord «løfte hodet» og forstå at han står for døren (Luk 21,28). I v. 40–41 blir den vemodige motsetningen og atskillelsen uttalt, også mellom dem som stod hverandre nær i det jordiske, i arbeidet, ja, i det aller inderligste forholdet (Luk 17,34).

Hvor underlig: to kvinner sammen ved kvernen (korn ble som oftest malt av kvinner på en håndkvern), den ene blir tatt med, den andre blir latt tilbake. Her tenkes det åpenbart på englenes innsamling av de utvalgte. De som blir latt tilbake, faller inn under dommen som rammer Antikrist og alt som fulgte ham.

Her har vi et av de stedene der skillet mellom de to slags mennesker blir tegnet med flammeskrift. Ja, slik er det for Herrens øye: De to slagene, ugress og hvete, vantro og troende, ferdes mellom hverandre i det daglige livet, av og til også bundet sammen ved familiebånd. Men for Herren er de atskilt; han kjenner sine. Hvor forferdelig for dem som blir «latt tilbake»! La enhver prøve seg selv i stillhet for Guds åsyn og be med sangens ord:

O Gud, la meg ei stå tilbake
når andre går i riket inn,
la meg din søte nåde smake
og stå på vakt med himmelsk sinn!

90. «Våk! Vær rede!» (24,42–51)

I det foregående hadde Herren understreket at dagen og timen for hans gjenkomst var skjult. Til dette knytter han nå en inntrengende oppfordring til å våke (v. 42–44) for å være rede. Han gir også en alvorlig påminnelse om å være tro i den tjenesten som er betrodd oss (v. 45–47), for utroskap vil føre en hard dom med seg (v. 48–51).

Herren sier her ikke bare at timen for hans komme er like ukjent for oss som tyvens komme er for husbonden i et hus. Han går videre og sier at han kommer «i den time dere ikke tenker» (v. 44), altså helt uventet. Dette sier ikke Herren til ros for læresveinene sine. Det peker hen på det samme som vi hører i likningen om jomfruene (Matt 25,5): Alle jomfruene «slumret inn og sov». Det ligger i dette at forventningen om Herrens komme ikke vil være sterk nettopp når han kommer.

Det er ikke bare for verden at hans dag vil komme som en tyv om natten. At verden vil grue seg for hans komme som for et tyveinnbrudd, forstår vi nok. For verden frykter, og det med rette, at han skal ta bort dens lyst og herlighet, den eiendommen den tror den har. Men også Guds barn trenger hardt denne påminnelsen fra Herren om å våke og være rede dag og natt, slik den gamle biskopen synger:

«Ja, ja, det heter: Våk og be,
vær rede dag og natt!»

Bildet av husbonden som selvfølgelig ville våke om han kjente tiden for tyvens komme (v. 43), sier til Guds barn at det ikke er noe annet å gjøre enn å våke alltid. Selv om Herren ikke skulle komme igjen i himmelens skyer mens vi lever, kan han likevel komme med dødens stille bud når som helst. I Guds barns vakttjeneste finnes det ikke noe som heter å lukke øynene og sovne. Skjer det, er det lunkenhet. Derfor heter det også i Luk 21,36 som Herrens ord: «Men våk hver tid og stund, og be.»

Likningen i v. 45–51 sikter i første rekke til dem som tjener i hans hus og menighet, dem som har fått betrodd det embetet å gi husfolket «mat i rett tid». Maten som skal deles ut, er Guds ord.

Spørsmålsformen «Hvem er da den tro og kloke tjener?» rommer en oppfordring til å prøve seg selv: «Er jeg det?» «Tro og klok» står det. Troskapen kommer først, for klokskap uten troskap er verdens kjødelige klokskap. Men klokskapen

følger etter, for forstanden som Gud gav, skal visselig ikke aktes ringe. Den skal hjelpe troskapen til å gå de beste veiene.

Det våkne håpet skal altså, som vi hører her, ikke bestå i en urolig og ørkesløs speiding etter Herrens dag. Tvert imot skal det vise seg i troskap i den gjerningen vi har fått betrodd. Den tjeneren som blir funnet tro midt i arbeidet sitt når Herren kommer, er til behag for Herren.

Herren priser en slik tjener salig (v. 46). Det er han først fordi han allerede her nede er salig i denne gjerningen sin. For det er i seg selv lykkelig å tjene Herren tro, slik Ordet sier: «For de som har vært gode menighetstjenere, får selv en aktet stilling og stor frimodighet i troen på Kristus Jesus» (1 Tim 3,13).

Men det blir en ny salighet å bli funnet slik av Herren på hans dag. Det fører med seg en stor forfremmelse fra lite til mye (v. 47). Her tenkes det sikkert på det som står i Åp 20,4 og 6 og mange andre steder i Skriften, at Herrens tro venner skal regjere med ham i tusenårsriket.

Fra v. 48–51 hører vi om den onde tjeneren. Ondskapen blir skildret som det sinnet som tyranniserer sjelene og beroliger seg med at Herren drøyer med å komme. Når det står at han slår medtjenerne sine, peker det hen på det vi så ofte ser for øynene våre: Døde, likegyldige prester hater og plager de troende prestene som bebreider dem utroskapen deres. Og dette å «ete og drikke med drankere» peker hen på vantro presters verdslige levesett og gilder sammen med andre mennesker som er beruset av verdens giftbeger. Kirkens og menighetens historie har dessverre altfor mange triste bilder på hvordan dette ordet er blitt virkelighet.

Ordet «medtjenere» kan likevel også tas om sjelene generelt, husfolket i kirkens hus. For en prest er jo samtidig et medlem av kirken, en synder som andre, som selv må tjene i dåpens pakt for å bli salig. Dermed peker dette å «slå medtjenerne» også hen på den ubarmhjertige behandlingen som vantro prester og andre kirkelige embetsmenn så ofte har gitt de hellige, Herrens små i menigheten. Hvor ofte har ikke også Danmarks kirkehistorie sett prestene blant dem som forfulgte de hellige! Før Grunnloven ble gitt, hjalp de til med å få arrestert og bøtelagt dem som gikk til hellig forsamling.

I v. 50–51 hører vi om dommen over en slik ond tjener. «Slå ham sønder» peker hen på en av de mest forferdelige straffene i den tiden: å bli kløyvd i to deler, sagd igjennom.[1] «Hans del skal være med hyklerne», sier Herren. For en slik tjener hyklet da han gav seg ut for å være en Herrens tjener, mens han bare tjente seg selv.

Vi minnes ordet i Jakobs brev, kapittel 3: «Ikke mange av dere må bli lærere! For dere vet at vi skal få desto strengere dom» (Jak 3,1). Av en husholder kreves bare dette, at han må vise seg tro (1 Kor 4,2). Gud gi hver Herrens tjener, ja, hvert Guds barn – for hver av oss har jo fått en tjeneste betrodd overfor andre –, at dette må være vår daglige bønn til Herren:

«Gjem deg i mitt hjertes bo,
gjør det glad og gjør det tro!»

[1] NB: «hogge ham ned».

91. Jomfruene (25,1–13)

Denne likningen er en alvorlig utdypning av Herrens ord i 24,44: «Vær derfor beredt, dere også!» Herren viser oss hva som skal til for å være rede til å ta imot ham når han kommer.

Ordet «da», som likningen begynner med, peker hen på Herrens gjenkomst, som er nevnt i forrige kapittel. Det er tydelig nok ikke Herrens gjenkomst til den siste dom. Den blir skildret for oss i slutten av dette kapitlet (v. 31–46). Her tales det om Herrens gjenkomst for å opprette herlighetsriket.

Noen har villet tolke likningen slik at den egentlige bruden skulle være det omvendte Israels folk, og jomfruene skulle da betegne de hedningkristne menighetene. Og vi vet av profetien at den menigheten som tar imot Herren og skal være bruden i tusenårsriket, visselig vil ha som sin kjerne det Israel som da er sluppet ut av forherdelsens fengsel. Dette ligger likevel ikke i selve likningen.

Den viser oss, som Guds ord har gjort ofte før, forholdet mellom Jesus og hans frelste som forholdet mellom brudgom og brud, altså som det hellige kjærlighetsforholdet. Troen er ikke bare et forhold mellom læresvein og mester, ikke bare et tjenerforhold. Troens grunnvesen er hjerteforholdet.

I Østerland var det skikk at brudgommen hentet bruden i hjemmet hennes og førte henne til sitt eget hjem, fulgt av brudepikene. Det er et yndig bilde på det som venter Guds folk: Herren kommer for å hente sin brud.

Hvem betegner så disse ti jomfruene? Tallet ti brukes i Skriften som betegnelse for helheten, det fulle tallet. Men er det her fra først av tale om troende og vantro mennesker, eller betegner de ti jomfruene bare troende mennesker? Det siste svarer likningen et bestemt ja på. Alle de ti jomfruene gikk jo ut for å møte brudgommen. Det betegner altså sjeler som har fått Jesus som sin forventning. Det var det samme målet de hadde satt seg.

Her tenkes det ikke på den store mengden av vantro mennesker som slett ikke tenker på å gå brudgommen i møte. Som vi hørte i 24,38, fortsetter de i de siste tider verdenslivet sitt uten bekymring og uten å se oppover.

Av dette følger også at de opprinnelig alle har hatt olje i lampene. Forskjellen blir da at fem av dem ikke hadde forråd med seg, mens de fem andre, de kloke, tok med seg olje i egne kanner, så den kunne strekke til hele tiden.

Lampene, det som de alle hadde felles hele tiden, betegner åpenbart de ytre midlene som er nødvendige for å vandre i lyset og kunne gå brudgommen i møte, altså dåp, ord og nattverd. «Uten at en blir født av vann og Ånd, kan

han ikke komme inn i Guds rike» (Joh 3,5). «Hvordan kan de tro på en som de ikke har hørt om?» (Rom 10,14). «Den som eter mitt kjød og drikker mitt blod, han blir i meg og jeg i ham» (Joh 6,56 – et ord som peker fram mot den hellige nattverden).

Men oljen som får lyset fram i disse nådemidlene, må betegne den levende troen, virket av Guds Hellige Ånd. Uten denne troen hviler mørket likevel over Ordet og sakramentene. En ser ikke brudgommen Jesus komme, verken i dåpen til gjenfødelse, i Ordet til omvendelse eller i nattverden til styrking. Vantro mennesker kan jo være døpt, gå til alters og høre Guds ord, og likevel er alt mørkt i hjertene deres.

Men her er det altså tale om sjeler som alle har begynt med den levende troens lys, men som ikke alle holdt ut. Det er vemodig å lese om flere av kongene over Israels barn i den gamle pakt at hjertet deres til sist ikke var «helt» med Herren. De begynte godt, men endte dårlig. De begynte i Ånden, men endte i kjødet.

En kan også begynne i troen på Jesus og ha Åndens lys, men så gli inn i selvsikkerhet og sløvhet ved å forsømme å pleie det åndelige livet, så det igjen ender i mørke. Slik blir denne likningen et umåtelig alvorlig ord til Guds barn om å holde ut til enden, om troskap til døden.

I v. 5 står det: «Da det dro ut før brudgommen kom, slumret de alle inn og sov.» At brudgommen drøyer, betegner den tiden som går før Herren kommer igjen. Etter menneskelig tidsregning har det nå gått mange århundrer. Ordet synes å peke på at tiden like før Herrens komme ikke vil finne menigheten i våken forventning om at hans komme er nær.

Også de fem kloke slumret inn, de som likevel hadde olje med på forråd og altså fortsatte å være åndelige mennesker. Med fryd og gledesrop gikk jomfruene ut. Det betegner den første menighetens hjertelige, glade forventning om Herrens komme. Men jo lenger brudgommen lar vente på seg, desto svakere blir lengselen i hjertene.

Hos så mange troende kristne merker vi at forventningen om Herrens gjenkomst bare er svært svak, ja, nesten har slumret inn. Dette er ennå ikke frafall fra Herren, men det er likevel et fall overfor Herrens bestemte krav om å våke, fordi vi ikke vet hvilken time han kommer (Matt 24,42). Herren har også pekt på at forventningen slumrer inn, i ordet i Matt 24,44: «For Menneskesønnen kommer i den time dere ikke tenker.»

I visse sekter ser forventningen ut til å være levende nok. Men det viser seg at denne forventningen, som ofte er knyttet til en utregning av dag og time, ikke er en sunn forventning som har nok i Herrens ord. Den er en feberaktig higen. Når disse tidsberegningene slår feil, går den svært lett over i matthet og sløvhet innenfor sekten selv. Men den virker også lett skremmende på de mer edruelige Guds barn, så de av frykt for svermeriet faller i den motsatte grøften og skyver Herrens komme ut i en fjern framtid.

I virkeligheten burde den sunne forventningen om Herrens gjenkomst vokse med dagene, ettersom tidspunktet jo må komme nærmere. Slik skriver apostelen til de hellige i Roma: «Frelsen er oss nærmere nå enn da vi kom til troen» (Rom 13,11).

«Men midt på natten lød det et rop» (v. 6). Midnattstimen pleier å være den dypeste søvns time. Men her tenkes det kanskje nærmest på at tiden like før Herrens komme vil være en midnattstid for menigheten. Da vil den frekke vantroens antikristelige mørke ligge over Herrens lille hjord med sin sløvende, knugende makt.

Men ropet! Fra hvem vil det komme? Det pleide å komme fra brudgommens venner. Vi kan her tenke på de enkelte «vekterne» på Jerusalems «murer» (Jes 62,6), som Herren vil vekke opp til å sette i gang ropet like før han er der. Det er Herrens nåde og store miskunn at han ikke vil overraske menigheten sin plutselig. Når tegnene han har forutsagt, samler seg mer og mer, vil det gå som et rop gjennom Guds folk i landene. Den vantro verden vil kanskje slett ikke legge merke til det eller ense det, men menigheten vil våkne.

Så kommer den store avgjørelsen. Da blir det åpenbart at en del av dem som begynte som troende, ikke har hatt bestandighetens oljekanne med seg. Mens de sovnet i forventningen om Herren, sovnet de også når det gjaldt resten av troslivet sitt. De aktet ikke på formaningen i Guds ord: «Utslokk ikke Ånden!» (1 Tess 5,19). Hjertet var blitt kjødelig, lyset var sloknet. De som hadde holdt ut, kunne straks gjøre seg rede, fordi hjertet likevel var tro mot Herren. Men over dem som hjertet hadde sviktet hos, falt redselen. Nå er brudgommen der, men akk, nå er det ingen tid mer.

V. 8–9 viser oss at en ikke kan leve på andres kristendom. Troen kan bare eies som en personlig livseiendom. Pavekirkens lære om helgenenes overflødige gode gjerninger, som andre skulle kunne nyte godt av, blir også stemplet som helt i strid med Bibelen av dette ordet. Noen har også sammenlignet de fem uforstandige jomfruene med romerkirken, som er sunket ned i menneskeverk og gjerningsrettferdighet, mens de fem kloke da blir den sanne evangeliske kirke. Intet Guds barn har for mye tro. Vi trenger selv å få troen vår økt, og vi kommer ikke lenger enn det Guds barnet som sa om troen sin i dødsstunden: «Så strakk den da til!»

Hvem er de som selger, som de som ikke hadde olje, blir vist til? Den store selgeren av tro er Guds Ånd. Og når det tales om å kjøpe olje, skygger ikke dette for ordet om at troen er en Guds gave (Ef 2,8). For det vi må ofre for å få den levende troen hos Guds Ånd, har ingen verdi. Vår egen rettferdighet, vår egen klokskap, vår egen kraft og egenviljen – ja, alt dette må ofres, men det er også bare falske mynter. Syndens mørke preg har tatt verdien fra det. Men når kjøpesummen er verdiløs, selv om den skal betales, blir troen likevel en nådegave.

Vi lærer av Ordet her at det gjelder å kjøpe den beleilige tiden og ikke forsømme nådens dag. Bare vi vil overgi vårt eget og gi Gud vårt syndige hjerte, står Guds Ånd rede til å skjenke oss oljen: troen på Kristi rettferdighet med det nye lyset, Åndens nye kraft og den nye viljen. Men det finnes noe som heter «for sent»: «De som var rede, gikk inn med ham til bryllupsfesten. Og døren ble stengt.» For sent lød ropet fra de andre (v. 11). De fikk høre det fryktelig alvorlige ordet fra brudgommen: «Sannelig sier jeg dere: Jeg kjenner dere ikke!»

I dette ordet fra Herren kommer den tanken fram som oftere møter oss i Den hellige skrift: Egentlig hører bare de Herren virkelig til som holder ut til enden.

Slik står det i Hebr 3,6: «Og hans (Kristi) hus er vi, så sant vi like til enden holder fast ved frimodigheten og det håpet vi roser oss av.» Og i v. 14 i samme kapittel står det: «For vi har fått del med Kristus, så sant vi inntil enden holder fast ved den første, fulle visshet.»

Det samme ligger til grunn for likningen om ugresset og hveten (Matt 13). De som nok trodde en tid, men bare for en tid, er i Herrens øyne som dem han ikke kjenner. I Matt 7,23 bruker Herren også ordet: «Jeg har aldri kjent dere.»

Flere skriftfortolkere har stanset ved dette: «Til sist kom da også de andre jomfruene.» De har sett en antydning i det av mellomtiden mellom Herrens første komme for å opprette tusenårsriket og den siste dom (v. 31–46). Men at ordet her bare skulle betegne en utelukkelse fra tusenårsrikets herlighet og ikke samtidig en evig utelukkelse, synes ikke å ha noen grunn i Herrens ord her. Ordet «døren ble stengt» og ordet «jeg kjenner dere ikke» taler altfor alvorlig om å bli kastet bort fra Herrens åsyn. Likningen legger det fram for hver enkelt som et evighetsspørsmål:

«Å, har du lampen rede,
har du det hvite skrud?»

Den kaller på oss: «Ta imot hans ord og nåde, så ufortjent og stor!» Men den sier også:

«Men akk, når døren lukkes til,
den mer ei åpnes kan.»

92. De betrodde talentene. De tro tjenerne (25,14–23)

«Våk derfor!» Slik sluttet den foregående likningen. Men årvåkenheten skal, som vi hører av denne likningen, ikke bestå i en ørkesløs venting. Den skal vise seg i iherdig og utrettelig troskap og virksomhet i Herrens gjerning. Det er det som knytter dem sammen, og som ligger i ordet «for» som v. 14 begynner med.

Den foregående likningen handlet mer om menigheten som helhet. Her siktes det mer til de enkelte innenfor menigheten. På en helt særlig måte har denne likningen et budskap til dem som har fått betrodd et embete i menigheten.

I Lukas 19 har vi en likning som ligner svært på denne. Men den har likevel så mange forskjeller ved siden av at det ikke kan være den samme likningen. Men det er den samme tanken som møter oss i begge likningene, ut fra forskjellig anledning og med forskjellig utvikling: plikten til å forvalte med troskap det hver enkelt har fått betrodd av Herren.

Det finnes et ord som ikke er skrevet ned i Den hellige skrift, men som likevel blir anført av de eldste kirkefedrene som et ord som stammer fra Herren selv gjennom muntlig overlevering. Det er ordet: «Bli gode pengevekslere!» Dette ordet danner liksom grunnlaget for begge disse likningene.

Når denne likningen etter sin form begynner slik: «For det er som med en mann som var i ferd med å dra utenlands. Han kalte til seg tjenerne sine» osv., er det selvfølgelig underforstått: «Slik er det med Guds rike.»

I likningen hos Lukas er det en konge overfor folket sitt, med særlig tanke på Herrens stilling overfor jødefolket. Her er det derimot en rik godseier som drar ut og betror tjenerne sine forskjellig, ikke alle like mye som hos Lukas: én fem talenter, en annen to og en annen én (v. 14–15). En talent var jo en stor sum, som vi hørte i Matt 18,24 (en hebraisk talent var en vekt på over 30 kilo sølv, en gresk noe mindre).

Det føyes til at herren gav «hver av dem etter som de hadde evne til», det vil si etter hver enkelts personlige anlegg. Alle nådegaver i Herrens tjeneste er altså betrodd gods. De skal ikke brukes til egen ære og fordel, men til Herrens ære og til velsignelse for Guds folk. Dette er verdt å merke seg.

Til disse talentene må, som det alle har felles, regnes den nåden som er knyttet til dåpen vår ved Den Hellige Ånds gave, og dessuten de andre nådemidlene. Sannelig et stort pund å forvalte! Forskjellen mellom talentene betegner da alle

de særlige gavene. Det gjelder også de særlige kreftene i legeme og sjel, en klar tanke, veltalenhet, og også den større eller mindre timelige stillingen i livet som hver enkelt har fått.

Vi ser jo den enorme forskjellen som kan være, også mellom oppriktig troende mennesker, i evner til å forkynne Guds ord eller til å tale med de enkelte sjelene, til å styre og lede og sette i gang Guds rikes forskjellige gjerninger. Disse gavene er delt ut forskjellig.

Men de som fikk mye, må ikke se ned på dem som fikk mindre, for med de større gavene følger det større ansvaret. Og den som fikk mindre, skal derfor ikke misunne den som fikk mer. Han skal forstå det Herren her vil innprente oss: Det er bare troskapen i sinnet som gjelder hos Gud, hvor forskjellig virkekretsen enn er i omfang og anseelse blant mennesker.

Når det står om denne mannen at han dro utenlands, bort fra øynene til tjenerne sine, peker det jo hen på at Herren etter himmelfarten ikke lenger er synlig til stede blant tjenerne sine, selv om han usynlig er med dem alle dager inntil verdens ende.

I v. 16–18 blir det så fortalt hvordan disse tjenerne bar seg at med det de hadde fått betrodd. De to første tjenerne viste troskap. Det de vant, må betegne den velsignelsen utad og innad som et oppriktig Guds barn kan vinne ved Herrens nåde.

Og det er herlig å se at da disse tjenernes herre kom «etter lang tid» og holdt regnskap med dem (v. 19), fikk begge tjenerne høre nøyaktig det samme kjærlige ordet (v. 20–23). Her blir tiden etter vår menneskelige regning satt opp mot ordet «straks» i 24,29. Ingen av disse tjenerne roser seg selv, men begge gir de Herrens nådegaver æren. «Med dem» (v. 20 og 22) sier de at de har vunnet frukten.[1]

Vi minnes apostelen Paulus' ord i 1 Kor 15,10: «Men av Guds nåde er jeg det jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves, men jeg har arbeidet mer enn de alle – det vil si: ikke jeg, men Guds nåde som er med meg.» Paulus var visselig en tjener med de fem talentene.

Av dette ser vi også at Herren med en god tjener mener den som ydmykt søker hans ære. Med en tro tjener mener han den som oppriktig tar fatt av hjertet med de gavene Gud har gitt ham, uten å spare seg selv og uten å se på andre med misunnelse eller ringeakt.

Hvor rikt på løfte er det ikke at Herren kaller selv de største gavene noen hadde å virke med her på jorden, for «lite», i motsetning til det som venter den tro tjeneren der hjemme! Ordet «jeg vil sette deg over meget» peker hen på det som så ofte møter oss i Guds ord: Herrens hellige skal regjere med ham når han oppretter sitt herlighetsrike (Åp 20,4 og 6; 2 Tim 2,12). Og hvor rikt er ordet: «Gå inn til din herres glede!» For Herrens glede betegner den fullkomne saligheten og evighetsfylden som Herren selv lever i – sannelig langt større enn vi kan fatte med tanken vår.

[1] NB: «se, jeg har tjent fem talenter til!»

93. Den onde og late tjeneren (25,24–30)

Men nå den tredje tjeneren, som gravde ned sin herres penger i jorden. For ham ble alt han hadde fått, bare død kapital. Hvor advarende taler ikke dette mot hele den døde navnekristendommen! Den roper nok at en er døpt, men for den er all dåpens nåde noe helt dødt, uten den minste virkning på det daglige livet.

Og dette: «han gravde i jorden» – hvor treffer det ikke det jordbundne sinnet, hele det verdslige livet der mennesker begraver alle Åndens nådegaver, ja, sin egen sjel! Og de mener at det er godt nok slik, bare en ikke rett ut fornekter kristendommen sin i det ytre.

Og dette: «han gjemte det» er en så klar betegnelse for navnekristnes tilstand. På dem kan en sannelig ikke merke at de er døpte mennesker. Det er altfor godt gjemt. Det snakker en ikke om, men holder det «stille hos seg selv». Der har vi den tredje tjeneren. Dessverre passer ordet også på så mange av dem som har fått en særlig gjerning betrodd i menigheten, på alle de verdslig sinnede «geistlige». I det daglige livet merkes det ikke på dem at de er noe annet enn verdens mennesker som lever for jorden.

At likningen nettopp framstiller han som hadde fått minst, som den onde og late tjeneren, peker hen på faren for dem med de mindre gavene. De vil ikke bruke dem, fordi de ser at de ikke selv kan vinne ære av dem sammenlignet med dem som fikk de større gavene. Hvor ofte hører en ikke at det blir sagt: «Jeg kan ikke noe, det har jeg ikke gaver til»! I virkeligheten er dette bare et påskudd for likegyldighet og latskap.

Men regnskapstimen kom også for denne tjeneren (v. 24–30). Han møter fram med den ene talenten sin, men med en ond samvittighet. Likevel gir han ikke seg selv skylden. Han kaster skylden over på Herren som en «hard mann» som stilte urimelige krav (v. 24), og som det ikke var godt å ha med å gjøre (v. 25). Hvor minner ikke dette om Adam og Eva i paradiset, der det falne hjertet også ville kaste skylden over på Herren!

Det er det vantro menneskets indre tanker Herren her lar komme fram i ord. I det daglige livet taler mennesker vel ikke så rett ut, men Herren kjenner hjertene.

Det troende hjertet ender alltid med å bekjenne at «Herren er rettvis, han, min klippe. Det er ingen urett i ham» (Sal 92,16). Men det vantro hjertet gir alltid

seg selv rett, og Herren skal ha urett. En klager og knurrer over at det er umulig å gjøre etter Herrens ord. Og så regner en det for det sikreste å ikke gjøre noe som helst og holde seg helt utenfor kampen og arbeidet i det hellige troslivet.

«Jeg holder meg til min barnelærdom», kan de mest vantro mennesker si på dødsleiet, uten at de på noen måte har levd i denne barnelærdommen. Hvor svarer ikke det til ordet til tjeneren her: «Se, her har du ditt.»

Herren avslører hvor falskt hjertet hans er. På regnskapsdagen vil hver ting bli nevnt med sitt rette navn. Alle unnskyldninger vil bli slått ned, og sannheten blir åpenbart: Det var ondskap og latskap. En ville ikke og gadd ikke leve for Herren, men bare for seg selv.

Herren lar seg ikke inn på å forsvare seg selv mot anklagen fra denne tjeneren. Den var ikke verdt det. Men han fanger ham i hans egen falskhet ved å gå ut fra hans eget ord. Han visste altså svært godt at Herren krevde renter av det betrodde pundet, at Herren ville noe med ham. Det vet alle uomvendte mennesker svært godt. Syntes han ikke at han kunne utrette noe på egen hånd, kunne han likevel ha stilt gavene sine til rådighet for andre og gitt seg inn under ledelsen av de nidkjære tjenerne. Da kunne det likevel ha blitt noe frukt (v. 26–27).

En gang ble det sagt et ord av en prest som visste at gavene hans var små, og som hadde tiltrådt et nytt embete: «Selv makter jeg bare så lite, men én ting vet jeg at jeg kan gjøre: Jeg kan lukke opp kirken min for andre prester som er større enn jeg.» Ja, den som vil, kan også få Guds velsignelse lagt over de små gavene.

I v. 28–30 hører vi Herrens dom over den udugelige tjeneren: Han mistet talenten sin og ble kastet ut i mørket utenfor, der de gråter og skjærer tenner. Å ikke bruke de gavene en har fått, er i virkeligheten aldri i sannhet å ha eid dem, slik Herren sier i v. 29. Hvor alvorlig er ikke denne grunnloven som Herren her gjentar (se Matt 13,12): Den som ikke har viljen til å bruke Herrens gaver, mister dem nettopp derfor. I Guds rike finnes det ingen stillstand: enten framover til mer eller tilbake til mindre. Der det ikke vinnes renter, mister en til sist retten til å ha kapitalen.

Hvor forferdelig viser ikke framtiden seg for dem som ikke ville og gadd gå inn på Guds rikes smale sti! Alt går tapt. Det gjelder ikke bare de jordiske eiendelene og de legemlige kreftene, som tar slutt ved døden. Ved dommen går også den siste gnisten av åndelig lys tapt, den siste gnisten av det en kaller naturlig kjærlighet og rettsinn. For alt dette hørte med til den betrodde talenten.

Det fortapte mennesket beholder bare synden i dens bitterhet og selviskhet. Gudsbildet blir utslettet, og mennesket blir helt fylt av djevelens sinn. I mørket utenfor er alt godt svunnet. Her ligger et alvorlig svar på spørsmålet om hvordan det er mulig at mennesker som tilsynelatende har så mye naturlig godt ved seg, kan gå fortapt når de ikke ville omvende seg og tro på Frelseren.

Men på den andre siden: For den som vil framover i livet med Gud og i hans gjerning, og som i sannhet tilegner seg det som var gitt, hvilket lyst løfte! «Han skal ha overflod», sier Herren. Derfor: Arbeid, Guds barn, med alt det Herren gav deg! Fikk du mye, så be om ydmykhet og legg det alt ved Herrens føtter, så det ikke skal bli til dom for deg.

Mange store ånder med veldige gaver har brukt dem til forbannelse. Høyt begavede forfattere har misbrukt pennen sin til å framstille syndens skammelige vesen i et lokkende, uskyldig skinn. Klare tenkere har brukt denne gaven til opprør mot Guds hellige ord og til å så spott mot det hellige i de hjertene de stod som lærere for. Begavede kunstnere malte sanselige, skitne bilder. Menn med framragende forretningsevner brukte så ofte gaven sin bare i kjødets tjeneste. Det skal mye bønn til når en har fått mye betrodd, bønn som salmistens: «Ikke oss, Herre, ikke oss, men ditt navn gi du ære» (Sal 115,1).

På den andre siden: Du med de små gavene, du kan få mer, bare du ydmykt vil ta fatt med det du fikk. «For hver den som har, til ham skal det bli gitt», står det jo. Bare akt ingen gjerning for ringe fordi den ligger i det skjulte og kanskje blir kalt liten av mennesker!

Ikke så få av dem med de små gavene tenker at de nok ville, om de kunne brukes til større ting, men det de blir bedt om, synes de er for smått. Predikant ville en nok være. Men å nøye seg med å gå omkring og selge bøker og si et lite ord til de enkelte sjelene, det har en ikke riktig lyst til. Eller kanskje Herren hadde bestemt for deg at du skulle bli i din jordiske gjerning på det stedet der du nå var, og bli til velsignelse ved å leve i den som et troende menneske.

Kjent er fortellingen om mannen som ikke syntes det var noe for ham å gjøre i Herrens gjerning. En natt drømte han at han stod i et stort hus der mange dyktige krefter hadde vært i virksomhet og utrettet store ting. Men ett sted i det vakre huset oppdaget han at det manglet en eneste stein. Det skjemmet huset, og han spurte følgesvennen sin hvor denne mangelen kom fra. Svaret lød: «Den skulle du ha satt inn, men det var for ringe for deg.»

Måtte vi hver for oss, hver på sin plass, med de talentene vi har fått betrodd, vente på vår brudgom og Herre under et trofast arbeid for hans sak! Det er herlig å se de tjenerne av Herren som helt til det siste kan ha hjertet helt med i Guds rikes gjerning her på jorden.

«Arbeid, for natten kommer,
snart synker sol i hav.
Hva har du gjort for Herren,
som sitt liv deg gav?»

94. Dommedag. De ved høyre side (25,31–40)

I 24,3 hadde læresveinene også spurt om verdens ende. Og her får vi nå det guddommelige lyset over den siste dommens dag og den evige atskillelsen som følger etter den, mellom dem som fulgte Herren, og dem som støtte ham bort.

V. 31 viser oss Menneskesønnen i hans fulle guddomsherlighet. Alle fiender er lagt under hans føtter, og nå samles slektene fra alle tider foran tronen hans. Ikke én eneste kan unndra seg. Da er all jordisk utvikling slutt, og hver enkelt sjel står der preget etter den veien hjertet ville gå. Denne dommen over «alle folkeslag» forutsetter at evangeliet er forkynt for hver eneste sjel. Den forutsetter også den alminnelige oppstandelsen av alle døde (se Joh 5,27–29 og Åp 20,13).

Den atskillelsen Herren da gjør (v. 32), er i virkeligheten bare en kunngjøring. Den åpenbarer det som allerede hadde skjedd i hjertene før denne siste, store dagen. Overalt der Kristus blir forkynt, skiller lysets og mørkets riker seg allerede nå fra hverandre. Denne atskillelsen begynner dypt inne i hjertene.

Det finnes hjerter som ligner sauene. De følger den gode hyrdes røst, vil se lys i hans lys og klynger seg til hans nåde. Det finnes andre hjerter som ligner geitene. Grunnteksten tenker på geitebukker, ikke værer, og de er bilde på det urene, overmodige og frastøtende sinnet som støter sannheten fra seg: sannheten om syndens fryktelige alvor, om nåden i Jesu blod som det eneste som kan frelse, og sannheten om at Herren skal tjenes av et helt og ikke av et delt hjerte. Det er betegnende at sauene i Israels land alltid er hvite, mens geitene er svarte – et bilde på den lyse og den mørke flokken.

Så lenge det ennå er nådetid for den enkelte, kan en gå over fra den ene siden til den andre. Men på dommedag kan ingen komme over skillet. Da er hvert hyklersk slør tatt bort, og alt som bare var skinn, blir kjent for det det er. «Høyre side» (v. 33) er æresplassen. Nå blir Herrens hellige opphøyd, de som i fornedrelsens dager så ofte levde under stor forakt.

Så taler kongen. Hans første ord er en kjærlig innbydelse til dem ved hans høyre side om å komme nær. De er jo hans krone, lønnen for hans lidelse. Han kaller dem «velsignet av min Far» (v. 34) – for et salig navn! Det er de som ikke har velsignet seg selv. De ble velsignet av Faderen i himmelen i Kristus Jesus da de i tro forlot vantroens land og gikk inn i troens hellige land.

«Jeg vil velsigne deg,» sa Gud til Abraham, så sant han ville forlate sitt land, sin slekt og sin fars hus og på Herrens ord gå til det landet han ville vise ham. Det er Abrahams ætt etter Ånden som står ved høyre side.

Allerede her i livet priste de Gud med apostelen Paulus' ord: «Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som har velsignet oss med all åndelig velsignelse i himmelen i Kristus» (Ef 1,3). Men nå skal barna overta den herlige arven i hele dens herlighet. Her på jorden fikk de bare pantet, håndpengene på arven.

Dette riket var beredt for dem fra verdens grunnvoll ble lagt. Guds fredstanker i Kristus med alle som vil la seg frelse, er fra evighet av. De er blitt gjennomført tross all mørkets motstand, slik apostelen Paulus vitner i Ef 1,4–5: «For i ham har han utvalgt oss før verdens grunnvoll ble lagt … I kjærlighet har han forut bestemt oss til å få barnekår hos seg ved Jesus Kristus.»

Det kan virke underlig at det er gjerningene Herren her fremhever (v. 35–36). Gjerningene er riktignok et vitnesbyrd om troen, slik et tre kjennes på fruktene. Også for menneskelige domstoler legges ord og gjerninger fram som bevis på hva den anklagede har hatt i sinne og hatt hjertet fullt av. Men med de gjerningene Herren nevner her, er det likevel noe eget.

Det er ikke barmhjertighetsgjerninger helt alminnelig det tales om. Nei, det er noe særegent ved disse gjerningene som skiller dem langt fra andre gjerninger, selv om de utvortes kunne se like ut. For det første visste disse Herrens velsignede ikke engang at de hadde gjort dette for Herren (se v. 37–39). De hadde ikke lagt noen vekt på det og slett ikke bygd noe krav om lønn på det. Slik er det ikke med vantro mennesker. De har som regel så store tanker om det gode de mener de har gjort.

Disse «rettferdige» (v. 37) søker tydeligvis ikke rettferdigheten sin i disse gjerningene. Nei, som de som ikke vet om noe godt hos seg selv, har de søkt sin rettferdighet i Herren alene, i den velsignelsen de fikk fra den himmelske Far for Jesu Kristi blods skyld.

Gjerninger som en selv roser seg av å ha gjort for Herren, er det tydeligvis ikke tale om her. Et ærlig Guds barn bekjenner: «Du, Herre, er rettferdig, men vi må skamme oss» (Dan 9,7). Det blir skamfullt ved hver tanke om å ha utrettet noe for Herren, nettopp fordi det ærlig troende hjertet kjenner seg selv som en «unyttig tjener» (Luk 17,10) helt igjennom.

Men den store dommeren, som ransaker hjertene, glemmer aldri noe av det som er gjort mot ham. Og det er nettopp det andre særpreget ved disse gjerningene: Herren sier om dem at de er gjort mot ham. I dette ligger at drivkraften bak dem har vært kjærligheten til Jesus. «Kristi kjærlighet tvinger oss,» vitner Paulus (2 Kor 5,14). En sann kjærlighet til brødrene er overhodet umulig uten kjærlighet til ham som har elsket oss først. Når det naturlige menneskehjertets såkalte kjærlighet blir prøvd i Guds smeltedigel, er den i grunnen bare egenkjærlighet. Den søker likevel seg selv også gjennom det den gjør.

Det er altså gjerninger som er sprunget ut av Kristi kjærlighet, det tales om her. Nå står vi igjen ved den trange himmelporten. Det var bare for et utvortes blikk at porten så ut til å bli videre her. Det tales ikke om enkelte barmhjertige

innfall, men om det sinnet der Kristi kjærlighet er ledet inn som en flom, en dyp understrøm for hele livet.

I virkeligheten er det hjertets stilling til Jesus, slik den viste seg i livet på jorden, som avgjør den enkeltes plass på dommedag. Men han møter oss i sine troende, også i sine aller minste brødre (v. 40). Han vedkjenner seg dem så fullt at han gjør deres sak til sin, slik vi hørte ham si i Matt 10,40–42, og slik han gjentar det her: «Alt dere gjorde mot én av disse mine minste brødre, det gjorde dere mot meg.»

Da blir ikke den stillingen en tar til de hellige, en mindre viktig sak. Den blir den aller alvorligste. Det du gjør mot dem, viser i virkeligheten hvordan du stiller deg til Jesus. Vi minnes Herrens ord i Matt 10,42. Der ser vi at det ikke bare er selve barmhjertighetsgjerningen – å gi en som vansmekter, et beger kaldt vann – Herren peker på. Det er å gjøre det fordi han er en av Jesu venner, altså for Jesu skyld.

De enkelte gjerningene Herren peker på, er å gi den sultne mat og den tørste å drikke, å ta imot den som er fremmed og forlatt, å kle den nakne og å besøke den syke og den som er i fengsel. Alle sammen gir de alvorlig grunn til å prøve seg selv og til «øvelse i gudsfrykt».

Guds ord pålegger riktignok de troende å vise barmhjertighet også mot sine fiender (Rom 12,20), og et Guds barn kan heller ikke annet når det vil vandre i sin Frelsers spor. Men det er likevel ikke den kjærligheten som her legger det tunge loddet i vektskålen. Nei, det er den særlige kjærligheten til Herrens små som Herren peker på som vitnesbyrdet om at en virkelig står i troens forhold til ham.

95. De ved venstre side (25,41–46)

Og nå ordet til dem ved venstre side (v. 41–43): «Gå bort fra meg,» sier Herren. Det er det samme som evig fortapelse. For Herren er lyset og livet, og å være skilt fra ham for evig er det samme som evig mørke og evig død. Også til disse hadde Herren i deres nådetid sagt utallige ganger: «Kom til meg.» Men da sa de til Jesus: «Gå bort fra meg!» Nå sier han «Gå bort!» til dem.

Og han kaller dem «dere som er forbannet», ikke «forbannet av min Far», slik han før sa «velsignet av min Far». For det var ikke Faderen i himmelen, men de selv med sin vantro som førte forbannelsen over dem. Han viser dem bort til «den evige ild». Men tillegget «som er beredt for djevelen og englene hans» sier tydelig nok at han ikke hadde tiltenkt dem denne lodd. Det er deres egen skyld at de kommer dit, fordi de valgte denne verden og dens fyrste i stedet for Jesus.

Vi ser at grunnlaget for ordet om salighet var hjertets stilling til Jesus, kjærligheten til ham i hans små her på jorden. På samme måte er grunnlaget for fordømmelsesordet ikke at Herren peker på store og grove synder de har begått. Nei, det som fordømmer dem, er det de har latt være å gjøre. De elsket ikke Herren slik han møtte dem i sine troende. Derfor er de fordømt.

Å, disse unnlatelsessyndene – for en fryktelig skyld de er, sett i lyset av verdensdommen! Og det er nettopp disse syndene verden tar så lett på. Enten regner en dem slett ikke for synd, eller så bryr en seg ikke videre om dem. Men disse syndene veier så tungt i Guds vektskål.

Riktignok kunne Herren peke på mange slags synder og misgjerninger hos alle de fordømte: deres overmot og selvrettferdighet, deres verdslige sinn, likegyldig og gjenstridig mot Herrens kall, som støtte Jesu kjærlighet bort slik bukken stanger. Han kunne sikkert dra fram mange stinkende synder hos dem. Men han gjør det ikke. Han nøyer seg med å peke på det de lot være. For det er den største forbrytelsen ikke å elske sin Frelser.

«Hvorfor skulle ikke vi bli salige? Vi har jo ikke gjort noe,» hører en så ofte verden si. Ja, nettopp derfor blir de dømt – fordi de ikke gjorde noe av kjærlighet til ham som elsket dem med en kjærlighet sterk som døden.

Også de fordømte spør (v. 44) når de da skulle ha hatt anledning til å vise Herren det sinnet han tillegger dem. Men det som i de rettferdiges munn var som en yndig blomst med ydmykhetens fine duft, blir i de vantros munn som en stinkende ugressplante. Hos dem blir det et vitnesbyrd om den gamle lysten de alltid hadde til å motsi Herrens ord og gi ham skylden, som om han gjorde

dem urett. Slik setter det vantro sinnet seg stadig her i tiden til doms over det Herrens ord sier. I dette svaret viser hjertenes hardhet og uomvendte tilstand seg også på dommedag.

Med sitt svar (v. 45) stopper Herren munnen på dem for siste gang. Han viser dem at det de ikke gjorde mot vennene hans, har de heller ikke gjort mot ham. Utenfor Damaskus viste Herren Saulus at å forfølge de hellige var å forfølge Jesus. Slik viser han dem her at de i virkeligheten hadde tatt stilling til ham ved sin stilling til de hellige som de foraktet slik.

Prøv deg selv om du elsker dem som elsker Guds ord, eller om det er de menneskene du har minst med å gjøre og helst ikke søker selskap med!

Det går en strid gjennom hele verdenshistorien. I bunn og grunn er det en strid mellom verden og dens barn på den ene siden og Kristus og hans læresveiner på den andre. Nå i kampens dager ser det ofte ut som Jesu venner er den tapende part. Men på dommedag skal det bli åpenbart for alles øyne og ører at de var seiersfolket. Ja, i den grad at dommen over verden selv vil rette seg etter den mottakelsen Herrens hjord fikk i verden.

«Og disse skal gå bort til evig pine, men de rettferdige til evig liv» (v. 46). Med det slutter menneskehetens historie, og Guds ord sier ingenting om at det deretter skal komme noen forandring.

Noen har villet bortforklare ordet om den evige pinen ved å si at det greske ordet for «evig» (*aionios*) bare skulle betegne en lang tidsperiode. Men det er umulig å ta det slik, for det står i motsetning til det evige livet, som jo betegner en salighet uten opphør. Eksegetisk, det vil si etter den meningen ordet her krever, står det urokkelig fast at det tales om en endeløs pine. De som prøver å rokke ved dette, gjør det også tross ordet, fordi de på forhånd ut fra sitt ståsted ikke vil at det skal være sant.

Guds klare ord er i seg selv nok til at sanne kristne er overbevist. Men det ligger jo også i sakens natur at de som har forherdet seg mot sannheten og søkt sin skatt utenfor Herren, umulig kan være salige, selv om de ble satt midt blant Herrens frelste. Fortapelsen er ikke bare en ytre dom fra Gud. Den er også en indre dom som mennesket har ført over seg selv, ved at de gang på gang har støtt Guds Ånd bort og etter hvert er blitt mer og mer lik djevelen.

En kunne spørre hvordan denne siste dommen forholder seg til den dommen som nevnes i Luk 16,22–23, i fortellingen om den rike og den fattige. Og videre til den første oppstandelsen som nevnes i Åp 20, da de utvalgte møter Herren i skyen ved hans gjenkomst til dom over Antikrist. I begge disse tilfellene ser det jo ut til at avgjørelsen allerede er tatt. Likeså sier jo Herren i Joh 5,24 at den som hører hans ord og tror ham som har sendt ham, «har evig liv. Han kommer ikke til dom, men er gått over fra døden til livet.»

Svaret må bli at den siste dommen, sett i forhold til disse tilfellene, tydeligvis bare er en kunngjøring av det Gud allerede hadde beseglet for disse sjelene. Den er en åpenbaring for alles øyne av troens seier – til ære for de frelste («Om noen tjener meg, ham skal Faderen ære,» sier Frelseren, Joh 12,26) og til vanære for de fortapte.

Hele dette avsnittet minner om den rystende skildringen av dommen i Visdommens bok 4,20 og kap. 5. Visdommens bok hører riktignok til de apokryfe bøkene, men på dette punktet stemmer skildringen helt med Den hellige skrifts ord og ånd.

Måtte hvert menneske som står kaldt eller lunkent overfor Herrens hellige, for alvor ta Frelserens ord her i Matt 25,31–46 inn over seg! En skulle tro at hjertet måtte skjelve for å fortsette i vantroens spor.

Og måtte alle Guds barn også holde denne dagen for øye som en virkelighet vi lengter mot. Da kan hjertet bli drevet til dypere årvåkenhet i vårt eget troliv og til inderligere forbønn og arbeid for synderes frelse. Og vi kan selv lære av Herrens alvorsfulle ord å ta både verdens forakt og all jordens kamp og savn lettere. En Herrens prest her i Danmark (Frimodt) sa ofte om slik motgang: «Hva betyr det på den store dagen?»

96. Jødenes anslag mot Jesus og Judas' forræderi. Herren blir salvet i Betania (26,1–16)

Da Jesus hadde avsluttet talen sin til læresveinene om de siste ting, dro han den tirsdagskvelden over Oljeberget til Betania. Enda en gang, som så ofte før, sa han til læresveinene at han skulle bli forrådt og korsfestet. Men denne gangen la han til at det skulle skje «om to dager», nettopp i påsken (v. 1–2).

Etter tirsdagens kamp og strev søkte Herren det vennlige hjemmet i Betania. Imens samlet fiendene hans seg i Jerusalem (v. 3–5). Nederlaget de hadde lidd i angrepene sine på Herren, hadde drevet raseriet deres til det høyeste, og hele Rådet samlet seg i palasset til ypperstepresten Kaifas. Disse kveldstimene, da Herren på den ene siden forkynte sitt ord om den siste dommen, og Rådet på den andre siden var samlet for å få Herren dømt, hører til de mest skjebnesvangre i menneskehetens historie.

Hos Herren ser vi den stille, dype freden og høyheten. Jødenes råd viser oss derimot bildet av en flokk mennesker i Satans makt. De vedtok at Herren ikke skulle drepes på høytiden, og visste ikke at Herren nettopp skulle bli et påskelam. Med alle politiske hensyn for øye (v. 5) stod de likevel blinde. Men Herren kunne med full visshet si til læresveinene sine at offeret skulle bringes om to dager.

Hvordan det gikk til at Rådet endret beslutningen sin, får vi høre i det følgende. Det var forræderen Judas' tilbud (v. 14–16) som var den ytre anledningen til at det likevel ble så snart. Beretningen vi har her i v. 6–13 om kvinnen som salvet Herren med den kostbare salven, henger sammen med at Judas så raskt inngikk den onde pakten med yppersteprestene. Derfor blir denne hendelsen nevnt først her, selv om den etter Joh 12,1 fant sted seks dager før påske. Ved denne anledningen ble Judas så forbitret at han bestemte seg for å forråde Herren så snart som mulig.

Det står at Jesus oppholdt seg i Simon den spedalskes hus i Betania (v. 6). Men ifølge Joh 12,2 var det Marta som vartet opp. Derfor har noen tenkt seg at Marta hadde vært gift med Simon, som Herren trolig en gang hadde helbredet for spedalskhet (derav tilnavnet). Siden denne Simon ellers ikke nevnes, har

Marta trolig vært enke. At det var hennes hjem og ikke Lasarus', ser også ut til å gå fram av Joh 12,2, der Lasarus nevnes som en av gjestene.

Kvinnen som salvet Herren, var ifølge Joh 12,3 Maria, Lasarus' søster, kvinnen med det ydmyke hjertet og den dype troen (se Luk 10,39 og Joh 11,32). Den «kostbare salven» var ifølge Joh 12,3 en nardussalve. Denne salven ble utvunnet av en plante som vokste på høydedrag og sletter i det nordlige og østlige India og rimeligvis også i Sør-Arabia. Gjennom fønikerne kom salven i handelen også til Israels land.

Nest etter den indiske nardusen ble særlig den syriske nardusen satt høyt. Den ble laget av flere planter i slekt med den første. Det er sikkert den det er tale om her. Den var svært dyr. En liten alabastkrukke med slik ekte salve kostet 300 denarer (Mark 14,5). Maria helte den ikke ut over Herren dråpe for dråpe. Hun knuste alabastkrukken, så hele innholdet ble øst ut over hodet hans (Mark 14,3). Av Joh 12,3 hører vi at hun samtidig salvet Jesu føtter med den.

Det ligger riktignok noe profetisk i denne handlingen, mer enn Maria selv var klar over. For henne var den vel først og fremst en dødssalving, den siste gaven hun kunne gi den elskede Mesteren. Av hans ord hadde hun forstått at det gikk mot døden. Det tyder Herrens ord i v. 12 på: «For da hun helte denne salven ut over mitt legeme, gjorde hun meg i stand til min gravferd.» Men gjennom denne handlingen fikk Israels sanne konge og yppersteprest den salvingen som Israel hadde nektet ham. Slik ble også det ordet i Den hellige skrift oppfylt som talte om hvordan Messias skulle salves (Sal 45).

Men handlingen er også et bilde for hele Guds menighet. For det er nettopp troens vesen – den levende troen som elsker Frelseren – å ville salve Jesus og spre vellukt over hans navn. Vantro navnekristne kaster skitt på Jesu navn ved sitt kjødelige liv. De strever ikke etter å forherlige ham, men Guds barn kan ikke annet.

Bare det da er den «ekte», den «kostbare» kjærlighetssalven du salver din Frelser med! For det finnes også en billig salve, en uekte kjærlighet som likevel sparer på sitt eget. Også vi kan salve Jesu legeme, for menigheten er hans legeme. Hver liten bror og søster i Jesus kan bli en anledning for deg til å vise din kjærlighet til Frelseren. Det du gjorde mot hans minste bror, gjorde du mot ham.

V. 8–9 forteller om læresveinenes harme da de så denne voldsomt kostbare salven bli brukt slik. Og i Joh 12,4 hører vi at det var Judas Iskariot som førte an i denne knurringen.

Ja, denne Judas – hvorfor skulle vel Herren ha ham i apostelflokken sin? Sikkert for at han også skulle prøve den lidelsen som menigheten hans så ofte sukker under: å ha hyklere nær seg. Vi kan forstå at Judas' hjerte måtte forherdes, når han stadig fulgte Jesus og hørte livets ord og likevel ikke ville slippe sin avgud, mammon. Mennesker som går med på den måten, blir tvunget til å bli bitre. Og Judas hadde jo tidligere merket at Herren gjennomskuet ham (Joh 6,70).

Han var bitter i sinnet, og enda mer bitter ble han av dette. Det var både fordi hans gjerrige hjerte straks tenkte på hva han kunne ha berget til seg selv om

salvens pengeverdi var blitt lagt i pungen han bar (Joh 12,6) – Judas er dermed blitt et forbilde på alle senere tiders pengegriske –, og fordi han nå sammen med de andre, som han hadde forledet til å knurre, fikk en irettesettelse av Herren som først og fremst måtte ramme ham selv.

Herrens svar (v. 10–13) lyser fred over Marias gjerning som en «god gjerning» mot Jesus. Det som gjorde denne gjerningen god og skjønn for Herren, var at salven i virkeligheten uttrykte den inderlige kjærligheten Marias hjerte hadde til Frelseren. Ingenting av det som blir gjort i ekte kjærlighet til Herren, er spilt, selv om det som blir ofret til Herren, ofte blir snakket ille om av gjerrige Judas-sjeler eller av trangsynte troende.

Hvor ofte hører vi ikke den dag i dag lignende røster når det blir gitt store gaver til misjonen, til åndelige formål som tar sikte på sjelers frelse! Da murrer verdens mennesker så ofte over det og roper at det kunne vært brukt mye bedre til hjelp for de fattige.

Vi har et slående eksempel på det i det ropet sosialdemokratene stadig stemmer i hver gang det bygges en ny kirke i hovedstaden vår. Da lyder det igjen, det gamle Judas-ropet: «Hva skal denne sløsingen tjene til? Nei, hjelp de fattige, bygg sykehus og så videre!» Og likevel er omsorgen for de fattige hos slike som murrer, ofte like forferdelig liten som den var hos Judas.

Herrens svar gikk ut på at de fattige hadde de alltid hos seg, så de kunne gjøre vel mot dem, men ham skulle de snart ikke lenger ha synlig blant seg (v. 11). For en saktmodighet i Herrens svar! Hjertet hans glemte ikke de fattige, men han peker på at det også finnes andre grunner til å ofre, og de er på ingen måte ringere. I denne sammenhengen må vi også tenke på de pengene som brukes til hellig pryd, for eksempel i kirkene våre. Så sant det er kjærlighetens lengsel etter å forherlige Jesu navn som ligger bak, får også dette hensynet sin rett gjennom dette ordet fra Herren.

I v. 13 setter Herren liksom et minnesmerke over denne kjærlighetsgjerningen til Maria, et minnesmerke som skulle ses over hele verden. Og det er blitt oppfylt ved at hennes kjærlighetsgjerning er fortalt i evangelieberetningen vår.

Rasende og forbitret legger Judas nå planen, ledet av Satan: Han vil straks gå til yppersteprestene og selge sin Frelser til dem (v. 14–16). «Hva vil dere gi meg?» – et fryktelig spørsmål! Men han er ikke den siste som har solgt Jesus for penger. Det gjør hver den som setter mammon høyere enn frelsen i Kristi blod.

«Tretti sølvpenger» – en foraktelig pris, det samme som ble gitt i bot for en trell (2 Mos 21,32). Rådet ville vise sin dype forakt for Herren med det. Men samtidig kom det uten å vite det til å oppfylle profetien i Sak 11,12 og ble dermed selv et ufrivillig vitne om Jesus som den forutsagte gode hyrde.

97. Forberedelsen av påskemåltidet og Herrens ord om forræderen (26,17–25)

Tidlig skjærtorsdag spurte læresveinene seg imellom hvordan det denne gangen skulle bli med påskemåltidet. Da sendte Herren to av læresveinene sine, Peter og Johannes (se Luk 22,8), inn til Jerusalem for å gjøre i stand til påskemåltidet.

Herren nevner ikke navnet på mannen som måltidet skulle holdes hos. Men som vi hører hos Markus (kap. 14) og Lukas (kap. 22), ga han læresveinene sine en underlig anvisning. De skulle møte en mann som bar en vannkrukke. Der han gikk inn, skulle de også gå inn og hilse husbonden fra Mesteren med det betegnende ordet: «Min tid er nær. Hos deg vil jeg holde påskemåltid sammen med disiplene mine.» Så skulle han vise dem «et stort rom ovenpå, ferdig og fullt utstyrt» (Mark 14,15). Og læresveinene gjorde som han sa (v. 17–19).

Skjærtorsdag (14. nisan etter jødisk tidsregning) ble kalt «den første dagen av de usyrede brøds høytid», men hørte egentlig ikke med til høytidsdagene. Høytiden varte nemlig fra 15. til 21. nisan. Men allerede om morgenen 14. nisan fjernet en all surdeig fra husene, for i påsken skulle det etter lovens bestemmelser bare spises usyret brød (se 2 Mos 12,15). Derfor ble denne torsdagen regnet med til høytiden og talt som dens første dag.

Matteus nevner ikke dette tegnet med vannbæreren, men sammenfatter det i uttrykket «en mann». Denne mannen har, i likhet med husbonden i Betfage som overlot eselhoppen og folet til Herren, fått navnet «den stille husbonde». Disse to står som forbilder på de mange som står unevnt og ukjent i historien, men hvis navn sikkert står skrevet i himmelens bok. De var blant dem Mesteren kunne stole på, som var rede bare de fikk et ord fra ham.

Noen har tenkt at det var Nikodemus Herren sendte bud til her. Det var i hvert fall en mann av høyere stand, siden han hadde et så stort rom stående klart. Det kan godt ha vært Nikodemus eller Josef fra Arimatea. Det krevde mot å huse Mesteren etter at jødenes råd hadde erklært ham fredløs. Men Nikodemus og Josef viste jo dagen etter at de hadde tatt sitt valg og ikke skammet seg over det.

Noen har ment at grunnen til at Herren ikke nevnte navnet på denne vennen, var at Judas ikke skulle få vite for tidlig hvor Jesus ville samles med læresveinene, for at forræderiet ikke skulle skje før den fastsatte tiden. Det kan være. Men på den andre siden ser det ikke ut til at Herren behøvde å gjøre det av den grunn. Guds hånd var sikkert sterk nok til å hindre Judas fram til den timen Gud hadde bestemt, også uten dette.

Forberedelsen av påskemåltidet bestod i å slakte lammet, noe som skjedde i templet mellom klokken tre og seks torsdag ettermiddag. Deretter skulle det tilberedes, og en måtte skaffe det usyrede brødet og det andre som trengtes.

Mot kvelden gikk Herren så inn i byen. Han hadde altså tilbrakt onsdagen og det meste av torsdagen i stillhet i Betania. Disse dagene hadde han viet til hvile og bønn før han gikk inn i den største kampen som kan nevnes med menneskelepper.

I v. 20–25 har vi Herrens ord om ham som skulle forråde ham, og læresveinenes spørsmål om det. Men av Joh 13 hører vi at noe gikk forut som Matteus ikke nevner.

I Østen var det skikk at føttene ble vasket før en satte seg til bords. Det hadde sin grunn i fottøyet der, sandalene, som ikke kunne holde støvet borte fra foten. Verten pleide å sette fram vann til gjestene for dette, og noen ganger lot han vel også tjeneren sin vaske føttene deres. Etter Joh 13,4 har alt som trengtes til fotvaskingen, vært til stede i denne salen. Men husherren selv var tydeligvis ikke til stede. Han holdt påske i sin egen familiekrets.

Hvem som hadde vasket Jesu føtter, vet vi ikke – kanskje Peter, eller han har gjort det selv. Men i Joh 13 hører vi hvordan Jesus så reiste seg og gjorde denne tjenergjerningen for læresveinene sine for å gi dem et eksempel på ydmykhet. Som vi hører i Luk 22,24, hadde det nemlig samme kveld igjen vært noe av den ulykkelige rangstriden mellom læresveinene. I Østen lå en til bords på puter, støttet på venstre arm. Vi vet at Johannes lå nærmest Jesus, og kanskje har Judas vært Herrens nabo på den andre siden (se v. 23).

Vi forstår læresveinenes sorg da Herren sa at en av dem skulle forråde ham. De kunne ikke forstå det. De «så på hverandre» (Joh 13,22) og «begynte å si til ham: Det er vel ikke meg, Herre?» Herren nevnte ikke navnet. Men han betegnet ham likevel som en av sine bordfeller, med tanke på ordet i Sal 41,10: «… han som åt mitt brød, har løftet opp sin hæl imot meg.»

Av Joh 13 hører vi at Johannes, etter oppfordring fra Simon Peter, spurte Herren nærmere, og at Herren da sa: «Det er ham som jeg gir det brødstykket jeg nå dypper.» Så dyppet han stykket og ga det til Judas Iskariot.

Judas hadde da frekkhet nok til selv å spørre (v. 25): «Det er vel ikke meg, rabbi?» Herren svarte ham bare: «Du sa det.» Av Joh 13,27 hører vi at Herren la til: «Det du gjør, gjør det snart!» Videre hører vi i Joh 13,29 at læresveinene ikke forstod Herrens ord til Judas. De trodde Herren tenkte på noen innkjøp som skulle gjøres, eller på gaver til de fattige.

Herrens ord her i v. 24 om Judas gir intet håp for denne sjelens framtid. Det stempler ham som «fortapelsens sønn», slik Herren også senere sa det

(Joh 17,12). Riktignok var det bestemt i Guds råd at Kristus skulle lide. Men de enkelte som selv av ondskap tok del i saken, fikk sitt fryktelige ansvar over seg.

Et forferdelig alvorlig ord: «Det hadde vært godt for det mennesket om han aldri var født.» Men det kommer til å gjelde om hver den som går fortapt. I Joh 13,27 står det at Satan for inn i Judas da Herren ga ham stykket, og at Judas straks gikk ut for å hevne seg på Jesus. Nå var det Satan selv som raste, tenkte og handlet i Judas.

Etter beretningene hos Matteus og Markus virker det helt tydelig at Judas var gått før Herren innstiftet den hellige nattverd. Johannes forteller ikke om innstiftelsen av nattverden. Lukas var jo ikke øyenvitne den kvelden. Han kan forstås slik at Judas var til stede, men i denne beretningen ser han ikke ut til å ha lagt noen særlig vekt på rekkefølgen av hendelsene. Derfor må vi tenke oss at nattverden ble innstiftet etter at forræderen var gått.

Riktignok har de fleste kirkefedrene og de lutherske fortolkerne ment at Judas var til stede, som et eksempel på de mange som opp gjennom tidene har gått uverdig til alters. Men vi kan vanskelig tenke oss at Herren sa, slik ordet lyder i v. 27: «Drikk av det alle,» om Judas var til stede. Og hvordan skulle kirken da ha rett til å stenge de åpenbare synderne ute fra Herrens bord, hvis Jesus hadde latt en Judas ta del?

Herren ser ut til å ha holdt denne første nattverden med det Israel som var blitt ham en ærlig brud. Det gir oss vitnesbyrdet om at nattverden bare er for Herrens sanne venner.

Det utelukker jo ikke at vi kortsynte mennesker, som ikke kan se inn i hjertene, ofte kommer til å ta vantro mennesker til alters. Men så sant det med Judas skjedde før nattverden, kan Herrens ord om at en av dem skulle forråde ham, ses som en slags skriftetale til selvprøvelse. Der får vi anvisning på hvordan vi skal arbeide for å få Herrens nattverdbord renset: på Ordets vei, den åndelige veien, først og fremst. Allerede ved fotvaskingen hadde Herren sagt: «Også dere er rene, men ikke alle» (Joh 13,10).

Og blir bare skillet satt klart av Herrens tjenere både i den alminnelige forkynnelsen og i skriftemålet, skal det nok vise seg at nattverdbordet blir renset mer og mer. Likevel kan vi aldri her på jorden garantere et fullstendig rent nattverdbord. Det er svermeri å kreve det, og det ville forutsette at vi uten å ta feil kunne se helt til bunns i alle menneskehjerter.

98. Nattverdens innstiftelse (26,26–29)

Vi kommer nå til den store overgangen fra den gamle pakt til den nye. Etter å ha holdt det jødiske påskemåltidet gikk Herren over til å innstifte nattverdens hellige sakrament.

Det jødiske påskemåltidet ble holdt slik: Husfaren tok først et beger vin, ba en kort takkebønn, drakk selv av det og lot det gå rundt til bordfellene. Etter at de hadde spist noen bitre urter, fortalte han om den første påsken i Egypt. Så sang de Salme 113 og 114 (den første delen av påskelovsangen, Sal 113–118) og drakk det andre begeret vin.

Nå begynte selve måltidet ved at husfaren brøt usyret brød (bakt i tynne kaker) og delte det ut. Brødet ble dyppet i en saus av eddik og forskjellige frukter. Deretter spiste de det stekte påskelammet. Så ble det igjen delt ut usyret brød, og et tredje beger vin gikk rundt. Til slutt stemte de i den siste delen av lovsangen og avsluttet måltidet med et fjerde beger.

Det må ha vært en underlig stund da de sang de gamle salmene, særlig Salme 118, som jo inneholder en profeti om Kristus, den ventede Frelseren.

Det er altså i sammenheng med dette måltidet, etter at påskelammet var spist, at Herren tar brødet, takker og bryter det, gir disiplene det og sier: «Ta, et! Dette er mitt legeme» (v. 26). Og likeså begeret, med de store ordene: «Dette er mitt blod, den nye pakts blod» (v. 28).

Men hos Lukas står det at han tok dette sakramentets beger «etter aftensmåltidet» (Luk 22,20). Det understreker at det ikke var «velsignelsens beger», som det jødiske påskemåltidet sluttet med. Det var et nytt måltid Herren innstiftet her, og det skulle avløse det gamle for den nye pakts folk. Her ser vi altså enden og avslutningen på Jesu fellesskap med Det gamle testamentes folk, ført direkte over til den nye pakts bord.

Innstiftelsesordene har vi fire ganger i Den hellige skrift: hos Matteus, Markus og Lukas og hos Paulus i 1 Kor 11. Etter ånden lyder de likt, selv om de etter bokstaven er litt forskjellige i formen. Slik har Herren villet at det skulle være. Vi har ikke å gjøre med avskrifter her, men med noe levende som er frambrakt ved Guds Ånd.

I Luthers lille katekisme er innstiftelsesordene arbeidet sammen fra de fire beretningene. Vi vil her vise hvilke deler som finnes i hver av disse evangeliske beretningene:

Vår Herre Jesus Kristus, i den natt da han ble forrådt (1 Kor 11), tok han brødet, takket og brøt det (alle fire), gav sine disipler det (Markus og Lukas: «gav dem»; bare Matteus har ordet «disiplene») og sa: Ta, et (Matteus, Markus og 1 Kor 11). Dette er mitt legeme (alle fire), som gis for dere (Lukas – Paulus har: «som brytes for dere», med tanke på Herrens voldsomme død).[1] Gjør dette til minne om meg! (1 Kor 11 og Lukas).

Likeså tok han også begeret etter aftensmåltidet (Lukas og 1 Kor 11), takket, gav dem og sa (Matteus og Markus): Drikk alle av det! (Matteus – hos Markus: «og de drakk alle av det»). Dette begeret er den nye pakt i mitt blod (1 Kor 11 og Lukas – Matteus og Markus: «dette er mitt blod, den nye pakts blod»), som utgytes for dere (Lukas – hos Matteus og Markus: «for mange») til syndenes forlatelse (Matteus). Gjør dette, så ofte som dere drikker det, til minne om meg (1 Kor 11).

Ordene «Gjør dette til minne om meg» står bare hos Paulus (og én gang hos Lukas), ikke hos Matteus og Markus. Grunnen må sikkert være forskjellen mellom innstiftelsesordene og utdelingsordene ved sakramentet. Vår kirke bruker ikke disse ordene ved utdelingen, men bare ved innstiftelsen. Slik har sikkert også Herren sagt dem den første kvelden før selve utdelingen, men ikke under den. Ellers ville de to første evangelistene sikkert ha tatt dem med.

Med disse ordene, «Gjør dette til minne om meg», er skrittet tatt bort fra jødenes påske, som var til minne om påskelammet i Egypt, og over til vår hellige nattverd, som er til minne om Herrens legeme og blod, gitt for oss. Og «Dette er mitt legeme, dette er mitt blod» sier like bestemt at det som minnes, er levende til stede.

Kjent er Luthers samtale med Zwingli og Økolampadius i Marburg. De ville ha ham til å godta deres forstandssyn: «det betyr». Men Luther hadde skrevet disse to ordene med kritt på bordet: «det er» (på gresk: *estin*). Og dette ordet holdt ham i det rette sporet.

Hvordan det skjer, det vet jeg ei,
her har han ikke vist meg vei;
min sans så høyt seg ei tør sno,
det er meg nok hans ord å tro.

«I, med og under» brødet og vinen, som Luther sier – nærmere kan vi ikke komme det med vår forståelse i troen. Katolikkene går som kjent til den andre siden og hevder at brødet blir forvandlet til kjøtt og vinen til blod. Men det står ikke: «Dette er blitt til», men «dette er». Altså er både brødet og Herrens legeme, vinen og hans blod til stede.

Katolikkenes falske forklaring har båret den onde frukten at de har tatt begeret fra legfolket, stikk imot Herrens ord her (v. 27). Ut fra sin forklaring hevder de at når brødet er blitt forvandlet til kjøtt, er det også blod i kjøttet.

[1] NB: «som er for dere» (1 Kor 11,24).

Men siden vinen likevel skal drikkes, drikker presten for menigheten. Den katolske kirken har jo dessuten den falske læren om messeofferet. Den tar ordene «brytes» (1 Kor 11,24) og «utgytes» som bevis for at Kristi offer blir gjentatt hver gang det holdes nattverd.

Noen har sagt at ingen av disiplene som satt til bords, kunne ha forstått ordene bokstavelig, siden Jesus satt lyslevende for øynene deres. Videre har de sagt at Herrens legeme jo ennå ikke var «brutt» og hans blod ennå ikke «utgytt» i øyeblikket for den første nattverden. Til dette må vi for det første svare: Disiplenes forståelse der og da var aldri målestokken for Herren. Den Hellige Ånd skulle siden veilede dem til full forståelse, ikke bare av dette, men også av så mye annet Herren hadde sagt.

Og når det gjelder det andre, må vi si med Luther: «Herren har sagt: Det er mitt legeme og blod, og jeg vet at han kan det han sier, så det er meg nok.» Men vi må også huske at forklarelsens krefter lå skjult i Frelserens legeme, slik det ble åpenbart på forklarelsens berg. Og Guds Sønn var herre over sitt legeme.

Spør vi ut fra teksten om nattverdens velsignelse, svarer ordet her for det første (sammenholdt med 1 Kor 11) at nattverden er gitt oss til minne om hvor dyrt det kostet Herren å kjøpe oss fri fra syndens og djevelens makt. Det legemet og blodet han rekker oss, er jo hans liv, gitt for oss. Det styrker troen på at frelsen er virkelig, og at syndenes forlatelse er sann. Den røde vinen som ble brukt ved påskemåltidet, er et bilde på det utgytte blodet, og brødet som blir brutt, på hans legeme, brutt for oss.

Når det står i v. 28: «utgytes for mange», kan vi vise til Matt 20,28. «Mange» betegner her alle, fordi de er en tallløs mengde. Det må også legges til at det ikke står her at vi får syndenes forlatelse i nattverden. Det står bare at vi får det legemet og blodet som er gitt til syndenes forlatelse. Med det er selvfølgelig stadfestelsen av syndsforlatelsen gitt. Selve meddelelsen av syndsforlatelsen er knyttet til dåpen.[2]

For det andre betegner brødet og vinen, som er uttrykk for den jordiske næringen, nattverden som næring for det evige livet.

For det tredje peker ordet «Drikk alle av det» på at nattverden vil styrke det inderlige fellesskapet mellom alle Herrens disipler. Apostelen Paulus uttrykker det i det vakre ordet: «Fordi det er ett brød, er vi ett legeme enda vi er mange. For vi har alle del i det ene brødet» (1 Kor 10,17).

Og endelig peker Herrens ord i v. 29 om det nye begeret i Farens rike framover og styrker håpet. Nattverdbordet her er et forbilde på nattverdbordet der hjemme. Slik sa en døende troende mann til hustruen sin: «Husk på: Neste gang du går til alters, sitter vi likevel ved det samme bordet. Jeg sitter bare ved den øverste enden, den som når inn i Guds himmel.»

Nattverden er som Frelserens testamente. I det har han testamentert sin menighet seg selv, sitt eget liv, sitt legeme og blod, gitt i døden for oss. Og summen av nattverdens nåde blir da, som apostelen vitner: samfunn med Kristi blod, samfunn med Kristi legeme.

[2] Luthers lille katekisme lærer at «syndenes forlatelse, liv og salighet» blir gitt oss i sakramentet ved ordene «gitt for dere» og «utgytt for dere til syndenes forlatelse».

99. Jesus i Getsemane (26,30–46)

«Og da de hadde sunget lovsangen» (v. 30) – trolig Salme 136 («Pris Herren, for han er god, hans miskunnhet varer til evig tid») – gikk de ut til Oljeberget. Det har vært ved midnattstid. Herren hadde jo, som vi hører i Johannesevangeliet, talt mye med disiplene sine ennå og til slutt bedt den yppersteprestelige bønnen (Joh 14–17).

Jødene pleide å tilbringe påskenatten i Jerusalem. Herren gikk heller ikke til Betania, men bare ut til en gård som het Getsemane (v. 36). Den lå ved den vestlige foten av Oljeberget og hørte til Jerusalems område. Han gikk over bekken Kedron (Joh 18,1), samme vei som David en gang gikk da han flyktet for Absalom (2 Sam 15,23).

V. 31–32: Herren trekker fram ordet fra Sak 13,7 om sverdet som skulle slå hyrden, mens fårene skulle spres. Nå stod oppfyllelsen av det for døren. Slutten av Sak 13,7, den herlige trøsten «Og jeg vil igjen ta meg av de små», nevner ikke Herren med profetens ord. Men den ligger i det han føyer til i v. 32: «Men etter at jeg er blitt reist opp, skal jeg gå i forveien for dere til Galilea.»

V. 33–35: Herren sa at de alle skulle ta anstøt av ham denne natten og bli «spredt», som profetien lød. Det fikk Peter til å forsikre høytidelig at selv om alle de andre tok anstøt, ville han aldri gjøre det. Herren svarer bare på dette dristige ordet ved å forkynne ham det dype fallet som ventet ham (v. 34). Men Peter fortsatte å si Herren imot.

I disse ordene fra Peter ser vi nok en vilje til å være Herren tro, men dessverre også en selvsikkerhet som grenset til hovmod. Når Herren to ganger hadde sagt det, burde Peter heller ha tidd og ydmykt prøvd seg selv. Men han sier sin Mester imot. Det samme gjorde også de andre disiplene, men ikke på den selvsikre måten som Peter. Peter trengte å bli siktet (Luk 22,31). Han var kommet altfor høyt opp i sine egne tanker.

Det er et farlig sted å stå når et Guds barn sier: «Den eller den synden kunne jeg aldri falle i.» Da er fallet nær. Langt bedre står den som bekjenner: «I hvilken som helst synd kunne jeg falle hvis ikke Herren holdt meg fast», og som ber: «Herre, pass du på meg!» Ifølge Luk 22 og Joh 13 hadde Herren hatt denne samtalen med Peter allerede i salen. Ordene er nok falt da de gikk derfra.

Av Joh 18 hører vi at det ved gården Getsemane (navnet betyr oljepressen) var «en hage» der Jesus ofte samlet seg med disiplene sine. Nå er navnet Getsemane kjent overalt der Kristi navn er kjent. Det hviler en hellig alvorsklang over

navnet, som om det lød derfra: «Dra dine sko av føttene! For det stedet du står på, er hellig grunn» (2 Mos 3,5). For dette stedet har vært vitne til den største kampen som er utkjempet på vår jord.

De åtte disiplene lot han bli ved inngangen til hagen. Men sine tre beste venner, Peter og de to Sebedeus-sønnene, tok han med seg lenger inn i hagen der han ville be (v. 36–37). Legg merke til kjærligheten i at han også tok Peter med! Herren lot seg ikke holde tilbake av at Peter i øyeblikket var noe selvsikker. Han forstår sine små venner også i deres dårlige tider og ser på hjertets vilje. Her får vi enda et innblikk i vår Frelsers hjerte, dette forstående, medlidende hjertet som ikke knuser et knekket siv eller slokker en rykende veke.

Vi ser vår Frelser som det sanne mennesket også i dette at han kjente behov for hjelp fra venner. Det er sagt med rette: «En venn er et menneske som en gjerne vil ha hos seg i sitt livs aller lykkeligste og i sitt livs aller alvorligste øyeblikk.»

Men hvor sørgelig lite var ikke disse vennene for ham i den stunden! Trass i at han ba dem om det (v. 38), og trass i at han advarte dem (v. 40–41), var de «ikke i stand til å våke én time» med ham. Ånden var nok villig, men kjødet – den lammede menneskenaturen – skrøpelig. Særlig den natten, da mørkets krefter omringet Mesteren, har også disiplene hans kjent det sløvende trykket, og derfor falt de sammen. Også dette hørte med til Frelserens lidelsesbeger.

Men nå begynner en sjelekamp, en redsel og angst som vi aldri verken før eller siden ser slik i vår Frelsers sjel. «Sorg og angst kom over ham.» Hans sjel ble «bedrøvet inntil døden» (v. 37–38).

Hvordan skal denne sjelekampen, denne usigelige redselen, forklares? Antydninger finner vi i Luk 12,50 («Men en dåp har jeg å døpes med, og hvor jeg gruer til den er fullført!») og i Joh 12,27 («Nå er min sjel forferdet! Og hva skal jeg si? Far, frels meg fra denne time! Men nei, derfor er jeg jo kommet til denne time»). Men her møter vi en sjeleangst så overveldet av gru og så forferdelig at det til og med fulgte et underlig legemlig fenomen med: «Svetten hans ble som bloddråper» (Luk 22,44). Det er legen Lukas som forteller dette.

Noen har tatt anstøt av denne sjeleangsten. De har minnet om den sjeleroen en hedning som Sokrates drakk giftbegeret sitt med. De har pekt på den dødsforakten så mange helt vantro mennesker har gått døden i møte med. Men til det må det sies at en slik dødsforakt svært ofte bare er selvbedrag. Den vitner om hvordan den naturlige følelsen er blitt sløvet og drept i det falne mennesket.

Vår Frelser var sant menneske, lik oss i alle ting, bare uten synd. Hjertet hans var fullt av varmt, rikt liv. Han kunne gråte med dem som gråt, og føle med vennene sine. Det hører med til den sanne menneskenaturen – la oss ikke glemme det. Nettopp derfor er han blitt en så fullkommen trøster for alle som lider. «For ved at han selv har lidd og er blitt fristet, kan han komme dem til hjelp som blir fristet» (Hebr 2,18).

Når troende mennesker står overfor dødens smerte, er det tre trinn å legge merke til, som en Guds mann (Ahlfeld) sier. Først ser en lidelsen på avstand. Da kan troen ennå være helt båret av seierstanker, for naturen, det legemlige livet, taler ennå ikke riktig med.

Men uværet kommer nærmere og trenger først inn i det indre mennesket. Der inne står kampen først. Kjøtt og blod krever sin rett, og den naturlige kjærligheten til livet og til de menneskene vi ble knyttet til, taler høyt i hjertet. Men når denne kampen først er utkjempet, blir ikke det tredje trinnet, selve den ytre, legemlige lidelsen, det tyngste, hvor bitter den enn kan være. Derfor var også Getsemane tyngre enn Golgata, så langt vi er i stand til å se det.

Men mange martyrer gikk jo smilende inn i døden! Ja, men det var fordi Jesus først hadde vært i Getsemane og hengt på korset for dem. For begeret Herren taler om her i Getsemane, var ikke i første rekke den forferdelige ytre lidelsen som ventet ham. Det var ikke korsets nagler, ikke fiendenes slag og spott, ikke den ene disippelens forræderi og den andres fornektelse, ikke djevelen selv med alt sitt raseri – alt dette hadde Herren jo stått overfor før.

Nei, hva begeret var, hører vi av Herrens ord på korset: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» Det var dette at han som «ikke visste av synd», nå ble gjort «til synd for oss» (2 Kor 5,21). Han ble nå, som det med rette er sagt, «sett på av Gud som den eneste synderen i verden».

Fra alle kanter, fra alle tider og fra alle slekter samlet syndenes og misgjerningenes svarte skyer seg over ham. Han ble sett på som den som hadde gjort alt dette. Den fulle forbannelsen over hele verdens synd, dette havet av sjelekval, så dypt at ingen menneskelig tanke kan lodde det, veltet nå sine svarte, brusende bølger mot Frelserens sjel.

Syndens fulle forbannelse – det er å være forlatt av Guds kjærlighet, bare kjenne Guds fortærende vrede og være alene med djevelen og alle de mørke åndene. Han som fra evighet hadde levd i det uutgrunnelige kjærlighetsfellesskapet med Faderen, skulle nå snart bare kjenne gløden av Guds hellige vrede brenne over seg. Og han, den hellige og rene, som djevelen ikke hadde noen del i, skulle nå gis over under «mørkets makt» (Luk 22,53: «Men dette er deres time og mørkets makt»).

Bare de fortapte i helvete kommer til å forstå hva Frelseren led i sin sjel – selv om vi ikke må glemme forskjellen mellom det sinnet Frelseren led med, og det sinnet de fortapte lider med.

I Hebr 5 tales det om Herrens yppersteprestelige gjerning, hvordan han ofret seg. Det pekes der på sjelekampen i Getsemane, og det sies om Kristus: «Enda han var Sønn, lærte han lydighet av det han led» (Hebr 5,8). Dette ordet peker på at han gjennom sjelekamp ble øvd i den lydigheten mot den himmelske Faderen som alltid bodde i Frelserens hjerte. Vi forstår det rett når vi ser på den tredoble bønnen her i Getsemane.

Da han ber første gang (v. 39), sier han: «Far! Er det mulig, så la dette begeret gå meg forbi! Men ikke som jeg vil, bare som du vil.» I denne bønnen merker vi den dype, motstrebende gruen som den hellige Frelsernaturen kjente overfor dette, å bli slengt bort fra Guds åsyn som en forbannelse.

Vi ser alvoret i valget fra Herrens side. Det var sant, det han hadde sagt om sitt liv: «Ingen tar det fra meg, men jeg setter det til av meg selv» (Joh 10,18). På den ene siden stod dette havet av menneskesjeler som for evig måtte bli under

forbannelsen hvis han ikke drakk dette begeret. På den andre siden stod det forferdelige å bli forlatt av Guds kjærlighet, ja, å bli forbannet av Gud (Gal 3,13).

I Frelserens bønn denne første gangen vender han seg til Faderen, og den dype tanken i den må være denne: Er det mulig at disse menneskene kan frelses på en annen måte, uten at dette forferdelige nødvendigvis må skje, så la dette begeret gå meg forbi. Herren hadde ofte før talt om lidelsens beger som ventet ham. Men her ser vi ham som det sanne mennesket, som en som kjemper i anfektelsens mørke, og det som en som synden selv var fremmed for. Det var andres synder som nå hvilte på ham.

Hvert Guds barn som har kjent sjelekamp, forstår at det i den dype nøden kan sies på barnlig vis, uten at lydigheten blir krenket: Er det mulig, så la meg slippe.

At lydigheten var der, kjennes på det Herren føyer til: «Men ikke som jeg vil, bare som du vil.» Hos Lukas blir det fortalt at det etter denne bønnen kom en engel fra himmelen og styrket ham. Vi minnes Herrens ord i Joh 10,17: «Derfor elsker Faderen meg, fordi jeg setter mitt liv til.» Sønnens lydighet var den himmelske Faderens glede. Men samtidig – hvem kommer ikke til å tenke på Abrahams gang opp på Moria-berget? Forkynner Getsemane for oss om Jesu usigelige kjærlighet til syndere, så forkynner det sannelig også om Gud Faders kjærlighet, som gav Sønnen for vår skyld til jammer, ve og nød.

Da Frelseren ber andre gang (v. 42), er det et framskritt i bønnen hans. Han ber ikke lenger på samme måte som før. Bønnen hans består mer i at han senker seg ned i Faderens vilje og søker styrke i den. På samme måte ber han tredje gang (v. 44). Faderen hadde gitt ham svaret på hans første bønn: Nei, verden kunne ikke bli forløst, og synden kunne ikke bli sonet uten dette offeret. Det var ikke mulig, derfor: Skje din vilje!

I alle tre bønnene bøyer Jesus seg under Faderens vilje. Men i den andre bøyer han seg dypere enn i den første, og i den tredje sikkert enda mer stille enn i den andre. Nå hadde han lagt seg selv som det hellige og lytefrie offerlammet for folkets synder på Guds alter. Fra nå av er kampen utkjempet i hans indre. Herfra går han skritt for skritt på lidelsens vei med den samme dype, guddommelige freden i sjelen som alltid før.

Alle tre gangene fant han disiplene sine sovende. Det er som om det roper til oss: Jesus alene har fullført kampen. Det minner om ordet hos Jes 63,5: «Jeg så meg om, men det var ingen som hjalp.»

Lammet, kun Lammet, dets vunder og sår
æren og prisen i evighet får.

100. Forræderkysset. Jesus blir grepet (26,47–56)

«Stå opp, la oss gå. Se, han er nær som forråder meg.» Med disse ordene sluttet forrige avsnitt, som et vitnesbyrd om at Herren gav seg selv frivillig. Han gikk selv lidelsen sin i møte. Nå blir det fortalt (v. 47) hvordan de i samme stund som Herren sa disse ordene, så en stor flokk komme, sterkt væpnet. Med dem var Judas, «en av de tolv», som han kalles med vemodig tanke på det som var blitt betrodd ham.

Av Joh 18 hører vi at det var «vaktstyrken», det vil si en avdeling romerske soldater, i tillegg til yppersteprestenes tjenere (tempelvakten) og noen av fariseernes egne tjenere. Av Luk 22,52 hører vi at også noen av yppersteprestene og de eldste hadde fulgt med derut. Det var en mektig flokk for å fange den ene mannen. Men fiendene hadde en klar fornemmelse av at det i denne mannen var en kraft som var uhyggelig for dem, fordi de ikke ville forstå den som en kraft fra Gud.

Overfor Pilatus har fiendene sikkert framstilt Jesus som et svært farlig menneske, en opprører mot keiseren. Slik lyktes de i å få den romerske vakten med så sent på natten. Judas hadde nok forlatt nattverdsalen ved nitiden, og da har Jesus vel blitt grepet noe over midnatt. Pilatus, den romerske landshøvdingen, har trolig snakket med hustruen sin om kvelden om det som skulle skje. Vi hører jo i Matt 27,19 hvordan hun hadde vært svært opptatt av Jesu sak i en drøm.

Og så forråder Judas Menneskesønnen med et kyss, en djevelsk forbindelse av disippelens kyss og forræderens tegn. For et dyp av forherdelse (v. 48–49)! Men hver tvesinnet navnekristen som hykler gudsfrykt midt i vennskapet med verden, går i Judas' spor.

Som motsetning til dette ser vi Herrens vemodige, stille mildhet. Uttrykket «venn» (v. 50) betyr i grunnspråket nærmest det vi ville kalle «kamerat». I alle fall viser det at Frelserens sinn var fritt for all bitterhet. Av Luk 22,48 hører vi at Herren føyde til: «Judas, forråder du Menneskesønnen med et kyss?» Hvilken ufattelig langmodighet, å refse en forræder med mildhet! Men det ordet og Frelserens blikk vil brenne i Judas' hjerte i evighet.

Av Joh 18 hører vi hvordan Jesus gikk rett mot flokken, spurte dem hvem de lette etter, og to ganger sa om seg selv at han var den de lette etter. Han vernet

disiplene sine ved å føye til: «Er det da meg dere leter etter, så la disse gå!» Først styrtet flokken skrekkslagen til jorden over hverandre da de så Frelseren. Men til slutt tok de seg sammen og grep Jesus.

De «bandt ham», står det i Joh 18,12. For et underlig syn! Han som kom for å løse menneskeslekten fra Satans bånd, står nå selv bundet av de samme menneskene. Men nettopp derfor lot han seg binde, for at vi skulle bli fri.

Da Johan Huss skulle brennes i Konstanz i året 1415 og bøddelen la en jernlenke om halsen hans, ropte han: «O Herre Jesus, min Frelser og Gjenløser, du er også blitt bundet med tunge lenker. Derfor vil jeg så gjerne bære denne jernlenken for ditt navns og evangeliets skyld.»

Fra v. 51–54 hører vi om Peters kjødelige nidkjærhet. Med den søkte han å innfri ordet sitt (v. 35) om at han aldri skulle fornekte Herren. Verken Matteus, Markus eller Lukas nevner navnet hans, bare Johannes gjør det. Da Johannes skrev evangeliet sitt, var Simon Peter vel allerede gått hjem til seiersskaren der oppe. Herren viser ham (v. 53) at hvis han hadde villet bruke ytre vern, trengte han ikke hjelp fra apostlene sine. Han kunne i et nå ha skaffet seg tallløse englehærer (en legion bestod av omkring 6000 mann – tolvtallet peker vel på de tolv apostlene).

Men ved denne anledningen talte Herren et ord som til alle tider står som en påminnelse til Guds menighet om aldri å bruke uåndelige våpen i kampen for Kristi sak. Ofte har Guds barn falt i kjødelig nidkjærhet. Vi trenger ikke engang å se på hvordan folkeslag er blitt truet til å la seg døpe ved at sverdet ble svingt over hodet på dem. I det daglige livet, i vitnesbyrdet overfor verden, faller Guds barn ofte i å gå heftig løs på motstanderne. Da oppnår de ikke annet enn, åndelig talt, å hogge øret av dem, så de blir helt forbitret og slett ikke vil høre mer.

Herrens ord «For alle som griper til sverd, skal falle for sverd» sikter til all egenmektig, voldsom framferd, ikke til at øvrigheten bruker sverdet med rette (Rom 13,4). Ordet peker tilbake på 1 Mos 9,6: «Den som utøser menneskets blod, hans blod skal bli utøst av mennesker.»

Lukas (legen) forteller hvordan Herren helbredet Malkus' øre igjen. Han gjorde altså en barmhjertighetsgjerning for øynene på fiendene sine og mot en av sine fiender, men også mot sin disippel som hadde forfeilet seg. Det er sannelig en stor barmhjertighet Herren viser når han den dag i dag leger den skaden vi, hans disipler, ofte kommer til å gjøre i misforstått iver. Men slik gjør han så ofte i sin langmodighet: Han ikke bare tilgir, men utsletter også følgene av fallene våre.

Legg merke til det Herren fører fram i v. 54 som en annen grunn til ikke å sette seg imot fiendenes vold: «Men hvordan skulle da Skriftene bli oppfylt, at så må skje?» Herren knytter stadig sin person og sin gjerning uløselig til Det gamle testamentes skrifter. Det er et mektig vitnesbyrd mot det en så ofte hører fra de moderne bibelstormerne. De hevder at de tror på Frelseren, samtidig som de undergraver Den hellige skrifts autoritet, særlig Det gamle testamente, som Jesus stadig viser til.

Det gjør Herren ikke bare overfor Peter, men også overfor flokken som grep ham (v. 55–56). Herren vil vise disse menneskene at de ikke måtte tilskrive sine

«sverd og stokker» at de nå fikk ham i sin makt. Dem kunne de jo mye heller ha brukt mot ham før, da han satt rett foran dem og lærte i templet. Nei, «alt dette» skjedde etter Guds fastsatte råd, slik det var forutsagt om hans lidelse i «profetenes skrifter».

Slutten av v. 56 viser oss at Herrens profetiske ord (v. 31) ble oppfylt: Disiplene ble grepet av redsel og flyktet. I Mark 14 blir det fortalt om en ung mann som også var kommet til stede, åpenbart en av Jesu venner. Han lot sitt innerste klesplagg bli igjen i hendene på tjenerne for å berge seg på flukt. Fordi Markus er den eneste som forteller dette, har noen tenkt at det kanskje var ham selv.

101. Jesus for ypperstepresten Kaifas, dømt og spottet (26,57–68)

I v. 57–66 hører vi om forhøret hos ypperstepresten Kaifas, der Rådet hadde samlet seg. I Joh 18,13 blir det fortalt om et forhør i forkant hos Kaifas' svigerfar, Annas. Men hovedforhøret finner vi omtalt her. Det ser ut som Annas og Kaifas har bodd i det samme palasset, hver i sin fløy.

I v. 58 blir det fortalt at Peter fulgte etter på lang avstand. Også Johannes var med og hjalp Peter inn i gården (se Joh 18,16). Palassene var bygd i firkant slik at de omsluttet en romslig gård, og mot den hadde de åpne søylehaller. I disse søylehallene ser forhøret ut til å ha blitt holdt, slik at det kunne følges ute fra gården, der tjenerne hadde tent et kullbål for å varme seg (Joh 18,18). Det står at Peter satte seg hos disse tjenerne.

Hele Peters framferd viser at hjertet hans stod skjevt i denne saken. Han hadde flyktet med de andre disiplene. I stedet for å ydmyke seg har han trolig selv villet vaske bort denne flekken og vise at han ville stå ved sitt overmodige ord.

Men det er forskjell på å gå inn i fare med Guds vilje og uten Guds vilje. At Peter ikke var stille i sitt indre, kjennes også på at han satte seg midt blant tjenerne, disse menneskene som hadde munnen full av spott mot Jesus. På den andre siden har også kjærligheten til Herren vært med på å drive ham av sted. Særlig for ham som hadde dratt sverdet i Getsemane, kunne stillingen jo virke farlig.

Herren må av og til la disiplene sine gå veier som han egentlig helst ville spare oss for, når han ser at det er nødvendig for at agnene skal bli siktet fra, nødvendig for at vi kan lære det rette, ydmyke sinnet.

I v. 59–61 ser vi Rådets forgjeves forsøk på å felle Jesus med falske vitnesbyrd. Som det siste forsøket i den retningen frisker to falske vitner opp en uttalelse av Herren som lå flere år tilbake. Ved den første påskehøytiden han var med på i Jerusalem etter dåpen sin, hadde Herren sagt til jødene: «Bryt dette templet ned, så skal jeg gjenreise det på tre dager» (Joh 2,19). Det ordet talte Herren om sitt «legemes tempel». Nå ble det gjengitt som om han hadde sagt at han selv ville bryte ned templet i Jerusalem og bygge det opp på tre dager.

Men ikke engang disse falske vitnenes vitnesbyrd stemte overens (den ene har vel sagt det slik ordet er gjengitt i Mark 14,58). Men etter loven krevdes det minst to samstemmende vitner for å dømme noen. «De fant ikke noe», står det.

Nei, det var fastsatt i Guds råd at Herren bare skulle dømmes for den virkelige grunnen til at de hatet ham, nemlig hans bekjennelse om at han var den levende Guds Sønn. For denne gode bekjennelsen skulle og ville Herren dø. Men hvert forsøk på å få noen skygge av en annen forseelse til å henge ved ham, ble gjort til intet.

Rådet var rådvilt, for Jesus tidde til alle de falske beskyldningene. Også ved det ble profetien hos Jes 53,7 oppfylt: «Han opplot ikke sin munn, lik et lam som føres bort for å slaktes.» Men Frelserens tause kjærlighet er ikke den minste. Han tidde ikke bare fordi fiendene var døve for sannhetens grunner, men fordi han ikke ville berge livet sitt, men gi det. Hans disipler skal dessuten lære av dette at taushet til tider kan være den rette bekjennelsen.

Da grep ypperstepresten til den siste utveien: Han gikk rett på den egentlige saken som de helst ville ha gått utenom. Under ed la han fram for ham det store hovedspørsmålet som alle visste at det egentlig dreide seg om: om han var Kristus, den levende Guds Sønn.

«Kristus» betegner den ventede Messias. Tillegget «den levende Guds Sønn» går høyere enn den vanlige fariseiske oppfatningen av Messias som Davids sønn. Det rammer det som så ofte hadde vakt anstøt hos fariseerne i Jesu munn: at han gjorde seg selv lik Gud (Joh 10,33). Kristi guddom – det var spørsmålet som nå ble lagt i vektskålen. Av svaret på det avhenger alt.

Og da tidde Herren ikke lenger, men avla den gode bekjennelsen og bekreftet sannheten i den med ed. Men han føyer til at fra nå av skulle de bare se ham «sitte ved kraftens høyre hånd og komme på himmelens skyer». Når de nå hadde felt dommen over ham, gikk han fra fornedrelsen til opphøyelsen. Uttrykket «komme på himmelens skyer» pekte åpenbart for de skriftlærde på Dan 7,13, der det står: «Se – en som lignet en menneskesønn kom med himmelens skyer … Og det ble gitt ham herredømme, ære og rike» (Dan 7,13–14).

Ordet ble oppfylt. Det forherdede Israel fikk bare se Jesus som Herren og dommeren da Jerusalem ble ødelagt. Først når Israel en gang blir reist opp igjen, skal de også se ham komme i herlighet på himmelens skyer.

I v. 65–66 ser vi nå en rettergang uten like, et rent komediespill. I stedet for å undersøke om Herrens ord var riktige, slik det sømmet seg – det hadde sannelig vært nok av sanne vitnesbyrd å hente fram fra dette Jesu liv, fullt av undergjerninger – er dommen ferdig.

For et underlig syn: Verdens Frelser blir dømt av verden som skyldig til døden. En gang vil bladet vende seg, når Jesus sitter på sin trone som dommeren. Hvor forferdelig blir det da for en Kaifas å se ham han dømte, på dommersetet!

Men Kristus, slik han møter oss i den levende kristendommen, blir stadig dømt skyldig til døden. Det er meningen når verden sier at de hellige ikke burde finnes. Bare en død Kristus passer verden.

Ypperstepresten flerret klærne sine i tilsynelatende forferdelse. Det var en østerlandsk skikk for å vise stor sorg eller dyp uvilje. Han gjorde det vel i en

blanding av forblindelse og forherdelse. Men det de store i folket spotter og dømmer, det håner de små med, bare på en råere måte. Dommen over Jesus ble kjent som en dom etter 3 Mos 24,16: «Den som spotter Herrens navn, skal dø. Hele menigheten skal steine ham.»

Da tok de straks fatt på mishandlingen (v. 67–68). Det ser ut som om ikke bare tjenerne (Mark 14,65), men etter ordet her også Rådets medlemmer tok del i å spytte Herren i ansiktet og mishandle ham. Det lidenskapelige hatet flommet nå over alle bredder, da banen syntes å være åpen. Tenk på det, sjel, hvor dypt din Frelser er blitt fornedret for din skyld!

Også profetembetet hans ble hånet på den mest skammelige måten (v. 68). De dekket til ansiktet hans (Mark 14,65), slo ham så med knyttneven («slo ham med stokker», v. 67, kan også oversettes «gav ham ørefiker») og ba ham si hvem som hadde slått ham.

Hvor mange ganger senere i kirkens historie har ikke pøbelen på lignende vis hånet Frelseren på alle tenkelige måter i Herrens små venner, når de store først hadde sluppet tøylene løs! For en flom av skam og spytt og knyttneveslag er ikke gjennom ugudelige blader og bøker blitt øst ut over vår høylovede Frelsers hode og over hans menighet, over hvert avgjort vitne og frimodig bekjenner av Herrens sannhet!

Men annerledes blir det ikke for Guds folk her på jorden.

Korset på jorden, nød og besvær,
kronen i himlen, snart er vi der.

Ved denne rå og skammelige mishandlingen ble Frelseren utsatt for en fristelse som ikke var blant de minste: fristelsen til å oppgi kjærligheten til disse grenseløst kjærlighetsløse menneskene. Jesu disipler kjenner denne fristelsen når vi blir utsatt for en hånende, uverdig behandling. Bare vår store Mester kan gi oss seier, så vi kan velsigne dem som forbanner oss.

Ifølge 2 Mos 12,5 skulle påskelammet være uten lyte. Og ypperstepresten Kaifas fant ikke noe lyte hos Jesus, bortsett fra at han sa at han var Guds Sønn (v. 59). Påskelammet skulle bære folkets synder. Og slik legger ypperstepresten, uten å vite det, verdens synd over på Jesus ved å dømme ham til døden som gudsbespotter. For verdens grunnsynd består nettopp i å opphøye seg selv mot den levende Gud. Dermed får hele det som skjedde hos ypperstepresten Kaifas, en dyp betydning. Offerlammet er nå ferdig fra yppersteprestens hånd. Lesset med folkets synder blir det nå ført til døden.

102. Peters tredobbelte fornektelse (26,69–75)

Beretningen om Peters fornektelse viser oss det som er felles hos alle evangelistene: Det ble sant med de tre gangene som Herren hadde sagt ham på forhånd. Vi så (v. 58) hvordan Peter hadde satt seg blant tjenerne. Allerede i det lå et forsøk på å skjule hvem han var. Nå skulle selvtilliten hans vise seg å være det skrøpelige rør den var.

Et ord fra dørvoktersken var nok til å få ham til å nekte for at han hadde noe med Jesu sak å gjøre (v. 69–70). Etterpå ser det ut til at han prøvde å komme seg unna, men han ble skremt av en annen pike, som igjen stemplet ham som en som hørte til «Jesus fra Nasaret». Denne gangen sverget han på at han ikke kjente det mennesket (v. 71–72).

Og så tredje gang sverget han ikke bare, men forbannet seg selv. Han sverget altså falsk på at han ikke kjente det mennesket (v. 73–74). «Målet ditt røper deg», sa yppersteprestens folk, som kjente hans galileiske dialekt. Dødsangsten for i Peter og overveldet ham fullstendig – et vitnesbyrd om hvor dypt en kan synke når en bygger på egen kraft.

Da gol hanen, ifølge Mark 14,68 og 72 for andre gang. Og i samme øyeblikk som Herrens ord plutselig kom ham i hu, møtte Jesu øye ham (Luk 22,61). Kanskje ble Jesus nettopp i det øyeblikket ført ut i gården til palasset, enten det nå var på veien fra Annas til Kajafas eller etter at han var dømt hos Kajafas.

Midt i sin egen lidelse hadde frelserhjertet likevel læresveinen i tankene. Ja, hvor ubegripelig stort at Herren ikke bare hadde bedt for Peter at troen hans ikke skulle gå helt i stykker (Luk 22,32), men også var ham nær nok til å sende ham dette blikket, til å «gi ham råd med sitt øye» (Sal 32,8).

Da våknet Peter opp av den fortumlede tilstanden. Jesu bedrøvede kjærlighetsblikk fikk mørkets lenker til å briste. «Og han gikk ut og gråt bittert» (v. 75). Alle fiender, døden, faren – alt dette ble som ingenting for ham, for han så at han bar på en verre fiende i sitt eget hjerte. Det som hadde skremt ham før, skremte ham ikke lenger.

Han gikk bort fra de vantro flokkene omkring kullilden, der troen hans nesten var blitt brent opp, og ut i ensomhet med bitter gråt. Men han gikk ikke ut i fortvilelsens natt som Judas. Han gikk inn i en sjelekamp der hans gamle liv, særlig hans gamle, kjødelige selvsikkerhet, skulle lide døden. Sagnet forteller

at hver gang apostelen senere hørte hanegal, måtte han gråte, og at tårene over fallet kom til å danne to dype furer i kinnene hans.

Måtte du som har fornektet din Frelser med et liv etter verdens vis, kanskje også med munnen, smelte for din Frelsers blikk! Måtte du gå ut fra den vantro flokken der Jesus ikke regnes for noe, og i bitter gråt over deg selv søke nåde og oppreisning.

Også Guds barn kjenner dette bedrøvede blikket som Jesus kan sende oss i fallets stund. Vel den som lar seg advare og tukte av dette blikket! Han skal erfare at det ikke bare er tukt i det, men også trøst – den trøsten at Jesus ennå elsker sin usle venn.

103. Jesus føres til Pilatus. Judas' endelikt (27,1–10)

Etter jødenes lov kunne ingen fellende dom avsies før dagen etter at retten var satt. Jødene prøvde å bevare skinnet av å holde denne bestemmelsen ved å holde et nytt møte om morgenen (mellom 3 og 6), trolig i rådssalen på tempelplassen (v. 1).

Til Rådet hørte jo også to av Jesu venner, Josef fra Arimatea og Nikodemus. Om den siste hører vi ingenting. Om Josef hører vi derimot i Luk 23,51 at han ikke hadde samtykket i jødenes råd og gjerning, altså at han hadde protestert. Men han var bare én blant de mange.

Jødene kunne imidlertid ikke fullbyrde noen dødsdom uten tillatelse fra den romerske landshøvdingen. Kort tid i forveien (i år 30) var denne makten til å dømme noen fra livet tatt fra dem. Nå gjaldt det å få landshøvdingen den gang, Pontius Pilatus, som styrte Judea i ti år (år 26–36), til å dømme Jesus.

På dette morgenmøtet i templet ser det ut til at de rådslo om hvordan de skulle anklage Herren. Av Luk 23,2 hører vi at de framstilte ham som en opprører som forbød folk å betale skatt til keiseren. Underlig å se at det heller ikke hos Pilatus lyktes dem å få Jesus dømt for noe annet enn nettopp dette, at han sa at han var Guds Sønn (se Joh 19,7). Det var Guds råd at det skulle være slik, for at det til tidenes ende skal stå fast at dette er det avgjørende punktet i hele spørsmålet om Jesus.

Av v. 2, «de bandt ham», ser det ut til at Jesu bånd var løst i mellomtiden, under forhøret. Nå blir han igjen ført i bånd fram for hedningen Pontius Pilatus. Han var til stede i Jerusalem i påskehøytiden, da alle mennene i landet strømmet sammen der, for å forebygge opprør. Ellers hadde han sitt hovedkvarter i Cæsarea ved havet.

I v. 3–5 hører vi nå om Judas, den ulykkelige. Det ser ut til at han tidligere hadde roet samvittigheten sin med at Jesus nok ville bruke makten sin til å berge seg i tide, og at han bare hadde vært fylt av krenket ærgjerrighet og pengegriskhet. Nå, da saken vendte seg til død for Mesteren, slår Satan om og begynner å anklage Judas og skremme sjelen hans.

«Han angret», står det. Men angeren var falsk. Det var «verdens bedrøvelse», som virker død, ikke «bedrøvelsen etter Guds sinn» (2 Kor 7,10). De tretti sølvpengene ble motbydelige for ham. Slik går det alltid. Det som før den onde

gjerningen var lokkematen, blir etter fallet det mest motbydelige av alt for synderen. Det er syndens djevelske bedrag. Herren bevare våre sjeler fra å havne i syndens garn!

Noen mennesker sier av og til at de «alltid kan omvende seg». På Judas ser vi at en ikke lenger kan omvende seg når Gud har vendt seg fra en. Forgjeves prøver Judas å hjelpe seg selv ut av fortvilelsen. Han arbeider på å avverge følgene av synden sin, dels ved å gi pengene tilbake, dels ved å bekjenne at Mesteren hans var uskyldig.

Det er verdens vei når samvittigheten piner: En går ikke veien til Jesus, men prøver med egne krefter. Det lykkes ikke. Frelserblikket som hjalp Peter, hadde ikke hjulpet Judas der ute i Getsemane. Og verden – dens hjelp var iskald kulde og hånlig likegyldighet: «Hva kommer det oss ved? Det blir din sak» (v. 4). Sannelig, verdens kjærlighet er hat.

Så kastet Judas sølvpengene inn i templet, og den onde drev ham da til å styrte seg hodestups ut i det ytterste mørke ved selvmord. Etter Peters ord i Apg 1,18 ser det ut til at enten grenen eller tauet han hengte seg i, har knekket, slik at han «styrtet hodestups ned og revnet, og alle innvollene hans veltet ut».

Judas ser ut til å ha hatt store evner. Han kunne kanskje ha blitt en av Herrens store apostler. Men hvor fryktelig å se alle disse mulighetene tilintetgjort! Det blir ormen som ikke dør: det evige minnet om hva en kunne ha blitt, om en bare hadde villet.

I v. 6–10 hører vi om yppersteprestenes motbydelige skinnhellighet. Ut fra den erklærte de judaspengene for uverdige til å ligge i tempelkisten, fordi det var blodpenger, det vil si betaling for utøst blod. Så kjøpte de en pottemakers åker for dem, til gravsted for fremmede, trolig for utenlandske jøder som døde mens de oppholdt seg i Jerusalem.

Da Matteus skrev evangeliet, hadde denne åkeren fått navnet «Blodåkeren», fordi den var kjøpt for blodpengene. Den skal ha ligget på nordsiden av «Det onde råds fjell», som det kalles, et bratt og steinete sted i Hinnoms dal.

Matteus framhever at de kjøpte nettopp pottemakerens åker, den åkeren som ved Jer 19 var blitt et minnested. Der var det de største vederstyggelighetene var blitt drevet av Judas konger, og der hadde Jeremia knust en pottemakerkrukke for å vise dommen som skulle komme over folk og by.

Det henger sikkert sammen med dette at Matteus ser kjøpet av pottemakerens åker som en oppfyllelse av det ordet som ble talt ved profeten Jeremia. Selve ordet om de tretti sølvpengene som Herren ble verdsatt til, finnes likevel hos Sakarja (11,13). Ved det stedet har vi gitt en nærmere utredning av det særegne i at det er Jeremia og ikke Sakarja som blir nevnt.

Hos Sakarja blir det profetert at den trofaste hyrden som Gud sendte, skulle bli forkastet av Israels folk. Nå hadde yppersteprestene forkastet den gode hyrden, og ved å kjøpe denne åkeren hadde de trukket den forbannelsen som Jeremia talte, ned over seg selv og folket. Det er unødvendig å anta at Jeremias navn er en hukommelsesfeil hos Matteus, når vi husker den dypere sammenhengen der Sakarjas ord bare ble en videre utfoldelse av Jer 18 og 19.

Når det står i v. 10: «slik Herren hadde påbudt meg», betyr det at forræderlønnen ble brukt til å kjøpe pottemakerens åker i samsvar med Guds rådslutning. Hos Sakarja blir dette uttrykt med ordene: «Da sa Herren til meg» (Sak 11,13).

Forlatt av sine læresveiner, fornektet av én, forrådt av en annen, spyttet på, hånet, dømt skyldig til døden, i bånd og lenker – det er de skrittene på lidelsens vei som vi nå har sett vår Frelser gå for oss. Å, husk det: for deg, for meg! Hører du Frelserens røst?

Jeg mye led for deg,
ja mer enn du vet,
til frelse for din sjel
og evig salighet.
Jeg led, jeg led din straff for deg,
hva har du lidt for meg?

104. Jesus for Pilatus (27,11–31)

Etter at Arkelaus, sønn av Herodes den store (se Matt 2,22), var død, hadde romerne latt Judea bli slått sammen med provinsen Syria og styrt av landshøvdinger. Av disse var Pontius Pilatus den sjette. Pilatus var et dårlig menneske, en vantro romer som tvilte på all sannhet.

Nå stod Jesus foran ham i den tidlige morgenstunden. Det var hastverk over hele prosessen mot Jesus. De ville gjerne ha saken avgjort så tidlig som mulig, fordi det var påskens festdag, høytiden. De fryktet de store folkemassene som få dager i forveien hadde ropt hosianna for Jesus.

Stedet der Herren stod for Pilatus, blir i Joh 18,28 kalt borgen. Den har nok ligget i Antonia-borgen i det nordvestre hjørnet av tempelplassen. «Gabbata» («Steinlagt») i Joh 19,13, der Pilatus satte seg på dommersetet, må ha vært det stedet som den jødiske historieskriveren Josefus nevner, mellom Antoniaborgen og det nordvestre hjørnet av templet. Stedet var brolagt med mosaikk og lå noe høyere enn grunnen omkring.

Det ble en avgjørende stund for Pilatus. Mens han felte dom over Jesus, ble i virkeligheten dommen felt over ham selv. Anklagen som yppersteprestene kom fram med for Pilatus, hører vi i Luk 23,2. Den bestod av skammelige løgner: «Vi har funnet at denne mannen fører folket vårt vill. Han forbyr å gi keiseren skatt.» Det eneste sanne i det var at han sa at han selv var Messias, en konge.

Dette siste punktet tar Pilatus fatt i under forhøret (v. 11). I Joh 18 hører vi om samtalen Herren hadde med ham. Pilatus ser ut til å ha blitt slått av Herrens ord om at hans rike ikke var av denne verden, og at hans undersåtter var de som var «av sannheten». Resultatet av forhøret var at Pilatus gikk ut til dem og sa: «Jeg finner ingen skyld hos ham» (Joh 18,38).

Det ser ut til at Pilatus straks ble overbevist om at det hele sprang ut av misunnelse fra yppersteprestenes side. Men dommen hans førte bare til at yppersteprestene og de eldste fortsatte å dynge anklager opp mot Jesus. Det er verdens vanlige list å hope opp falske beskyldninger i håp om at noe likevel skal bli hengende ved.

Men Herren tidde, til Pilatus' store forundring (v. 12–14). Når det gjaldt livet, kunne den anklagede ellers gjerne tale for seg. Stillingen ble ubehagelig for Pilatus. Han hadde stått ansikt til ansikt med Guds enbårne Sønn, og det hadde rørt underlig ved selv hans harde samvittighet.

I Luk 23,5–12 hører vi om et forsøk han gjorde på å slippe å dømme ham. I anklagene sine kom yppersteprestene nemlig til å si at Herren hadde begynt å oppvigle folket «i Galilea». Det gav Pilatus anledning til å sende Jesus til Herodes Antipas, som disse dagene oppholdt seg i Jerusalem på grunn av høytiden. Men Herodes sendte ham tilbake igjen etter å ha spottet ham, så Pilatus var ikke kommet noe videre med det.

Hos Lukas hører vi videre at Pilatus så kalte sammen anklagerne og sa til dem at verken han eller Herodes hadde funnet noen skyld hos Jesus i det de anklaget ham for. Han slutter med å si: «Derfor vil jeg refse ham og så gi ham fri» (Luk 23,16). Men med dette ordet gjør han den første skjebnesvangre innrømmelsen til løgnen.

For å tilfredsstille folket vil han la Jesus «refse», det vil si hudflette, selv om han ikke finner noen skyld hos ham. Dermed slår han inn på glattisen og ofrer sannheten for å tilfredsstille mengden. Slik fikk anklagerne vind i seilene. I samme grad som en overgir seg til løgnen, blir en dens trell. Fiendene hadde oppdaget menneskefrykten hans.

Så kommer det neste forsøket han gjør: Han gir dem rett til å velge mellom Jesus og Barabbas. Det var blitt en fast skikk at landshøvdingen på høytiden gav folket «en fange fri, den folket selv ville» (v. 15). Nå finner Pilatus på å overrumple folket ved å stille dem overfor valget mellom Barabbas og Kristus (v. 16–17). Barabbas var en opprører og morder, en forherdet forbryter.

Pilatus regnet nå med at folket i det store og hele holdt med Jesus, og at det bare var yppersteprestenes hat som var drivkraften i hele forfølgelsen av Jesus (v. 18). Da kunne det ikke slå feil: Når han stilte dem overfor valget mellom disse to, ville folket velge Jesus.

Mens han nå satte dette forsøket i gang, får han bud fra hustruen sin (v. 19). Hos kirkefedrene blir hun kalt Claudia Procula og skal ha vært en kvinne med ærefrykt for Israels Gud. Gjennom henne rakte Herren Pilatus en hjelpende hånd. Det var riktignok besluttet i Guds råd at Jesus skulle være offerlammet. Men det er tydelig at Herren ville ha spart Pilatus for å lesse skylden på seg.

Pilatus stod liksom på vippen den dagen. Han vippet fram og tilbake mellom sannhet og løgn, ja, kanskje mellom himmel og helvete. Og i denne kampen fikk han en hjelp som mange ikke har hatt: en alvorlig hustrus inderlige råd om å følge sannheten. Gud hadde gitt denne kvinnen en underlig drøm den morgenstunden. «Jeg har i natt lidd meget i drømme for hans skyld», sier hun (det var jo ennå svært tidlig om morgenen, vel mellom 5 og 6), og hun kaller Jesus «denne rettferdige».

Men Pilatus hadde regnet feil når det gjaldt hvordan folkemassen ville stemme (v. 20–21). Langfredag har vist oss at når folkemassene skal stemme over Kristus, forkaster de den levende Frelseren og velger heller Satan selv. Det viser seg den dag i dag overalt der en skal ta stilling for eller mot de hellige, for eller mot det sanne livet i Kristus.

Det viser seg også i det enkelte vantro menneskets liv. En velger kjødets gamle menneske, denne Barabbas, med dets fiendskap og opprør mot Gud og dets morderiske hat til det nye mennesket, og forkaster den stille, kjærlige Frel-

seren. Hvert menneske står overfor dette valget: Jesus eller Barabbas. Hva har du valgt, kjære leser? Hver den som ikke vil omvende seg, velger i virkeligheten Barabbas.

Luther sier om dette langfredagsvalget: «De ville heller ha bedt om å få selve djevelen fri enn få Guds Sønn fri.» Det valget vil bli stadfestet når Antikrist kommer og blir valgt av verdens folk, mens Kristus blir forkastet.

Det er underlig at denne morderen også skal ha båret navnet «Jesus», slik det står i en del av de eldste greske håndskriftene, og videre at navnet Barabbas egentlig betyr «farens sønn». Altså Jesus, Guds Sønn, overfor en «Jesus» som i sannhet var sønn av den faren som heter djevelen.

Hvordan skal en nå forklare folkets valg når en sammenligner det med hosiannaropet palmesøndag noen få dager før? Det hører vi av v. 20. Det viser oss hva onde folkeledere kan forføre et folk til. Når de onde lidenskapene først blir hisset opp, går det med stormskritt ut i det djevelske. Muligens har folkeskaren som var samlet den tidlige morgenstunden, også for en stor del bestått av pøbel, byens sammenløpne bunnfall.

V. 21 viser oss at Pilatus' beregning slo feil, og v. 22 og 23 nye, forgjeves forsøk fra hans side på å tale folket til fornuft. Nå fylles luften av det fryktelige ropet: «Korsfest ham!»

Til slutt gir Pilatus etter. Han prøver å bevare det ytre skinnet med en ussel, tom erklæring, fulgt av den hykleriske håndvaskingen (v. 24). Da lyder det fryktelige ropet som i århundrer har hvilt over det jødiske folket med sin forbannelse: «Hans blod komme over oss og over våre barn!» (v. 25). Uten betenkning ville disse sjelene, forblindet av helvete, ta denne uhyre skylden på seg. De kaller ned den allmektiges hevn ikke bare over seg selv, men i vanvittig raseri også over barna sine.

Det ropet hjalp ikke Pilatus det minste. Den ene synderens ondskap kan ikke lette den andre synderens samvittighet. Men hvor underlig med dette ordet, det mest fryktelige ord som har lydt på jorden: Ved omvendelse og tro kan det forvandles til det mest velsignede ord.

En gang, når de dagene kommer som profeten Sakarja har varslet om, da Israels barn «skal skue opp til meg som de har gjennomstunget», og «sørge over ham som en sørger over sin enbårne sønn» (Sak 12,10), da skal dette ropet komme til å lyde som et bønnerop. Og Jesu blod skal tale «bedre enn Abels blod» (Hebr 12,24).

Før korsfestelsen pleide en først å hudstryke store forbrytere (v. 26). Det var en forferdelig smertefull straff. Pisken bestod av reimer med vekter av bly eller bein knyttet til. Hos romerne var denne straffen langt verre enn hos jødene, som i det minste talte slagene. Ryggen ble helt flerret opp av disse piskeslagene. Den dømte ble lenket krumbøyd til en lav stolpe, slik at den nakne ryggen lå stramt spent og prisgitt de fryktelige slagene. Å, dette har Herren båret for oss – stille som et offerlam.

I v. 27–30 hører vi hvordan Pilatus' soldater nå spilte komedie med Jesus etter at dommen var felt over ham. Hele vaktstyrken ble samlet inne i borgen. De rev

klærne av den blodige ryggen hans og kastet en purpurkappe om ham, en rød soldatkappe som de i hån ville la forestille kongens purpurkappe.

Så flettet de en krans av torner og satte den på hodet hans. De gav ham en rørstav i hånden som skulle forestille kongens septer, falt spottende på kne for ham og hilste ham som jødenes konge. De spyttet på ham og slo ham i det blodige hodet. Det var djevlene som hisset opp disse rå soldatene, som samme natt hadde vært så redde for Herren der ute i Getsemane hage. Nå vil de liksom vise seg som store karer som skammer seg over å ha vært redde for en slik stakkar.

Men da Pilatus så Jesus så ille tilredt, gjorde han, drevet av sin onde samvittighets kvaler, enda et forsøk på å redde livet hans og likevel beholde folkets gunst. Det hører vi i Joh 19. Han førte Jesus ut av borgen, der han stod med tornekronen og purpurkappen, og så sier han disse betegnende ordene: «Se det mennesket!»

Han sa det for å røre folkets hjerte, men han ante ikke at han dermed liksom kalte alt i himmelen og på jorden og under jorden til vitne om hva slags menneske Jesus hadde fornedret seg til å være for synderes skyld.

«Se det mennesket!» Slik lød det en gang med sorg, da mennesket som Gud hadde skapt, var sunket ned i synd og skam. Men over hver den som klynger seg til ham som ble knust for våre misgjerninger, lyder det nå igjen: «Se det mennesket! Se et helliggjort, rettferdiggjort og avvasket menneske – Jesu smerters lønn!»

Ha takk, o Jesus, for korsets smerte,
for døden og for dine mange sår!
Der fant jeg fred for mitt arme hjerte,
og vinteren ble til en deilig vår.

Men ropet, anført av yppersteprestene og folkene deres, drønnet igjen opp til Pilatus: «Korsfest! Korsfest!» Pilatus tar mot til seg enda en gang og sier: «Ta dere ham og korsfest ham!» (det var spott, for jødene hadde ikke lov til å fullbyrde en dødsdom) «For jeg finner ingen skyld hos ham» (Joh 19,6).

Da kom det endelig, det som måtte fram: den anklagen som Herren alene skulle dømmes for. «Han har gjort seg selv til Guds Sønn» (Joh 19,7). Av frykt for at alt strevet deres skulle være spilt, kommer de nå til og med fram for den hedenske dommeren med den dypeste grunnen til hatet sitt. Men hos Pilatus vakte dette ordet en enda dypere frykt.

Det er hos Johannes vi hører alt dette, men vi tar det med her for at bildet av Frelserens lidelsesvei kan bli fullstendig. Pilatus tok igjen Jesus inn i borgen og spurte urolig: «Hvor er du fra?» Den vantro verdensmannen merket noe underlig i sjelen sin. Hustruens drøm og den hellige majesteten hos denne gåtefulle kongen rørte underlig ved ham.

Først svarer Jesus ikke. Men da Pilatus nå pukker på embetsmakten sin, enda han i øyeblikket nærmest var en null overfor folket, svarer Jesus med guddommelig verdighet at all den makten Pilatus hadde, var gitt ham ovenfra. Ellers ville han ikke kunne gjøre noe overfor Guds Sønn.

Herren legger til at det største ansvaret hvilte på det jødiske folket, på Kajafas som folkets yppersteprest. Riktignok er det liksom hele menneskeslekten som

forkaster Kristus, siden både jøder og hedninger var med på det. Men det jødiske folkets brøde var mer bevisst.

Pilatus føler seg grepet av Herren. Han vil for alvor gi ham fri uten å bry seg om folket. Men da spilte jødene ut sitt siste trumfkort i dette djevelske spillet. De ropte: «Gir du denne fri, da er du ikke keiserens venn! Hver den som gjør seg selv til konge, setter seg opp mot keiseren» (Joh 19,12).

Dermed tråkket jødene sitt eget framtidshåp under fot i forferdelig hykleri. I virkeligheten hatet de jo keiseren, og nå hyklet de av hat til Jesus at de var keiserens venner. Alle politiske hensyn viker når spørsmålet gjelder Jesus.

Da seiret Satan over Pilatus. Han fryktet en klage hos den grusomme, mistenksomme keiser Tiberius mer enn han fryktet å tråkke sannheten under fot. Vippen sank i dypet med Pilatus. Og hvor narret ikke djevelen ham i virkeligheten! Han ble likevel senere stevnet til Roma som anklaget og forvist til Vienne i Frankrike, der han skal ha endt livet ved selvmord.

Så tok soldatene den røde kappen av Herren. De forstod ikke at også denne hånen i virkeligheten var et trinn for Jesus opp mot den evige kongetronen ved Faderens høyre hånd. Og så gikk veien ut til korsfestelsen (v. 31).

Korsstraffen var både den mest smertefulle og den mest vanærende måten å dø på. Det var en straff som vanligvis bare ble brukt mot forbrytere av lav stand, særlig mot slaver, røvere, snikmordere og slike. Men dette forbannelsens tegn er nå blitt velsignelsens seierstegn.

Å, du Guds Lam
med korsets skam,
du bar all verdens synder,
derfra vårt liv begynner.

105. Korsfestelsen. «Andre har han frelst, seg selv kan han ikke frelse!» (27,32–44)

Alle henrettelser skulle skje utenfor byen. Derfor gikk toget nå utover. En viser ennå fram den såkalte «smerteveien» (via dolorosa). En romersk høvedsmann (centurion) til hest pleide å gå først i toget, og en herold som gikk foran den dømte, leste opp dommen. Som regel bar den dømte selv korset sitt. Det gjorde Herren også til å begynne med (Joh 19,17).

Men på grunn av hudstrykingen var legemet hans så svakt at soldatene søkte etter en annen i hans sted. De tvang da en fremmed, en viss Simon fra Kyréne (en by i Nord-Afrika), til å bære Jesu kors (v. 32). Markus og Lukas forteller at denne Simon «kom inn fra landet», altså ikke fra arbeid på marken, men fra landet utenfor byen. Trolig hadde han overnattet utenfor byen fordi det var så mange festgjester. At Jesus selv segnet under korset sitt, slik en så ofte ser det avbildet, blir ikke fortalt noe sted.

Hos Markus blir det sagt at denne Simon var far til Aleksander og Rufus, altså far til et par mennesker som må ha vært kjent i menigheten i Roma, som Markus vel særlig skrev for. Det ser ut til at Simons gang med Jesu kors ble til velsignelse for sjelen hans og førte ham og hjemmet hans til også åndelig å ta Jesu kors på seg og følge ham. I Rom 16,13 blir en Rufus nevnt som hørte til menigheten i Roma. Muligens var det Simons sønn.

Så ble det likevel en Simon som kom til å følge Jesus til det siste, selv om Simon Peter sviktet. Vi vil minnes Chr. Richardts deilige sang om korset, der han nettopp synger:

Ja, korset rager over land og bølge,
og hvem vil ikke Jesu inntog følge?
Og alle kommer de med palmegrene,
men hvem vil være Simon fra Kyréne?
Det er så lett å legge kors på andre,
det er så tungt med korset selv å vandre.
Men vil du favne ham i aftenfreden,
så må du følge ham i middagsheten.

I Luk 23,27–31 hører vi Jesu ord til Jerusalems døtre som gråt, igjen et ord der han glemmer seg selv. Han tenker på dem og deres lodd og prøver å gi tårene deres en dypere grunn. Mange har grått av rørelse over Jesu smerter. Men best er det når det blir tårer over ens egen synd, som en som var med på å volde Jesus disse smertene.

Herrens ord i Luk 23,31 om det grønne treet og det tørre peker kanskje på et profetord som Esek 20,47, der dommen blir skildret i bildet av en skogbrann som farer fram over både friske og tørre trær. Det grønne treet er den fullkomne, den rettferdige, vår Frelser selv. Det tørre treet er folket som vantroen har ødelagt.

Så kom de til Golgata, det betyr «Hodeskalle-stedet», trolig fordi haugen hadde samme form som en hodeskalle. Igjen må vi si: «Dra dine sko av føttene! For det stedet du står på, er hellig grunn» (2 Mos 3,5). For en underlig klang det er over dette «Golgata» – en klang av den dypeste smerte og kamp, men samtidig en klang av guddommelig kjærlighet, av seier. «Stille for Herren!» Det er det som møter oss fra Golgata.

Frelseren ville ikke drikke den bedøvende drikken som en pleide å gi dem som var dømt til korset, før den forferdelige handlingen ble utført på dem (v. 34). «Galle» (myrra, se Mark 15,23) var en bitter plantesaft som bedøvet. Herren ville lide smerten fullt ut, fordi han frivillig hadde valgt å være offerlammet.

Selve korsfestelsen pleide å gå for seg slik: Først heiste fire soldater den dømte, som på forhånd var kledd naken, opp med tau og satte ham på korset, som allerede var reist. Midt på korset stakk et trestykke fram som gav legemet et lite støttepunkt. Ellers ville vel hendene ha blitt revet i stykker av naglene ved legemets tyngde. Så ble armer og føtter bundet fast til korset, og til slutt ble sterke nagler drevet gjennom hendene og føttene. Det mest sannsynlige er at hver fot ble gjennomboret av sin egen nagle.

Som regel var korset ikke høyere enn at føttene til den korsfestede bare var noen fot over jorden. At det også var slik med Jesu kors, ser vi av at svampen med eddik som Herren fikk å drikke av (v. 48), ble stukket på en isopstilk (se Joh 19,29). Men isopen som vokser omkring Jerusalem, fikk sjelden en stilk som var høyere enn en fot.

Det var vel omtrent samtidig med selve korsfestelsen at det første av Jesu sju ord på korset lød: «Far, forlat dem, for de vet ikke hva de gjør» (Luk 23,34). Det er det underfulle kjærlighetsordet der Herren viste at han levde som han hadde lært («be for dem som forfølger dere», Matt 5,44). Men samtidig viser det oss hvordan en uutsigelig kjærlighet forstår den brøden som kommer av uvitenhet.

For det syndige menneskehjertet ligger det sannelig nærmest å lukke øynene for enhver formildende omstendighet når det er oss selv det går ut over. I Apg 3,17 sier også apostelen Peter, i Mesterens fotspor: «Jeg vet at dere har handlet i uvitenhet, likesom også deres rådsherrer.» Noe annet var det at folket, og særlig de øverste, bare hadde blitt værende i denne uvitenheten fordi de hadde forherdet seg.

Over Jesu hode var det, som vanlig, festet en tavle med grunnen til dødsdommen. Den dømte bar tavlen om halsen, foran brystet, på veien til rettestedet. Vi

hører av v. 37 at Pilatus hadde latt skrive på denne tavlen: «Jesus fra Nasaret, jødenes konge», og det var skrevet både på hebraisk, gresk og latin (Joh 19,19–20).

På veien til Golgata ser det ikke ut til at yppersteprestene la merke til hva som stod på tavlen. Først da den var naglet fast og ble lest av mange, klaget de til Pilatus over innskriften og krevde at det skulle stå: «Han sa: Jeg er jødenes konge.» Men Pilatus avviste dem barskt, bitter over den tvangen de hadde lagt på samvittigheten hans.

Men Guds hånd var med i dette. Det var sannheten som slik kom til å stå skrevet. I apostlenes første prekener hører vi dem så ofte kalle Herren «Jesus fra Nasaret», men senere hører vi aldri denne betegnelsen. Det kommer sikkert av at minnet om denne innskriften ennå var levende i bevisstheten den gang.

Ved siden av Jesus ble to røvere korsfestet (v. 38). Slik ble profetordet i Jes 53,12 oppfylt: «Han ble regnet blant overtredere.» Men nå begynte den bitre hånen å lyde opp mot Frelseren fra alle kanter. Det er verdt å legge merke til de forskjellige menneskene som var omkring Jesu kors.

Først de helt likegyldige soldatene, som bare tenkte på å skaffe seg noe gods (v. 35–36). De delte klærne hans, unntatt kjortelen; om den kastet de lodd. Igjen ble et Guds ord oppfylt, nemlig fra Sal 22,19, en salme som bare kan forstås rett i lyset fra Golgata. Disse hedenske soldatene er bildet på den rå, likegyldige mengden som ikke forstår noe av Guds rikes ting, men likevel er flink til å spotte. Vi kjenner disse menneskene den dag i dag.

Så kommer (v. 39–40) den store flokken av spottende jøder, som særlig hadde bitt seg merke i det de falske vitnene sa om at Jesus skulle ha sagt at han ville rive ned templet. Her møter vi den vantro selvrettferdighetens hån mot korsets Herre. Men det særlige punktet både i deres hån og, som vi hører nedenfor, i yppersteprestenes spott, er at han hadde sagt: Jeg er Guds Sønn. Til det siste er dette knyttet uløselig til den lidende Frelseren som grunnen til lidelsen hans, til et varig vitnesbyrd for alle tider og slekter.

Og til slutt (v. 41–43) kom en enda mer djevelsk bespottelse fra medlemmene av Rådet. De prøvde å gjøre hele hans forhold til Gud til løgn, men kom dermed, uten å vite det, til å si et merkelig sannhetsord: «Andre har han frelst, seg selv kan han ikke frelse!»

Nei, han kunne ikke frelse seg selv. Men det var ikke naglene som holdt ham fast til korset. Det var hans inderlige kjærlighet, også til de sjelene som nå spottet ham. Hadde han spart seg selv, da hadde Satan seiret, og hver menneskesjel hadde vært uten redning. Med ordet i v. 43 kom jødene til å oppfylle profetien fra Sal 22,9, der nettopp et slikt ord om den lidende Messias var varslet.

Av v. 44 hører vi at også røverne, disse elendige stakkarene, til tross for pinen sin stemte i med motstanden mot Herren. Den ene gjorde det likevel bare et lite øyeblikk, som vi hører hos Lukas (23,40–43). Hjertet hans lukket seg opp for sannheten. Han omvendte seg, tok avstand fra den andre og vendte seg i bønn til Herren. Det er et underfullt vitnesbyrd om Guds makt, og til Guds ære, at denne røveren kjenner Jesus, som var naglet til korset, som herlighetens Herre og Israels sanne konge.

Til ham lød det et salig ord fra Jesus. Om det har vært det andre eller det tredje ordet, kan ikke avgjøres sikkert. For før det store mørket kom, hadde Herren jo også talt ordet til Maria og Johannes. Med det ordet løser han liksom båndene til det jordiske slektskapet, samtidig som han nettopp ved det for siste gang viser seg som den trofaste Sønnen. Det ligger nærmest å anta at Jesu venner først kom nærmere korset da spotterne begynte å bli trette.

Jesu tre første ord på korset vitner om en underfull kjærlighet også ved at han hele tiden tenker på andre. Til tross for de fryktelige kvalene glemte han altså seg selv for å være til velsignelse for andre.

Jesus, jeg ditt kors vil holde
og det slutte fast i favn,
mine hender vil jeg folde
og velsigne høyt ditt navn.

106. Tegnene ved Jesu død (27,45–53)

Ved «den sjette time» (etter jødisk tidsregning kl. 12 middag) falt det et mørke over landet (v. 45), og det varte til den niende time (kl. 3 ettermiddag). En solformørkelse kan det ikke ha vært. En slik kan bare inntreffe ved nymåne, og påsketiden var fullmånetid.

Til da hadde alt tilsynelatende gått sin naturlige gang. Solen hadde skint på de blodige korsene, spotterne hadde spottet, og korsfestelsens lidelse hadde gjort sin virkning. Mange av dem som sto Herren nær, har vel tenkt: «Skulle ikke Gud gripe inn?» Og se, midt i den klare middagstimen legger det seg et mørke over landet som om det var midnatt.

Hva betydde dette mørket? For det første var det et tegn på hvilken fryktelig mørkets gjerning Israel her gjorde. Vi kan tenke oss hvilket inntrykk det uhyggelige mørket gjorde på høytidsfesten i Jerusalem. Overalt har det skapt uro og forvirring, og mange samvittigheter er blitt forferdet. Også på Golgata ble det stille. At hjertene var rystet også der ute, ser vi av v. 54: Selv den romerske høvedsmannen og soldatene hans skalv.

Men mørket var også et tegn på at noe særlig skjedde med Herren. Det ble liksom trukket et forheng rundt ham. Den lidelsen som nå kom, skulle ikke ses, like lite som noen kunne fatte den. Da smakte Guds Sønn begeret i all dets bitterhet. Gudsforlattheten kom over ham. Der hang han mellom himmel og jord, liksom utstøtt av jorden som en forbannelse, men ennå ikke tatt imot av himmelen – et bytte for alle mørkets makter.

Satan med alle sine onde ånder hadde omringet ham, fordi alle djevelens gjerninger som var gjort på jorden ved mennesker, nå hvilte på ham. «Han ble … knust for våre misgjerninger. Straffen lå på ham» (Jes 53,5). Det var en uendelig lidelse, den evige straffen for en uendelig mengde synd, som her ble trengt sammen i disse timene. Bare fordi han samtidig var Guds Sønn, kunne han bære en slik usigelig lidelse.

Omkring «den niende time» (kl. 3) ble stillheten brutt av et rop fra Jesus (v. 46). Her i vårt evangelium er det gjengitt på det språket Herren brukte, syrokaldeisk (arameisk). Også dette er et ord fra Salmene: «Min Gud, min Gud, hvorfor har du forlatt meg?» (Sal 22,2).

Vi kan liksom skjelne mellom to avsnitt i Herrens lidelse på korset. Først kommer tiden fra kl. 9 til 12. Da taler han sine tre første ord, og da kaller han ennå Gud «Far» (Luk 23,34: «Far, forlat dem»). Ennå tar han seg med hyrdekjær-

lighet av dem som sto rundt korset hans, både fiender og venner. Men fra kl. 12 til 3 er hele den ytre verden som stengt for Herren under den fryktelige sjelekvalen. Den er for oss umulig å sette ord på, men den roper likevel høyt til oss: Sannelig, han har sonet våre synder.

«Min Gud», sier han, ikke «min Far». Han erfarte ikke lenger Gud som Faderen, men bare som den hellige dommeren. Men han sier: «min Gud». Han slipper ikke troen på at Gud er hans. Det er som om vi her opplever noe av det som i forbilde ble vist ved Jakobs kamp den natten ved Penuel (1 Mos 32).

Når Herren spør: «Hvorfor har du forlatt meg?», kjente han nok grunnen. Han hadde selv sagt at Menneskesønnen skulle «gi sitt liv til en løsepenge i manges sted» (Matt 20,28). Men det er lidelsens uhyre, overveldende makt som kommer til uttrykk i dette spørsmålet.

Når anfektelsens dype mørke legger seg over et troende menneske, og hjertet holder på å skrike opp til Gud på samme måte: «Hvorfor har du forlatt meg?» – når følelsen av Guds kjærlighet liksom er borte – da skal vi se hen til de tre timene på Golgata. Der står det skrevet med trekk som ikke kan viskes ut: Han ble forlatt av Gud, for at ingen av hans venner noen gang skal være forlatt av Gud. For den som tror på Guds Sønn, finnes det ingen gudsforlatthet mer, selv om nådesolen iblant kan dekkes av skyer.

Det ser ut til at mørket straks etter vek for lyset. Det vitner også det vi hører i v. 47, om at spotten tok til igjen. Herrens ord «Eli» («El» = Gud, «i» = min) ble sikkert tydet som «Elia» av jøder som sto der, og gjort til spott. I dette øyeblikket må Herrens femte ord, «Jeg tørster!» (Joh 19,28), ha lydt. Ved det ordet ble enda et profetord i Skriften oppfylt, nemlig Sal 69,22.

Nå, da sjelekampen var utkjempet, trengte de legemlige pinene seg fram igjen med sitt grufulle trykk. Likesom ordet «Hvorfor har du forlatt meg?» peker på høydepunktet i sjelekvalen, slik peker ordet «Jeg tørster» på høydepunktet i de legemlige kvalene. Dette ordet vitner også om Frelserens underfulle ydmykhet. Midt blant de rå spotterne ber han om noe å drikke. Ingen bitterhet lukker munnen hans.

Vi ser av v. 48 at en av soldatene straks gjorde som han ba. Herren synes å ha gjort inntrykk på sjelen hans. De andre fortsatte derimot sin ondskapsfulle spott (v. 49). Og av beretningen hos Markus ser det ut til at også den mer velvillige soldaten raskt stemte i med spotten, i hvert fall med munnen (Mark 15,36). Slik går det så ofte den dag i dag. De som er mer bløthjertet, vil som regel likevel ikke gjerne at det skal merkes når de er blant spottere.

Fra Herrens kors lyder det ennå: «Jeg tørster!» Han tørster etter å få favne de sjelene han har kjøpt så dyrt. Du lesker din Frelsers sjel når du gir ham ditt hjerte, eller når du som troende menneske arbeider i hans tjeneste for å føre stakkars syndere til ham. «Dette gjorde jeg for deg, hva gjør du for meg?» Det er med rette blitt satt som innskrift under bildet av korset.

De to siste ordene på korset antydes hos Matteus i v. 50: «Jesus ropte igjen med høy røst.» Det peker hen på det største ordet som har lydt på jorden, ordet som ørevitnet Johannes forteller om: «Det er fullbrakt!» (Joh 19,30). Etter dette seiersordet lød et stille fredsord, det siste. Her kaller han igjen Gud Far og

sier: «Far, i dine hender overgir jeg min ånd!» (Luk 23,46). Og dermed gikk han gjennom dødens porter, men som dødens overvinner.

I v. 51–53 hører vi om flere underlige tegn. Først inne i templet, der forhenget til Det aller helligste revnet ovenfra og ned. Det var et vitnesbyrd om at vi i Kristus Jesus, vår Herre, «har … frimodighet, og ved troen på ham har vi adgang med tillit» (Ef 3,12), og at vi «i Jesu blod [har] frimodighet til å gå inn i helligdommen» (Hebr 10,19). Likesom ypperstepresten i den gamle pakt gikk inn i Det aller helligste med dyreblod, slik var nå Jesus Kristus gått inn i helligdommen «med sitt eget blod» og hadde funnet «en evig forløsning» (Hebr 9,12).

Fryd deg, hver engstelig synder! Veien til Guds hjerte er åpen.

Dette skjedde nettopp på den tiden da presten som hadde tjeneste, skulle ofre røkelse ved kveldsofferet. Vi kan forstå hvilken forferdelse det vakte.

Dertil kom jordskjelvet. Også dette tegnet viser, likesom mørket før, den dype sammenhengen mellom Jesus og den naturen som var skapt ved ham.

I v. 52–53 hører vi om et nytt merkelig tegn, nemlig at «gravene åpnet seg, og mange av legemene til de hellige som var sovnet inn, sto opp». Dette blir likevel nærmere forklart i v. 53 som noe som først ble åpenbart etter hans oppstandelse. For Kristus er «førstegrøden av dem som er sovnet inn» (1 Kor 15,20). Men dette merkelige tegnet vitner om at det rørte seg i de dødes rike, om et seiersbudskap også i det landet som ennå er lukket for våre øyne.

Da Jesus-solen gikk ned her på jorden, sto den opp i det paradiset der de hellige fra den gamle pakt ventet på ham. Av 1 Pet 3,19, som riktignok er et dunkelt sted, går det fram at seieren på Golgata også ble kunngjort i de mørke egnene av de dødes rike.

Fra korset på Golgata springer det jubelropet ut som bryter fram fra Paulus' hjerte: «Gud være takk, som gir oss seier ved vår Herre Jesus Kristus!» (1 Kor 15,57).

107. Inntrykket Jesu død gjorde på menneskene (27,54–56)

Forræderen Judas hadde før sin forferdelige bortgang måttet vitne at det var uskyldig blod han forrådte. Hedningen Pilatus fant ingen skyld hos ham. Og nå hører vi enda en hedning vitne om ham, nemlig den romerske høvedsmannen som holdt vakt ved Jesu kors. Han fattet dunkelt betydningen av jordskjelvet og de andre tegnene, og med frykt bekjente han: «I sannhet, dette var Guds Sønn!» (v. 54). Og som vi hører i Luk 23,47, bøyde han seg for den Gud han ikke kjente, og la til: «Sannelig, denne mannen var rettferdig!»

For hedningen sto Jesus vel nærmest som en gudesønn, slik det også i de hedenske religionene ble talt om at gudene kunne stige ned på jorden. Men så mye er sikkert: Det guddommelige ved Jesus, som jødene ikke hadde villet erkjenne, hadde denne hedningen forstått.

I Luk 23,48 fortelles det videre at folkemengden som hadde vært til stede ved korsfestelsen, slo seg for brystet da de så tegnene som skjedde ved hans død. De gjorde det i engstelig anelse og med en følelse av den skylden som var kommet over dem. I demonisk opphisselse, med rop og larm, hadde de dratt ut til Golgata. Tause og nedslåtte snek de seg bort.

Til slutt hører vi her hos Matteus (v. 55–56) om kvinnene som hadde fulgt Jesus. Mens alt dette sto på, hadde de stått på avstand fra spotterne og sett på det hele med hjerter som holdt på å briste. Blant dem nevnes særlig tre: Maria Magdalena, dernest en annen Maria, sikkert mor til apostelen Jakob som er nevnt i Matt 10,3 (kalt den yngre), og endelig Salome, mor til Sebedeus-sønnene.

Imens hører vi i Joh 19,31–37 hvordan det gikk med Jesu legeme. Jødene hadde bedt Pilatus om at legemene til de korsfestede måtte bli tatt ned, fordi sabbaten nærmet seg, og «denne sabbaten var stor». Det var jo påskesabbaten. Vi skal her bare nevne at den uoverensstemmelsen en har ment å finne mellom de tre første evangelistene og Johannes, i virkeligheten ikke finnes. Den gjelder spørsmålet om Herrens korsfestelsesdag var på selve høytiden eller ikke. Når vi legger ut Johannesevangeliet, vil vi vise at Johannes stadfester det de tre første evangelistene bestemt sier: at korsfestelsesdagen var høytidsdagen.

Pilatus hadde gått med på dette. Det var en grusom skikk at når de korsfestede ennå ikke var døde, ble bena deres knust med køller for å framskynde døden.

Det hadde jødene bedt om. For etter at bena var brutt, var det jo ingen mulighet for at livet kunne vende tilbake.

Men det gikk ikke slik de hadde tenkt seg. Styrt av en høyere hånd tok soldatene først for seg de to røverne. Men da de kom til Jesus og så at han allerede var død, brøt de ikke bena hans. En av soldatene stakk ham derimot i siden med et spyd. Og Johannes, som var øyenvitne, sier uttrykkelig at det straks kom ut blod og vann.

Av Joh 19,35 hører vi hvilken umåtelig vekt han legger på at det gikk nettopp slik til, og at han selv hadde sett det. For det første ble to skriftord oppfylt ved dette. Det ene er ordet i 2 Mos 12,46 om at det ikke skulle brytes noe ben på påskelammet. Og Jesus var jo det sanne påskelammet (1 Kor 5,7). Det andre er ordet hos Sakarja: «De skal se hen til ham som de har gjennomstunget» (Joh 19,37; Sak 12,10). Det ordet pekte hen på at Messias skulle gjennomstikkes.

Riktignok var det de romerske soldatene som bar spydet. Men i virkeligheten var det likevel jødene som førte det, ved at de hadde tvunget fram korsfestelsen.

I en enda høyere betydning kan vi si at det igjen var Guds hånd som tillot jødene å gå så langt – enda et mektig vitnesbyrd om hvilken plass Skriften har i Guds råd. Skriften er Guds eget ord. Derfor kan ingen menneskemakt gjøre den til intet, og den som prøver å oppheve Skriftens ord, får Gud selv mot seg. Sannelig, om ikke jødene hadde hatt et dekke for øyet, måtte de kunne se at alle Skriftens ord om Messias ble oppfylt til punkt og prikke også ved hans død.

Men for det andre synes det at det fløt ut blod og vann, å være mer enn bare et dødstegn for Johannes. At det flyter blod ut av et lik, er ellers uvanlig. I sitt første brev, kapittel 5, gir Johannes oss et nytt guddommelig lys over dette. For ham ble det et tegn som pekte hen på de to sakramentene som har sin velsignelse fra Kristi død: dåpsvannet og nattverdblodet.

Hele denne beretningen om hva soldatene gjorde med Jesu legeme, stadfester ugjendrivelig at han virkelig døde. Rasjonalismen, dette fornuftsopprøret mot Guds ord, har villet gjøre Jesu død til en skinndød, fordi en selvfølgelig ville benekte hans oppstandelse. Men vi hører altså hos Johannes både at soldatene så at han var død, og om spydstøtet i siden. Den rasjonalistiske utveien er derfor bare løgn. Han har smakt døden for oss, for at dødens brodd og bitterhet kunne være tatt bort for alle hans venner.

Forsvunnet er dermed
all dødens bitterhet.

108. Gravleggelsen (27,57–66)

Også om Jesu begravelse forteller Matteus bare ganske kort. Likevel er han den eneste av de fire evangelistene som forteller hva ypperstеprestene og fariseerne gjorde med Herrens grav dagen etter korsfestelsen. Ordet om at han skulle oppstå på den tredje dagen, gjorde dem nemlig redde.

«Men da det var blitt kveld» (v. 57), står det. Det er tenkt på den tidlige kvelden, som tiden mellom 3 og 6 ble kalt. Og nå fortelles det hvordan den kjære Josef fra Arimatea viste det store kjærlighetsmotet å gå til Pilatus (v. 58) og be om å få Jesu legeme utlevert til begravelse. Romerne pleide å la likene av forbrytere råtne på korset til føde for rovfuglene. Men det var likevel skikk at likene ble utlevert når slektningene til den døde ba om det.

Herrens læresveiner, de elleve, hadde stått nærmest til å sørge for dette. Men merkelig nok var de lammet og holdt seg borte. Derimot bekjente nå menn som vi før ikke har hørt så mye om, åpent hvor hjertet deres sto i forhold til ham. I Johannesevangeliet (19,38–39) hører vi at Nikodemus også var med. Der står det også at Josef fra Arimatea hadde vært en av Jesu disipler, «men hemmelig, av frykt for judeerne».

Det er merkelig at menneskefrykten nå forsvant hos ham, mens den var på det høyeste hos læresveinene. Den framferden kollegene hans i Rådet hadde vist, synes å ha åpnet øynene hans, så han ikke lenger nølte med å bryte åpent med dem.

I Mark 15,44 hører vi at Pilatus undret seg over at Jesus allerede var død. Hvordan kan det forenes med Joh 19,31, der det står at Pilatus på jødenes anmodning hadde sendt soldatene for å bryte bena på de korsfestede? Det er tydelig at Pilatus hadde fått vite at Jesu ben ikke var blitt brutt. Josef, som ba om å få ta Jesu legeme ned, må ha gjort rede for hvorfor soldatene ikke hadde brutt bena hans. Josef har trolig snakket med den vennligsinnede høvedsmannen om saken. Av Mark 15,45 kan det se ut til at høvedsmannen har støttet Josefs bønn.

I v. 59–60 hører vi om selve begravelsen. Slik ble også ordet hos profeten Jesaja oppfylt: «De ga ham hans grav blant ugudelige, men hos en rik var han i sin død» (Jes 53,9). Frelserens legeme fikk en svært høytidelig begravelse. Nikodemus æret Herren med en stor mengde av den kostbareste salve («omkring hundre pund», som vi hører i Joh 19,39). Det var skikk hos jødene å vikle likene inn i strimler av linklede og salve dem med forskjellige sterkt velluktende salver for å stå imot forråtnelsens krefter. Slik skjedde det også her.

Ellers brukte jødene gammelt lerret til å svøpe likene av henrettede. Derfor sier vel Matteus uttrykkelig her at det var «rent linklede». Og Jesu legeme ble lagt i «en ny grav, som ingen ennå var blitt lagt i» (Joh 19,41). Slik ble også ordet i Sal 16,10 oppfylt: «Du skal ikke la din hellige se forråtnelse.»[1] Hans legeme kom ikke i berøring med noen slags urenhet.

Det er rørende å se av v. 61 den inderlige kjærligheten hos Maria Magdalena og den andre Maria. De kunne ikke gå bort, men satte seg rett imot graven. Nå var jo sabbaten i ferd med å begynne (sabbatsdagen ble regnet fra kl. 6 kvelden før), og den dagen måtte de etter loven holde seg i ro. Men ellers hadde de i sitt hjerte bestemt seg for at heller ikke de ville spare på kostbare salver. De ville være med og vise sin Mester den siste ære.

«Forberedelsesdagen», som fredagen ble kalt fordi en da laget maten til helligdagen, var nå gått. Sabbatens stille kveldsskygge la seg over Golgata og over graven. For en tung kveld det må ha vært for de spredte læresveinene! Mesterens ord om oppstandelsen på den tredje dagen var liksom visket ut hos dem. Men merkelig nok husket Jesu fiender dette ordet svært godt, og den hatefulle angsten deres ga dem ingen ro.

Vi hører i v. 62 at de som ellers så ofte hadde ivret mot Jesus som en sabbatsbryter, nå brukte helligdagen til å rådslå om hva de skulle gjøre. Tegnene som hadde skjedd ved Jesu død, hadde selvfølgelig gjort dem enda mer urolige. De hadde tatt feil når de mente at hans død ville gi dem ro. Ordet om Jesu oppstandelse må ha sivet ut gjennom læresveinene. I dette ordet lå jo også løsningen på det de falske vitnene hadde sagt om at templet skulle bygges opp på tre dager (Joh 2,19; Matt 26,61).

Så gikk de til Pilatus. Over ham hadde de nå en viss makt, fordi de hadde vært medskyldige i en nidingsdåd. De ba om, og fikk, en vakt til å sette ved graven (v. 62–66). Det er betegnende at vi aldri hører disse fiendene av Herren kalle ham Jesus. Her bruker de navnet «denne forføreren» (v. 63).

Men vakten var ikke nok for dem. Det var mer arbeid de skulle gjøre på sabbaten. Yppersteprestens segl skulle settes på steinen. De trakk vel en snor over den og forseglet den i begge ender til sidestolpene ved inngangen til graven. Ved alt dette kom de i høy grad til å stadfeste Jesu oppstandelse, mot sin egen vilje. For menneskelig sett var det jo nå umulig for Jesu læresveiner å komme til legemet hans.

Denne stille gravsabbaten er liksom en avslutning på alle den gamle paktens helligdager. Med påskemorgenens gry brøt den nye paktens helligdag fram. Om denne stille lørdagen er det med rette blitt sunget:

Dag, som nådens gjerning kroner,
frelsesverkets hviledag,
dine helligaftentoner
ble Guds rikes klokkeslag!

[1] NB: «se tilintetgjørelse».

109. Påskemorgen (28,1–15)

De to kvinnene, Maria Magdalena og den andre Maria (se Matt 27,56: mor til Jakob og Joses), hadde holdt ut der ute ved graven langfredag kveld. De var også de første som var på farten igjen i morgengryet den første dagen i uken (v. 1), trolig rundt klokken fem. Av Markus og Lukas hører vi at enda flere kvinner var med. Men Maria Magdalena settes av alle evangelistene på første plass, og Johannes forteller bare om henne. Hun ble hovedpersonen i de lykkelige opplevelsene disse tidlige påsketimene.

Vi hører hos Markus at kvinnene på veien ut til graven snakket om hvordan de skulle få den tunge steinen veltet bort fra inngangen. Men det var unyttige bekymringer, slik som så mange av Guds barns bekymringer også senere.

Herrens veldige gjerning var gjort før de kom dit ut. Beretningen (v. 2–4) om underet som fulgte med Herrens oppstandelse, er åpenbart kommet til oss gjennom vaktpostene. Enten har noen av dem likevel senere fortalt om det, trass i yppersteprestenes forbud, eller noen av prestene som fikk vite det, har fortalt det siden. Vi hører jo i Apostlenes gjerninger at også «en stor flokk av prestene ble lydige mot troen» (Apg 6,7).

Det begynte med et jordskjelv. Så viste den strålende skikkelsen seg, klar som lyn. Han veltet steinen bort som om den var en fjær, og «satte seg på den», liksom for å ta imot herlighetens Herre. «De som holdt vakt, skalv av redsel for ham, og de ble som døde.» I Grundtvigs vakre dikt om denne påskemorgenen skildrer han den engstelige stemningen som hvilte over dem som sto ved graven i morgengryet.

At soldatene ikke var så modige, kan vi godt forstå etter det de selv hadde sett, og etter det vitnesbyrdet høvedsmannen deres hadde gitt Jesus (Matt 27,54). Og da så tegnet fra himmelen kom, besvimte de rett og slett, disse soldatene som ellers var vant til å se døden i øynene. Av v. 11 forstår vi at soldatene løp inn i byen til yppersteprestene så snart de kunne samle seg. Slik ble disse fiendene av Jesus noen av de første som fikk høre om det store påskeunderet.

Kristi oppstandelse er det store seglet fra Gud på Kristi forsoningsverk. Derfor skriver også apostelen Paulus i Romerbrevet om Jesus Kristus, vår Herre, som «etter hellighets Ånd er godtgjort å være Guds veldige Sønn ved oppstandelsen fra de døde» (Rom 1,4). Og i Første Korinterbrev skriver han: «Men er Kristus ikke reist opp, da er vår forkynnelse ingenting, og den troen dere har, er

intet» (1 Kor 15,14). Men han legger til: «Men nå er Kristus reist opp fra de døde og er blitt førstegrøden av dem som er sovnet inn» (1 Kor 15,20).

Derfor kan det ikke undre oss at Satan med sine glødende tvilens piler stadig har siktet på dette hovedpunktet. Han har prøvd å innbille mennesker at Frelseren bare hadde vært skinndød, enda både fiender og venner bevitner hans død, som vi hører i Matt 27. Eller han har innbilt mennesker at alt snakket om Jesu oppstandelse bare var foster av overspente hjerner (hallusinasjoner).

Men til det må vi svare at Jesu Kristi oppstandelse også historisk er så godt bevitnet at en blir nødt til å følge helt andre grunnsetninger enn de vanlige kritiske, om en vil benekte at dette faktum lyser klart og troverdig fram av Bibelens beretning. Men de som angriper oppstandelsen, gjør det heller ikke fordomsfritt. Nei, på forhånd vil de ikke tro på noen oppstandelse, og derfor prøver de å gjøre vold på Ordet.

Guds folk vet at vi har en levende og oppstanden Frelser i Ordet og sakramentene, en Frelser som står midt blant sine venner, hører oss og svarer oss. Men vi takker vår Gud fordi han har latt så mange vitner om dette faktum stå fram at alle anstrengelser for å formørke denne sannheten bare tjener til å åpenbare en ånd som er fiendtlig mot sannheten.

Hvor preget er ikke hele beretningen om dette av troverdighet og sannferdighet! Ingen av evangelistene forteller om selve oppstandelsesøyeblikket, fordi ikke noe menneskeøye så det, bare engleøyne. Hadde det vært diktning, kunne en ha ventet at nettopp det ble malt ut med sterke farger.

En har villet framheve uoverensstemmelser mellom evangelistenes beretninger. Men disse er så helt uvesentlige, hvis de i det hele tatt finnes, at de langt heller stadfester troverdigheten. Hadde det vært diktning som læresveinene var blitt enige om å fortelle, ville det langt heller ha blitt ordrett likt.

I v. 1–10 har vi kvinnenes vitnesbyrd, i v. 11–15 vaktpostenes, og i slutten av kapitlet apostlenes. I tillegg kommer en hel del andre vitner som nevnes på forskjellige andre steder i Skriften (mer enn fem hundre brødre på én gang, 1 Kor 15,6).

Hos Matteus fortelles det at kvinnene som kom til graven, fant den tom og steinen veltet bort. En engel holdt den første påskeprekenen for dem. Først (v. 5) inneholdt den et kjærlig ord om ikke å frykte: «Jeg vet at dere søker Jesus, den korsfestede.» Det er et kjærlig vitnesbyrd om at engelen kjente hjertene deres og forholdet deres til Herren. Englene vet god beskjed om Herrens læresveiner.

Dernest (v. 6) forkynte den den store hendelsen: Det Herren på forhånd hadde sagt dem, var nå skjedd. Han lå ikke der lenger som et lik, graven var tom. Til slutt (v. 7) kom en befaling om i all hast å bringe budskapet til hans læresveiner, og en innbydelse til å møte ham i Galilea.

Hos Markus, Peters venn og følgesvenn, finner vi lagt til: «Si til disiplene hans og til Peter» (Mark 16,7). Det ordet speiler Frelserens inderlige kjærlighet til den mest bedrøvede av hans læresveiner. Vi kan forstå at dette ordet, som Herren hadde pålagt sitt sendebud å føye til, har vært usigelig stort for Peter. Derfor har Markus fått det med.

Hos Markus blir engelen skildret som en ung mann i hvite klær. Det er et vink om at de «himmelske legemer» (1 Kor 15,40) som Guds barn en gang skal ikles når de blir lik englene, ikke skal bære alderens merke, men stråle i evig ungdoms friskhet.

Lukas (24,4) forteller om to engler, og det gjør også Johannes da Maria Magdalena kikket inn i graven. Matteus og Markus taler bare om én. Men det er jo helt uvesentlig. Det riktige svaret på dette er nok det en liten konfirmant svarte på spørsmålet om hvor mange engler som var til stede ved Herrens oppstandelse: at det var mange. Likesom det julenatten var mange engler, mens bare den ene førte ordet, slik har det også vært påskemorgen. Noen av kvinnene har sett én, andre to.

Når vi holder beretningene sammen, ser det ut til å ha gått slik til: Maria Magdalena har den morgenen gått i spissen for kvinnene. Straks hun ser at steinen er veltet bort, løper hun tilbake for å si det til læresveinene (Peter og Johannes). Imens går de andre kvinnene bort til graven, hører englebudskapet og skynder seg så av sted etter engelens ord «for å fortelle det til disiplene hans» (v. 8).

Det står at de skyndte seg bort «med frykt og stor glede». Med frykt, fordi de var overveldet av de underfulle tingene, av englenes åpenbaring. Med glede, fordi langfredagssorgen hadde veket for påskemorgenens salige fryd: Jesus lever, han er oppstanden! Vi har ham igjen, og det med den levende Guds veldige segl over seg som verdens eneste Frelser.

Like etter at de har gått, kommer Maria Magdalena løpende med Peter og Johannes, som vi hører av øyenvitnet Johannes (Joh 20,2). Johannes kom først, men Peter, som kom etter, gikk – rask som alltid – først helt inn i graven, der han så linklærne ligge. Peter «undret seg» (Luk 24,12), står det. Men Johannes skriver om seg selv (Joh 20,8) at hjertet hans kom til tro på oppstandelsen da han så inn i den tomme graven.

Det er med rette blitt sagt av en av Herrens prester (Vilh. Beck) at det aller rimeligste ville ha vært om alle Jesu venner i Jerusalem hadde sagt til hverandre søndag morgen: «La oss gå ut og se Herren stå opp fra de døde.» Men de fleste av Herrens læresveiner var «uforstandige» og «trege i hjertet til å tro» (Luk 24,25). Hjertene deres var ennå tynget av langfredagsmørket.

Peter og Johannes gikk så bort igjen, og Maria Magdalena ble alene tilbake ved graven. Der så hun nå to engler, og etterpå så hun den oppstandne Frelseren selv (Joh 20,2–17). Hun ble altså den første Herren åpenbarte seg for (Mark 16,9).

Her hos Matteus forteller v. 9 hvordan Jesus møtte kvinnene da de gikk fra graven. Noen har ment at denne åpenbaringen i v. 9 skulle være en kortfattet beretning om Maria Magdalenas møte med Jesus, som svarer til den utførlige beretningen i Joh 20. Det kan tenkes, siden Matteus jo alltid fatter seg i korthet, og siden han dessuten nevner bare én kvinne til foruten Maria Magdalena. Men det kan også være at det her er tale om en ny åpenbaring av Jesus for de andre kvinnene.

Hvor dum vantroen blir i sin kamp mot sannheten, hører vi av den løgnen som yppersteprestene og de eldste bestakk soldatene til å si: «Disiplene hans kom om natten og stjal ham mens vi sov.» Om denne løgnen skriver Matteus at

den ble spredt blant jødene «til denne dag». Matteus tenker på den dagen da han skrev dette ned. Men vi som lever så mange hundre år senere, kan også si «til denne dag».

Denne løgnen er et sant bilde på alle senere innvendinger mot Jesu oppstandelse. Men den er også et bilde på den dypt sunkne tilstanden som jødenes ledere nå var kommet inn i. Israel var i sannhet blitt et Israel etter kjødet. Og dette Israel har nå i hundrevis av år øvd seg i å hate og håne «den hengte», som de kaller vår korsfestede Herre.

Men Israel etter kjødet fikk erfare at den korsfestedes ord over dem ble oppfylt. Templet sank i grus, og Israel ble spredt for alle vinder. Oppstandelsens evangelium har derimot vist sin sannhet ved å bære alle de hjerter som tror det, fram til seier over verden.

Paulus vitner i Fil 3 om «kraften av hans oppstandelse». Kjenner du denne kraften, kjære leser? Er Kristus oppstanden i ditt hjerte? Og erfarer du i ditt daglige liv den levende Frelserens kraft til å reise deg opp til et nytt liv? Salig den sjel som kan vitne: «Jeg vet at min gjenløser lever» (Job 19,25), han lever i meg, og jeg lever ved ham.

Vær glad, Guds stad!
Alle tunger, roper, sjunger
mot hinannen:
Jesus er – han er oppstanden!

110. Jesus åpenbarer seg på fjellet i Galilea (28,16–20)

Dette er det egentlige møtet som var avtalt (se v. 7). Det må ha vært en underlig vandring for disiplene (v. 16) nå som de dro alene til Galilea, uten Mesteren. Likevel gikk de med glede, både fordi de hadde sett ham to ganger i Jerusalem (Joh 20,19.26), og fordi de nå skulle møte ham igjen. Av Apg 1,3 vet vi at Herren åpenbarte seg slik for dem i førti dager, til han så fór opp til himmelen.

En kunne spørre hvordan det var med Jesu legeme i denne tiden. Det var ikke som før. Nå kom han til dem gjennom stengte dører, viste seg og ble borte igjen. Det ser altså ut til at det hadde skjedd en forvandling til et herliggjort legeme. På den andre siden gjør han selv disiplene oppmerksom på sårmerkene sine, for at de skulle se at det var ham selv. Han spiste og drakk med dem og talte til dem med den røsten de kjente.

Hvordan skal dette forstås? Neppe på annen måte enn at Herrens herliggjorte legeme hadde makt til å gå tilbake til det lavere trinnet så snart det trengtes for disiplenes skyld. Det kan nok sammenlignes med måten vi hører at engler tar inn hos mennesker på, slik det fortelles i 1 Mos 18 om Herren og de to englene som kom til Abraham og spiste sammen med ham. Så snart Herren igjen trakk seg tilbake til sin herlighet, falt det liksom et forheng for disiplenes øyne, så han ble borte for blikket deres, selv om han likevel har vært til stede hos dem.

Ved tidenes ende vil Herren igjen tre fram fra sin usynlighet og vise seg i synlig legeme. Kanskje vil han også bære sårmerkene fra lidelsen sin, til vitnesbyrd for alle, både troende og vantro, om at det er han som døde for menneskenes barn.

Hvilket fjell i Galilea det er tale om, vet vi ikke. Noen har tenkt seg at det var det samme fjellet som Herren hadde holdt Bergprekenen på (Matt 5,1). Trolig var det også der de mer enn fem hundre brødrene som apostelen Paulus taler om i 1 Kor 15,6, var til stede. Når det står (v. 17): «Og da de fikk se ham, falt de ned og tilba ham. Men noen tvilte», kan denne tvilen neppe gjelde noe annet enn om han var en virkelig legemlig skikkelse eller bare en himmelsk åpenbaring. Blant apostlene kan de som tvilte, ikke ha vært.

Og nå trer Jesus fram og holder det som er blitt kalt hans «trontale». Han begynner med å framheve den herligheten hos Faderen som nå var blitt hans. «All makt i himmel og på jord» (v. 18) var nå gitt ham av Faderen, nettopp fordi

han var blitt lydig til døden på korset. Fordi han fornedret seg dypere enn noen annen, «derfor har òg Gud høyt opphøyet ham og gitt ham det navnet som er over alle navn» (Fil 2,9). Jesus er nå himmelens og jordens Herre.

Men hva vil han bruke denne makten sin til? Til å vinne alle jordens folk – ikke for å kue dem, slik jordens konger gjør, men for å sette dem fri. Her i v. 19–20 har vi det store misjonsordet, den gjerningen Herren har testamentert til sitt folk.

Den eldre danske oversettelsen hadde «lærer» både i v. 19 og 20, men grunnspråket bruker to forskjellige ord. Det første betyr egentlig «gjøre til disipler». Den nøyaktige oversettelsen blir da slik: «Gå derfor ut og gjør alle folkeslag til mine disipler, idet dere døper dem inn i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn, og idet dere lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere.» Folkene skulle altså gjøres til Herrens disipler ved dåpen i den treenige Guds navn og ved undervisning og påvirkning etterpå, så de kunne leve seg inn i troens lydighet.

Her har vi først og fremst det store ordet om den ytre misjonen. Det er marsjordren til Herrens venner, og den gir ikke Guds menighet lov til å slå seg til ro før Guds rike er brakt til alle folkene. Men her har vi også det store ordet om den indre misjonen, det stadige arbeidet blant de døpte for å lære dem å holde alt det Herren har befalt. De skal ikke bare lære Herrens bud så de kjenner og vet dem, men lære å holde dem, å leve dem. I dette ordet ligger det at det må drives et stadig indre misjonsarbeid blant de døpte skarene.

Selvfølgelig må det også gå et arbeid forut før dåpen kan gis, når misjonen står overfor voksne hedninger. De må da undervises til hjertene kan bli mottakelige og lengte etter dåpens frelse, til de «omvender seg og blir som barn», som Herren jo har satt som vilkår for å komme inn i hans rike (Matt 18,3). I dette ordet ligger det også at bare de små barna straks er skikket til å ta imot Guds rike, slik de jo også hører med til «alle folkeslag».

Når baptistene har villet bruke dette ordet mot barnedåpen, strider det altså helt og fullt mot ordene i grunnteksten. De peker nettopp på barnedåpen som det normale og regelrette, det som en skal begynne med. For dåpens gave inneholder jo det som trengs for å kunne leve livet som Herrens disippel. Dåpen fører, som ordet her sier, inn i fellesskapet med den levende Gud.

I vår kirke lyder dåpsordet slik: «Jeg døper deg i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn.» Men grunnteksten viser at dette «i» rettelig skal forstås som «inn i», «inn til». Det taler altså om å bli plantet inn i Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds navn som i den fruktbare jordbunnen der sjelen kan leve det evige livet – så sant den slår hjerterøttene sine fast i den ved troen. Vi kan også tenke på bildet av podingen som dåpsritualet vårt viser til. Da er den treenige Guds navn livsstammen og de døpte grenene.

Den treenige Guds navn betegner Guds vesen slik det er åpenbart for oss som vår Skaper, Gjenløser og Helliggjører. Vi blir altså døpt til å være Faderens barn på grunnlag av Frelserens dyrebare blod, tilegnet i den troen som Guds Ånd virker.

Syndenes forlatelse og Den Hellige Ånds gave er det som må til for at vi kan stå i troens barneforhold til Gud. Udøpt er mennesket ennå under forbannelsen som et «vredens barn» (Ef 2,3), uten makt til å leve i den frelsende troen.

Men slik dåpen legger grunnen for en synder, betegner det neste ordet («og lærer dem å holde alt det jeg har befalt dere») livet i Den Hellige Ånds daglige skole, med de mange trinnene på himmelstigen. Det er den nødvendige fortsettelsen når Guds helligdom skal bygges opp i et menneskehjerte. Slik skriver Paulus til de hellige i Efesos at de skulle vokse og bygges opp på Jesus Kristus som hjørnesteinen, til «et hellig tempel i Herren», «en Guds bolig i Ånden» (Ef 2,21–22).

Sannelig en veldig befaling, dette budet om å kristne alle folkene på jorden – særlig når vi ser på den lille skaren, disse mennene som ellers var så lite aktet i verden, og som skulle bære misjonsbefalingen fram. Men det avgjørende er hvem som gav befalingen. Nettopp det løser oppgaven: Befalingen er gitt av ham som har fått all makt i himmel og på jord, han som lover (v. 20): «Og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende!» «Alle dager» – i det ligger det at løftet også gjelder oss, Jesu disipler som lever nå. Men med det følger også forpliktelsen.

Det fortelles om en general som kvelden før et stort slag gikk gjennom leiren. Han hørte soldatene snakke motløst om kampen som lå foran dem, fordi de mente at de var for få. Da gikk han inn blant dem og sa: «Men hva regner dere da meg for?» Sagt av mennesker kan dette ordet nok ha en falsk klang. Men i vår Frelsers munn er det den store sannheten som flokken hans kan leve og kjempe på. Vi har ham, ham med oss, og det alle dager inntil verdens ende – også i de siste dager, når Antikrists trengselstid kommer over Guds folk.

Hvem vil da frykte? Med kraft han beskytter sitt rike,
la så all verden med vold og med list mot det krige.
Det han har bygd,
står på en klippe så trygt,
fienden med skam må vike.

Med dette slutter så den velsignede apostelen Matteus sitt evangelium, sin fortelling om Jesus Kristus, Davids sønn, Abrahams sønn (Matt 1,1). I sluttordet blir løftet til Abraham oppfylt, at i hans ætt skulle alle jordens slekter velsignes. Det samme gjelder løftet til David om at «jordens ender» skulle gis til Davids sønn «til eie» (Sal 2,8). For sine jødekristne lesere har Matteus vist at denne Jesus sannelig var den ventede Messias, han som alle Skriftens løfter var oppfylt i.

For en rikdom det ligger i de få bladene som Matteus' beretning om Jesus fyller! Salig er den som kan vitne: «Denne Jesus er min rikdom.»

Om Carl Asschenfeldt-Hansen

1856–1934

Carl Asschenfeldt-Hansen (1856–1934) ble født 28. juni 1856 i Bov ved Flensborg i Sønderjylland. Han var sønn av en prest og vokste opp i Højslev ved Skive. Han tok teologisk embetseksamen i København i 1879. Som ung huslærer på Refsnæs fikk han et åndelig gjennombrudd gjennom vennene i Indre Mission.

Han var prest på Lolland og i Sæby, og fra 1892 til 1896 reiste han som predikant for Indre Mission i Danmark. Senere var han sogneprest i Slemminge-Fjelde, i Nørre Nissum, der han også ledet seminaret, og til slutt i Gjern-Skannerup. Han hørte til kretsen rundt Vilhelm Beck og var en utpreget vekkelsespredikant, luthersk og bibeltro. Han satt i styret for Det Danske Missionsselskab, ledet Sømandsmissionen og redigerte flere misjonsblader.

Hovedverket hans er «Fra Guldgruben. En Bibelforklaring», en gjennomgang av hele Bibelen for vanlige bibellesere, skrevet alene i årene 1894–1905. Han ville, som han sa, «veksle de større sedlene i mindre mynt», det vil si gi menigheten det beste av bibelforklaringen i en enkel og varm form. Hver betraktning har et lesestykke og en utlegning som ofte ender i et salmevers. Verket ble trykt i mange opplag og var mye brukt også i Norge. Han døde i Langå 27. mars 1934.

Ordforklaringer

Josefus – Flavius Josefus (ca. 37–100 e.Kr.) var en jødisk historieskriver av prestelig slekt i Jerusalem. Under opprøret mot Roma (66–70 e.Kr.) ledet han de jødiske styrkene i Galilea, men ble tatt til fange. Han kom senere i tjeneste hos keiser Vespasian og skrev resten av livet i Roma. To av verkene hans er særlig viktige: «Den jødiske krig», om opprøret og Jerusalems ødeleggelse i år 70, og «Jødiske oldtidshistorier», om jødenes historie fra skapelsen til hans egen tid. Fortolkerne viser til dem med de latinske forkortelsene «Bell.» (Bellum Judaicum) og «Ant.» (Antiquitates). Josefus er den viktigste kilden utenom Bibelen til jødisk historie på Jesu og apostlenes tid. Han nevner blant andre Herodes-slekten, Pilatus, Johannes døperen og Jakob, «bror av Jesus, som ble kalt Kristus». Han skrev som jøde for et romersk publikum, og det han forteller, må derfor leses med et visst forbehold.